
Naslov originala:

Oscar Wilde
THE PICTURE OF DORIAN GRAY

*Korišćen prevod iz 1920. godine,
usklađen sa novim pravopisom.*

Oskar Vajld
SLIKA DORIJANA GREJA

Glavni i odgovorni urednik:
Verica Jeremijević

Lektura i korektura:
Slobodanka Živković

Likovni urednik:
Zlatko Urošević

Oskar Vajld

SLIKA DORIJANA GREJA

Preveo:
David S. Pijade

FENIKS LIBRIS
Beograd, 2011.

O OSKARU VAJLDU

Treba poznavati život Vajldov, da bi se uživalo u njegovim knjigama. Kao dobri i raskošni majstori renesanse, on je svoj život držao u rukama svojim kao umetničko delo. Bez ikakve veze sa Engleskom, on je već odavno pisac kojeg ne čitaju mase. Uzaman mu namigivanje na socijalizam, Oskar je daleko od svog zemljaka Šoa, i njegovi sjajni paradoksi o politici i narodima, o bogatstvu i radu iščezli su, dok njegove duhovite rečenice o životu i umetnosti svakim danom blistaju sve više. O Vajldu se uvek pisalo preterano: ili zlo ili dobro. Pre svega, ima više Vajlda. Vajldu liričaru može biti mesta u engleskoj lirici tek u trećem redu. Većina njegovih pesama, punih utisaka iz Svinberna i Kitsa, gubi svu draž kada joj se oduzme sjajna spoljašnost; *ali Harmides* i *Sfinks* spevovi su čudesne lepote.

Tri glavna lica samo su tri obrazine Vajldove: lord koji duhovito prezire sve, slikar koji očajno voli sve što je lepo i mladić koji se strmoglavljuje u uživanje, tražeći u njemu da odgonetne tajnu života. – U vatrometu duhovitih rečenica, koje se rugaju svemu, jednako blistaju lepota-reči, kakvih je malo u svetskoj književnosti. Ono što se tu govori opija dušu i čini se da ta knjiga ima moć u koju njen junak veruje. Vajld prosto zaprepašćuje svojim ogromnim poznavanjem lepih stvari. Sve to prosipa se po romanu kadšto nemarno, ali sa beskrajnim bogatstvom. Sigurno je da je najsajjniji roman dekadentne engleske aristokratije, verniji nego francuski *Crveni krin* od Anatola Fransa.

I kada bude davno zaboravljen Vajld ironičan psiholog i lakomislen moralist, tek onda će početi da se širi slava Vajlda

---

---

esteta. Jer, kao esteta, on je jedan od najtananijih duhova koji su pisali. I mada je umetnosti prilazio samo sa jedne hedonističke strane jer možda je to zaista jedina sa koje joj treba prilaziti, on ju je ovio jednim tajanstvenim veličanstvom kakvo joj od Grka amo niko nije umeo dati.

I zato će ovaj roman biti za svakoga doživljaj. Jer na kraju, kada ga pročitate i zaboravite sve ličnosti i događaje u njemu, ostaće vam još dugo u duši drhtanje neko puno tajanstvene lepote ove knjige, kakvu su imala samo dela u srećnim vekovima grčkim i renesansnim, kada su znali istinu: “Lepota je jedino protiv čega ni vreme ništa ne može. Filozofije se rasipaju kao pesak, jedna vera prolazi za drugom, ali je lepota radost za sva vremena i svojina večnosti”.

Delovi iz kritike Miloša Crnjanskog

GLAVA I

Atelje je bio zasićen raskošnim mirisom ruža, i kada bi letnji povetarac zanjihao drveće u bašti, pojurio bi kroz otvorena vrata težak miris jorgovana ili nežniji miris crvenog gloga.

Sa persijskog divana, na kojem je ležao i po svome običaju pušio cigaru za cigarom, lord Henri Voton mogao je upravo videti slatke i medeno bojne cvetove rakite, čije su grane treperile kao da jedva podnose teret tako razbuktale lepote. S vremena na vreme, preletale su ptice i bacale fantastične senke na duge zavese od tusorske svile, koje su pokrivala velike prozore. To je za trenutak proizvodilo japanski efekat i podsećalo lorda na bleožute slikare u Tokiju, koji izvesnom umetnošću, koja je neminovno nepokretna, gledaju da izraze brzinu i pokret. Potmulo zujanje pčela, koje su vrvele u dugoj nepokošenoj travi ili jednoliko obletale oko zlatastih krunic zanoveta, kao da je činilo tišinu još nesnosnijom. Potmula vreva Londona bružala je kao dubok buk udaljene orgulje.

U sredini sobe, na uzdignutim slikarskim nogarima, stajala je u prirodnoj veličini slika jednog neobično lepog mladića, a prema njoj, malo dalje, sedeo je sam umetnik, Bazil Holvard, čiji je iznenadni nestanak pre nekoliko godina izazvao opšte uzbuđenje i mnoga nagađanja.

Dok je umetnik gledao divni i primamljivi lik, koji je tako vešto bio izrazio, na licu kao da mu se zaustavi osmejak. Odjednom ustade, sklopi oči i pritište prstima očne kapke, kao da bi hteo da zadrži u svesti neki čudnovat san, iz kojega se bojao da se ne probudi.

– Ovo ti je najbolji rad, Bazile, najbolje što si do sada uradio – reče umorno lord Henri. – Njega moraš poslati pošto-

poto dogodine u Grosvenor. Akademija je i suviše prostrana i vulgarna. Kad god sam u nju ulazio, bilo je ili toliko sveta da nisam mogao videti slike, što je strašno, ili je bilo toliko slika da nisam mogao videti svet, što je još strašnije. Grosvenor je zaista jedino pogodno mesto.

– Ja uopšte ne mislim da je izlažem – odgovori slikar i zabaci glavu na svoj način, što je često izazivalo smeh kod njegovih drugova dok je bio sa njima na Oksfordu. – Ne, neću je nigde izložiti.

Lord Henri diže obrve i pogleda ga začuđeno kroz plavičaste kolutove dima, koji su se tako čarobno vili iz njegove cigare, teško natopljene opijumom.

– Nigde da je ne izložiš? A što, dragi moj? Zbog čega? Kako ste čudni, vi slikari! Šta sve ne radite da dođete do lepog imena. A kada ga imate, izgleda da jedva čekate da ga se otresete. To je ludo od tebe, jer za čoveka postoji na zemlji samo jedno što bi bilo neprijatnije od toga da svet o njemu mnogo govori, a to je, da se o njemu uopšte ne govori. Slika, kao što je ova, sigurno bi te uzdigla nad svima mladim umetnicima u Engleskoj, dok bi se stari kidali od zavisti, ako su uopšte starci u stanju bilo šta da osete.

– Znam da ćeš me ismejati – odgovori Bazil – ali, ne mogu je izlagati. Ja sam u nju uneo isuviše mnogo od sebe.

Lord Henri se ispruži na divanu i nasmeja.

Znao sam; pa, ipak, to je sušta istina.

– Isuviše mnogo od tebe u njoj? Bazile, na časnu reč: nikad te nisam smatrao tako sujetnim. Ja, zaista, ne mogu da nađem ni približnu sličnost između tebe, sa tvojim ostrim grubim licem i vranom kosom, i ovog mladog Adonisa, koji kao da je napravljen od ružinih listića i slonove kosti. Ne, dragi Bazile; ovo je Narcis, a ti... razume se, imaš tako duhovit izraz i mnogo čega drugog. Ali, lepota, prava lepota prestaje tamo gde duhoviti izraz počinje. Duh je po sebi već nešto preterano što kva-

ri harmoniju svačijeg lica. U trenutku kada čovek počinje da misli, on postaje ili sam nos, ili samo čelo ili drugo što je isto tako strašno. Posmatraj samo ljude koji su se istakli u ma kojoj grani nauke. Kako su ružni! Razume se, jedini izuzetak čine crkveni oci. Ali, u crkvi se ništa i ne misli. Biskup i posle osamdesete godine propoveda isto, čemu su ga naučili kada mu je bilo osamnaest godina, i zato je sasvim prirodno što uvek izgleda blažen. Tvoj tajanstveni mladi prijatelj, čije mi ime još nisi rekao, a čiji me lik očarava, takođe ne misli nikada. U to sam uveren! On je neko lepuškasto stvorenje bez mozga, koje bi trebalo uvek imati pored sebe: zimi kada nema cveća, a leti kada nam je ma šta potrebno da osvežimo svoj duh. Dakle Bazile, ne laskaj mi najmanje sebi jer ne ličiš na njega.

– Henri, ti me prosto ne razumeš – odgovori umetnik.

– Razume se da ne ličim na njega. To znam i sam.

U stvari, rastužilo bi me kada bih ličio na njega. Nije potrebno da sležeš ramenima. Ja govorim istinu. Oko svega što se telesno i duhovno izdvaja i ističe, lebdi kao neka kob, kao što je ona što izgleda da prati nesigurne korake kraljeva kroz celu istoriju. Bolje je ne razlikovati se ni od koga. Ružni i glupi ljudi najbolje žive. Oni su u stanju da sede mirno i da blenu u igru. Oni, doduše, ne znaju za pobeđe, ali isto tako ne znaju ni za poraze. Žive kao što bi trebalo svi mi da živimo: bezbrižno, ravnodušno i spokojno. Oni ne čine nikome zla; ali, i ne primaju ga iz tuđih ruku. Hari, tvoj položaj i tvoje bogatstvo; moj um, kakav je da je; moja umetnost, vredela ili ne; lepi lik Dorijana Greja – za sve ove lepe darove bogova moramo svi da patimo, i to užasno da patimo.

– Dorijan Grej? Tako mu je ime? – zapita lord Henri i pođe ka Bazilu..

– Da, tako se zove. Nisam imao nameru da ti kažem.

– Zašto?

– O, to ti ne umem objasniti. Ali, kada ja nekoga bezgra-

nično volim, nikada ne odajem njegovo ime. Izgleda mi da bih time odao jedan deo njegovog bića. Ja sam naučio da volim tajnu. Izgleda da je još to jedino u stanju da nam život našeg vremena učini tajanstvenim i čudnim. I najobičnija stvar je puna lepote ako se samo sakrije. Kada napuštam varoš ja nikome ne kazujem kuda idem. Kada bih to učinio, lišio bih se sveg svog uživanja. Priznajem, to je samo luda navika; ali, ona ipak unosi veoma mnogo romantičnog u naš život. Ne smatraš li me zbog toga za veoma luda?

– Ni najmanje – odgovori lord Henri – ni najmanje, dragi Bazile. Izgleda mi da si zaboravio da sam ja oženjen.

Brak ima tu draž da život obmane čini i jednoj i drugoj strani neophodno nužnim. Ja ne znam nikad gde mi je žena, dok moja žena, opet, nikad ne zna šta ja radim. Kada smo zajedno, a to se kadšto dešava kada nas zajedno pozovu gde u društvo ili kada idemo vojvodi – onda pričamo jedno drugom najluđe priče, a uz to pravimo najozbiljnija lica. Tu se moja žena izvrsno razume... izgleda, mnogo više nego ja. Ona se nikad ne daje zbuniti, a ja uvek. Ali, kad me uhvati u klopku, ne podiže nikada graju. Neki put zaželim da to učini; onda me samo ismeje.

– Odvratno mi je da te slušam kako govoriš o svom bračnom životu, Hari – reče Bazil, pa se lagano uputi vratima koja su vodila u baštu. – Verujem da si uistinu vrlo dobar muž, samo te je stid od te vrline. Kako si čudan čovek! Nikada ne kažeš ništa što je moralno, a ne radiš nikada ništa zlo. Tvoj cinizam je samo poza.

– I prirodan biti poza je, i to najgora poza za koju znam! – reče lord Henri i nasmeja se. Zatim iziđoše oba mlada čoveka u baštu i sedoše na dugačku klupu od bambusa, u hladu pod jednim velikim lovorovim žbunom. Niz glatko lišće klizili su sunčani zraci. U travi je treperio beli krasuljak.

Posle kratkog ćutanja, lord Henri izvadi časovnik.

– Moram da idem, Bazile – progunda on. – Ali, pre nego što budem pošao, moraš mi na svaki način odgovoriti na pitanje, koje sam ti malopre postavio.

– A to je? – upita slikar, ne podižući oči.

– Znaš već.

– Hari, ne znam.

– Dobro, onda ću ti ja reći. Moraš da mi objasniš: zbog čega nećeš da izložiš sliku Dorijana Greja? Hoću da znam pravi razlog.

– Ja sam ti ga već kazao.

– Ne, ti to nisi učinio. Rekao si mi da je zbog toga, što si u sliku uneo mnogo od samoga sebe. Ali, to je detinjasto.

– Hari – reče Bazil Holvard, gledajući ga pravo u oči.

– Svaki lik slikan sa osećanjem lik je umetnikov, a ne modela koji mu sedi. Model je samo povod, slučaj. Slikar ne otkriva njega; pre će biti da na platnu slikar bojama otkriva sebe. Uzrok zašto neću da izložim ovu sliku jeste taj, što strahujem da sam u njoj otkrio tajnu svoje duše.

Lord Henri se nasmeja.

– A ta tajna? – upita ga on.

– Pokušaću, da ti objasnim – reč Holvard, i na licu mu se ukaza izraz zbunjenosti.

– Bazile, sav sam se pretvorio u uho – odgovori mu prijatelj, i upravi pogled u njega.

– U stvari, Hari, nema šta da se priča – reče slikar. – Bojim se samo da nećeš razumeti. Možda mi čak nećeš ni verovati.

Lord Henri se nasmeja; potom se naže i otkide u travi cvet, pa stade da ga gleda. – Ja čak i ne sumnjam da ću te razumeti – odgovori on, ne skidajući pogled sa male zlatne krunice, okružene belim perima. – A što se verovanja tiče, u stanju sam da verujem, pa ma šta bilo i neverovatno.

Vetar strese sa drveta nekoliko cvetova, i teški zvezdani bo-

kori jorgovana zanjahaše se na omorini. Pored zida poče da zriče popac, i kroz vazduh prolete, kao plavičast pramen, dugačak i tanak vodeni konjic i zaleprša svojim svilastim krilima. Lordu Henriju učini se da čuje kako kuca Bazilovo srce, te je bio radoznao što će to čuti.

– Bilo je prosto ovako – reče slikar posle kraćeg ćutanja. – Jednom, pre dva meseca, pozvala me je u goste leđi Brandon. Ti dobro znaš da mi siroti umetnici moramo s vremena na vreme da se pojavljujemo u društvu, prosto samo zato da bismo pokazali svetu kako nismo divljaci. U svečanom odelu sa belom trakom oko vrata, kao što ti jednom reče, može svako, pa i berzar da zasluži ime obrazovana čoveka. Dakle, proveo sam tako oko deset minuta u ćaskanju sa nakinđurenim debelim otmenim udovicama i dosadnim academicima, kada osetih da me neko gleda. Okrenuh se upola i ugledah prvi put Dorijana Greja. Kada su nam se pogledi susreli, osetih da sam prebledeo. Obuze me čudnovato osećanje straha. Osetih da stojim pred čovekom, čija je i sama pojava toliko oćaravala, da bi ona, kada bih samo dopustio, sasvim ovladala mojom prirodom, svom dušom mojom, čak i mojom umetnošću. A meni u životu nije nikada bio potreban nikakav uticaj spolja. I sam znaš, Hari, da sam od prirode samostalan. Ja sam oduvek bio svoj gospodar, to sam bar bio dok nisam sreo Dorijana Greja. A potom... eto, ne znam kako da ti objasnim... obuze me neka slutnja da se nalazim pred strašnom krizom u svome životu. Imao sam to čudno osećanje, da mi je usud spremio odabrane radosti i odabrane bolove. Zgрозih se i pođoh k vratima. Nije me savest na to gonila; to je bio samo nekakav kukavićluk. Drukćije ne tumaćim svoj pokušaj da pobegnem.

– Savest i kukavićluk u stvari su jedno isto. Savest je samo protokolisana firma, ništa drugo.

– Ja to ne verujem, Hari, a, mislim, ni ti isto tako. Uostalom, moguće da je ovo ili ono i bila moja pobuda, možda je bio

ponos (ja sam oduvek bio veoma ponosit), ali taćno je da sam hteo da izađem. Tu, na vratima, se sukobih sa leđi Brandon. – Ta, nećete, valjda, tako rano pobeći gospodine Holvarde? – podviknu ona. – Tebi je već poznat njen kreštavi glas.

– O, da, gospođa je pravi paun, samo što nema njegovu lepotu – reče lord Henri otkidajući krasuljku pera svojim dugim nervoznim prstima.

– Nisam bio u stanju da se otresem. Vukla me je pred visoke ćlanove kraljevskog doma, pred druga lica sa ordenima i podvezama i pred starije dame sa grdnim dijademama i nosevima kao u papagaja. Predstavljala me je kao svog najboljeg prijatelja, mada smo se pre toga videli samo jedanput; ali, ona beše uvertela sebi u glavu da me mora učiniti najslavnijom lićnošću. Čini mi se da je baš onda neka od mojih slika imala velikog uspeha, ili su bar tako prićali večernji listovi, a to je u devetnaestom veku merilo besmrtnosti! Kada se odjednom nađoh prema mladiću čija me pojava beše toliko uzbudila. Bili smo tako blizu da smo se gotovo dodirivali. Naši se pogledi ponovo susretoše. Bilo je veoma nepromišljeno od mene; ali, ipak, umolih leđi Brandon da me njemu predstavi. Ko zna možda i nije bilo nepromišljeno. Prosto se nije dalo izbeći. Mi bismo zapodeli razgovor i bez ikakvog predstavljanja, u to sam uveren. To mi je i Dorijan docnije rekao. I on je imao isto osećanje da nam je bilo suđeno da se upoznamo.

– A kako je leđi Brandon opisala tog divnog mladića? – upita ga prijatelj. – Znam, da ona rado daje brz prećis o svakom svom gostu. Sećam se da me je jednom predstavila nekom od vratnom rumenom starom gospodinu, koji je bio od glave do pete pokriven ordenjem i lentama, i pri tom mi kreštala na uho tragićnim šapatom, da je svako u sobi morao jasno ćuti, takve pojedinosti koje su zapanjivale. Nije mi bilo ostalo ništa drugo nego da pobegnem. Ja najradije ispitujem sam ljude. Međutim, leđi Brandon postupa sa svojim gostima kao aukci-

onar sa svojom robom. Opisuje sve njihove osobine i navike, samo, zaboravlja baš ono što bi čovek najradije da dozna.

– Jadna leđi Brandon! Hari, ti si suviše nemilosrdan – reče Holvard rasejano.

– Dragi moj, ona je imala nameru da stvori salon, a uspela je samo da otvori restoran. Kako mogu da joj se divim? Nego, kaži mi, šta ti je rekla o gospodinu Dorijanu Greju?

– Otprilike ovo: “Prekrasan mladić! Njegova jadna majka i ja bile smo nerazdvojne. Potpuno sam smela s uma čime se zanima... bojim se da ne radi ništa... ah! Da, svira klavir... ili violinu; je li tako, gospodine Greje?” Obojica smo morali da se nasmejemo, i toga trenutka postali smo prijatelji.

– Na svaki način, smejanje nije za prijateljstvo najgori početak; ali, nesumnjivo je njegov najbolji svršetak – reče mladi lord i uzabra drugi krasuljak.

Holvard mahnu glavom.

– Hari, ti nemaš pojma šta je prijateljstvo – progundā on; a još manje znaš šta je neprijateljstvo. Ti voliš sav svet, to jest prema svima si podjednako ravnodušan.

Kako si nepravedan! – viknu lord Henri, pa zaturi šešir i pogleda gore u oblaciće, što su kao zamršena povesma sjajne bele svile bludeli nebom, koje je imalo boju tirkiza.

– Da, strašno nepravedan. Ja pravim veliku razliku među ljudima. Prijatelje biram prema njihovom dobrom izgledu, poznanike prema dobrom karakteru, a neprijatelje prema njihovom dobrom razumu. Naročito oprezan treba da bude čovek kad bira sebi neprijatelja. Među onima, koje sam ja stekao, nije nijedan bio glup. Svi oni raspolažu izvesnom duhovnom moći, stoga me svi cene. Nije li to veoma sujetno od mene? Čini mi se da jeste malo.

– I ja mislim, Hari. Prema tvojoj podeli, dakle, mogu ti biti samo poznanik.

– Dragi moj stari Bazile, ti si mi mnogo više nego poznanik.

– Ali... i mnogo manje nego prijatelj; verovatno: neka vrsta brata?

– O, brat! Šta me se braća tiču! Najstariji od njih ne misli da umre, a izgleda mi da ni mlađa ne misle isto tako.

– Hari! – viknu Holvard i nabra čelo.

– Dragi mladiću moj, ja ne kažem to sasvim ozbiljno. Samo, sebi ne mogu da pomognem. Ja prezirem svoju rodbinu. Slutim da to dolazi otud što nema čoveka koji je u stanju da snosi drugoga sa istim manama kakve su u nj. Ja potpuno poimam gnev engleske demokratije prema onome što oni nazivaju porokom viših staleža. Mase osećaju da bi trebalo samo one da polažu pravo na pijanstvo, glupost i nemoral, i da svaki od nas, koji bi otkrio kod sebe te poroke, krnji njihovo pravo. Za vreme bračne parnice jadnoga Sadarka njeno je negodovanje bilo odista prekrasno! Pa, ipak, mogao bih da tvrdim: da ni deset od sto proletarijata ne živi urednim životom.

– Hari, ja se ne slažem s tobom, a uveren sam da ni ti u to ne veruješ.

– Lord Henri se pogladi po smeđoj šiljatoj bradi i stade udarati svojom tankom palicom od abonosa po vrhu svoje elegantne cipele.

– Koliko si ti Englez, Bazile! Eto, već po drugi put kako činiš istu primedbu. Kad pred pravog Engleza iznosimo ma kakvu ideju (što je već velika smelost), njemu nikada ne pada na um da presuđuje je li ona istinita ili lažna. Od važnosti je za njega samo ovo: da li onaj drugi sam u nju veruje. Ali, vrednost jedne ideje nema ničeg zajedničkog sa iskrenošću onoga koji je zastupa. U istini, vrlo verovatno je da će ideja biti utoliko čistija, ukoliko je čovek neiskreniji, jer tada ideja ne bi bila obojena njegovim potrebama i željama, ni njegovim predrasudama. Ali, nije mi namera da se s tobom prepirem o politici,

sociologiji ili metafizici. Ja više volim ljude nego principe, a najviše ljude bez principa. Pričaj mi nešto više o Dorijanu Greju. Viđaš li ga često?

– Svakog dana. Bio bih nesrećan kada ga ne bih video. Za mene je on nasušna potreba.

Veoma neobično! Ja sam držao da se ti brineš samo o svojoj umetnosti.

– Za mene sada Dorijan Grej predstavlja svu moju umetnost – reče slikar ozbiljno. – Hari, kadšto pomišljam kako u svetskoj istoriji postoje samo dva važna perioda. Prvi je: pojava nekog novog sredstva u umetnosti; a drugi je: pojava nove umetničke ličnosti. Ono što je bio pronalazak masnih boja za mletačko slikarstvo, bio je lik Antinoja za poznu grčku skulpturu, a to će jednoga dana biti za mene i lik Dorijana Greja. Ne što po njemu slikam, crtam i skiciram. Razume se, da sam to radio. Nego, što je on za mene mnogo više od modela koji mi sedi. Neću time da kažem kako sam nezadovoljan onim što sam po njemu načinio, ili da mu je lepota takva da je umetnost uopšte ne može da izrazi. Ne postoji ništa što umetnost ne bi bila u stanju da izrazi; a ja znam da je sve što sam uradio, od kako sam upoznao Dorijana Greja, dobro, da je to najbolji rad u mom životu. Ali, začudio bih se kada bi me razumeo. Što je najčudnovatije to je, da je njegova pojava probudila u meni neku novu vrstu umetnosti, neki sasvim nov oblik stila. Ja posmatram stvari drukčije, i drukčije sudim o njima. Sada životu mogu da dajem oblik koji mi je dotle bio skriven. “Usniven oblik u danima razmišljanja” – ko je to rekao? Zaboravio sam; a to je meni Dorijan Grej. Samo vidljivo prisustvo toga mladića, koji je još skoro dečak – tako mi izgleda, mada je inače prešao dvadesetu – samo vidljivo prisustvo njegovo!... Ah, ne verujem da možeš predstaviti sebi šta je to! I ne znajući, on je za mene postao lineament nove škole, jedne škole kojoj je smer da spoji svu strast romantičnog duha sa savršenstvom

grčkog duha. Harmonija duše i tela – koliko je to! U našem bezumlju mi smo to dvoje razdvojili i pronašli realizam, koji je šupalj. Hari, kada bi samo znao šta je meni Dorijan Grej. Sećaš li se predela, za koji mi je Agnju bio ponudio tako veliku nagradu, i od kojega nisam hteo da se odvojim? On je jedan od mojih najboljih slika. Zašto? Zato što je pored mene sedeo Dorijan Grej dok sam ja radio. Nekakav tanani uticaj prelazio je sa njega na mene, i tada sam prvi put u svome životu video u prostom šumskom predelu čudo, koje sam uvek tražio i nikada nalazio.

– Bazile, to je nešto izvanredno! Ja moram videti Dorijana Greja.

Holvard ustade i počeo da šeta gore-dole po bašti. Posle nekog vremena vratio se i reče:

– Hari, za mene je Dorijan Grej samo umetnički motiv. Ti sam, može biti, nećeš videti ništa u njemu; ja vidim u njemu sve. On najviše postoji u mojim radovima onda kad u njima ništa ne podseća na njega. Kao što rekoh, on je samo podstrek za nov stil. Taj stil ja nalazim u pokretima pojedinih linija, u lepoti i nežnim tonovima nekih boja. Eto, to je, a to je sve.

– Zašto onda nećeš da izlažeš njegovu sliku? – upita lord Henri.

– Zato, što sam i nehotice uneo u ovu sliku izvestan izraz svega tog čudnovatog umetničkog idolopoklonstva, o kojem njemu nikad nisam hteo da govorim. Ali, svet bi to mogao da pogodi; a ja neću da otkrijem svoju dušu običnim ispitivačkim pogledima. Nikada ne sme doći moje srce pod njihov mikroskop. Isuviše je mnogo od mene u toj slici, Hari, suviše mnogo!...

– Pesnici nisu tako skrupulozni. Oni znaju od kakve je koristi strast za objavljivanjem. U današnje vreme jedno skrhanu srce doživljuje više izdanja.

– Zato ih ja mrzim – viknu Holvard. – Umetnik treba da

stvara lepe stvari, ali ne bi trebalo da unosi u njih ništa ličnoga. Mi živimo danas u vremenu kada ljudi u umetnosti gledaju neku vrstu autobiografije. Izgubili smo smisao za apsolutno lepo. Jednoga ću dana pokazati svetu šta je lepota, i baš zbog toga ne sme svet nikada videti moju sliku Dorijana Greja.

– Mislim da nisi u pravu, Bazile; ali, neću da se prepirem s tobom. Samo siroti duhovi vole prepirku. Reci mi, voli li te mnogo Dorijan Grej.

Slikar se zamisli.

– Jest, voli me – odgovori on posle kratkog ćutanja; – znam da me voli. Razume se da mu silno laskam. Imam čudno zadovoljstvo da mu govorim o stvarima, za koje znam da će mi docnije biti žao što sam ih govorio. Obično je on ljubazan prema meni, i tako sedimo u ateljeu i ćaskamo o hiljadu raznolija. Katkad je strašno prazan i izgleda kao da uživa u tome da mi zadaje bol. Onda, Hari, osetim, da sam svu svoju dušu poverio čoveku, koji sa njom postupa kao sa cvetom koji treba pridenuti na kaput, kao sa malom dekoracijom, koja je tu da polaska njegovoj sujeti, kao da je ukras za letnji dan...

– Bazile, leti su ponekad dani beskrajno dugi – odgovori lord Henri. – Možda ćeš se ti umoriti pre nego on. Žalosno je kada čovek na to pomisli; ali, nema sumnje da genije duže živi od lepote. To objašnjava činjenica što se svi toliko mučimo da se što više nakljukamo obrazovanjem. U divljoj borbi za opstanak tražimo svi nešto što će trajati, i tako punim duh svoj činjenicama i tricama, u ludoj nadi da ćemo sačuvati svoje mesto. Čovek koji bi o svemu bio dobro obavешten – ideal je našeg vremena. A duh takvog čoveka je nešto strašno. On je kao antikvarnica puna prašine i čudovišta svih vrsta, gde je svaka stvar dobila veću cenu od one koju stvarno ima. Jednoga dana bacićeš pogled na svoga mladoga prijatelja, i on će ti se učiniti nešto precrtan, ili ti se neće dopasti ton njegove boje ili drugo što. U svome srcu gorko ćeš ga prekoreti i bićeš duboko

uveren da se on veoma loše ponaša prema tebi. A drugi put, kad te poseti, bićeš prema njemu sasvim hladan i ravnodušan. To, što si mi ispričao skroz je pesma, pesma o umetnosti, da je tako nazovem. Najgore je pri tom – preživeti pesmu, koja nas na kraju krajeva ostavlja tako nepesnički raspoložene.

– Hari, ne govori tako. Dok god budem živ, živeće u meni i lik Dorijana Greja. Ti nisi u stanju da saosećaš sa mnom. Suviše se često menjaš.

Ah, dragi moj Bazile baš zato i hoću da saosećam. Oni, koji su verni, poznaju samo trivijalnu stranu ljubavi; tek neverni poznaju tragedije ljubavi. – I lord Henri zapali palidrvce o jednu skupu srebrnu kutiju, pa, zadovoljna lica i pun samopouzdanja, kao da je čitav svet sabio u jednu rečenicu, poče da puši cigaru. U lišću bršljana, koje se presijavalo kao da je prevučeno zelenim lakom, čuo se žagor i cvrkut vrabaca, a po travi, kao laste jurile su plave senke oblaka. Kako je prijatno bilo u bašti! I kako su divna bila osećanja drugih ljudi! – Mnogo, mnogo divnija nego njihove misli, činilo mu se. Vlastita duša čoveka i strasti njegovih prijatelja – to je bilo primamljivo u životu. U tihom zadovoljstvu slikao je sebi dosadan doručak, koji je izgubio, jer je proveo tako dugo u društvu sa Bazilom Holvardom. Da je posetio svoju tetku, izvesno bi kod nje zatekao lorda Gudbodija, i ceo razgovor vodio bi se oko ishrane sirotinje i potrebe da se podignu uzorni radnički domovi. Raznovrsni bi ljudi uznosili baš one vrline, koje su zanemarivali u svome životu. Bogataš bi govorio o vrednosti štednje, a lenjivac bi branio dostojanstvo rada. Bilo je prekrasno što je sve to izbegao. Dok je mislio na tetku, pade mu nešto na um. Okrete se Holvardu i reče: – Dragi moj, sada sam se setio.

– Čega si se setio, Hari?

– Gde sam čuo ime Dorijana Greja.

– Gde – upita Holvard, a na čelu mu se ukazaše tanke bore.

– Ne gledaj me tako zlovoljno, Bazile. To je bilo kod moje tetke, leđi Agate. Ona mi je pričala da je pronašla jednog prekrasnog mladića, koji je hteo da joj pomaže u Ist Endu; ime mu je Dorijan Grej. Doduše, moram priznati da mi nije nikada rekla da je lep. Žene nemaju nikakvog smisla za lepotu, nemaju ga bar dobre žene. Rekla mi je, da je veoma ozbiljan i da ima plemenitu dušu. I ja već predstavljah sebi u pameti strašno pegavo stvorenje sa naočarima i dugom kosom, kako se klati na dugim nogama. Voleo bih da sam znao da je on tvoj prijatelj.

– Radujem se što nisi znao.

– Zašto?

– Neću da ga poznaješ.

– Nećeš da ga upoznam?...

– Ne.

– Gospodin Dorijan Grej je u ateljeu – reče sluga, koji beše izašao u baštu.

– Sada moraš da me predstaviš! – viknu lord Henri, smejući se.

Slikar se okrete sluzi, koji je stajao na suncu, žmireći. – Parkere, umolite gospodina Greja da pričeka; eto mene za koji čas.

Sluga se pokloni i uđe u kuću. Sad umetnik pogleda lorda Henrija.

– Dorijan Grej je moj najmiliji prijatelj – reče on. Njegova je duša prosta i plemenita. Tvoja je tetka imala potpuno pravo. Nemoj ga kvariti! Ne pokušavaj da utičeš na njega! Tvoj bi uticaj bio zao. Svet je širok i krije mnoge neobične ljude. Ne lišavaj me jedinoga čoveka koji mojoj umetnosti daje svu čar, što je ima: moj život kao umetnika zavisi od njega! Hari, pomišljaj na to, da imam vere u tebe.

On je govorio veoma polako, izgledalo je kao da mu se reči otkidaju i proriv njegove volje.

– Kakve gluposti govoriš – reče lord Henri, smešeći se, pa ga uze ispod ruke i povede ga u kuću skoro na silu.

GLAVA II

Kada uđoše unutra obojica ugledaše Dorijana Greja.

On je sedeo za klavirom, leđima okrenut njima, i prelistavao Šumanove "Scene u šumi". – Bazile – viknu on – moraš mi ih pozajmiti. Hoću da naučim da sviram. Baš su divne!

– To potpuno zavisi od toga Dorijane, kako ćeš danas sedeti.

– O, sit sam već sedenja, i ne treba mi slika u prirodnoj veličini! – odgovori mladić, pa se okrete na stolici onako kao što čine ćudljivi, jogunasti dečaci. Kada je ugledao lorda Henrija, lako rumenilo preli mu na trenutak obraze, i on skoči na noge. – Molim te za oprostaj, Bazile, nisam znao da ima nekoga s tobom.

– Dorijane, ovo je lord Henri Voton, moj stari drug iz Oksforda. Malopre sam mu pričao kako odlično sediš, a sad si sve pokvario.

– Ali, meni niste pokvarili zadovoljstvo da vas upoznam, gospodine Greje – reče lord Henri, polazeći k njemu i pružajući mu ruku. – Tetka mi je često govorila o vama. Vi ste jedan od njenih ljubimaca i, bojim se, možda i jedna od njenih žrtava.

– Ledi Agata zabeležila me je u svoju crnu knjigu – odgovori Dorijan i napravi komično lice pokajnika. – Obećao sam joj da ću prošlog utornika ići sa njom u klub u Vajtčaplu, a ja sam na to zaista sasvim zaboravio. Trebalo je da sviramo zajedno u četiri ruke... čini mi se tri komada. Ne znam šta će mi ona reći. Bojim se da idem k njoj.

– O, ja ću vas već izmiriti sa njom. Ona vam je jako naklonjena, te ne verujem da nešto čini što niste tamo bili. Sigurno

da su slušaoci mislili da se svira u četiri ruke. Kad tetka Agata sedne za klavir pravi dovoljno galame za dvojicu.

– To što velite za nju je zlo, a za mene ni najmanje laskavo – odgovori Dorijan i nasmeja se.

Lord Henri ga pogleda. Da, Dorijan je zaista bio vanredno lep sa svojim nežno povijenim rumenim usnama, sa svojim iskrenim plavim očima i kudravom zlatnom kosom. Bilo je nečega u njegovom licu što je odmah ulivalo poverenje. Sva čistota mladosti bila je tu, a isto tako i sva strasna nevinost mladosti. Osećalo se, da se u svojoj čednosti sačuvao od svega. Nikakvo čudo što ga je Bazil Holvard obožavao.

– Vi ste, gospodine Greje, zaista prekrasni za bavljenje dobroćinstvom, prekrasni... – I lord Henri se zavalio na divan i otvorio svoju kutiju sa cigaretama.

Slikar se zanimao mešanjem boja i dovodio u red četke. Izgledao je izmučen; i kada ču poslednju primedbu lorda Henrija, pogleda ga, oklevaše za trenutak, pa reče:

– Hari, hteo bih danas da završim ovu sliku. Hoćeš li mi zameriti ako te zamolim da se ukloniš?

Lord Henri se nasmeja i pogleda Dorijana Greja.

– Gospodine Greje, treba li da idem? – upita.

– O, ne, lorde Henri, molim vas. Vidim, da je Bazil i ovoga puta loše raspoložen, a ja ga nikako ne trpim zlovoljnog. Osim toga, rado bih vas zapitao, zašto ne treba da se bavim dobroćinstvom?

– Ne znam, gospodine Greje, da li treba da vam kažem. To je tako dosadna tema, da bi trebalo o njoj ozbiljno govoriti. Ali, izvesno je da neću otići, pošto ste mi dopustili da ostanem. Bazile, ti se valjda ozbiljno ne protiviš tome, zar ne? Ti si mi često govorio kako voliš da ti model ima koga sa kim može da časka.

– Holvard se ugrize za usne.

– Ako Dorijan želi, razume se da moraš ostati. Dorijanove su čudi za svakoga zakon, osim za njega.

Lord Henri uze šešir i rukavice.

– Bazile, iako navaljuješ da ostanem bojim se da ipak moram ići. Obećao sam jednom da se nađemo u “Orleansu”. Zbogom, gospodine Greje! Molim vas da me jedanput posetite u Kerzon-stritu. U pet časova sam gotovo uvek kod kuće. Pišite mi koga ćete dana doći. Žao bi mi bilo kad me ne biste zatekli.

– Bazile – viknu Dorijan Grej – ako lord Henri Voton ode, idem i ja. Ti ne otvaraš nikad usta dok radiš, a mene strašno zamara stajanje i trud da izgledam lep. Zamoli ga da ostane. Ja to hoću.

– Ostani, Hari, učinićeš zadovoljstvo i Dorijanu i meni – reče Holvard, ne dižući pogled sa slike. – Istina je da nikada ne govorim dok radim, niti pak slušam, a to mora da je strašno dosadno za nesrećnike koji tu sede. Dakle, molim te, ostani!

– Ali, šta da radim sa svojim poznanikom u “Orleansu”?

Slikar se nasmeja. – Mislim, da nećeš imati nikakvih neprilika zbog toga. Sedni, Hari. A sad, Dorijane, popni se na podijum i ne okreći se mnogo. Isto tako ne obraćaj pažnju na ono što ti bude lord Henri kazao. On veoma loše utiče na sve svoje prijatelje, osim na mene.

Dorijan Grej, koji je ličio na mladog grčkog mučenika, pope se na podijum i upravi lordu Henriju lak smešan uzdah. On mu se beše dopao. Nije ličio na Bazila; obojica su činili divnu suprotnost. Osim toga, imao je tako lep glas. Posle nekoliko trenutaka, reče mu: – Lorde Henri, da li odista vršite tako loš uticaj? Tako loš kao što kaže Bazil?

– Dobar uticaj, gospodine Greje, i ne postoji. Svaki je uticaj nemoralan – nemoralan u naučnom smislu.

– Zašto?

– Zato što ko utiče na drugoga daje ovome svoju dušu. Čovek prestaje tada da misli sopstvenim mislima i da gori sopstvenim žarom. Vrline njegove ne pripadaju stvarno njemu. Gresi njegovi, ako uopšte postoje, pozajmljeni su. On postaje odjekom tuđe svirke, glumcem uloge koja nije pisana za njega. Cilj je života razvijati samoga sebe. Svaki je od nas tu da potpuno ostvari svoju prirodu. Ljudi se danas boje sebe samih. Zaboravili su na najvišu dužnost, dužnost prema sebi. Razume se, oni su darežljivi. Hrane gladnog i odevaju prosjaka. Ali, sopstvene duše umiru im jadne i gole. Naše je pokolenje izgubilo srčanost. Možda je stvarno nismo nikada ni imali. Strah od društva, na kojem se osniva moral, strah od Boga, koji je tajna religije – to su dve stvari koje potpuno vladaju nama. Pa, ipak...

– Dorijane, molim te, budi tako dobar te okreni glavu malo više udesno! – reče slikar, koji se beše udubio u posao, primetivši na mladićevom licu crtu koju ranije nije bio nikada opazio.

– Pa, ipak – produži lord Henri svojim prijatnim mekim glasom, pošto je rukom napravio ljubak pokret, koji mu je bio svojstven i koji je imao još u Itonu – verujem, kad bi samo jedan čovek hteo svoj život da proživi skroz i skroz da dà svakom osećanju oblik, svakoj misli izraz, svakom snu stvarnost... verujem da bi svet dobio takav zamah radosti, da bismo mi zaboravili sve bolesti srednjeg veka i vratili se jelinskom idealu – ili možda nečemu što bi bilo intimnije i bogatije od jelinskog ideala. Ali, i najsmelijih među nama boji se sebe. Samounakaženje divljaka živi dalje na tragičan način u samoodricanju, koje nam unakažava život. Za odricanje naše sustiže nas kazna. Svaki nagon, koji bismo hteli da ugušimo, traje i dalje u duhu našem i truje nas. Telo samo jednom greši i skida greh sa sebe, jer je delanje neka vrsta čišćenja. Preostaje samo uspomena na jednu nasladu i sladak bol da – je ona prošla. Jedini

put da se oslobodimo iskušenja jeste da mu se podamo. Odu-pri mu se, i tvoja će duša biti bolesna od čežnje za stvarima, koje je sama sebi zabranila, bolesna od čežnje za onim što su njeni strašni zakoni napravili strašnim i nedopuštenim. Do-bro je rečeno: Najveći svetski događaji dešavaju se u mozgu. U mozgu, i jedino u mozgu događaju se i veliki svetski gresi. I vi, gospodine Greje, i vi sami sa svojom ružičastom mladosti i dečačkom nevinosti, koja je kao bela ruža, imali ste strasti, od kojih ste se plašili, misli, koje su vas užasavale, snove danju i snove noću, čija vam uspomena nateruje krv u lice...

– Prestanite! – jedva promuca Dorijan Grej – prestanite, meni se muti od vašeg govora. Ne znam šta da kažem.

Postoji odgovor na vaše reči; ali ja ne mogu da ga nađem.

Ne govorite! Ostavite me da razmišljam. Ili, bolje, pustite me da pokušam da ne mislim.

Skoro deset minuta stojao je mirno, otvorenih usta i sa čudnim sjajem u očima. Mutno je nazirao kroz svest da su pot-puno novi uticaji počeli delati u njemu. Ali, izgledalo mu je da ti uticaji u stvari dolaze iz njega samoga. Ono nekoliko reči, što mu ih je rekao Bazilov prijatelj – reči koje su nesumnjivo izgovorene slučajno i namerno sa paradoksom – dodirnule su neku tajnu strunu, koja ranije nije nikad bila dodirnuta, a koju je on sada čuo gde treperi i odjekuje čudnom divljinom.

Tako ga je već uzbuđivala i muzika. I ona mu je često po-mućivala um. Ali, muzika je bila neodređena. Ona nije proiz-vodila u njemu nov svet već nov kaos. Reći! Samo reći! Kako su strašne! Kako jasne, žive i svirepe! Valjalo bi umaći im. Ka-kvu su finu magiju skrivale one! Izgledalo je, da su u stanju da stvarima bez oblika daju plastičan oblik, i da kriju u sebi slat-ku svirku šarkija i gitara. Samo reći! Je li postojalo što drugo tako realno?

Da, u njegovo dečačko doba bilo je stvari koje on nije raz-umeo. Sada ih je razumeo. Odjednom je život za njega dobio

boju vatre. I njemu se učini da se sav pretvorio u vatru. Kako to on ranije nije primetio?

Lord Henri se osmehivao i posmatrao Dorijana. On je tač-no shvatio psihološki trenutak kada je trebalo ćutati. Njega je sve to jako zanimalo. Utisak, koji su nenadano njegove re-či proizvele, iznenadio ga je. I on se seti neke knjige, koju je čitao kada mu je bilo šesnaest godina, knjige koja mu je tada otkrila mnogo štošta što ranije nije znao, pa je sad bio rado-znao da li Dorijan Grej ne proživljuje slično. On je bio samo izbacio strelu u vetar. Da nije pogodila cilj? Kako je bajan bio mladić taj!

Holvard je radio onim njemu svojstvenim smelim i divnim potezima, koji imaju istinsku prefinjenost i savršenu nežnost, što je u umetnosti samo izraz snage. Ćutanje nije ni primetio.

– Bazile, dosta sam stajao! – viknu iznenada Dorijan Grej. – Moram da iziđem u baštu. Ovde ne može da se diše.

– Dragi moj, jako mi je žao. Kad radim, ja ne mogu ni o čemu drugome da mislim. Ali, ti nikada nisi bolje stajao. Bio si sasvim miran. Tako sam zadržao efekat koji mi je bio potreban: poluotvorena usta i sjaj u očima. Ja nisam čuo šta ti je Hari rekao; ali, sigurno je njegova zasluga što si imao taj divan izraz. Nagađam, da ti je laskao. Ti ne moraš ništa verovati od svega toga što ti je rekao.

– On mi zaista nije rekao nijednu laskavu reč. Možda zato i ne verujem ništa od onoga što mi je rekao.

– Ta, vi znate kako mi sve verujete – reče lord Henri i po-gleda ga svojim sanjalačkim i primamljivim očima. – Idem i ja sa vama u baštu. Ovde je strašno toplo. Bazile, pribavi nam kakav ledeni napitak s jagodama.

– Vrlo rado, Hari. Zazvoni, a ja ću Parkeru reći šta da vam donese. Ja sad radim pozadinu, pa ću docnije doći k vama. Ne zadržavaj mnogo Dorijana! Nikada nisam bio bolje raspoložen

za rad nego danas. Ovo će biti moje remek-delo! Već ovako kako izgleda jeste moje remek-delo!

Lord Henri iziđe u baštu i zateče Dorijana Greja, gde je utopio lice u velike sveže bokore jorgovana i grozničavo srče miris kao da je vino. On mu priđe i stavi ruku na rame. – To je dobro što radite – govoraše on polako. – Dušu mogu samo čula da izleče, kao što čula može da izleči samo duša.

Mladić se trže i odstupi. Bio je gologlav. Granje mu beše razbarušilo neposlušne vitice, te zamrsilo zlatnu kosu. U njegovim je očima bio izraz straha kakav imaju samo iznenada probuđeni ljudi. Tanke su mu nozdrve drhtale, a neki skriveni nemir poigravao je lako njegovim purpurnim usnama.

– Da – produži lord Henri, ovo je jedna od najdubljih tajni života: čulima lečiti dušu, a dušom čula. Vi ste divno stvorenje! Znaete više nego što mislite, kao što znate manje nego što vam je potrebno da znate.

Dorijan Grej skupi čelo i okrenu glavu. On je morao voleti stasitog i ljupkog mladića, koji je pored njega stajao. Njegovo romantično lice maslinove boje i umoran izraz njegov zanimali su ga mnogo. U umornom tonu njegova glasa bilo je nečeg očaravajućeg. Takođe su naročitu draž imale njegove hladne bele ruke, koje su ga podsećale na cveće. Činilo se da su, kao i glas mu, muzikalne, kao da govore svojim jezikom. I on je osećao strah od njega, i stideo se svoga straha. Zašto je morao da naiđe ovaj stranac i otkrije mu njega samog? Bazila Holvarda poznao je mesecima, ali ga prijateljstvo njegovo nikada nije izmenilo. Sada je odjednom stupio drugi u njegov život i, kako izgleda, otkrio mu tajnu života. Pa, čega se onda bojao? On nije bio đaćić, ni mlado devojče. Bilo je ludo plašiti se.

– Hajde da sednemo u hlad – reče lord Henri. – Parker nam je doneo piće, i ako još duže ostanete na ovoj pripeci koža će vam postati ružna i Bazil vas više neće slikati. Ne smete dopustiti da vam sunce opali lice. To vam ne bi dobro stajalo.

– A šta to mari? – viknu Dorijan Grej, smejući se, i sede na klupu koja se nalazila na dnu bašte.

– To je po vas veoma važno, gospodine Greje.

– Zašto?

– Jer imate najlepšu mladost, a mladost je jedino što vredi želeti.

– Lorde Henri, ja za to ne marim.

– Ne, vi za to ne marite sada. Jednoga dana kada ostarite, kada vam lice poružni i pokrije se borama, kada vam razmišljanje crtama svojim izbrazda čelo, a strast vam svojim gadnim ognjem izgori usne, onda ćete osetiti, strašno osetiti. Sada, ma kuda išli, ushićujete svet. Hoće li to večno trajati?... Vaše je lice divno, prekrasno, gospodine Greje. Ne mrštite se, ono je tako. A lepota je oblik genija, uistinu više od genija, jer nju nije potrebno objašnjavati. Ona pripada velikim činjenicama sveta, kao sunčana svetlost ili proleće ili ogledanje srebrne školjke, koju nazivamo mesecom, u tamnim vodama. Nju ne može niko osporiti. Ona raspolaže božanskim pravom suverenstva. Ko nju ima postaje kralj. Vi se smeškate? O, kada je izgubite nećete se više smežati... Biva da govore ljudi kako se lepota nalazi samo na površini. Moguće da je tako. Ali, tek nije tako površna kao mišljenje. Za mene je lepota čudo nad čudima. Samo šuplji ljudi ne sude svetu po njegovom izgledu. Prava tajna sveta jeste vidljivo, ne nevidljivo... Da, gospodine Greje, vama su bogovi bili naklonjeni. Ali, što bogovi daju, brzo i uzimaju. Vama je dano samo nekoliko godina da živite istinski, savršeno i potpuno. Kada vam mladost prođe, ostaviće vas i lepota, i onda ćete u jedan dan saznati, da nema više za vas pobeda, ili da se morate zadovoljiti bednim pobedama, koje će vam uspomenu na vašu prošlost zagorčati više nego porazi. Svaki mesec, koji protekne, približava vas nečem užasnom. Vreme je surevnjivo na vas i vodi rat protiv vaših ruža i vaših ljiljana. Obrazi će vam požuteti i upasti, a oči se

pomutiti. Užasno ćete patiti... Ah, ostvarite svoju mladost dok je tu! Ne rasipajte zlato svojih dana, ne slušajte dosadne, nemojte pokušavati da popravljate sudbinu onih koji su svoj život promašili zanavek, ne poklanjajte svoj život nezalicama, prostacima i običnima! To su bolesni ciljevi, lažni ideali našeg doba. Živite! Živite divnim životom koji je u vama! Ništa ne izgubite! Uvek tražite nove doživljaje za čula vaša! Ne bojte se ničega!... Našem je stoleću potreban – nov hedonizam. Vi biste mogli da postanete njegov vidni simbol. Kod vaše pojave nema ničega što ne biste bili u stanju da učinite. Čitavo leto svet pripada vama... U trenutku kada sam vas video, primetio sam da i ne slutite šta ste uistinu, šta biste uistinu mogli biti. Bilo je tako mnogo u vama što me je ushićavalo, da sam osetio kako to moram otkriti vama samome. Pade mi na pamet, kako bi bilo tragično kada biste uzalud postojali. Jer samo kratko vreme traje mladost vaša – tako kratko vreme! Obično poljsko cveće vene, ali opet cveta. Idućeg juna rakita će biti okićena živim cvetom, kao danas. Kroz mesec dana pavitina će biti iskićena crvenim zvezdicama, i iz godine u godinu zelena noć njenoga lišća obavijaće tamom svojom purpurne zvezdice. Ali, mladost vaša više se neće povratiti. Bilo mladosti, koje u nama bije, slabi kada napunimo dvadesetu. Udovi nam otežaju, čula zakrčljaju. Mi starimo i postajemo ružne lutke, i uspomene nas gone na minule strasti, od kojih smo se grozili, i na slatka iskušenja, kojima nismo imali hrabrosti da podlegnemo. Mladost! Mladost! Na svetu osim mladosti ništa ne postoji.

Dorijan Grej slušaše sa divljenjem i raširenih očiju. Jorgovan, koji je držao u ruci, pade mu u pesak. Jedna pčela dolete, stade zujati oko njega, pa pohita sa cveta na cvet. Dorijan je posmatraše sa onim čudnim interesovanjem za svaku malenkost, koje gledamo da probudimo u nama kada se nalazimo sa strahom pred odsudnim stvarima; ili kada nas muči neko novo osećanje, za koje ne nalazimo izraza; ili kada neka misao, koja

nas stravom ispunjuje, počne jurišati na naš mozak i zahteva od nas predaju. Malo posle, pčela odlete... On je vide gde uđe u šareni cvet ladoleža. Ušini se kao da se cvet grči, pa onda stade ljupko da se leluja... Na vratima ateljea pojavi se slikar, dajući im znake da uđu. Oni se okrenuše jedan drugome i osmehnuše se.

– Čekam vas! – doviknu slikar. – Ulazite! Svetlost je izvrsna, a čaše možete poneti.

Oni se podigoše i pođoše laganim koracima natrag. Dva bela i zelena leptirka minuše pored njih, a na krušci, na kraju bašte, poče kos da peva.

– Je li vam milo što ste me upoznali, gospodine Greje? – reče lord Henri i pogleda ga.

– Da, milo mi je. Mislim da će mi uvek biti milo.

– Uvek! To je strašna reč. Ja se grozim kada je čujem. Žene je tako rado upotrebljuju. One upropašćuju svaki roman pokušajem da večito traje. Osim toga ta reč nema smisla. Jedina razlika između čudi i doživotne strasti u tome je što čud nešto duže traje.

Kada su ušli u atelje, Dorijan Grej stavi ruku na rame lordu Henriju.

– Onda i neka naše prijateljstvo bude čud! – reče tiho i pocrvene zbog svoje smelosti. Zatim iziđe na podijum i opet zauze stav.

Lord Henri se zavalu u udobnu naslonjaču od trske i posmatraše ga. Potezi i udari četke po platnu bili su jedini šum koji je remetio tišinu, izuzev kada bi se Holvard s vremena na vreme izmakao da izdaleka osmotri svoj rad. U kosim sunčanim zracima, koji su se rasipali kroz otvorena vrata, igrala je zlatasta prašina. Težak miris ruža kao da beše zasitio celu sobu.

Otrprilike posle jedno četvrt sata prekide Holvard svoj rad, zagleda se dugo u Dorijana Greja, pa onda u sliku, stade da gricka dršku na jednoj dugačkoj četki i nabra čelo. – Gotovo! –

viknu naposletku, pa se saže i ispisa krupnim crvenim slovima svoje ime na levom uglu platna.

Lord Henri priđe i stade da razmatra sliku. Nema sumnje da je slika bila vanredno umetničko delo, a isto tako vanredna bila je i sličnost.

– Dragi moj, čestitam ti od sveg srca – reše mu on. – Ovo je najbolji portret našeg vremena. Gospodine Greje, dođite da vidite.

Mladić se trže kao da su ga probudili iz sna. – Je li zaista gotovo? – upita on i siđe sa podijuma.

– Potpuno – odgovori slikar. – Danas si odlično stajao. Veoma sam ti blagodaran.

– To je potpuno moja zasluga – dobaci lord Henri. – Zar ne, gospodine Greje?

Dorijan ne odgovori, već pođe pravo slici. Videvši je, ustuknu, i za trenutak obrazi mu se pokriše rumenilom od zadovoljstva. U očima mu zablista radost, kao da je tek sada prvi put video sebe. Stajao je tu nepomično i diveći se, pri tom je nejasno čuo kako mu Holvard govori, ali smisao njegovih reči nije razumevao. Utisak vlastite lepote bio je za njega kao ot-krovenje. On ga nikada ranije nije imao. Laskanja Bazila Holvarda izgledala su mu kao ljubazna prijateljska preterivanja. On ih je slušao, smejao im se i zaboravljao na njih. Ona nisu imala uticaja na njegovo biće. Onda je došao lord Henri Voton sa svojom čudnovatom himnom mladosti, sa strašnim nago-veštavanjem njene prolaznosti. To ga je na vreme probudilo; i dok je sada ovde stajao i posmatrao sliku svoje lepote, na-jedanput mu postade jasan smisao malopredašnjeg lordovog govora. Da, doći će dan kada će njegovo lice biti uvelo i pokriveno borama, kada će mu oči biti mutne i bezbojne i ljupki stas njegov skrhan i unakažen. Skerletnog rumenila nestaće sa njegovih usana i sjaj zlata izgubiće se iz njegove kose. Život,

koji beše stvorio njegovu dušu, razoriće mu telo. Suđeno mu je da postane strašan, gadan i odvratan.

Dok je razmišljao, oseti Dorijan u srcu jak bol kao ubod od noža, i najnežnija nit njegovog bića uzdrhta. Oči mu se napu-niše mrakom i pokriše koprenom suza. Bilo mu je kao da mu je neka ledena ruka stegla srce.

– Zar ti se ne dopada? – viknu najzad Holvard, koga je ti-štalo mladićevo ćutanje, kojemu nije znao razloga.

– Naravno, dopada mu se – reče lord Henri. – Kome se ne bi dopalo! Ovo pripada najvećim delima u modernoj umetno-sti. Za nj ću ti dati što tražiš. Ja to moram imati!

– Ne pripada meni, Hari.

– Nego kome?

– Razume se Dorijanu – odgovori slikar.

– On je sada najsrećniji čovek.

– Kako je to žalosno! – reče tiho Dorijan Grej, ne skidajući pogled sa svoje slike. – Kako je to žalosno! Postaću star, ružan i odvratan, a ova će slika ostati uvek mlada... Neće biti starija od ovog junskog dana... Kada bi samo bilo obrnuto! Kada bih ja mogao da ostanem uvek mlad, a da ova slika postaje sve sta-rija! Sve, sve bih dao za to! Da, nema ničega na svetu što ne bih za to dao! I dušu bih dao!

– Bazile – reče lord Henri, smešeći se – teško da bi se ti složio sa tim. Ubrzo bi tvoja slika strašno izgledala.

– Hari, ja bih odlučno protestovao – reče Holvard. Dorijan Grej se osvrnu i pogleda ga.

– Bazile, ja ti verujem. Ti voliš svoju umetnost više nego svoje prijatelje. Za tebe ja nisam ništa više nego lik od zelene bronz. Ni toliko, mogao bih reći.

Slikar ga posmatraše zapanjen. Ove reči nisu dolikovale Dorijanu. Šta se to desilo! Bio je strašno uzbuđen. Lice mu je bilo rumeno, obrazi su mu goreli.

– Da! – nastavi Dorijan – ja sam ti mnogo manje nego tvoj

Hermes od slonove kosti, nego tvoj srebrni Faun. Njih ćeš uvek voleti. Koliko ćeš vremena voleti mene? Verovatno do prve bore. Sada znam da je čovek izgubio sve kad izgubi svoju lepotu. Tvoja me je slika tome naučila. Lord Henri Voton potpuno je u pravu. Postoji samo jedno što vredi imati: to je mladost. Kad opazim da starim, ubiću se.

Holvard preblede i uhvati ga za ruku.

– Dorijane, Dorijane! ne govori tako! Ja nikada nisam imao prijatelja kao tebe, i neću ga nikada imati. Nisi valjda, ljubomoran na mrtve stvari, je li? Ti, koji si lepši od svake od njih!

– Ja sam ljubomoran na sve čija lepota ne umire. Ljubomoran sam na sliku koju si od mene napravio. Što ona da sačuva ono što ja moram da izgubim? Svaki trenutak što prolazi oduzima nešto od mene i daje njoj. O, kada bi nešto obrnuto bilo! Kada bi slika mogla da se menja, a ja uvek da ostanem što sam! Što si je slikao? Ona će mi se jednoga dana rugati... strašno rugati! – Vrele suze navirahu mu na oči; istrže ruku, baci se na divan i zari lice u jastuke, kao da se Bogu moli.

– Hari, to je tvoje delo! – reče gorko slikar. Lord Henri smače ramenima.

– Ovo je pravi Dorijan Grej... drugo ništa.

– Nije.

– Ako nije, zašto sam onda ja kriv?

– Trebalo je da odeš kad sam te molio – reče slikar ljutito.

– Ostao sam na tvoju molbu – odgovori lord Henri.

– Hari, ja sad ne mogu da se svađam sa svoja dva najbolja prijatelja; ali, oboje ste krivi što moram svoje najbolje delo da mrzim, i zato ću ga uništiti. Nije li ono samo platno i boja? Neću da dopustim da ono razdvoji nas žive i razori nam život.

Dorijan Grej podiže svoju zlatastu glavu sa jastuka, i bled i sa suzama u očima pogleda ga kako prilazi slikarskom stolu ispod velikih prozorskih zavesa. Šta li je to naumio? Prstima je živo preturao limene tube i suve četke kao da traži nešto.

Da, tražio je dug slikarski nož sa tankim sečivom od vitkog čelika... Najzad ga je našao! Dakle, hteo je da iseče platno... Sa prigušenim uzvikom skoči mladić sa divana, pojuri ka Holvardu, istrže mu nož i baci ga na drugi kraj sobe.

– Ostavi to Bazile, ostavi! – viknu Dorijan. – To bi bio zločin!

– Milo mi je Dorijane, da ti se najzad moje delo dopalo – reče slikar hladno pošto je došao k sebi od čuda. – Nikada ne bih mogao verovati.

– Dopalo? Bazile, ja sam u tu sliku zaljubljen. Ona je deo moga bića. To osećam.

– Dobro, kad budeš suv ja ću “te” premazati firnisom, uramiti i poslati tebi. Onda čini sa “sobom” šta hoćeš. – To reče i pođe zvoncetu, da poruči čaj. – Dorijane, hoćeš li čaja? I ti, Hari? Ili mrziš ta prosta uživanja?

– Ja ih strasno volim – odgovori lord Henri. – Ona su poslednje utočište složenoga. Samo ne trpim scene, izuzev na pozornici. Kako ste ljudi, obojica! Kad bih znao ko je čoveka oglasio za razumnu životinju! Taj je suviše preneglio. Čovek je sve drugo samo ne razuman. Ali, svejedno, ja se radujem što nije: mada želim da se ostavite kavge oko slike. Bazile, ti bi pametnije učinio da je daš meni. Ovom budalastom momčetu zaista nije potrebna koliko meni.

– Bazile, ako je drugom daš, neću ti to nikada oprostiti! – uzviknu Dorijan Grej. – Isto tako, ne dopuštam nikome da me zove budalastim momčetom.

– Dorijane, slika je tvoja, to znaš. Dao sam ti je pre nego što je i ponikla.

Gospodine Greje, znate dobro da ste bili malo budalasti; zato se i ne bunite ozbiljno kad vas podsećaju da ste još odveć mladi.

– Jutros sam još veoma živo protestovao, lorde Henri.

– O! Jutros! Od tada ste štošta doživeli.

Neko kucaše na vratima; sluga unese poslužavnik sa posuđem za čaj i stavi ga na mali japanski sto. Šolje i tanjirići za zveketaše, i đurđijanski samovar zaklokota. Drugi mlađi sluga unese dve zdele od porcelana. Dorijan Grej uze da sipa čaj. Druga dva mlada čoveka priđoše lagano stolu i digoše zaklopce, da vide šta je u zdelama.

– Večeras ćemo u pozorište – reče lord Henri. – Valjda će biti nečega, ma gde. Obećao sam da večeram u Vajt-klubu, ali to je samo neki stari prijatelj što će me čekati. Izvestiću ga depešom da sam bolestan, ili, još bolje, da ne mogu doći jer sam se sa drugim našao. Mislim da bi to bilo divno izvinjenje, iznenadilo bi svojom iskrenošću.

– Presvlačenje je tako dosadno! – gundāše Holvard. – A kad obučemo svečano odelo, onda nam strašno stoji.

– Da – odgovori lord Henri sanjalački – nošnja našega stoleća odvratna je. Ona je sumorna i beznadežna. Jedini koloristički element koji je nasledio život našega doba jeste greh.

– Hari, ne bi trebalo da govoriš tako pred Dorijanom.

– Pred kojim? Pred onim koji naliva čaj ili pred onim na slici?

– Ni pred jednim.

– Lorde Henri, i ja bih išao sa vama u pozorište – reče mlađić.

– Onda hajde! A ti, Bazile zar nećeš?

– Ne mogu, veruj mi. Bolje da ne idem, u velikom sam poslu.

– Dobro. Onda gospodine Greje, ići ćemo sami.

– To će mi činiti veliko zadovoljstvo.

Slikar ugrize usne i pođe ka slici sa šoljom u ruci. – A ja ću ostati sa pravim Dorijanom! – reče on tužno.

– A je li to odista pravi Dorijan? – upita ga original i pođe k njemu. – Izgledam li ja odista tako?

– Da, potpuno tako.

– Bazile, kako divno!

– Bar je tvoja pojava tačno ovakva. Ali, ona se neće nikada promeniti – uzdahnu Holvard. – A to nešto znači!

– Kakvu graju ne prave ljudi od stalnosti i vernosti! – uzviknu lord Henri. – Pa, ipak, vernost je i u samoj ljubavi jedino psihološko pitanje. Sa našom voljom nema ničega zajedničkog. Mladi bi ljudi rado bili verni, a nisu; stari bi hteli da budu neverni, a ne mogu: drugo nema šta da se kaže.

– Dorijane, ne idi večeras u pozorište – reče Holvard. – Ostani i večeraj sa mnom.

– Ne mogu, Bazile.

– Zašto?!

– Jer sam obećao društvo Henriju Votonu.

– Neće te zato više voleti što ćeš održati svoje obećanje. On svoje ne održava nikad. Molim te da ne ideš. Dorijan Grej se nasmeja i mahnu glavom.

– Preklinjem te!

Mlađić stade da se koleba i upravi pogled na lorda Henrija, koji ih posmatraše sa osmehom na usnama.

– Bazile, moram da idem – odgovori Dorijan.

– Dobro – reče Holvard i ostavi šolju na poslužavnik. – Priлично je kasno, a morate se još preobući, bolje je da ne gubite vreme. Zbogom, Hari! Zbogom, Dorijane! Posetite me uskoro. Dođi sutra.

– Izvesno.

– Nećeš zaboraviti?

– Ne, razume se! – viknu Dorijan.

I... Hari...

– Šta, Bazile?

– Ne zaboravi što sam te molio dok smo jutros sedeli u bašti.

– Ja sam već zaboravio.

– Oslanjam se na tebe!

– Kada bih mogao sam na sebe da se oslonim! – reče Henri, smešeći se. – Gospodine Greje, hajdete, moja kola čekaju na ulici, mogu vas otpratiti do kuće. Zbogom, Bazile! Ovo je popodne bilo veoma zanimljivo!

Kada su se vrata za njima zatvorila, baci se slikar na sofu, i izraz bola ocrta mu se na licu.

GLAVA III

Sutradan u dvanaest i po časova prošeta se lord Henri Voton od Kerzon-strita do Albanija, da poseti ujaka, lorda Fermora, jednog veselog ali nešto surovog bečara, kojega je spoljni svet nazivao sebičnjakom jer nije mogao da izvuče nikakvu korist iz njega; dok ga je društvo nazivalo darežljivim jer je dobro hranio ljude, koji su ga zabavljali. Otac mu je bio ambasador u Madridu, za Izabeline mladosti i dok se na Prima nije ni mislilo; ali, u jednom trenutku srdžbe povukao se iz diplomatske službe, jer nisu hteli da mu ponude ambasadu u Parizu, mesto, na koje je, po njegovom mišljenju, imao pravo na osnovu svoga rođenja, svoje lenjosti, dobrog engleskog jezika u njegovim depešama i neobuzdane strasti za uživanjima. Sin, koji je bio očev sekretar, povukao se istovremeno sa svojim šefom, što su onda svi smatrali za veoma glupo. Posle nekoliko meseci, kada je nasledio titulu svoga oca, posvetio se potpuno ozbiljnom proučavanju velike aristokratske veštine, da apsolutno ne radi ništa. U varoši je imao dve velike kuće, ali je pretpostavio da živi kao bečar, jer je to bilo udobnije, a hranio se većinom u klubu. Nešto pažnje posvetio je upravi svojih rudokopa, i da bi oprao tu ljagu obično je govorio, da džentlmen ima od toga tu korist, što mu se daje mogućnost da pribavi sebi luksuz da gori drva na sopstvenom ognjištu. U politici je pripadao torijevcima, samo ne onda kada su dolazili na vlast; onda ih je ružio i nazivao radikalskom ruljom. Prema svom sluzi, koji ga je terorisao, bio je junak, a trepet za većinu svojih rođaka, koje je on terorisao. Samo Engleska je mogla da ga rodi. Obično je govorio da Engleska propada. Principi nje-

govi bili su zastareli, ali, o njegovim predrasudama moglo bi se reći dosta dobroga.

Kada je lord Henri ušao, zatekao je svoga ujaka gde sedi običnom lovačkom kaputu, puši cigaru i, gundajući, čita "Tajms".

– Dakle, Hari — reče stari gospodin — šta te je tako rano dovelo k meni? Ja sam mislio da kicoši kao ti ne ustaju nikada pre dva sata i ne viđaju se pre pet.

– Čista porodična naklonost, uveravam te, ujače. I hteo bih da te zamolim za nešto.

– Verovatno za novac — odgovori lord Fermor i iskrivi lice. — Sedi, pa mi ispričaj. Danas mladići misle da je novac sve.

– Da — odgovori lord Henri i učvrsti cvet na svom kaputu — a kad ostare, onda to i znaju. Ali, meni ne treba novca. On je potreban samo onima koji plaćaju svoje račune; ja svoje ne plaćam nikada. Kredit je kapital mlađega sina, i njime se odlično živi. Osim toga pohađam redovno trgovce u Dartmuru, i oni me ostavljaju na miru. Od vas tražim savet, i to ne koristan, već nekoristan.

– Dobro, Hari, ja ti mogu sve reći što sadrži jedna engleska Plava knjiga, iako ova derlad danas pišu hrpu besmislica. Dok sam ja bio u diplomatskoj službi, bilo je bolje. Ali, čujem kako sada postavljaju svoje ljude na osnovu ispita. Šta se onda može očekivati? Dragi moj, ispiti su koješta od početka do kraja. Ako je neko džentlmen on zna savršeno dosta; a ako nije džentlmen, onda sve što zna za njega je zlo.

– Ne, ujače Džordž, gospodina Dorijana Greja ne tiču se Plave knjige — reče lord Henri umornim glasom.

– Gospodin Dorijan Grej? Ko je to? — zapita lord Fermor i skupi svoje guste bele obrve.

Da bih i sam to doznao, ujače, došao sam k tebi. Ili, bolje reći, znam ko je. On je unuk poslednjeg lorda Kelsa. Mati mu je bila od Devereovih, ledi Margaret Devere. Pričaj mi što o

njegovoj majci. Šta je bilo s njom? Za koga se udala? Ti si nekada poznavao sav svet, pa si sigurno poznavao i nju. Gospodin Grej me osobito zanima. — Sa njim sam se tek upoznao.

– Kelsov unuk! — ponavljaše stari gospodin. — Kelsov unuk!... Razume se... Poznajem mu majku vrlo dobro. Mislim, da sam prisustvovao njenom krštenju. Margaret Devere bila je devojka neobične lepote, i gotovo beše zaludela sve muškarce kada jednoga dana pobeže sa jednim golaćem, nekom savršenom propalicom, gospodine moj, sa nekim pešadijskim podoficirom ili tako nešto. Razume se, sećam se celoga događaja, kao da je juče bilo. Jadnik je ubijen nekoliko meseci posle svadbe u dvoboju u Spa. Strašan događaj! Pričalo se da je Kelso bio najmio nekog pokvarenog pustolova, nekog belgijskog grubijana, da javno vređa njegovoga zeta; platio ga je, gospodine moj, da to čini; i ova ga je bitanga proburazila jednoga dana kao goluba. Cela stvar bude zabašurena, ali je Kelso ipak, neko vreme jeo svoj kotlet sam u klubu. Čuo sam tada, da je pozvao svoju kćer natrag k sebi, i da ona nikada više nije ni reči progovorila sa njim. O da, bilo je zaista strašno! Ni godina ne proteče kad i devojka umre. Dakle, ona je ostavila sina za sobom; istina? Vidiš, to sam potpuno bio zaboravio. Kakav je? Ako liči na majku, mora da je lep deran.

– Veoma lep — potvrdi lord Henri.

– Nadam se, pašće u dobre ruke — nastavi starac svoj govor. — Grdan ga novac čeka, ako je samo Kelso pošteno podelio svoje imanje. I majka mu je imala novaca. Od dede je bila nasledila celo imanje Selbi. Njen je ded mrzeo Kelsa i smatrao ga skotom. On je to i bio. Jednom je došao u Madrid, dok sam ja bio tamo. Boga mi stideo sam ga se. Kraljica me je često pitala ko je taj engleski plemić, koji se sa kočijašima prepire oko cene. Čitav događaj ispređen je iz toga. Četiri nedelje nisam smeo da odlazim u dvor. Nadam se, da je umeo da postupa sa svojim unukom bolje nego sa kočijašima.

Ja o tome ništa ne znam – odgovori lord Henri. – Mislim da će mladić postati jednoga dana bogat. Još nije punoletan. Da mu Selbi pripada, to znam. O tome mi je govorio. A... mati njegova, kažeš, bila je veoma lepa?

– Margaret Devere bila je jedno od najdražesnijih stvorenja što sam ikada video, Hari! Sta je nju navelo da učini korak, koji je učinila, nisam mogao da razumem. Da je htela, mogla se udati. Karlington je bio lud za njom. Istina, da je bila romantična. Ali, takve su bile sve žene iz te porodice. Muški su bili bedni, ali, tako mi Boga, žene su bile divne! Karlington je pao na kolena pred nju. Sam mi je pričao. Ona ga je ismejala; međutim, ne beše u Londonu devojke koja nije bacila oko na njega. Hari, uzgred mi reci, kada već govorimo o ludim ženidbama kakva je to glupost što mi priča tvoj otac o Dartmuru, da hoće da uzme neku Amerikanku? Zar mu se engleske devojke ne dopadaju, a?

– Ujače, sada je u modi ženiti se Amerikankama.

– Hari, ja ću Engleskinje braniti od celoga sveta! – reče lord Fermor i udari pesnicom o sto.

– Polažu na Amerikanke.

– Čuo sam da se one ne drže.

– Duga veridba ih iznurava; ali, u trci sa preponama divne su. One uzimaju sve u trku. Ne verujem da će Dartmur uspeti.

– Ko su njeni? – gundaše ljutito stari gospodin. – Ima li ona uopšte koga?

Lord Henri mahnu glavom.

– Mlade Amerikanke isto tako vešto kriju svoju rodbinu, kao što engleske žene kriju svoju prošlost – reče on i diže se da pođe.

– Verovatno su to neki svinjarski trgovci.

– Nadam se da je tako ujače, u interesu samog Dartmura.

Rekli su mi da je u Americi posle politike najunosniji posao trgovanje svinjama.

– Je li lepa?

– Drži se kao da je lepa. To rade većinom Amerikanke. U tome i leži moć njihove privlačnosti.

– Zašto one ne ostaju u Americi? One nam stalno pričaju da je tamo ženski raj.

– I jeste! To je razlog što one, kao i Eva, žude da pobegnu iz njega – reče lord Henri. – Zbogom, ujače Džordž! Ako duže ostanem, izgubiću doručak. Hvala na obaveštenju što si mi ga dao! Volim uvek da znam o svojim novim prijateljima sve, o starima ništa.

– Hari, gde ćeš doručkovati?

– Kod tetke Agate. Pozvao sam u goste kod nje sebe i gospodina Greja. On je njen najnoviji štićenik.

– Hm! Hari, kaži svojoj tetki Agati da me ostavi na miru sa svojim dobrotvornim pozivima. Dodijali su mi. Dobra žena misli da nemam ništa drugo pametnije da radim nego da pišem čekove za njene ludorije.

– Dobro, ujače Džordž, kazaću joj; ali, neće koristiti. Dobrotvori su izgubili svaki smisao za čovečnost. Po tome se i poznaju.

Stari gospodin progunđa nešto u znak odobravanja i zazvoni. Lord Henri iziđe kroz nisku arkadu na ulicu Berlington i ode u pravcu Berkli skvera.

Dakle, to je bila povest Dorijanovih roditelja!

Iako je nju saznao u najgrubljem obliku, ona ga je, ipak, potresla kao neki čudnovat, moderan roman. Lepa žena koja stavlja sve na kocku zbog svoje bezumne strasti. Nekoliko nedelja divne sreće, prekinute mrskim i podlačkim zločinom. Dugi meseci njenog očajanja, a potom dete, rođeno u bolovima. Mati pokošena smrću, a dečak ostavljen sam tiraniji jednog surovog starca. Da, pozadina je bila zanimljiva. Ona je

svetiteljka, ali tako strašno obučena, da je ličila na molitvenik povezan bez ukusa. Na njegovu sreću, sa druge strane sedeo je do nje lord Fodl, jedna veoma inteligentna površnost u najboljim godinama, ćelav kao ministarska izjava u Donjem domu. Sa njim se ona bavljala onim ozbiljnim tonom, koji je, kako je to sam lord Henri jednom primetio, bila neoprostiva greška, u koju padaju svi odista dobri ljudi, a koju nijedan od njih nije u stanju da izbegne.

– Lorde Henri, razgovaramo o jadnom Dartmuru – doviknu mu vojvotkinja, klimajući zadovoljno glavom sa druge strane stola. – Mislite li da će on zaista uzeti tu prekrasnu devojkicu za ženu?

– Gospođo vojvotkinjo, ja mislim da je ona uvertela sebi u glavu da njega isprosi.

– To je strašno! – viknu leđi Agata. – Krajnje je vreme da se neko umeša.

– Doznao sam iz odličnog izvora da njen otac drži neku američku sitničarsku radnju – reče ser Tomas Berdon, pogledajući oholo oko sebe.

– Ser Tomase, moj me je ujak malopre uveravao da se bavi trgovinom svinjama.

– Sitnice! Sta su to američke sitnice? – zapita vojvotkinja i u čudu podiže svoje velike ruke.

– Američki romani – odgovori lord Henri, i uze komad prepelice.

– Vojvotkinja zinu.

– Draga moja – došapnu joj leđi Agata – nemojte ga slušati! On ne misli nikad ozbiljno što kaže.

– Kad je Amerika bila otkrivena... – počeo radikalski poslanik i izbacilo nekoliko dosadnih činjenica. Kao svi ljudi koji se trude da iscrpe neku temu, iscrpeo je i on svoje slušaoce.

Vojvotkinja uzdahnu i posluži se svojim pravom da upada u reč. – Da je sreća, da je nisu nikada ni otkrili! – uzviknu

ona. – Strašno! Nema izgleda danas da se naše devojkice mogu udavati!

– Na kraju krajeva, može biti da Amerika nije nikako ni otkrivena – reče gospodin Erskin proročkim glasom. – Ja bih bolje kazao da su je samo pronašli.

– Ali, ja sam videla prave Amerikanke – odgovori vojvotkinja rasejano. – I moram priznati da su većinom veoma lepe. Isto tako, lepo se i oblače. Sve svoje haljine nabavljaju iz Pariza. Da mogu, i ja bih to činila.

– Kažu da dobri Amerikanci posle smrti odlaze u Pariz – stade se cerekati ser Tomas, koji je imao pun sanduk otrcanih viceva.

– Istina? A kuda idu posle smrti rđavi Amerikanci? – zapita vojvotkinja.

– U Ameriku – dobaci lord Henri. Ser Tomas se namršti.

– Bojim se, da vaš nećak gaji naročitu predrasudu protiv te velike zemlje! – reče leđi Agati. – Ja sam celu Ameriku proputovao u salonvagonu, koji mi je stavljen na raspolaganje od samih direktora, koji su veoma predusretljivi. Uveravam vas, da je za obrazovanje veoma važno upoznati zemlju.

– Mora li se odista ići u Čikago radi toga? – zapita gospodin Erskin tužnim glasom. – Ja nisam ni najmanje raspoložen za takav put.

Ser Tomas mahnu rukom.

– Za gospodina Erskina je sav svet u njegovoj knjižici. Mi, praktični ljudi, pretpostavljamo da posmatramo stvari rođenim očima, a ne da o njima čitamo. Amerikanci su veoma zanimljiv narod. Skroz i skroz su pametni. Držim da se po tome i poznaju. Dakako, gospodine Erskine, savršeno pametan narod. Uveravam vas da oni ne prave nikada gluposti.

– To je užasno! – viknu lord Henri. – U stanju sam da izdržim svaku brutalnu silu, ali se brutalna pamet ne da izdržati. Nepravilno je upotrebljavati je. Znači tlačiti intelekt.

- Ne razumem vas – reče ser Tomas, sav crven u licu.
- Lorde Henri, ja sam vas razumeo! – reče gospodin Erskin, smešeći se.
- Paradoksi su po sebi veoma dobri... – reče ser Tomas.
- Je li to bio paradoks? – upita gospodin Erskin. – Nisam mislio. Može biti. Ali, put ka istini vodi preko paradoksa. Da bi ispitali istinu, moramo je ostaviti da igra po konopcu. Kad istina postane akrobat, onda o njoj možemo da sudimo.
- Bože moj! – uzviknu ledi Agata. – Kako se vi muškarci prepirete! Verujte mi, nikada ne mogu da razumem o čemu je reč. O, Hari, jako sam ljuta na tebe. Zašto si pokušao da odvратиš gospodina Greja da ne ide u Ist End? Uveravam te, da bi on tamo bio od neocenjive vrednosti. Svet bi se divio njegovom daru.
- Moja je želja da ga pokazuje samo meni! – reče lord Henri, i smešeći se, pogleda na drugi kraj stola, odakle je umesto odgovora dobio pogled pun radosti.
- Ali, u Vajtčaplu su jako nesrećni! – nastavi ledi Agata.
- U stanju sam da se na sve sažalim, samo ne na patnje ljudske – reče lord Henri i sleže ramenima. – Tu ja ne osećam sažaljenje. Suviše je gadno, grozno, mučno! Strašna bolest leži u sažaljenju našega vremena prema bedi. Trebalo bi saosećati sa bojama, lepotom, radošću života. Što se manje o bedi života govori, tim bolje!
- Ali, veoma je važno pitanje Ist End – primeti ser Tomas uz ozbiljno klimanje glavom.
- Takođe – odgovori mladi lord. – To je problem ropstva, a mi pokušavamo da ga rešimo – zabavljajući robove. Političar ga je proždirao pogledom.
- Pa kakvu izmenu predlažete?
- Lord Henri se nasmeja.
- Ne mislim ništa da menjam u Engleskoj, jedno vreme. Odao sam se filozofskim razmatranjima, i time sam zadovo-

- ljan. Međutim, pošto je devetnaesti vek bankrotirao preteranom upotrebom sažaljenja, to onda predlažem da se damo na nauku, ne bi li nas ona podigla. Osećanja imaju to preimućstvo da vode u zabludu, a nauka da je neosetljiva.
- Ali, odgovornost naša veoma je ozbiljna – usudi se bojažljivo da primeti gospođa Vandeler.
- Strašno ozbiljna! – potvrdi ledi Agata. Lord Henri upravi pogled u gospodina Erskina.
- Samo čovečanstvo uzima sebe suviše ozbiljno. To je greh koji je nasledio svet. Da je pračovek umeo da se smeje, istorija bi pošla drugim putem.
- Što kažete zaista je veoma utešno – zacvrkuta vojvotkinja. – Kad god sam pohađala vašu tetku, osećala sam se krivom što me Ist End ne zanima ni najmanje. Od sad ću je moći gledati u oči, a da ne porumenim.
- Damama rumenilo veoma lepo stoji – primeti lord Henri.
- Samo kad su mlade – odgovori vojvotkinja. – Ali, kad stara žena kao ja porumeni, onda je to veoma loš znak. Ah, lorde Henri, kad biste mogli reći kako mogu ponovo postati mlada!
- On se zamisli.
- Možete li se setiti ma koje svoje greške iz mladosti, gospodo vojvotkinjo! – upita je on, gledajući je preko stola.
- Bojim se da ih se sećam mnogo! – uzviknu ona.
- Onda ih ponovite još jednom – reče on ozbiljno. – Da se mladost povрати treba samo ponoviti njene ludosti.
- Prekrasna teorija! – viknu ona. – Moram da je primenim.
- Opasna teorija – procedi kroz zube ser Tomas. Ledi Agata zavrte glavom; ali, ne mogade a da se ne nasmeje. Gospodin Erskin je pažljivo slušao.
- Da – produži lord Henri. – Ovo je jedna od najdubljih

tajni našega života. Danas mahom umiru ljudi od neke vrste potajnog zdravog razuma, i tek prekasno otkriju da se čovek jedino svojih grešaka nikada ne kaje.

Svi za stolom prsnuše u smeh.

I sada lord Henri poče da se igra svojom dosetkom, po svojoj volji. Vitlao je u vazduh i prevrtao, puštao je da se izgubi pa je opet hvatao, ostavljao je da čarobno blešti i davao joj krila svojim paradoksima. I kada je nastavio, njegova hvala ludosti dostiže stupanj filozofije, i sama se filozofija podmladi i stade da igra kao bahantkinja, praćena pomamnom svirkom naslade, u haljini poprskanoj vinom i sa vencem od bršljana u viticama, jureći preko humova života i peckajući lepoga Silena što je ostao trezan. Ispred nje su bežale činjenice kao raspllašene nimfe. Njena bela stopala gazila su ogromnu muljaču, kraj koje sedi mudri Omar, dok penušavi sok grozdova rumenim mehurićima nije zapljusnuo njena bela bedra ili se prelio rumenom penom preko orošene crne trbušaste kace. Improvizacija je bila sjajna. Osećao je da su oči Dorijana Greja upravljene u njega, i saznanje, da među slušaocima ima nekoga, čiju je dušu želeo da općini, davalo je još više poleta njegovoj mašti. Bio je sjajan, pun fantazije, neodoljiv. Očarao je svoje slušaoce, i oni su smejanjem pratili njegove zvuke. Dorijan Grej nije skidao oči s njega; sedeo je kao općinjen, i osmejak za osmejkom preletao je preko njegovog lica. Tamne mu se oči ispuniše divljenjem.

Najzad uđe u sobu stvarnost u livreji našeg stoleća, i to u licu jednog lakeja, koji javi vojvotkinji, da napolju čekaju kola. Vojvotkinja stade da krši ruke, čineći se kao da očajava.

– Kakva šteta! – viknu ona. – Moram da idem u klub po muža, pa onda sa njim na glupu skupštinu kod Vilisa, kojoj će on predsedavati. Ako zadocnim, biće besan. A kad nosim ovaj šešir, ne trpim scene. Veoma je nežan. Jedna oporija reč i on je propao. Ne, ja moram da idem, draga moja Agata! Zbogom,

gospodine Henri! Vi ste veoma zanimljiv i strašno nemoralan! Verujem, da ne znam šta da kažem o vašim pogledima. Dođite jednom kod mene na večeru. Možda u utorak? Jeste li onda slobodni?

– Zbog vas bih ostavio svakog drugog, gospođu vojvotkinjo! – reče lord Henri i duboko se pokloni.

– O! To je veoma lepo od vas, ali i veoma ružno – viknu ona. – Dakle, ja vas molim da dođete! – To reče i izlete iz sobe, u pratnji leđi Agate i ostalih dama.

Kada je lord Henri ponovo seo, priđe mu gospodin Erskin, sede do njega i stavi mu ruku na rame.

– Vi govorite kao iz knjige – reče on. – Zašto ne napišete koju?

– Ja tako rado čitam knjige, da ne marim da ih pišem, gospodine Erskine. Doduše, vrlo bih rado napisao roman, koji bi morao biti tako lep i nerealan kao persijski ćilim. Ali, u Engleskoj ima literarne publike isključivo za novine, udžbenike i leksikone. Od svih naroda Englezi imaju najmanje smisla za lepo u književnosti.

– Bojim se da imate pravo – odgovori gospodin Erskin. – I ja sam nekada imao književnog častoljublja; ali, davno sam ga se otresao. A sad, mladi moj prijatelju, ako mi dopuštate da vas tako zovem, kažite mi, da li ozbiljno mislite sve onako kao što ste nam za doručkom govorili?

– Ne pamtim šta sam rekao – odgovori lord Henri, smešeći se. – Je li sve bilo tako zlo?

– Dakako, veoma zlo! Ja vas smatram za veoma opasnog, i ako se što našoj dobroj vojvotkinji desi, učinićemo prvo vas odgovornim. Ali, ja bih tako rado ćaskao sa vama o životu. Generacija, u kojoj sam rođen, bila je dosadna. Kada vam došadi London, navratite jednom do mene u Tredli, da mi svoju filozofiju uživanja protumačite pri čaši izvrsnog burgundskog vina, kojim se ponosim.

– Biće mi veoma prijatno. Posetiti Tredli veliko je zadovoljstvo jer ima izvrsnog gospodara i izvrsnu biblioteku.

– Koje ćete tek vi upotpuniti – odgovori stari gospodin, klanjajući se učtivo.

– A sad moram da uzmem zbogom od vaše izvrsne tetke. Hitam u klub Ateneum. Vreme je kada tamo spavamo.

– Svi, gospodine Erskine?

– Četrdeset nas na četrdeset naslonjača. Vežbamo se za englesku akademiju.

Lord Henri se nasmeja i ustade.

– A ja ću u park! – reče on.

Kad je izišao na ulicu, Dorijan Grej ga dotače rukom.

– I ja ću sa vama! – reče on tiho.

– Ali, ja sam mislio da ste obećali Bazilu Holvardu da ćete ga posetiti – odgovori lord Henri.

– Radije bih išao sa vama; da, osećam da moram sa vama! Dopuštate li. I obećajte, da ćete mi sve vreme govoriti. Niko ne govori tako kao vi.

– Ah, za danas sam dovoljno govorio! – reče lord Henri, smešeći se. – Sve što sada želim to je, da posmatram život. Ako hoćete, hajdete i vi, da ga posmatrate sa mnom.

GLAVA IV

Posle mesec dana, jedno popodne, sedeo je Dorijan Grej zavaljen u raskošnoj naslonjači u maloj biblioteci u kući lorda Henrija u Mejferu. Soba je bila, u svojoj vrsti, čarobne lepote. Visoki zidovi bili su popločani hrastovinom maslinove boje; žuti friz ukrašen reljefnim ornamentima; pod je bio zastrven suknenom prostirkom aleve boje, preko koje su ovde-onda ležali svileni persijski ćilimi sa dugim kićankama. Na jednom uglačanom stočiću stajala je Klodionova statueta, a do nje jedan primerak *Sto novela* koji je povezao Klovis Ev za Margaretu od Valoa, i čije su korice bile ukrašene pozlaćenim krasuljčima, koje je ova kraljica bila izabrala za lozinku. Po rubu od kamina bili su poređani veliki plavi krčazi od porcelana i lalama ukrašeni kondiri; a kroz malena okna, optočena olovom, rasipala se londonska letnja svetlost boje kajsija.

Lord Henri ne beše još došao. On je uvek zadocnjavao iz principa, pošto je njegov princip bio – da tačnost čoveku krađe vreme. Zato je mladić izgledao tako zlovoljan dok je nemarno prelistavao *Manon Leskon* raskošno ilustrovanom izdanju, koje je našao u jednom ormanu sa knjigama. Jednoliko kućne časovnika u stilu Luja XIV mučilo ga je. Već mu je dvaput padalo na um da ode.

Najzad, čuše se koraci i vrata se otvoriše.

– Kako kasno dolaziš, Hari! – doviknu mu on prekorno.

– Gospodine Greje – odgovori neki zvonak glas – bojim se da to nije Hari.

On se brzo okrete i skoči na noge.

– Molim za oproštaj, mislio sam...

– Mislili ste da je moj muž. A ono je samo njegova žena.

Dopustite da vam se sama predstavim. Ja vas vrlo dobro poznajem po vašim fotografijama. Čini mi se da ih moj muž ima sedamnaest na broju.

– Neće biti sedamnaest, ledi Henri.

– Onda, recimo, osamnaest. A sinoć sam vas videla sa njim u operi. – Dok je govorila, ona se nervozno smejala i gledala ga svojim bezizraznim plavim očima. Ta čudna žena bila je gotovo uvek u nekoga zaljubljena, i pošto nije nalazila odjeka svojoj ljubavi, sačuvala je sve svoje iluzije. Trudila se da izgleda živopisno, a izgledala je nemarno. Zvala se Viktorija i imala je bolest da pohađa crkvu.

– To je bilo na *Loengrinu*, ledi Henri, zar ne?

– Da, na divnom *Loengrinu*. Ja Vagnerovu muziku volim više od svake druge. Ona je tako gromka, da se sve vreme možemo zabavljati, a da nas drugi ne čuju. To je velika dobit. Slažete li se, gospodine Greje?

I preko njenih tankih usana razli se ponovo nervozan, iskidan smeh, a njeni prsti počеше da se igraju jednim dugim nožem od kornjačine kore. Dorijan se osmehnu i zaljulja glavom.

– Ledi Henri, bojim se da se ne slažemo. Za vreme muzike ja ne govorim nikada – bar ne za vreme dobre muzike. Kad čujemo rđavu muziku, dužnost nam je da je udavimo u razgovoru.

– O! To je Harijev nazor, gospodine Greje, zar ne! Ja njegove nazore doznajem uvek iz usta njegovih prijatelja. To je jedini način na koji do njih dolazim. Ali, vi ne smete zato misliti da ja ne volim dobru muziku. Ja je obožavam; samo, bojim je se. Ona me čini isuviše romantičnom. Ja sam prosto obožavala pijaniste – kadšto dvojicu istovremeno, kako kaže Henri. Ne znam šta je to kod njih. Možda je otud, što su stranci. Oni su svi stranci, zar ne? Vremenom postaju strancima čak i oni koji su u Engleskoj rođeni, zar ne? To je od njih veoma mudro, a

za umetnost tako laskavo. To ih čini kosmopolitima, zar ne? Vi niste nikada prisustvovali ni jednom društvu kod mene, gospodine Greje? Morate doći. Doduše, ne mogu uvek da nabavim orhideje, ali za strance ne žalim sredstava. Kuća postaje od njih tako živopisna. Ali, evo ga i Hari; – Hari, došla sam da te vidim; htela sam nešto da te pitam, ali se više ne sećam, i ovde sam zatekla gospodina Greja. Časkali smo veoma prijatno o muzici. Slažemo se potpuno. Ne, čini mi se, da se ikako ne slažemo. Ali, on je bio istinski ljubazan. Neobično se radujem što sam ga videla.

– Očaran sam, draga moja, očaran – reče lord Henri, pa diže svoje tanke obrve, kao dva srpa, i gledaše oboje, smešeci se zadovoljno. – Dorijane, ozbiljno mi je žao što sam odocnio. Tražio sam u ulici Vordur da kupim komad starog brokata, i satima sam morao da se pogađam. Danas ljudi znaju cene svačemu, ali ničemu ne znaju vrednost.

– Bojim se da moram ići – reče ledi Henri i prekide neprijatno ćutanje svojim bezrazložnim smehom. – Obećala sam da ću se izvesti sa vojvotkinjom. Zbogom, gospodine Greje! Zbogom Hari! Nećeš večerati kod kuće? Ni ja. Možda ćemo se videti kod ledi Tornberi.

– Vrlo verovatno, draga moja – reče lord Henri i zatvori vrata za njom. Kao rajska ptica koja je svu noć provela na kiši, izletela je napolje, a za sobom je ostavila lak dah jasminovog mirisa. Lord Henri zapali cigaru, pa se zavalio na divanu.

– Dorijane, ne ženi se nikada ženom u koje je kosa žuta kao slama – reče lord Henri, pošto je povukao nekoliko dimova.

– A što, Hari?

– Jer su odveć sentimentalne.

– Pa ja volim sentimentalna stvorenja.

– Ne ženi se nikako, Dorijane. Muški se žene što su umorni, a žene što su radoznale; I jedno i drugo doživljuje razočarenje.

– Hari, ja ne verujem da ću se ikada ženiti. Preterano sam zaljubljen. To je tvoj aforizam. Ja ću ga primeniti u praksi, kao i sve što čujem od tebe.

– U koga si zaljubljen? – upita ga lord Henri posle kratkog ćutanja.

– U jednu glumicu – reče Dorijan Grej i porumene.

Lord Henri sleže ramenima. – To je dosta banalan početak.

– To ti, Hari, ne bi rekao kada bi je video.

– Koja je?

– Zove se Sibila Vejn.

– Nikada nisam čuo za nju.

– Niko je ne zna. Ali, svet će jednoga dana čuti o njoj. Ona je genijalna!

– Drago dete, nema genijalne žene. Žene su dekorativni pol. One nemaju nikada šta da kažu, ali nas svojim govorom očaravaju. Žene predstavljaju pobedu materije nad duhom, kao što čovek predstavlja pobedu duha nad moralom.

– Hari, kako možeš reći!

– Dragi Dorijane, to je sušta istina. Baš sad se zanimam analizom žena, otud i znam. Predmet nije tako zamršen, kao što sam mislio. Našao sam, da ima na kraju krajeva samo dve vrste žena, skromnih i nagizdanih. Skromne su veoma korisne. Ako hoćeš da stekneš glas poštena čoveka, moraš ih voditi na večeru. Druge su žene primamljive. Samo što imaju jednu manu: upotrebljavaju boje da bi izgledale mlade. Dok su naše staramajke upotrebljavale boje da bi blistale, Rouge i Esprit išli su obično zajedno. Danas od toga nema ni pomena. Sve dok žena izgleda deset godina mlađa od svoje kćeri ona je potpuno zadovoljna. Što se zabave tiče, u Londonu ima svega pet žena sa kojima vredi razgovarati, i to dvema od njih nema mesta u čestitom društvu. A sad, pričaj mi o svome geniju. Od kada je poznaješ?

– O, Hari, tvoje me reči užasavaju!

– Ne obaziri se na njih! Od kada je poznaješ?

– Ima otprilike tri nedelje.

– Kako si je upoznao?

Hari, ispričaću ti sve; samo, ne smeš uzeti olako... Najzad, da nisam upoznao tebe do toga ne bi nikada ni došlo. Ti si me ispunio divnom žudnjom da upoznam sve u životu. Više dana posle našeg poznanstva činilo mi se da osećam kako nešto bije u mojim damarima. Dok bih šetao parkom ili silazio u Pika-dili, zagledao bih svakoga na putu i divlja bi me radoznalost obuzela da saznam, kakav život svi oni provode. Nekolicina me privuče, ostali me ispuniše grozom. Kao da je vazduh bio zasićen nekim slatkim otrovom. Čula su mi bila žedna doživljaja... Tako, jedne večeri oko sedam časova, reših se da izađem i potražim kakvu pustolovinu. Osećao sam da naš sivi, ogromni London, sa mnogo stotina svojih hiljada, sa svojim prljavim grešnicima i svetlim gresima, kako si se ti jednom izrazio, mora da krije nešto i za mene. Snio sam već hiljadu stvari. Već sama pomisao na opasnost činila mi je uživanje. Setio sam se reči, koje si mi rekao one divne večeri, kada smo prvi put zajedno večerali, da prava tajna života leži u traženju lepoga. Ne znam šta sam to očekivao; ali, pođoh u lov za tim, i odoh pravo u istočni kraj, gde sam ubrzo izgubio svoj put u jednom spletu čađavih ulica i crnih poljana, na kojima nije bilo ni travke. Oko osam i po časova nalazio sam se pred nekim smešnim malim pozorištem, pred kojim su buktali veliki gasni plamenovi pred izlepljenim velikim šarenim objavama. Jedan odvratan Jevrejin, sa najsmešnijim prslukom što sam u životu video, stojao je na ulazu i pušio neku smrdljivu cigaru. Kosa mu je bila masna i kovrdžava; a na grudniku njegove prljave košulje svetlucaje je ogroman dijamant. – Je li po volji loža, milorde? – zapita me, kada me ugleda, i sa ropskim izrazom na licu skide šešir sa glave. Bilo je nečega na njemu, Hari, što

me je zanimalo. Bio je pravo čudovište! Znam da ćeš mi se rugati, ali ja sam zaista ušao unutra i platio gvineju za ložu. Ni danas još ne znam zašto sam to uradio; pa, ipak da se to nije dogodilo, dragi moj Hari, da se to nije dogodilo – promašio bih najveći događaj u svome životu. Vidim da mi se smeješ. To je ružno od tebe!

– Ne smejem se, Dorijane, ne bar tebi. Ali, ti to ne treba da zoveš najvećim događajem svoga života. Nazovi ga prvim. Ti ćeš uvek biti voljen, i uvek biti zaljubljen. Une grande passion privilegija je ljudi koji nemaju šta da rade. To je jedina korist od te klase lenjivaca. Ne boj se! čekaju te prekrasne radosti. Ovo je tek početak.

– Zar misliš da sam tako površne prirode? – uzviknu Dorijan ljutito.

– Ne, držim da si duboke.

– Kako to misliš?

– Drago moje dete, ljudi koji vole samo jednom u životu u stvari su površni. Ono što oni nazivaju vernošću, ja zovem ili lenjivošću navike ili oskudicom fantazije. Za život osećanja i nagona vernost je isto što i doslednost za duhovni život – ništa drugo do priznanja slabosti. Vernost! Jednoga dana moram da je analiziram. U njoj je strast za svojinom. Mnoge stvari odbacili bismo od sebe, kada se ne bismo bojali da ih drugi ne podignu. Ali, neću da te prekidam. Pričaj dalje!

– Dakle, sedeo sam u jednoj sasvim maloj loži i gledao upravo u bednu zavesu. Bacih pogled iza zastora i stadoh da razgledam pozorište. Sve je bilo tako smešno ukrašeno, sami Amori sa rogovima izobilja, kao na nekom svadbenom kolaču najgore vrste. Galerija i parter stajanja bili su prilično puni, ali oba reda sedišta u parteru bila su sasvim prazna, a žive duše nije bilo na mestima koja oni verovatno zovu “prvim redom”. Žene su raznosile narandže i pivo od đumbira; i posetioci su jednako krcali lešnike.

– To mora da je bilo kao za slavnih dana engleske drame?

– Tako baš, čini mi se, i strašno dosadno. I već sam bio počeo da premišljam šta da radim, kada mi pogled pade na objavu. Hari, šta misliš da su igrali?

– Mislim: *Mladog idiota*, ili – *Nemog ali nevinog*. Naši očevi, čini mi se, voleli su tu vrstu komada. Dorijane, što duže živim, sve jače osećam, da se nama ne sviđa što se sviđalo našim očevima. U umetnosti kao i u politici: les grandperes ont toujours tort...

– Komad, koji se igrao, bio je i za nas dosta dobar, Hari. Igralo se *Romeo i Julija*. Moram da priznam, da me je grozila već sama pomisao kako ću gledati Šekspira u toj jazbini. Pa, ipak, nešto me je zanimalo. Tek, reših se da sačekam prvi čin. Orkestar, kojim je upravljao neki mladi Jevrejin, bio je strašan! Kapelnik je sedeo za klavirom, nekom olupinom, koja me zamalo nije oterala iz pozorišta; ali, najzad se podiže zavesa i igra otpoče. Romeo je bio krupan stariji gospodin sa crnim jakom premazanim obrvama, promuklim glasom tragičara i pojavom kao pivsko bure. Ni Merkucio nije bio bolji. Predstavljao ga je komičar, koji je sam izmišljao nova mesta i imao najbolje odnose sa galerijom. Obojica su bili čudni kao i dekoracija, koja je izgledala da je iz neke šatre na vašaru. Ali, Julija! Hari, zamisli devojkicu, koja tek ako je napunila sedamnaestu, sa malim nežnim licem, kao cvet, malom grčkom glavom sa tamnim smeđim viticama, plavim očima kao dva izvora strasti, a usne joj kao dva ružina lista. Nikada lepše ne videh u životu. Jednom si mi rekao, da te “patos” ne dira, ali lepota, čista lepota da bi bila u stanju da ti suze natera na oči. Kažem ti, Hari, jedva sam mogao da vidim ovu devojkicu kroz veo od suza koji mi je zastirao oči. A njen glas – takav glas nisam još nikada čuo! U početku je bio tih sa dubokim punim tonovima, koji su izgledali kao da kaplju u moje uho jedan po jedan. Zatim postade nešto jači, i imao je zvuk frule ili neke udaljene oboe.

U sceni koja se odigrava u bašti, drhtao je taj glas u ekstazi, u kojoj priželjkuju slavu pred praskozorje. Dalje je bilo trenutaka kada je dobijao divlju strast violine. Ti već znaš kako glas može da nas potrese. Tvoj glas i glas Sibile Vejn neću nikada zaboraviti. Kada sklopim oči ja ih čujem, i svaki mi od njih nešto drugo kazuje. Ne znam kome da sledujem. Zašto da je ne volim? Hari, volim je! Ona mi je sve u životu. Svako veče odlazim da je vidim kako igra. Jedne je večeri Rozalinda, druge Imogen. Video sam je kako, u mračnoj italijanskoj grobnici, poljupcem pije otrov sa usana svoga dragana i umire. Gledao sam je gde luta kroz ardenske šume, kao lepuškasti dečko, u kratkim čakširama, jelečetu i kitnjastoj kapici. Bila je poludela i izišla pred grešnoga kralja, dala mu da nosi rutvice i da okusi pelena. Bila je nevina, i crne ruke ljubomore udaviše njen nežni vrat. Video sam je u svakom stoleću i u svakoj nošnji. Obične žene ne bude nikada našu maštu. One ostaju u onome veku u kome su. Nikakve čari ne preobražavaju ih, niti im daju nov oblik. Lako im se poznaje duh kao i šesiri njihov. One se mogu naći uvek. Nema tajne u njima. Jutrom jašu u parku, a večerom brbljaju pored čaja. Imaju stereotipan smeh i ponašanje po modi. One su jasne kao dan. Ali, glumica! Kako je drugačija glumica! Hari, zašto mi ne reče, da je samo glumica vredna naše ljubavi?

– Zato, što sam ih suviše voleo, Dorijane!

– O! Sigurno, sve odvratne osobe sa obojenom kosom i našminkanim licima.

– Nemoj da ružiš obojenu kosu i našminkana lica. Kadšto je u njima vanredna draž.

– Bolje da ti nisam ni pričao o Sibili Vejn!

– Morao si mi ispričati, Dorijane. Celog ćeš mi svog života pričati šta radiš.

– Da, Hari, biće da je to istina. Moram ti sve reći. Čudan

je tvoj uticaj na mene. Ako ikada budem izvršio kakav zločin, doći ću k tebi, da se ispovedam. Ti ćeš me razumeti.

– Dorijane, ljudi kao ti – sunčane zrake života nikada ne vrše zločin. Pa, ipak, hvala ti na komplimentu! A sada, reci mi – budi tako ljubazan te mi pruži palidrvce; hvala lepo! – reci mi, u kakvim si sada odnosima sa Sibilom Vejn?

Dorijan Grej skoči sav crven u licu; oči su mu sevale. – Hari! Sibil Vejn je sveta za mene!

– Dorijane, samo svete stvari zaslužuju da ih se čovek dotakne – reče lord Henri sa čudnovatim patosom. – Ali, što se srdiš? Ja nagađam, da će ti ona pripasti jednoga dana. Kada je čovek zaljubljen, u početku obmanjuje sebe, a na kraju ostale. To svet zove romanom. Ja bar držim da si je upoznao?

– Razume se. Kada sam prvo veče sedeo u pozorištu, dođe onaj odvratni stari Jevrejin posle predstave u moju ložu, i ponudi se da me odvede iza kulisa i predstavi njoj. Ja sam bio besan, pa mu rekoh: “Julija je mrtva već nekoliko stotina godina i njena lešina sahranjena u jednoj mermernoj grobnici u Veroni”. Po njegovom zapanjenom pogledu videlo se, da je dobio utisak da sam popio mnogo šampanjca ili tako nešto.

– Sasvim razumljivo.

– Zatim me zapita, radim li u kojim novinama. Ja mu odgovorih, da ih čak i ne čitam. Izgledao je zbog toga strašno razočaran, pa mi ispriča u poverenju da su se upravnici svih pozorišta zaverili protiv njega, i da se svi od reda mogu kupiti.

– Ne bi me čudilo kada bi imao potpuno pravo. Ali, sa druge strane, sudeći po njihovoj spoljašnosti, većina od njih nije preskupa.

– Ali on je mislio da su mu sredstva suviše mala za to – nasmeja se Dorijan. – Međutim, svetiljke u pozorištu pogasiše, i ja sam morao da idem. On mi onda ponudi nekoliko cigara, preporučujući ih najtoplije. Ja mu zahvalih. Iduće večeri, razume se, bio sam opet tu. Kada me je ugledao, pokloni se

duboko preda mnom i stade me uveravati, da sam plemeniti zaštitnik umetnosti. Bio je strašno odvratan iako je strasno voleo Šekspira. Jednom mi je oholo pričao, da je pet puta bankrotirao zbog "barda" kako je on uporno zvao Šekspira. Verovatno, smatrao je to za veliku čast.

– To i jeste čast, dragi moj Dorijane, velika čast. Većina ljudi bankrotira zato što ulaže veoma mnogo u prozu života. Upropastiti sebe zbog poezije – velika je čast. Ali, kada si prvi put razgovarao sa gospođicom Sibilom Vejn?

– Treće večeri. Igrala je Rozalindu. Morao sam ići iza pozornice! Bio sam bacio na nju nekoliko cvetova, i ona me je pogledala, ili sam uobražavao. Stari Jevrejin nije popuštao. Bio se rešio da me odvede; najzad, popustih. Je li da je čudnovato što nisam hteo nikako da se upoznam sa njom?

– Ne, držim da nije.

– Zašto, dragi Hari?

– To ću ti drugi put objasniti. Sad hoću radije da što više čujem o devojci.

– O Sibili? O, ona je bila tako stidljiva, tako mila! Ona je još gotovo dete. Raširila je oči od čuda, kada sam joj rekao šta mislim o njenoj igri; izgledalo je da nije svesna svojih sposobnosti. Mislim, da smo oboje bili jako nervozni. Matori Jevrejin krivio se na vratima prašnjave garderobe i držao kitnjaste govore o nama, dok smo nas dvoje blenuli jedno drugom u oči. On me je stalno zvao baronom, tako da sam morao uveravati Sibilu – da nisam od toga roda. Ona mi reče sasvim skromno: "Vi mi više ličite na kraljevića. Ja ću vas zato zvati divnim kraljevićem".

– Na časnu reč, Dorijane, gospođica Sibila ume da laska.

– Hari, ti je ne razumeš. Ona me je držala samo za figuru iz nekog pozorišnog komada. Ona nema pojma o životu. Stanjuje kod majke, jedne precvetale starije gospođe, koja je prve

večeri igrala gospođu Kapulet u nekoj turskoj spavaćoj haljini i pravila utisak da je ranije doživela i bolje dane.

– Takav mi je izgled poznat vrlo dobro. On mi uvek kvari raspoloženje – reče lord Henri, posmatrajući svoje prstenje.

– Jevrejin stade da mi priča o njenom životu, ali mu ja nagovestih da me to ne zanima.

– Imao si pravo; tuđa tragedija ima na sebi uvek nečega neverovatno običnog.

– Mene jedino zanima Sibila. Sta me se tiče njeno poreklo? Od njene lepe glavice do njenih malenih stopala ona je savršeno božanski stvor! Svako veče odlazim k njoj, da je vidim kako igra, i svakim je večerom sve divnija.

– Sigurno je to razlog što više ne večeravaš sa mnom? Odmah sam pomislio, da se iza toga krije kakav čudan roman. Tako je; pa, ipak, ne potpuno onako kao što sam očekivao.

– Dragi Hari, svakoga dana doručujemo ili večeramo zajedno, a bio sam i više puta u operi s tobom – reče Dorijan, začuđeno šireći svoje plave oči.

– Uvek dolaziš strašno dockan.

– Da, moram da vidim Sibilu, ma bilo to samo u jednome činu. Čeznem za njenim prisustvom. I kada pomislim na božansku dušu koju skriva ovo malo ljupko telo od slonove kosti, mene svega ispuni strahopoštovanje.

– Dorijane, hoćeš li noćas da večeraš sa mnom? Mladić zavrtne glavom.

– Večeras je ona Imogen – odgovori on – a sutra opet Julija.

– A kad je Sibila Vejn?

– Nikad.

– Neka ti je sa srećom!

– Kako si užasan! U njoj su oličene sve velike žene iz istorije. Ona je mnogo više nego individualna! Smeješ se; ali, kažem ti, Sibila je genije. Ja je volim, i hoću da postignem da i ona

mene voli. Tebi su poznate sve tajne života; te mi moraš reći, kako ću opčiniti Sibilu Vejn da me voli. Probudiću ljubomoru u Romea: neka mrtvi ljubavnici sveta čuju naš kikut, i neka se ljute. Ja hoću da naša žarka strast ponovo oživi njihov pepeo i uskrsne ga za nove bolove. O, Bože, kako je obožavam, Hari!...

Dok je govorio, šetao je Dorijan po sobi gore-dole. Obrazi mu se pokriše jektičavim rumenilom; bio je strašno uzbuđen.

Lord Henri ga je posmatrao sa zadovoljstvom. Kako sad nije ni najmanje ličio na onog zbunjenog sramežljivog dečaka, kojega je sreo u Bazilovom ateljeu! Priroda se njegova beše razvila kao cvet i ponela cvetove žarkoga rumenila skerleta. Duša mu beše izmileda iz skrovišta i požuda je presrete na putu.

– Šta sad nameravaš? – reče najzad lord Henri.

– Hoću da me jedne večeri pratite, ti i Bazil, i da je vidite kako igra. Ne strahujem ni najmanje od toga kakav će utisak ostaviti na vas. I onda ćete mi morati priznati da je genije. Zatim je moramo istrgnuti Jevrejinu iz ruku. Ona je za njega vezana još tri godine – upravo još dve godine i osam meseci. Razume se, da ću nešto morati da mu platim za to. Kada sve to prebrinemo, potražiću u Vest Endu pozorište gde će se moći pokazati u punom sjaju. I ona će zaludeti svet, kao što je i mene zaludela.

– Dragi moj, neće biti tako.

– Da, ona će to učiniti, jer u njoj ne samo da je umetnost, najsavršeniji instinkt za umetnost, nego je ona i ličnost; a ti si mi sam često govorio da svetom vladaju ličnosti, a ne principi.

– Lepo, kad ćemo ići?

– Pusti me da promislim: danas je utorak... onda sutra? Sutra igra Juliju.

– Dobro! Dakle, sutra u osam časova u Bristolu. Ja ću povesti Bazila.

– Molim te, Hari, ne u osam. Još u šest i po! Moramo biti tamo pre početka. Moraš je videti u prvom činu, kada se susreće sa Romeom.

– Šest i po! Kako nezgodno vreme! To je isto što i večerati popodne ili čitati kakav engleski roman. Pre sedam časova je nemoguće. Nijedan džentlmen ne večerava pre sedam. Hoćeš li se dotle videti sa Bazilom? Ili da mu pišem?

– Dragi Bazil! Nisam ga video već nedelju dana. To je ružno od mene, pošto mi je poslao tako divno uramljenu sliku. Mada sam ljubomoran na nju, jer je mesec dana mlađa od mene, ipak moram priznati, da me svega ushićuje. Bolje, piši mu, molim te! Ne bih voleo da ga vidim sam. On mi priča stvari koje me rastužuju, i daje mi uvek dobre savete.

Lord Henri se osmehnu.

– Ljudi najviše vole da poklanjaju ono što im najviše treba. To je vrhunac darežljivosti.

– O, Bazil je najbolji čovek; samo, ipak, izgleda mi da ima malo filistarskog u sebi. To sam osetio, Hari, otkako sam tebe upoznao.

– Dragi moj, svu čar koju Bazil ima u sebi unosi u svoja dela. Otuda to, da su mu za život preostale samo predrasude, njegovi principi i njegov zdrav razum. Svi umetnici, koje sam ikada poznao, koji su privlačili svojom ličnošću, bili su loši umetnici. Dobri umetnici žive samo u svojim delima, i stoga nisu u životu ni najmanje zanimljivi. Veliki pesnik, uistinu veliki pesnik jeste od svih stvorenja najmanje poetičan. Međutim, pesnici niže vrste očaravaju. Ukoliko su im gori stihovi, utoliko više izgledaju živopisni. Čovek postaje sasvim nesnosan već samom činjenicom što je izdao osrednju zbirku soneta. On živi poezijom koju nije u stanju da napiše. Drugi pišu poeziju, koju se ne usuđuju da ostvare.

– Hari, rado bih saznao da li je tako – reče Dorijan, pa sa jedne velike boce, što je stajala na stolu, skide zlatan zapušač, da popraska maramicu mirisom. – Sigurno da je tako, kad ti kažeš. Sada... idem. Imogen me čeka. Ne zaboravi sutra! Zbogom!

Kada je Dorijan Grej otišao, teški kapci na očima lorda Henrija zaklopiše se, i on stade da razmišlja. Bilo je, zacelo, veoma malo ljudi koji su ga tako zanimali kao Dorijan Grej; pa ipak, divlja strast, koju je ovaj mladić osećao prema drugoj osobi, nije probudila u njemu ni najmanje bola, ni srdžbe, ni ljubomore. Štaviše, stvar mu se dopadala. Mladić je postao zanimljiviji. On je oduvek bio pristalica metoda prirodnih nauka; ali, običan predmet tih nauka izgledao mu je premalen i ništavan. I tako je otpočeo da vrši vivisekciju nad drugima. Izgledalo mu je, da je čovečji život jedino što zaslužuje da bude ispitano. Sve drugo prema njemu bilo je beznačajno. Doduše, kada se život posmatra u čudnoj zdeli bola i radosti, lice ne može da se pokrije staklenom obrazinom i da se sačuva od sumpornih gasova, koji čoveku mute mozak i bune maštu divnim čudovištima i strašnim snovima. Ima tako finih otrova, da bi svako, ko bi hteo da upozna njihove osobine, morao da se razboli od njih. Ima tako čudnih bolesti, koje se prvo moraju preboleti da bi se mogle razumeti. Ali, kakva je tek bila nagrada! Kako bi se svet odjednom divno preobrazio! Bilo je pravo uživanje: beležiti čudnovatu strogu logiku strasti i posmatrati živopisni osećajni život intelekta, videti gde se jedno sa drugim slaže, a gde razlikuje, na kojoj se tački slažu, a na kojoj protivureče! Šta čini... što je nekoga to skupo stalo? Za čulni doživljaj svaka je cena mala.

Bio je svestan – a sa te misli radosno su mu sevnule oči ahatne boje – da je nekim rečima, što je izgovorio, muzikalnim zvučnim rečima obratio dušu Dorijana Greja k toj belojoj devojci i učinio da se pred njom pokloni. Većim delom mladić

je bio njegovo delo. On je učinio od njega da pre vremena sazri. To je već nešto. Obični ljudi morali su čekati dok im sam život ne otkrije svoju tajnu; ali, manjini, izabranicama otkrivale su se tajne života još pod koprenom. Ponekad je to bilo dejstvo umetnosti, a naročito umetničke vrste književnosti koja opisuje neposredno strast i duh. Ali, ovde-onda umešala bi se neka složena ličnost, koja bi vršila tu službu umetnosti, budući na svoj način pravo umetničko delo, jer život ima svoja remek-dela isto tako kao što ih ima pesništvo ili vajarstvo ili slikarstvo.

Da, mladić je bio sazeo pre vremena. Skupljao je žetvu još u proleću. U sebi je nosio bilo i strast mladosti, ali u njemu počeo da se budi svest. Bilo je pravo uživanje posmatrati ga. Sa svojim lepim likom i lepom dušom svojom bio je kao neko divno čudo. Bilo je sporedno kakav će biti kraj. On je ličio na one ljupke prilike na tkaninama ili u igrama, čije nam radosti izgledaju tako nedosežne, ali čiji bolovi uzbuđuju u nama čudo lepote i čije su rane kao crvene ruže.

Duša i telo, telo i duša – kako su bili tajanstveni! Duša je imala u sebi nečega čulnog, a telo je imalo svojih duševnih momenata. Čula su se mogla usavršiti, a duh je mogao opstati. Ko bi mogao da kaže: gde prestaje telesni nagon, a gde počinje duševni? Kako su bile površne sve te samovoljne definicije svakidašnjih psihologa! Pa, opet, kako je bilo teško naći se između gledišta raznih škola! Da li je duša bila senka koja obitava u kući greha? Ili je telo bilo stvarno u duši, kao što je to mislio Đordano Bruno? Odvajanje duha od materije bilo je tajna, ali je isto tako i jedinjenje duha sa materijom bilo tajna.

I on počeo da razmišlja o tome, da li bi ikad psihologija mogla da se digne na stepen apsolutno tačne nauke, tako, da nam otkrije i najmanji izvor života. Jer, kako je danas, sebe ne shvatamo nikada, a druge veoma retko. Iskustvo nema etičke vrednosti. Ono je samo ime kojim ljudi krste svoje zablude.

Moralisti su obično smatrali iskustvo nekom vrstom opomene, tražili da mu se prizna izvesna etička moć u stvaranju karaktera, slavili ga kao sredstvo, koje nam pokazuje puteve kojima treba ići, a kojih se kloniti. Ali, u iskustvu nije bilo pokretne sile. Kao ni savest, nije ni ono bilo nikakav aktivni uzrok. Ono je samo pokazivalo u stvarnosti, da će i naša budućnost biti kao i naša prošlost, i da ćemo greh, koji smo jednom izvršili sa odvratnošću, počinili više puta, i to sa uživanjem.

I on je bio tvrdo uveren, da se jedino eksperimentalnom metodom može doći do ma kakve naučne analize strasti, a Dorijan Grej bio je, van svake sumnje, objekt kao stvoren za njega; od njega je on očekivao bogate i neocenjive rezultate. Divna ljubav, koja se odjednom kod njega bila pojavila prema Sibili Vejn, bila je veoma važna činjenica. Nema sumnje da je i radoznalost pri tome igrala važnu ulogu, radoznalost i žudnja za novim doživljajima; ali, strast njegova nije bila prosta, nego štaviše veoma složena. Ono što je kod nje bilo od dečaćkog čulnog nagona, preobraženo je uticajem fantazije u nešto, što je i samom mladiću izgledalo čisto od svake čulnosti; utoliko je baš zbog toga i bilo opasnije. Strasti, o čijem se poreklu obmanjujemo, najjače gospodare nama. Najslabije su one naše pobude čije smo prirode potpuno svesni. Često se dešava, da sa namerom vršimo opite nad drugima, a u stvari vršimo ih nad sobom.

Dok je lord Henri sedeo tako i razmišljao o tim stvarima, zakuca neko na vrata. Momak uđe i opomenu ga da je vreme preoblačenju za večeru. Lord Henri se diže i pogleda na ulicu. Na drugoj strani, gornji prozori na kućama bili su okupani rujnim zlatom sunca na zalasku. Okna su na njima bleštala kao usijane metalne ploče. Nebo je gore ličilo na uvelu ružu. I on se seti bujnog i žarkog života svoga prijatelja, i stade da se pita: kakav će biti kraj?

Kada se lord Henri vratio kući posle ponoći, našao je na

stolu u predsoblju jedan brzojav. On ga otvori i vide da mu ga šalje Dorijan Grej. Izveštavao ga je o svojoj veridbi sa Sibilom Vejn.

GLAVA V

Mati, mati, kako sam srećna! – prošapta devojče i zari lice u krilo precvetale, umorne žene, koja je, okrenuvši leđa jakoj svetlosti, sedela na jedinoj naslonjači u ovom bednom sobičku.

– Tako sam srećna! – ponavljaše ona – a i ti mora da si srećna!

Gospođa Vejn se trže i svoje tanke ruke, bele kao bizmut, položi na glavu svoje kćeri. – Srećna! – ponovi ona. – Sibila, ja sam srećna samo onda kada te vidim da igraš. Ti moraš da misliš samo na svoju ulogu. Gospodin Ajzaks je uvek bio prema nama veoma dobar, a osim toga dugujemo mu novac.

Devojka podiže glavu i namršti se. – Novac, majko? – reče ona. – Šta čini novac? Ljubav je važnija od novca.

– Gospodin Ajzaks nam je dao unapred pedeset funti, da isplatimo dugove i da Džemsa uljudno obučemo. Sibila, na to ne smeš zaboraviti! Pedeset funti je veoma velika suma novca. Gospodin Ajzaks je uvek bio veoma predusretljiv prema nama.

– Ali, on nije džentlmen, mama, i ja mrzim način na koji on sa mnom razgovara – reče devojka, dižući se i prilazeći prozoru.

– Ne znam šta bismo radili bez njega – progundā starica. Sibila Vejn zabaci glavu i nasmeja se.

– Mama, on nam nije više potreban. Čarobni kraljević brine se sada o nama. – To reče i ućuta. Krv joj pojuri u lice, i obraze joj pokri tanko rumenilo. Ružične listiće njenih usana razdvoji živo disanje. I one zadrhtaše. Žarki vetar strasti duh-

nu preko nje i tanki nabori na njenoj haljini zadrhtaše. – Volim ga! – reče ona prosto.

– Ludo dete! Ludo dete! – dopirao je do nje kao glas papagaja materin odgovor. Utisak ovih reči bio je komičan, dok su po vazduhu mlatarali zgrčeni prsti, na kojima je blistalo lažno prstenje.

Devojka ponovo stade da se smeje. Glas joj je ličio na veselo kliktanje uhvaćene ptice. Oči su joj gutale melodiju, i ponova je vraćale. Onda se samo za časak sklopiše, kao da su htele sakriti tajnu. A kada se ponovo otvoriše, dah njenoga sna već beše preleteo preko njih.

Tankousta mudrost govoraše joj sa poderane stolice, savetovaše joj da bude pametna, pričajući joj mesta iz knjige kuka-vičluka, koju je ispisao zdrav razum. Ona ih nije slušala. Bila je slobodna u svojoj tamnici strasti. Njen kraljević, čarobni kraljević bio je sa njom. Svoje je pamćenje prizvala, da ga dovede k njoj. Dušu je svoju poslala da ga nađe, i ona ga je dovela. Usne su joj gorele od njegovog poljupca. Kapke njenih očiju ponovo je zagrevao dah njegovih usta.

Onda mudrost okrete drugačije, i počē govoriti o uhođenju i istraživanju. Možda je mladić bio bogat. Ako je tako, onda treba pomišljati na venčanje. I o školjku njenoga uha počēše udarati talasi svetskog lukavstva. Mimo nje proleteše strele podmuklosti. I ona vide gde se tanke usne miču, i nasmeši se.

Odjednom oseti potrebu da govori. Zbunjivalo je ćutanje tako bogato rećima. – Mati, mati! – viknu ona – zašto me voli tako silno? Ja znam zašto njega volim. Volim ga, jer je takav, kao što ljubav mora da je. Ali, šta on vidi u meni? Ja nisam dostojna njega. Pa, opet (ne znam zašto), mada osećam da stojim duboko, duboko pod njim, nisam ponizna. Ohola sam, strašno ohola. Majko, jesi li i ti volela tako moga oca, kao što ja volim čarobnog kraljevića?

Starica preblede pod belilom, koje je pokrivalo njene obra-

ze, i smežurane usne zgrčiše se od bola. Sibila pojuri k njoj, zagrli je i poljubi.

– Mati, oprosti mi! Znam da te boli kad govorim o ocu. Ali, boli te samo zato što si ga jako volela. Ne gledaj me tako tužno! Danas sam tako srećna, kao što si ti bila pre dvadeset godina. Ah, pusti me da uvek budem srećna!

– Dete moje, ti si još suviše mlada da misliš na ljubav. A, posle, šta znaš o tom mladiću? Ne znaš mu čak ni ime. To je sve veoma nezgodno, i, pravo da ti kažem, sada, kada Džems putuje u Australiju, i kad imam toliko da mislim, trebalo bi da budeš razumnija. Ali, kako ti malopre rekoh, ako je bogat...

– Ah, mati, mati, pusti me da budem srećna!

Gospođa Vejn pogleda i odjednom, učinivši onaj lažni pokret koji je glumcima tako često druga priroda, zagrli svoju kćer. U tom se trenutku otvoriše vrata, i u sobu uđe deran mrke razbarušene kose. Bio je dežmekast; ruke i noge su mu bile velike i nespretne. Nije bio tako dobro odgojen kao njegova sestra. Jedva bi se naslutilo njihovo blisko srodstvo! Gospođa Vejn upravi svoj pogled u njega, i osmejak joj se na licu pojača. U sebi mu je odredila ulogu gledaoca. Bila je uverena da će slika biti zanimljiva.

– Mislio sam, da ćeš i za mene ostaviti nekoliko poljubaca – progundā deran dobrodušno.

– Ah, Džime, ti ne mariš za poljupce! – viknu devojka.

– Ti si strašna medvedina. – Pa potrča k njemu i zagrli ga.

Džems Vejn nežno pogleda sestru u lice. – Sibila, hteo sam da te zamolim da prošetáš sa mnom. Ne verujem da ću ikada više videti ovaj užasni London. Uveren sam da me neće vući želja da ga ponovo vidim.

– Sine, ne govori tako strašne reči – reče gospođa Vejn, pa uzdahnu i uze nekakav ružan pozorišni kostim u ruke i poče da ga krpi. Bila je nešto razočarana što se on nije pridružio grupi; a što bi scenu učinilo nesumnjivo živopisnijom.

– Što ne, mati? Ja to ozbiljno mislim.

– Sine, ti me mučiš. Ja se nadam da ćeš se iz Australije vratiti bogat. Kako znam, u kolonijama nema pravoga društva, nema ničega od onog što ja društvom zovem; zato se moraš, čim dođeš do sreće, vratiti u London i gledati da dođeš do kakvog položaja.

– Društvo! – progundā mladić. – Neću da znam za njega. Hoću samo da zaradim koju paru da bih tebe i Sibilu oslobodio iz pozorišta. Ja mrzim pozorište.

– O Džime! – reče Sibila, smejući se. – To nije lepo od tebe! Ali, reci mi: hoćeš li odista da prošetáš sa mnom? To je prekrasno! Bojala sam se da ćeš ići da kažeš zbogom svojim drugovima, kao na primer Tomu Hardiju, koji ti je poklonio tu odvratnu lulu, ili Nedu Lengtonu, koji ti se podsmeva što pušiš iz nje. To je lepo od tebe, što si svoje poslednje popodne posvetio meni. Kuda ćemo? Hajdemo u park.

– Odelo mi je pohabano – odgovori mladić i nabra čelo. – Samo elegantan svet posećuje park.

– Ludost, Džime! – došapnu mu ona i pogladi ga po ruku.

On stade da se koleba. – Dobro, dakle – reče on naposljetku – samo požuri sa oblačenjem.

Ona u skoku izlete na vrata. Dok se pela uz stepenice, razlegla se njena pesma. Gore nad njihovim glavama tapkala su njena mala stopala.

Džim pređe dva-tri puta sobu; potom se okrete nemoj osobi u naslonjači.

– Majko, jesu li sve moje stvari u redu? – upita on.

– Sve je spremljeno, Džemse – odgovori stara, ne dižući glave sa rada. Od nekoliko meseci naovamo nije se osećala nikad ugodno kada je ostajala nasamo sa svojim surovim, turobnim sinom. Kad bi im se pogledi susreli, zbunila bi se njena plitka, tajanstvena duša. Ona bi se zapitala, da li on štogod ne

podozreva. Njoj je bilo nesnosno ćutanje jer nije nijednu reč više progovorio. I ona poče jadikovati. Žene se brane napadajući, kao što napadaju podajući se iznenada.

– Džemse, ja se nadam da ćeš biti zadovoljan svojim pomorskim životom – reče mu ona. – Ne smeš smetnuti sa uma, da je to bio tvoj izbor. Mogao si stupiti u kancelariju kod kojeg advokata. Advokatski je stalež veoma uvažen, oni u provinciji ručavaju često sa najotmenijom gospodom.

– Mrzim kancelariju i pisare – odgovori mladić. – Inače imaš potpuno pravo; ja sam svoj novi život sam izabrao. Sve što ti mogu reći to je: čuvaj Sibilu! Pazi da joj se ništa ne desi! Majko, moraš dobro da bdiš nad njom!

– Džemse, kako čudno govoriš. Ja uvek bdim nad njom! – Čuo sam da neki gospodin dolazi svako veče u pozorište i da ide iza pozornice, da razgovara sa njom. Je li to tačno? Šta je u stvari?

– Džemse ti govoriš o stvarima koje ne razumeš. Mi smo navikli u našem pozivu da primamo mnoge znake pažnje. I ja sam u svoje vreme primala mnogo cveća. To je bilo onda kada su ljudi još razumeli nešto od glume. Što se Sibile tiče, ja još ne znam da li je to neka ozbiljna veza ili ne. Ali, u jedno ne sumnjam; pomenuti mladi gospodin je savršen džentlmen. On je prema meni uvek učtiv. Osim toga, izgleda da je bogat, a cveće koje on šalje krasno je.

– Ali ti ne znaš ni kako se zove – reče mladić grubo.

– Ne znam – odgovori ona mirno. – Svoje pravo ime nije nam još otkrio. Mislim, da je to veoma romantično od njega. Verovatno: pripada aristokratiji.

Džems Vejn ugrize usne.

– Čuvaj Sibilu, majko, čuvaj je!

– Ti me vređaš, sine. Uvek je Sibila pod mojim nadzorom. Razume se, ako je taj gospodin zaista bogat, onda ona nema razloga da izbegava vezu sa njim. Ja sam tvrdo uverena da pri-

pada aristokratiji. To se vidi po njegovom držanju, kažem ti. Za Sibilu bi to bio sjajan brak. Bili bi divan par. On je vanredno lep; svakom pada u oči.

Mladić promumla nešto i stade dobovati svojim teškim prstima po oknu. I tek što se bio okrenuo da kaže nešto, kada se vrata otvoriše, i Sibila uđe.

– Kakva su to ozbiljna lica! – viknu ona. – šta je vama?

– Ništa – odgovori mladić. – Mislim, da ponekad treba biti ozbiljan. Majko, zbogom! U pet časova hoću da večeram. Sve je spakovano, osim mojih košulja. Ne treba ni za što da se briješ.

– Zbogom, sine! – odgovori stara, klanjajući se izveštačeno i dostojanstveno.

Nju je jako uvredio ton kojim je on razgovarao sa njom; a bilo je i nečega u njegovom pogledu što je nju ispunjavalo strahom.

– Poljubi me, mama! – reče devojka. Njene ružične usne dotakoše se uvelog obraza i zagrejaše ga.

– Čedo moje!... čedo moje! – viknu gospođa Vejn i pogleda u tavanicu, tražeći po njoj galeriju, koju je gledala u svojoj mašti.

– Sibila, hajdemo! – reče brat nestrpljivo. On je mrzeo izveštačenost svoje majke.

Oni iziđoše na sunčev zrak, uzburkan vetrom, i pođoše lagano pustom ulicom. Mimoprolaznici pogledahu začuđeno namrštenog i nezgrapnog mladića, koji je u grubim neukusnim haljinama pratio tako ljupku i po izgledu otmenu devojku. On je ličio na vrtlara koji nosi ružu. S vremena na vreme, kad god bi primetio radoznao pogled kakvoga stranca, čelo bi mu se natuštilo. Džim nije voleo da blenu u njega, osećao je pri tome onu odvratnost, koju ljudi od duha dobivaju u poznim godinama, a koja proste ljude ne ostavlja nikad. Naprotiv, Sibila nije primećivala utisak, koji je ostavljala. Na njenim

nasmejanim usnama drhtala je ljubav. Ona je mislila na čarobnog kraljevića; i, da bi mogla što više misliti na njega, nije ni reći prozborila o njemu, nego je brbljala o lađi, kojom je trebalo da otputuje Džim; o zlatu, koje će on izvesno naći; o divnoj bogatoj nasljednici, kojoj će on spasti život od zlikovaca. Jer on ne sme ostati prost matroz ili nadzornik robe, ili šta sve nije hteo u početku biti. O ne! Matroski je život bio strašan. Neka Džim samo predstavi sebi, da ga strpaju u neku strašnu lađu, oko koje sa rikom vitlaju talasi, da prodru u nju, dok crni vetar fijuče oko katarki i cepa jedrila u duge pištave trake. U Melburnu će odmah napustiti lađu, rastati se od kapetana i odmah krenuti u zlatne majdane. Ni nedelju dana neće proći, a on će već naići na veliki grumen čistoga zlata, na najveći grumen što je ikada nađen, i preneti ga na obalu u kolima, koja će pratiti šest konjanika. Razbojnici su već triput napadali i u strašnoj su borbi odbijeni. Ili ne! Bolje je da nikako i ne ide u zlatne majdane. To su strašna mesta, gde se ljudi opijaju i gde ubijaju jedan drugog u krčmama i govore zlim jezikom. Nego, postaće miran pastir, i jedne večeri, kada bude jahao kući, srešće na putu lepu nasljednicu, koju na crnom konju odvodi razbojnik, pojuriće za njom i spasiće je. I sasvim prirodno, ona će se zagledati u njega, i on u nju, uzeće se, vratiće se kući i živeće u jednom velikom dvoru u Londonu. Ali, on mora biti valjan, ne sme da gubi svoje strpljenje, ni da rasipa svoj novac. Ona je doduše samo godinu dana starija od njega, ali se mnogo više razume u životu. Po svakoj pošti mora joj pisati, i svake noći pred spavanje pomoliti se Bogu. Bog je dobar i bdeće nad njim. A i ona će se moliti za njega, i posle nekoliko godina on će se vratiti svojim bogat i srećan.

On je mračno slušao i nije odgovarao ništa. Srce mu se beše steglo što je morao da ostavi postojbinu.

Ali, to nije bilo sve što ga je tištalo i činilo turobnim. Ma koliko da je bio neiskusano, osećao je opasnost u kojoj mu se

sestra nalazi. Ovaj mladić, koji joj se udvarao, sigurno da joj nije dobro mislio. Bio je džentlmen, i zato ga je mrzeo, mrzeo ga je onim čudnim instinktom rase, o kome nije umeo sebi da računava, i koji je stoga baš bio mnogo jači. On je poznavao takođe površno i sujetno biće svoje matere, i gledao je u njemu bezbrojne opasnosti za Sibilu i za njenu sreću. U početku, deca vole svoje roditelje: kada postanu starija, ona im sude, ponekad im praštaju.

Njegova majka! Vrzlo mu se po pameti nešto o čemu je morao da je upita, nešto o čemu je mesecima ćutke premišljao. Jedna reč, koja je u pozorištu slučajno doprla do njegovog uveta, jedna došapnuta uvreda, koju je jedne večeri čuo, dok je čekaao pred vratima koja vode na pozornicu – probudila je u njemu čitav splet strašnih misli. Setivši se toga bilo mu je, kao da ga je neko bičem ošinio po licu. Obrve su mu se skupile u klinastu brazdu, i grčeci se u mukama ugrize usne.

– Džime, ti nisi čuo nijednu moju reč! – viknu Sibila. – A ja kujem najdivnije planove za tvoju budućnost. Reci bar što-god!

– Šta bi htela da ti kažem?

– O, da ćeš uvek biti valjan i da nas nećeš nikada zaboraviti – reče mu ona, smešeći se.

On smače ramenima.

– Šta si hteo time da kažeš, Džime? – zapita ga ona.

– Čujem da imaš novog prijatelja. Ko je on? Zašto mi nisi pričala o njemu? Taj ti ne misli dobro.

– Ćuti, Džime! – viknu ona. – Ništa ne smeš reći protiv njega. Ja ga volim.

– Kako, čak mu ni imena ne znaš? – odgovori mladić. – Ko je on? Imam prava da znam to?

– Zove se čarobni kraljević. Zar ti se njegovo ime ne dopada? O, ti glupi derane! Ne treba nikad da ga zaboraviš. Kada bi ga samo jednom video, zapazio bi da je najdivniji čovek na

svetu. Jednoga dana, kada se budeš vratio iz Australije, upoznaćeš ga i ti. I on će ti se jako dopasti; svima se ljudima dopada, a ja... ja ga volim. Jako bih se radovala, kada bi i ti mogao večeras doći u pozorište. On će biti tu, a ja ću igrati Juliju! O, kako ću je igrati! Pomisli samo, Džime, voleti i igrati Juliju! A on te sluša! Igrati njemu za uživanje! Bojim se da ću ostalu družinu uplašiti, uplašiti ili je zaneti. Ljubiti znači prevazići samu sebe. Bedni, gadni gospodin Ajzaks doviknuće svojim besposličarima u krčmi: Genije! On me je već proglasio za dogmu; večeras će me slaviti kao otkrovenje. To osećam. I sve to pripada njemu, čarobnom kraljeviću, mom divnom draganu, koji je moj Bog! Ali, ja sam uboga pored njega. Uboga? Šta to mari? Kada se beda uvuče kroz vrata, ljubav uleće kroz prozor. Naše poslovice treba izmeniti. One su činjene zimi, a sada je leto; za mene je, doduše, proleće, prava cvetna igra na plavome nebu.

– On je gospodin! – reče mladić sumorno.

– Kraljević! – reče ona pevušavim glasom. – Šta bi hteo više?

– Učiniće te svojom robinjom.

– Ja se grozim od pomisli da budem slobodna.

– Budi oprezna!

– Videti ga znači obožavati ga, poznavati ga znači verovati mu.

– Sibila, ti si luda za njim.

Ona se nasmeja i uhvati ga pod ruku. – Moj mili Džime, govoriš kao da ti je već sto godina. I tebe će jednoga dana pohoditi ljubav. Onda ćeš je poznati. Ne gledaj me tako mrgodno. Treba da budeš veseo što me, mada odlaziš, ostavljaš srećnijom nego što sam ikada bila. Život nam je uvek bio gorak, gorak i težak. Ali, od sada će sve biti drugačije. Ti odlaziš u nov svet, a k meni je došao nov svet. Evo dve stolice; sednimo i posmatrajmo ovaj gizdavi svet što prolazi.

Sedoše i pomešaše se sa ostalom svetinom. Rubom staze gorele su lale kao uzburkana vatrena zvona. U vazduhu, koji je goreo, lepršao se kao oblak beli prah perunike. Blistavi šareni suncobrani igrali su i gubili se kao pregolemi leptiri.

Sibila najzad natera brata da govori o sebi, o svojim nada-ma i izgledima na budućnost. On je govorio lagano i usiljeno. Oboje su izmenjivali reči polako i oprezno, kao igrači za vreme kocke. Sibila je bila neraspložena, nije imala sa kim da podeli svoju radost. Jedini odgovor koji je mogla da dobije bio je lak osmejak na njegovim mračnim usnama. Odjednom ugleda sjajnu zlatnu kosu i nasmejana usta – u kolima, koja su prolazila, sedeo je Dorijan Grej u društvu dveju dama.

Ona skoči!

– Evo ga! – viknu ona.

– Ko? – zapita Džim Vejn.

– Čarobni kraljević – odgovori devojka, gledajući za kolima.

Džim skoči i uhvati je za ruku. – Pokaži mi ga! Koji je? Pokaži mi ga prstom, moram ga videti! – viknu on; ali, u istom trenutku naiđoše kola vojvode od Bervika, koja su vukla četiri konja, i dok su ova prolazila, onih je bilo nestalo.

– Otišao je! – reče Sibila tužna. – Htela sam da ga vidiš.

– I ja sam hteo; jer, tako mi Boga, ubiću ga ako ti bude što našao učinio!

Sibila ga pogleda užasnuta, Džim ponovi svoje reči. One su sekle vazduh kao kama. Svet oko njih počeo da sluša. Neka dama, koja je stojala do njih, kikotala se.

– Hajdemo, Džime, hajdemo! – došapnu mu ona. Džim pođe namršten za njom kroz svetinu. U duši se radovao svojim rečima.

Kada su stigli do Ahilove statue, ona se okrete. Oči su joj bile pune sažaljenja, koje se na njenim usnama pretvaralo u osmejak. I ona zatrese glavom. – Lud si, Džime, potpuno lud;

jedan zao deran, i ništa drugo. Kako možeš da govoriš tako užasne stvari! Ne znaš prosto šta govoriš. Ljubomoran si i neuljudan. Ah! Samo bih htela da možeš i ti osetiti ljubav. Ljubav nas čini dobrim, a tvoje su reči zle.

– Meni je šesnaest godina – odgovori on – i znam dobro šta radim. Na majku se ne možeš osloniti. Ona ne ume da te čuva. Žalim što uopšte putujem u Australiju. Najradije bih digao ruke od svega toga. I to bih sigurno učinio, samo da nisam već potpisao ugovor.

– Ah, Džime, ne budi tako ozbiljan! Ličiš mi na junaka iz onih glupavih melodrama, u kojima je naša majka tako rado igrala. Neću da se prepirem s tobom. Ja sam ga videla, a nema veće sreće nego njega videti. Nećemo se svađati. Ja znam da nećeš nikada ništa učiniti nažao čoveku koga volim; imam li pravo?

– Dokle ga budeš volela, zaista ne – glasio je mračan odgovor.

– Ja ću ga uvek voleti! – viknu ona.

– A on tebe?

– Uvek!

– Tim bolje po njega!

Ona se izmače prestravljena. Potom se nasmeja i stavi mu ruku na rame. Ta on je još bio dete. Kod mermernog luka se doše u omnibus, koji ih odveze do njihovog bednog stana u Juston Roudu. Bilo je pet prošlo, a Sibila je morala pre igranja da se odmori nekoliko sati. Džim je navaljivao na nju da legne. Uveravao je, da se radije oprašta sa njom kad majka nije prisutna, jer bi ona sigurno pravila scene, a njemu su sve scene odvratne.

U Sibilinoj sobi rekoše zbogom. Mladićevo srce cepala je ljubomora i divlja, zlikovačka mržnja prema tuđincu, koji ih je, po njegovom mišljenju, bio razdvojio. Ali, kada je ona obavila ruke oko njegovog vrata i stala ga prstima milovati po ko-

si, on se umiri i nežno je poljubi. I dok je silazio niz stepenice, oči mu se ispuniše suzama.

Dole ga je majka čekala. Kada je ušao, ona stade da se žali na njegovu netačnost. On joj ne odgovori, već poče jesti svoju bednu večeru. Muve su zujale oko stola i milele po prljavom čaršavu. Kroz buku omnibusa i zvrjanje kola dopirao je do nje-ga monotoni glas, koji ga je lišavao i poslednjeg trenutka.

Posle nekog vremena, gurnu tanjir od sebe i podboči se. Osećao je, da ima pravo da sve dozna. Trebalo je da mu kažu ranije, ako je bilo onako kako je on to podozrevao. Skamenjena od straha, posmatrala ga je mati. Mahinalno su joj izlazile reči iz usta. Rukama je gužvala poderanu džepnu maramicu od čipke. Kada je na časovniku izbilo šest, on ustade i pođe vratima. Tu se okrenu i pogleda je. Pogledi im se susretoše. Njene su ga oči preklinjale za milost. To ga razgnevi.

– Majko, moram nešto da te pitam – reče on. Njene oči počеше lutati besciljno po sobi. Nije mu odgovorila. – Reci mi istinu! Imam pravo da doznam! Jesi li bila zakonita žena mog oca?

Ona duboko uzdahnu. Bio je to pravi uzdah spasenja. Stranšan čas, čas od kojega je strepila danju i noću već nedeljama i mesecima, najzad je došao, pa opet ga se nije bojala. U stvari, donekle je bila i razočarana. Na jasno grubo pitanje morao je doći i jasan odgovor. Situacija se nije postepeno razvila. Bila je surova. Ličila je na lošu probu.

– Nisam! – odgovori ona, poražena surovom prostotom života.

– Dakle, moj otac je bio nitkov! – razdera se dečak i steže pesnicu.

Stara zatrese glavom.

– Znala sam da nije slobodan. Mi smo se jako voleli. Da je ostao živ brinuo bi se o nama. Ne okrivljuj ga, sine. On je bio

tvoj otac i pravi džentlmen. Pravo da ti kažem imao je visokih veza.

– Ne bojim se ja za sebe – viknu on – ali, Sibila ne sme... Je li džentlmen ili nije i ovaj što je u nju zaljubljen ili što kaže da je zaljubljen? Verovatno da i on ima visokih veza.

Žena se za trenutak oseti jako poniženom. Glava joj klonu na grudi. Dršćućim rukama ubrisa oči.

– Sibila ima majku – reče ona tihim glasom; – ja je nisam imala.

Ovo je mladića potreslo. On joj priđe, saže se i poljubi je.

– Žao mi je, ako sam ti svojim pitanjem pričinio bola – reče on. – Nisam mogao drugačije. Sada moram da idem. Ostaj mi zbogom! Ne zaboravi da ti je sada ostalo još samo jedno dete, koje treba da štitiš. Veruj mi, ako ovaj nepoznati čovek učini ma što našao mojoj sestri, ja ću ga pronaći i ubiti kao psa. Kunem ti se!

Luda preterana kletva, plahoviti pokreti kojima je propratio, bezumne reči kao u nekoj melodrami, učiniše joj život opet prijatnijim. Ona je bila naučila na tu atmosferu. Disala je slobodnije, i posle toliko meseci divila se sada prvi put svome sinu. Ona je htela da održi scenu na istoj visini, ali je on kratko prekide. Trebalo je sneti dole sanduke i spremiće čebad. Sluga je neprestano jurio zaposlen. Potom nastade cenkanje sa kočijašem. Izgubljen je još jedan čas u tričarijama. Još jednom je obuze osećanje razočarenja dok je stajala na prozoru i mahala sinu svojom poderanom čipkanom maramom. I njoj se učini, da je propustila još jednu zgodnu priliku. Tužila se, govoreći Sibili, kako će joj biti ubuduće život dosadan, pošto ima da čuva još samo jedno dete. Ona je te reči dobro utuвила jer su joj se bile dopale. O njegovoj pretnji nije rekla ni reči. Nju je Džim izgovorio živo i dramski. Ona je osećala, da će joj se jednoga dana svi zajedno smeјati.

GLAVA VII

Bazile, ti si sigurno čuo šta je najnovije? – reče lord Henri iste večeri, dok je Holvard ulazio u malu rezervisanu sobu u restoran Bristol, gde je sto bio postavljen za trojicu.

– Ne znam, Hari! – odgovori umetnik, dok je dodavao šešir i gornji kaput momku. – Čega ima novoga? Nadam se da nije ništa o politici? To me slabo zanima. U celom Donjem domu nema nijednoga čoveka kojega bi vredelo naslikati, mada moram da priznam, da nekima od njih ne bi ni najmanje naudilo da se malo premažu.

– Dorijan Grej se verio – reče lord Henri, posmatrajući prijatelja.

Holvard se trže, potom namršti čelo. – Dorijan veren! – viknu on. – To je nemoguće!

– Ali je sušta istina.

– Sa kojom?

– Sa nekom glumičicom.

– To ne mogu da verujem. Dorijan je isuviše pametan.

Dragi Bazile, Dorijan je i odviše mudar, a da ovde-onde ne učini koju glupost.

– Hari, brak nije nešto što se čini ovde-onde.

– Izuzev u Americi – odgovori lagano lord Henri. – Ali, ja nisam rekao da se oženio. Kazao sam samo da se verio. Razlika je velika.

– Ali, pomisli samo na Dorijanovo poreklo, na njegov položaj, na njegovo bogatstvo. Bila bi prava besmislica da se oženi devojkom, koja je duboko ispod njegovog staleža.

– Bazile, ako hoćeš da tu devoјku uzme, reci mu to. Onda

će izvesno učiniti. Naročite gluposti čine se uvek iz najplemenitijih pobuda.

– Hari, nadam se da je to neka dobra devojka. Ne bih želeo da se Dorijan veže za neko nisko stvorenje, koje bi mu uprljalo dušu i upropastilo um.

– Ona je mnogo više nego dobra, ona je lepa – reče lord Henri, pijuckajući vermut sa narandžom. – Dorijan kaže da je lepa; a u tome ne greši često. Njegov portret, koji si ti napravio, razvio je njegov sud o spoljašnjosti drugih ljudi. Pored ostalog, i ovo je njegovo odlično dejstvo. Večeras treba da vidi-mo devojku, ako mladić nije zaboravio na svoje obećanje.

– Govoriš li to ozbiljno?

– Sasvim ozbiljno, Bazile. Zlo bi bilo kada bih mislio, da bih mogao ikada ozbiljnije da govorim nego u ovome času.

– A da li mu ti odobravaš njegov postupak, Hari? – zapita ga slikar, šetajući po sobi gore-dole i grizući usne. – Nije moguće da ti to odobravaš. Ovo nije ništa drugo do neka glupa opsena.

– Ja nikada ništa više niti odobravam niti poričem. To bi značilo zauzeti potpuno pogrešno stanovište prema životu. Mi nismo došli na ovaj svet da dajemo oduške svojim moralnim predrasudama. Ja se nikada ne osvrćem na ono što banalni ljudi govore, a ne mešam se nikad u ono što prekrasni ljudi rade. Kada me neka osoba očarava, onda mi je drag svaki način na koji ona svoju ličnost izražava. Dorijan Grej se zaljubio u neku lepu devojku koja igra Juliju, i prosi je. Zašto ne? Kada bi se oženio Mesalinom isto bi toliko bio zanimljiv. Ti znaš, da ja ne branim brak. Najglavniji je nedostatak braka što nas lišava egoizma. A ljudi, ako nisu sebični, bezbojni su. Nedostaje im individualnosti. Ali, postoje i takve prirode, koje brak čini složenim. One zadržavaju svoje ja, pa mu onda dodaju mnogo drugih ja. Takvi su ljudi primorani da imaju više života. Oni dospevaju do jedne više organizacije, a biti visoko

organizovan, kako ja mislim, cilj je ljudskog života. Osim toga, svaki je opit od vrednosti; a ma šta se reklo protiv braka, on je nesumnjivo opit. Ja se nadam da će se Dorijan Grej oženiti ovom devojkom, da će je pola godine strasno obožavati, pa će se onda iznenada zaljubiti u drugu. Prekrasno bi bilo posmatrati sve to.

– Hari, ti ni sam ne veruješ u to što kažeš. Ako bi život Dorijana Greja bio razoren, ti bi bio najnesrećniji. Ti si mnogo bolji nego što se pokazuješ.

Lord Henri se nasmeja. – Razlog što svi mi tako rado o drugim mislimo dobro jeste taj, što svi strahujemo za sebe. Osnova optimizmu je čist strah. Mi smatramo sebe za plemenite, jer pripisujemo svome blišnjemu takve vrline od kojih sami možemo imati koristi. Hvalimo bankara, da bismo mogli prekoračiti svoj račun, a na razbojniku nalazimo dobre osobine jer se nadamo da će nam poštediti špagove. Ja verujem u sve što sam rekao. Najveće preziranje osećam prema optimizmu. Što se tiče razorenog života, nije razoren nijedan život koji nije sprečen u svome razvitku. Ako hoćeš da uništiš koga, onda ga samo popravljaš. A što se braka tiče, razume se, glupost je; ali, između muža i žene ima i drugih zanimljivijih veza. Njih bi sigurno preporučio. One imaju tu draž što su u modi. Ali, eto Dorijana! On će ti kazati više od mene.

– Dragi Hari, dragi Bazile, morate mi obojica čestitati! – reče mladić, skidajući svoj elegantni ogrtač, postavljen atlasom, i stežući ruke svojim prijateljima. – Nikada nisam bio srećniji! Razume se, došlo je iznenada, kao i sve što je zaista lepo u životu. Pa, ipak, izgleda mi kao da sam celog svog života samo to tražio. – Bio je sav rumen od uzbuđenja i radosti; izgledao je neiskazano lep.

– Nadam se, Dorijane, da ćeš uvek biti veoma srećan – reče Holvard. – Ali, ne mogu sasvim da ti oprostim, što me nisi izvestio o svojoj veridbi. Harija si izvestio.

– A ja ne mogu da ti oprostim što tako dockan dolaziš na večeru – upade mu u reč lord Henri i položi ruku na mladićevo rame, smešeći se. – Hajde, da sednemo i da vidimo šta novi kuvar zna, pa ćeš nam onda pričati kako se sve desilo.

– Prvo, da vam kažem, nema mnogo šta da se priča – reče Dorijan, kada su seli za mali okrugli sto. – Stvar je prosto tekla ovako. Kada smo se sinoć rastali, preobučem se, večeram u malom italijanskom restoranu u Ulici Rupert, u koji si me prvi put ti odveo, i u osam časova odem u pozorište. Sibila je igrala Rozalindu. Razume se da su dekoracije bile strašne, a Orlando smešan. Ali, Sibila! Da ste je samo videli. Kada se pojavila u dečaćkim haljinama, bila je prosto divna. Nosila je somotski kaputić, zelen kao mahovina sa rukavima boje cimeta, kratke mrke čakšire sa trakama oko kolena, divnu zelenu kapicu sa sokolovim perom, koje je bilo pričvršćeno sjajnim kamenom, i bila je zaogrnuta oplečkom sa tanko crvenom postavom. Nikada mi nije bila milija. Imala je onu nežnu ljupkost koju ima ona mala figura iz Tanagre u tvome ateljeu, Bazile. Bujna kosa lepršala joj se oko glave, kao tanko lišće oko blede ruže. A igra... nju ćete već sami večeras videti. Ona je, prosto, rođena umetnica. Ja sam sedeo u prljavoj loži kao opčinjen. Bio sam zaboravio da živim u Londonu, u devetnaestom stoleću. Nalazio sam se sa svojom draganom daleko u njenoj šumi, koju niko pre toga nije video. Posle predstave sišao sam k njoj na razgovor. Dok smo tako zajedno sedeli, ugledah u njenim očima izraz, koji nikada pre toga nisam video. Moje usne potražiše njene. I mi se poljubismo. Ne mogu vam opisati šta sam u tom trenutku osetio. Izgledalo mi je, kao da mi se ceo život pretvorio u jednu jedinu tačku ružičaste radosti. Ona je drhtala celim telom, treperila je kao beli narcis. Zatim kleče i poljubi mi ruku. Znam da ne bi trebalo da vam sve to pričam, ali ne mogu drugačije. Razume se, naša je veridba još tajna. Ona čak nije ni majci o njoj govorila. Lord Redli će sigurno biti besan. Ali,

šta marim. Još pre nego što prođe godina – biću punoletan, i onda mogu da radim što hoću. Bazile, zar nisam imao pravo da svoju draganu izaberem u poeziji i da nađem sebi ženu u Šekspirovim delima? Usta, koja je Šekspir naučio da govore, došapnula su mi na uho svoju tajnu. Ruke Rozalindine su me zagrlile, a Julija mi je usta poljubila.

– Da, Dorijane, mislim da si dobro uradio – reče Holvard tiho.

– Jesi lije video danas? – zapita ga lord Henri. Dorijan odmahnu glavom.

– Ostavio sam je u Ardenima, a naći ću je ponovo u nekom vrtu u Veroni.

Lord Henri srkutaše zamišljeno svoj šampanjac.

– Dorijane, kojom si joj prilikom pomenuo svadbu? I šta ti je ona odgovorila? Možda ne pamtiš ništa više od svega toga.

– Dragi Henri, ja celu stvar nisam smatrao nikakvim trgovačkim poslom; zato nisam učinio nikakav formalan predlog. Rekao sam joj da je volim, i ona mi je odgovorila da nije dostojna da mi bude žena. Nedostojna! Dok meni sav svet nije ništa prema njoj!

– Za divno čudo, kako su žene praktične! – reče lord Henri, kao da sebi govori – mnogo praktičnije od nas. U takvim trenucima mi često zaboravljamo da pomenemo brak, a one nas na to uvek podsećaju.

Holvard mu stavi ruku na rame.

– Ne, Hari, ti vreaš Dorijana. On nije kao drugi ljudi. On ne bi nikad bio u stanju da koga unesreći. Za tako što je on isuviše plemenit.

Lord Henri baci pogled preko stola.

– Nikada se Dorijan ne srdi na mene – odgovori on. – Ja sam postavio to pitanje iz najčistije pobude, pobude koja izvi-njava svakoga koji pita iz radoznalosti. Po mojoj teoriji, uvek su žene one koje nama daju predlog, a ne mi njima. Izuzev,

razume se jedino kod srednjeg staleža. Ali, srednji stalež nije na visini vremena.

Dorijan Grej se nasmeja i zatrese glavom.

– Hari, ti se nećeš nikada popraviti; ali, ja se ne srdim na tebe. Nemoguće je srditi se na tebe. Kada budeš video Sibilu Vejn, osetićeš da bi onaj koji bi bio u stanju da učini njoj što našao morao biti zver, bezdušna zver. Ja ne mogu da pojmmim: kako čovek može da osramoti stvorenje koje voli. Ja volim Sibilu Vejn. Ja bih je najradije stavio na jedan zlatan stub, da vidim kako svet obožava ženu, koja je moja. Šta je brak? Zavet koji se ne da opovrgnuti. Zato se i rugaš braku. Ah! Nemoj se rugati! Zavetovaću se zavetom neporečnim. Sa njenog poverenja sam pobožan i veran, sa njene vere dobar. Kada sam kod nje, odričem se tvoje nauke. Postajem drugačiji od onoga što ga ti poznaješ. Ja sam preobražen. Sibila Vejn treba samo da me dotakne rukom, pa da zaboravim sve tvoje lažne, primamljive, otrovne, prekrasne teorije.

– A one su...? – upita lord Henri, uzimajući salatu.

O, tvoje teorije o životu, tvoje teorije o ljubavi, tvoje teorije o uživanju. Jednom reči, Hari, sve tvoje teorije.

Samo uživanje zaslužuje da ima svoju teoriju – odgovori lord Henri svojim tihim melodičnim glasom. – Ali, bojim se, da tu teoriju ne mogu nazvati svojom. Ona pripada prirodi, ne meni. Uživanje je probni kamen prirode, znak njenoga odobravanja. Kada smo srećni, uvek smo dobri; ali, kada smo dobri, nismo uvek srećni.

– O! Ali, šta ti zamišljaš pod dobrim? – viknu Bazil Holvard.

– Da – ponovi Dorijan, naslanjajući se na stolicu i gledajući lorda Henrija preko velikog buketa crvenih perunika, koji je stojao na sredini stola – da, Hari, šta ti zoveš dobrim?

– Biti dobar jeste biti u harmoniji sa samim sobom – odgovori on, hvatajući svojim bledim dugačkim prstima čašu za

tanku dršku. – Nesaglasnost vlada tamo gde je čovek primoran da bude u harmoniji sa drugima. Glavno je: sopstveni život. Što se tiče života bližnjega, može se neko, ako je majmun ili puritanac, razmetati svojim moralnim pogledima; ali, oni se nas ne tiču. Osim toga, individualnost ima stvarno viši cilj. Moderni moral u tome je da primimo merilo svoga stoleća. Moje je mišljenje, da je za svakog kulturnog čoveka skroz nemoralno da primi merilo svoga veka.

– Ali, Hari, ako čovek živi samo za sebe, onda sigurno plaća strahovitu cenu za to! – reče slikar.

– Da, mi danas i ovako sve preskupo plaćamo. Ja mislim, da prava tragedija sirotinje leži u tome, što ova ničega nema osim samoodricanja. Lepi gresi su, kao i lepe stvari, povlastica bogataša.

– Ne mora se plaćati novcem.

– Nego čime, Bazile?

– O, rekao bih, grižom savesti, patnjama... jednom reči: saznanjem svoga poniženja.

Lord Henri sleže ramenima. – Moj dragi prijatelju, umetnost srednjega veka je prekrasna, ali njegova osećanja nisu više u modi. Mogu se, razume se, upotrebiti u poeziji. Ali, jedino što u poeziji može da se upotrebi baš ono je što je postalo stvarno neupotrebljivo. Veruj mi, da se nikada nijedan civilizovan čovek ne kaje za svoje uživanje, a nijedan necivilizovan nikada ne zna šta je uživanje.

– Ja znam šta je uživanje! – viknu Dorijan Grej. – Uživanje je – obožavati drugoga.

– Na svaki način, to je bolje nego da te drugi obožava – odgovori on, igrajući se voćem. – Dosadno je – biti obožavan. Žene postupaju sa nama kao čovečanstvo sa svojim bogovima. Obožavaju nas, i muče neprestano svojim molbama.

– Ja bih rekao, da su nam one ranije dale sve što od nas

mole – reče mladić tiho i ozbiljno. – One bude u nama ljubav. Zato s pravom traže da im je vratimo.

– Ovo je sušta istina, Dorijane – viknu Holvard.

– Nikada ništa nije sušta istina – reče lord Henri.

– Ovo jeste – prekide ga Dorijan. – Moraš priznati, da žene poklanjaju ljudima čisto zlato svoga života.

– Moguće – uzdahnu on – ali, onda traže da im ga na svaki način vratimo promenjenog u sitan novac. To je do sadno. Neki duhoviti Francuz rekao je jednom prilikom, da nas žene oduševljavaju za stvaranje remek-dela, a posle uvek sprečavaju da ih ostvarimo.

– Hari, ti si strašan! Ja ne znam zašto te tako volim.

– Ti ćeš me uvek voleti, Dorijane – odgovori on. – Deco, hoćete li kafe? – Momče, donesite kafe, konjaka i cigareta. Ne, nemojte se truditi; cigarete nisu potrebne, imam nekoliko. Bazile, ne mogu dopustiti da pušiš cigare. Moraš uzeti jednu cigaretu. Cigaretu je savršen tip savršenog uživanja. Uživanje je izvanredno; ali, ne zasićuje nas. Sta se može vile poželeti? Da, Dorijane, ti ćeš me uvek voleti. Ja ti iznosim pred oči sve grehove, koje nemaš hrabrosti da poćiniš.

– Hari, kakve gluposti govoriš! – viknu mladić i zapali svoju cigaretu na plamenu, koji je izbijao iz ždrela jednog srebrnog zmaja, što ga je sluga bio izneo na sto. – Hajdemo u pozorište. Kada Sibila bude stupila na pozornicu, tvoj će život dobiti nov ideal. Ona će ti otkriti stvari za koje nikada nisi znao.

– Meni je sve poznato – reče lord Henri sa umornim izrazom u očima. – Ali, uvek sam spreman za nov nadražaj. Ja se samo bojim da za sebe ne uzmognem naći ništa što bi bilo u stanju da mi to da. Ja volim pozorište. Ono je mnogo stvarnije od života. Pođimo! Dorijane, ti ćeš sedeti sa mnom. Žao mi je, Bazile, ali u mom ekipažu ima mesta samo za dvoje. Ti ćeš nas pratiti u drugim kolima.

Oni se digoše, navukoše kapute i, stojećí, popiše kafu. Sli-

kar je ćutao i bio zabrinut. Nešto ga je tištalo. On nije odobravao ovaj brak; pa, ipak, ćinio mu se bolji nego mnogo šta drugo, što je moglo da se dogodi. Posle nekoliko trenutaka siđoše. On se vozio sam u kolima, kao što su se dogovorili, i posmatrao je svetlost fenjera na malom ekipažu pred sobom. Obuze ga ćudnovato osećanje, da je izgubio nešto zanavek. Osećao je da Dorijan za njega neće više nikada biti ono što je ranije bio. Život ih je sam rastavio...

– Oći mu se smraćiše, i jako osvetljene ulice, kojima su vrveli ljudi, pobledеше pred njegovim pogledom. Kada su njegova kola stala ispred pozorišta, bilo mu je kao da je mnogo ostareo...

GLAVA VII

Iz kojeg bilo razloga pozorište je te večeri bilo dupke puno, a debeli Jevrejin, upravnik, koga su sreli na ulazu, imao je blaženo lice preko kojega je igrao osmeh kao zejtin. On ih nekom vrstom razmetljive pozornosti isprati do lože, razmahujući veoma živo svojim debelim rukama, pretrpanim prsternjem, i govoreći što je jače mogao. Nikada Dorijanu Greju nije bio odvratniji. Bilo mu je kao da je došao da poseti Mirandu, a zatekao Kalibana. Lordu Henriju, naprotiv, zamalo se nije dopao. Bar je izjavio da mu se dopada, stezao mu ruku i uveravao ga da se ponosi što je upoznao čoveka koji je pronašao pravoga genija i koji je stradao zbog jednog pesnika. Holvard se zanimao posmatranjem lica u parteru. U pozorištu je vladala nenasnosna vrućina, grdan svećnjak svetleo je kao ogromna georgina sa žutim vatrenim lišćem. Mladež na galeriji beše svukla kapute i pelerine i prebacila ih preko naslona. Dovikivali su se jedni za drugima i častili narandžama devojke pored sebe. Nekoliko žena, koje su stojale u parteru, stadoše da se kikoću. Glas im je neskladno pištao. Iz bifea se čuo prasak zapušača.

– Da neko na takvome mestu nađe svoju boginju! – reče lord Henri.

– Da! – odgovori Dorijan Grej. – Ovde sam je ja našao, i ona je božanstvenija od svih stvorenja koja poznajem. Kad ona progovori, sve ćeš zaboraviti. Ovi obični surovi ljudi sa svojim grubim licima i brutalnim pokretima preobražuju se čim se ona pojavi na pozornici. Sede nemo i gledaju je. Oni se smeju i plaču po njenoj volji. Ona ih udešava kao što se udešava violina. Ona im oblagorođava duh, i ti osećaš, da su od istoga mesa i od iste krvi kao i ti.

– Od istoga mesa i od iste krvi kao ja? O, nadam se da nisu!
– povika lord Henri, posmatrajući kroz svoj dogled gledaoce na galeriji.

– Ostavi ga, Dorijane – reče slikar. – Ja te razumem šta misliš, i verujem u devojkicu. Stvorenje koje ti voliš mora biti prekrasno, i svaka devojkica koja ostavlja takav utisak, kakav nam ti opisuješ, mora biti odabrana i plemenita. Oblagodariti duh svojih savremenika – to je dostojno truda. Ako je ova devojkica kadra da ulije dušu u one koji su živeli bez nje, da probudi smisao za lepotu u ljudi, čiji je život bio prljav i ružan, ako je u stanju da ih izvuče iz njihove sebičnosti i da im izmami suze za tuđe patnje – onda je ona dostojna obožavanja celoga sveta. Onda je takav brak na svome mestu. Isprva nisam tako mislio; ali, sada sam to uvideo. Bogovi su stvorili Sibilu Vejn za tebe. Bez nje ti ne bi bio savršen.

– Hvala ti, Bazile – odgovori Dorijan Grej, stežući mu ruku. – Znao sam da ćeš me ti razumeti. Hari je takav cinik, da ga se bojim... Tu je i orkestar. Strašan je; ali, ne traje duže od pet minuta. Potom će se podići zavesa i ti ćeš videti devojkicu, kojoj hoću da dam sav svoj život, kojoj sam dao sve što je u meni dobro.

Posle četvrt sata stupi na pozornicu Sibila Vejn, dočekan burnim pljeskanjem. Da, ona je zaista izgledala divna – jedno od najlepših stvorenja što je ikada video – pomisli lord Henri. – Njena skromna ljupkost i začuđene oči podsećale su na srnu. Lako rumenilo, kao lik ruže u srebrnom ogledalu, pokri joj obraze kada vide prepuno i oduševljeno pozorište. Odstupi nekoliko koraka, i usne kao da joj zadrhtaše. Bazil Holvard skoči, pa stade da pljeska. Dorijan Grej je sedeo nepomično kao u snu i gledao je. Lord Henri nije skidao dogled s očiju i neprestano je šaptao: “Divno! Divno!”

Scena je predstavljala trem u kući Kapuletovoj; Romeo, obučen kao hadžija, stupao je na pozornicu sa Merkucijem i

ostalim prijateljima. Muzika zasniva neku bednu melodiju i igranka otpoče. U gomili nespretnih glumaca u pohabanim haljinama, kretala se Sibila Vejn kao stvorenje iz nekog lepšeg sveta. Telo joj se leluvalo u igri kao vitka biljka u vodi. Crte njezina vrata bile su crte beloga krina. Ruke kao da su joj bile napravljene od hladnoga fildiša.

Ali, izgledala je čudno ravnodušna. Na licu joj se nije videla radost dok je gledala Romea. Nekoliko reči što je imala da kaže:

*Ne krivi ruku svoju, hadžijo,
Pobožnost ljupka vidno krasí nju;
I svetiteljske sme se dotaći!
Rukovanje je poljub hadžija...*

i kratak dijalog, za ovim, izgovorila je potpuno izveštačeno. Glas je bio divan; ali, ton je bio pogrešan. Nije imao pravu boju. Stihovi su stoga bili sasvim lišeni života; strast je bila lažna.

Dorijan preblede, slušajući je. Bio je zbunjen i uplašen. Ni jedan od njegovih prijatelja ne usuđivaše se da mu ma šta kaže. Izgledala im je sasvim bez dara; bili su strašno razočarani.

Međutim, znali su da je probni kamen za svaku Juliju scena na balkonu, u drugom činu. Na nju su čekali. Ako i tu promaši, onda je sasvim bez dara.

Kada se Sibila pojavi na mesečini, bila je čarobna. To se nije moglo poreći. Ali, njena neprirodna igra bila je nesnosna i u toku scene sve gora. Pokreti su joj postajali sve izveštačeniji. Sve što je govorila, govorila je sa preteranim patosom. Lepo mesto:

*Ti znaš da lice moje krije noć,
Inače bi ga rumen device
Za reči što ti rekoh oblila...*

odeklamovala je brižljivom tačnošću kao učenica, koju je recitovanju naučio neki slabiji učitelj govora. Kada se nagnula preko balkona i došla do divnih stihova:

*Iako ti se radujem,
Ne radujem se noćas vezi toj,
Nepromišljenoj, brznoj, nenadnoj;
Ko munja koja brzo prolazi,
Pre no što rekneš: "Sinu!" – Laku noć!
Nek letnji dah rascveta pupoljak
Ljubavi nam do skorog cvetanja...*

izgovorila ih je kao da nemaju za nju nikakvog značenja. To nije bila zbunjenost. Ona nije ni najmanje izgledala zbunjena, naprotiv potpuno mirna. Prosto-naprosto, igra je bila loša. Ona je sasvim propala.

Čak i prosti, neobrazovani gledaoci na galeriji i u parteru stojanja izgubili su svako interesovanje za komad. Postali su nemirni; počeli su glasno da razgovaraju i da zvižde. Jevrejin, upravnik pozorišta, koji je stajao pozadi prvoga reda, tapkao je besno nogom i psovao. Jedino je devojkica bila mirna.

Kada je završen drugi čin, nastade strašno zviždanje. Lord Henri se diže i navuče kaput.

– Ona je vanredno lepa – reče on – ali, ne ume da igra. Hajdemo!

– Ja ću ostati do kraja – odgovori mladić, oporim, gorkim glasom. – Jako mi je žao, Hari, što si mojom krivicom upropastio več. Morate mi obojica oprostiti.

– Dragi Dorijane – odgovori Holvard – verovatno je da je gospođica Vejn bolesna. Doći ćemo neko drugo več.

– Želeo bih da je bolesna – odgovori on. – Ali, meni se čini da je ona samo hladna i bez osećanja. Potpuno se promenila. Sinoć je bila velika umetnica; večeras je samo obična rđava glumica.

– Dorijane, ne govori tako o stvorenju koje voliš. Ljubav je mnogo divnija od umetnosti.

– I jedno i drugo samo su oblici podražavanja – primeti lord Henri. – Ali, pođimo. Dorijane, ti ne smeš duže ostati ovde. Štetno je po naš moral gledati lošu igru. Osim toga, držim, da nećeš hteti da ti žena igra. Šta to čini ako ona igra Juliju; a ako tako malo poznaje život kao umetnost, biće prekrasan doživljaj. Postoje dve vrste ljudi koji su odista privlačni. Jedni koji apsolutno sve znaju i drugi koji apsolutno ništa ne znaju. Tako ti Boga, dragi moj mladiću, ne gledaj me tako tragično! Tajna kako možemo ostati mladi u tome je, da se ne uzbuđujemo bez potrebe. Hajde sa mnom i sa Bazilom u klub. Popušićemo koju cigaretu i popićemo koju za lepotu Sibile Vejn. Ona je lepa. Šta tražiš više?

– Ostavi me, Hari! – viknu mladić. – Hoću da ostanem sam. Idi, Bazile! Ah, zar ne vidite da mi se srce kida? – U očima mu se pojaviše vrele suze. Usnice su mu drhtale i on se skloni u dno lože, nasloni se na zid i pokri lice rukama.

– Hajdemo, Bazile – reče lord Henri neobično nežnim glasom; i oba mlada čoveka iziđoše napolje.

Posle nekoliko trenutaka rampa se ponovo osvetli i zavesa se podiže; treći čin otpoče. Dorijan Grej sede ponovo. Bio je bleđ i ravnodušno gledao preda se. Komad se bio otegao u beskonačnost. Polovina gledalaca je izišla iz pozorišta, lupajući svojom teškom obucom i smejući se glasno. Predstava je pretrpela potpun fijasko. Poslednji se čin igrao pred skoro praznim klupama. Zavesa se spusti uz kikut i gundanje.

Pošto je predstava svršena, požuri Dorijan Grej iza kulisa u garderobu. Devojka je stajala sama tu, sa pobedonosnim izrazom na licu. Oči su joj čudnovato gorele. Kao da su bile okružene nekim sjajem. Poluotvorena usta su se smešila kao nekoj tajni, koju je samo ona znala.

Kada je ušao unutra, ona ga pogleda i neiskazana sreća je obuze.

– Kako sam danas rđavo igrala, Dorijane! – viknu ona.

– Strašno! – odgovori on i pogleda je zapanjeno. – Strašno! Bilo je užasno. Da nisi bolesna? Ne možeš da predstaviš sebi kako je bilo. Ne možeš da predstaviš sebi šta sam sve pretrpeo.

Devojka se osmehivala.

– Dorijane – odgovori ona, razvlačeći melodično njegovo ime, kao da joj je bilo slađe od meda crvenoga cveta njenih usana. – Dorijane, trebalo je da to razumeš. Ali, sada, sada razumeš, zar ne?

– Šta to? – zapita je on žučno.

– Zašto sam večeras tako loše igrala. Zašto ću uvek loše igrati. Zašto neću nikada više dobro igrati.

On sleže ramenima.

– Ti si verovatno, bolesna. Ako si bolesna, ne treba da igraš. Tako se praviš smešnom. Moji su prijatelji osećali strahovitu dosadu. A i ja.

Ona kao da ga nije slušala. Nju kao da je sreća preobrazila.

– Dorijane, Dorijane – viknu ona – pre nego što sam upoznala tebe, jedina stvarnost u mom životu bila je igra. Živela sam samo na pozornici. Smatrala sam da je sve istinito. Jedne večeri bila sam Rozalinda, a druge Porcija. Beatričina sreća bila je moja sreća, i bol Kordelijin bio je moj bol. Verovala sam u sve. Prosti ljudi, koji su igrali sa mnom, izgledali su mi božanstveni. Šarene kulise behu postale moj svet. Poznavala sam samo senke, i ja ih smatram za stvarnost. Onda dođe ti... lepi dragane moj!... I dušu moju oslobodi okova. Ti me nauči šta je prava stvarnost. Danas sam tek prvi put videla bedu, jad i ništavilo praznog, lažnog sjaja, u kome sam uvek igrala. Danas

sam tek prvi put saznala, da je Romeo strašan, star i našminkan, da je mesečina u bašti lažna, da je kulisa bedna i da reči, koje je trebalo da kažem, nisu stvarne, nisu moje reči, nije ono što mene goni da kažem. Ti si mi doneo nešto više, nešto čega je sva umetnost samo odblesak. Ti si me doveo do toga, da shvatam šta je istinska ljubav. Dragane moj! Ljubavi moja! Čarobni kraljeviću! Kraljeviću života mog! Ja više ne volim senke. Ti si mi više, mnogo više nego što mi ikada umetnost može biti. Čega zajedničkog imam ja sa lutkama u igri? Kada sam se večeras pojavila, nisam mogla da pojmem kako je svega odjednom nestalo. Mislila sam da ću biti čarobna. Opazila sam da više ništa nisam umela. Najedanput, sinu mi u duši šta to sve znači. To je bilo slatko shvatanje. Kada sam čula kako zvižde, osmehivala sam se. Šta su oni mogli znati o ljubavi kao što je naša. Povedi me, Dorijane, povedi me tamo gde možemo biti sami! Meni je pozorište mrsko. Mogla bih da prikažem strast koju ne osećam; ali, ne i osećanje koje me sažije kao oganj. O, Dorijane, Dorijane, razumeš li sada šta to znači? Pa sada bih to i mogla, za mene bi bilo skrnavljenje glumiti ljubav. Ti si me naučio da to pojmem.

On se baci na divan i okrete lice od nje.

– Ti si ubila moju ljubav – prošapta on.

Ona ga pogleda, čudeći se, i nasmeja se... On ne odgovori. Ona mu priđe i svojim malim prstićima stade da ga gladi po kosi. Ona kleknu i pritište ruke njegove na svoje usne. On ih istrže, a svega ga prođe jeza.

Onda ustade i uputi se vratima.

– Da – viknu on – ti si moju ljubav ubila! Ti si mi bila razbuktala maštu. Sada mi ne pobuđuješ ni radoznalost. Prosto... ne činiš više nikakav utisak na mene. Voleo sam te, jer si bila čudesna, jer si bila umna i genijalna, jer si oživljavala snove velikih pesnika i davala tako i oblik senkama umetnosti. Sve si to odbacila. Plitka si i tupa. Bože moj! Kakvo je to ludilo bilo

ljubiti tebe! Kakav sam ludak bio! Ti mi više nisi ništa. Nikada te više neću videti. Nikada više neću pomisliti na tebe. Nikada neću tvoje ime pomenuti. Ti ne znaš šta si jednom sve bila meni. Da jednom... O, ja ne mogu da podnesem pomisao na to! Bože, da te nisam nikada video! Ti si uništila pesmu moga života. Kako malo mora da poznaješ ljubav kada kažeš da ti ona uništava umetnost. Bez umetnosti svoje ti nisi ništa. Okružio bih te sjajem, načinio slavnom i divnom. Svet bi te obožavao, i ti bi nosila moje ime. A šta si sada? Lepa glumica trećeg reda!

Devojka je pobledela kao mrtvac i drhtala je. Kršila je ruke i izgledalo je, kao da joj glas zastaje u grlu. – Dorijane, ti to ne govoriš ozbiljno! – prošapta ona. – Ti se pretvaraš.

– Pretvaram! To ostavljam tebi. Ti se ionako dobro razumeš u toj veštini – odgovori on gorko.

Ona se diže i priđe mu sa strahovitim izrazom patnje na licu. Stavi mu ruku na rame i pogleda ga u oči. On je odgurnu.

– Ne diraj me! – uzviknu.

Iz grudi joj se ote lak uzdah. Baci mu se pred noge i tu je ležala kao zgažen cvet.

– Dorijane, Dorijane, nemoj me ostaviti! – šaptala je. – Tako mi je žao što sam igrala loše. Uvek sam mislila na tebe. Ali, pokušaću; zaista, pokušaću. Tako je iznenada došla moja ljubav prema tebi! Uverena sam da je nikada ne bih poznala, da me nisi poljubio, da se nismo poljubili. Poljubi me, dragane! Ne idi od mene! Ne bih izdržala. O, ne idi od mene! Moj brat... ali, ne, ništa o tome. On to nije ozbiljno rekao. Samo se šalio... Ali, ti... oh! Zar mi ne možeš oprostiti što zgreših večeras? Radiću mnogo i trudiću se da se popravim. Ne budi svirep prema meni, jer te ljubim iznad svega na svetu. Najzad, samo jedanput ti se nisam dopala. Ali, ti si u pravu, Dorijane. Trebalo bi da imam u sebi više umetničkoga. Bilo je ludo od mene; ali, drugačije nisam mogla. O, ne ostavljaj me, ne ostavljaj me!

Grčevito jecanje uguši joj glas. Ona se zgrči na podu kao ranjena zver. Dorijan Grej je pogleda svojim lepim očima, i oko oštro ocrtanih usana zaigra mu osmeh najvišeg preziranja. Uvek su nam nešto smešna osećanja i uzbuđenja ljudi, koje smo prestali da volimo. Sibila Vejn mu se učini melodramski smešna. Zamarahu ga suze i uzdasi njeni.

– Idem – reče najzad jasnim, mirnim glasom. – Ne bih hteo da sam grub, ali, više te ne mogu videti. Razočaran sam u tebe.

Ona je i dalje tiho jecala, nije mu odgovarala, nego je puzila bliže k njemu. Ispružila je svoje malene ruke k njemu kao da ga u vazduhu traži. On se okrenu na potpetici i iziđe iz sobe. Posle nekoliko trenutaka nije ga više bilo u pozorištu.

On nije znao kuda ide. Sećao se, da je prolazio slabo osvetljenim ulicama, pored bednih crnih kapija i kuća sumnjivog izgleda. Žene su ga dozivale promuklim glasom i jasnim kiko-tanjem. Pijanice su prolazile mimo njega povodeći se psovali i razgovarali sami sa sobom kao strašni majmuni. On je video kukavnu dečicu šćućurenu na pragovima, i slušao iz mračnih dvorišta dreku i psovku.

Kada je zora zarudila, bio je u blizini Kovent Gardena. Tama se diže i nebo se oboji tamnim žarom i dobi oblik savršena bisera. Ogromna kola prepuna lelujavih krinova tandrkala su lagano praznim ulicama. Vazduh je bio zasićen mirisom cveća, i lepota njihova beše kao balsam njegovim bolovima. On ode na trg i posmatraše kako ljudi istovaruju svoja kola. Neki kočijaš u beloj bluzi pruži mu nekoliko trešanja. On mu zahvali, čudeći se zašto za njih neće da primi novac, i ravnodušno poče da ih jede. Bile su obrane oko ponoći i još je svežina mesečeva počivala u njima. Dečaci sa punim kotaricama šarenih lala i žutih i crvenih ruža prolazili su u dugom nizu pored njega, probijajući se između ogromnih gomila zelenoga povrća. U tremu, čiji su sivi stubovi bili izbledeli od sunca, neuposlana

gomila gologlavih devojaka u prljavim suknjama čekala je da se završi pazar. Druge su se tiskale na pijaci oko kafanskih vrata koja su se neprestano otvarala i zatvarala. Glomazni teGLEĆI konji posrtali su i gazili preko džombastog kamenja, tresući zvoncad i opremu na sebi. Nekoliko kočijaša protezahu se u snu na jednoj gomili džakova. Golubovi, čija se šija prelivala kao duga, sa malim ružičastim nogama, skakutali su i ključali zrnevlje.

Posle nekog vremena, Dorijan zaustavi jedna kola i odveze se kući. Nekoliko trenutaka stajao je na pragu, oklevajući i gledajući preko mirnoga trga kuće sa zatvorenim prozorima i drečecim zavesama. Nebo je sada bilo čisto kao opal, krovovi na kućama presijavali su se kao srebro. Iz jednog dimnjaka preko puta dizali su se bleđi kolutovi dima, vijugajući se kao ljubičasta traka kroz sedefast vazduh.

U jednom velikom, pozlaćenom venecijanskom fenjeru, koji je skinut sa barke nekog dužda, i koji je sada visio u velikom predsoblju, popločanom hrastovinom, gorela su i treperila tri gasna plamena, kao tri plavičasta cvetka okružena bledom vatrom. On ih pogasi, baci šešir i ogrtač na sto, i uputi se kroz biblioteku vratima svoje spavaće sobe. Spavaću sobu, veliki osmougaonik, koji se nalazio na donjem spratu, uredio je sam pre kratkog vremena, kada se u njemu bila probudila nova želja za luksuzom, i u njoj je obesio nekoliko starih goblena iz doba renesanse, što je otkrio u Selbi Rojalu, u jednoj tavanskoj sobi, gde nikad nisu upotrebljavani. Kada se uhvatio za bravu, pade mu pogled na sliku koju je Bazil Holvard bio naslikao za njega. Zapanjen, ustuknu. Zatim ude u svoju spavaću sobu. Izgledao je zamišljen i utučen. Izvuče cvet iz rupice na kaputu, i kao da se kolebao. Najzad se vrati, stupi pred sliku i stade da je posmatra ispitujućim pogledom. Pri slaboj svetlosti, koja je prodirala kroz svilene zavese bleđožute boje, učini mu se lik drugojačiji nego obično. Na njemu je bio drugi

izraz. Moglo bi se reći, da je oko usana lebdela neka crta svireposti. Čudnovato!

On se okrete, priđe prozoru i diže visoko zavesu. Sobu ispuni jaka dnevna svetlost, koja rastera avetinjske senke u mračne uglove, gde se dršćući, zaustaviše. Ali, čudnovati izraz koji je bio opazio na svome licu na slici, izgledalo je da još beše tu, i to pojačan. Drhtava jarka sunčeva svetlost pokazivala mu je crte svireposti oko njegovih usta tako razgovetno, kao da je, posle nekog izvršenog zločinstva, pogledao u ogledalo.

On se strese, pa onda uze sa stola ovalno ogledalo, uokvirano malim amorima od fildiša – jedan od mnogih poklona što mu ih je podario lord Henri – i baci hitro pogled u njegove svetle dubine. Nijedna takva crta nije unakažavala njegove ruмене usne. Šta je to trebalo da znači?

On protrlja oči i priđe sasvim blizu slici, da je još jednom tačno osmotri. Posmatrana sa tehničke strane, na njoj nije bilo ni traga ma kakvih izmena; pa opet, nije bilo sumnje da je izraz na licu bio sasvim drugi. To nije bilo prosto uobraženje. Stvar je bila strašno očevidna.

On se zavalu u naslonjaču i stade da premišlja. Odjednom, seti se reći, koje je izgovorio u Bazilovom ateljeu onoga dana kada je slika bila gotova. Da, on ih se tačno sećao. Bio je tada izrazio ludu želju, da bi najviše voleo da može uvek ostati mlad, a da slika ostari; da mu se vlastita lepota ne uprlja, a lik na platnu neka nosi žig njegovih strasti i njegovih grehova; neka obojeni lik izbrazdaju bore patnje i mišljenja, a sam da sačuva nežnost i ljupkost mladosti svoje, koju je tada prvi put poznao. Izgledala mu je strašna i sama pomisao na to. Pa, opet, pred njim je stajala slika sa crtama svireposti oko usta.

Svirepost! Je li on bio svirep? Devojka je bila kriva, ne on. On je snevao o njoj kao o nekoj velikoj umetnici i poklonio joj svoju ljubav, pošto ju je smatrao velikom. Onda ga je razočarala. Bila je plitka i bedna. Pa, ipak, obuze ga beskrajno

sažaljenje kada se seti kako je ona ležala kraj njegovih nogu, jecajući kao malo dete. Seti se kako ju je tada gledao hladno i bezdušno. Zašto je bio takav? Zašto mu je data takva duša? Ali, i on je patio. Puna tri sata, tri strašna sata, koliko je komad trajao, proživeo je vekove bola, beskrajne patnje. I njegov je život vredeo kao njen. Ako je on nju ranio za čitav vek, ona je njemu uništila život u trenutku. Osim toga, žene mogu da podnose patnje pre nego ljudi. One žive u svojim osećanjima i misle samo o sebi. Kada imaju ljubavnika to je samo zato, da imaju čoveka sa kojim će moći da izvode scene. To je njemu lord Henri rekao, a lord Henri je znao šta su žene. Zašto da se uznemiri zbog Sibile Vejn? Ona za njega više nije postojala.

Ali, slika? Šta na to da kaže? Ona je krila tajnu njegova života i pričala njegovu istoriju. Ona ga je naučila da voli svoju sopstvenu lepotu. Da ga neće sada naučiti, da se gadi svoje sopstvene duše? Da li će je moći ikada više gledati?

Ne, ovo je samo bila obmana, koju su isprela njegova bolesna čula. Strašna noć, koju je proživeo, ostavila je aveti za sobom. Odjednom se pojavi u njegovom mozgu mala crvena pega, što ljude dovodi do ludila. Slika se nije promenila. Ludo je bilo verovati u to.

Ali, slika je bila okrenuta njemu svojim lepim, unakaženim licem i svirepim osmehom. Njena sjajna kosa blistala je u zraku jutarnjega sunca. Njene plave oči gledale su pravo u njegove. I osećanje bezmernog sažaljenja obuze ga, ne prema njemu, nego prema njegovoj slici. Ona se već beše promenila i još više će se promeniti. Zlato na njoj izbeleće. Crvene i bele ruže uvenuće. Za svaki greh, koji bude učinio, pojaviće se mrlja i ukaljati njenu lepotu. Ali, on neće grešiti. Slika, promenjena ili nepromenjena, biće mu vidljivi znak njegove savesti. On će doleteti iskušenju. Neće više videti lorda Henrija – ta, na svaki način, neće tek slušati njegove fine otrovne teorije, koje su prvi put u Bazilovoj bašti probudile u njemu strast za ne-

mogućnostima. Vratit će se Sibili Vejn, da popravlja njene greške, oženiće se njom i pokušaće da je opet zavoli. Da, bila je njegova dužnost da to učini. Ona je izvesno propatila mnogo više od njega. Jadno dete! On se pokazao prema njoj sebičan i svirep. Čar, kojim ga je ona bila očarala, vratit će se ponovo. I oni će biti opet srećni. Sa njom će njegov život biti lep i čist.

On se podiže sa stolice i zakloni sliku. Kada je bacio pogled na nju – zgrozio se.

– Užasno! – prošapta on. Pa priđe staklenim vratima i otvori ih. Kada je izišao napolje u zelenilo, stade duboko udišati vazduh. Svež jutarnji vazduh kao da mu beše rasterao sve njegove mračne strasti. On je mislio samo o Sibili. Slab odble-sak njegove ljubavi pojavi se opet u njemu. I neprestano stade da ponavlja njeno ime. U bašti, punoj rose, ptice su pevale, kao da su pričale cveću i Sibili.

GLAVA VII

Kada se Dorijan probudio, podne beše već davno prevalilo. Njegov je sluga ulazio više puta nečujno u sobu, da vidi nije li se probudio, i uvek se čudio što njegov mladi gospodar tako dugo spava. Najzad zazvoni zvonce, i Viktor, sa šoljom čaja i hrpom pisama na jednom malom poslužavniku, ude lagano i otkloni sa sva tri velika prozora atlasne, plavom svilom postavljene, zavese maslinaste boje.

– Gospodin je jutros dobro spavao – reče sluga, smešeći se.

– Koliko je časova? – upita Dorijan Grej, još dremljiv.

– Jedan i četvrt, gospodine!

Kako je bilo dockan! On sede, popi nekoliko gutljaja čaja i stade da pretura pisma. Jedno je bilo od lorda Henrija, poslano jutros po sluzi. On oklevaše za trenutak, pa ga ostavi na stranu. Druga otvori rasejano. Bilo je među njima običnih karata, pozivnica za ručak, bileta za izložbe, programa za koncerte dobrotvornih društava i drugih poziva, kojima obasipaju mlade ljude iz društva dok traje sezona. Bio je tu i jedan prilično veliki račun za srebrni servis za toaletu u stilu Luja XV, što nije imao dovoljno smelosti da stavi u račun svojim starateljima, jer su ovi bili ljudi staroga kova i nisu shvatali da žive u vremenu, kada su nam nepotrebne stvari jedina potreba. Osim ovoga bilo je i nekoliko veoma učtivih ponuda iz Džermin-stri-ta, gde mu u najkraćem roku za umereni procenat nude novaca koliko god traži.

Posle deset minuta ustade Dorijan, obuče raskošnu domaću haljinu od kašmira sa svilenim vezom i ode u kupatilo, koje je bilo popločano oniksom, i tu se osveži posle dugog sna.

Izgledalo je, kao da je zaboravio sve što je doživeo, jedno dva puta prođe ga nejasno osećanje, kao da je bio umešan u neku čudnu tragediju; ali, to osećanje bilo je obavijeno nestvarnošću snova.

Kada se obukao, ode u biblioteku i sede za jedan okrugao stočić pored otvorenog prozora i pristupi lakom francuskom doručku. Dan je bio divan. Topao vazduh kao da je bio zasićen mirisima. Jedna pčela ulete i stade da obleće i zuji oko vaze od plavog porcelana, u kojoj su stajale kao sumpor žute ruže. Dorijan se osećao potpuno srećnim.

Odjednom, pogled mu pade na zaklon, kojim je bio zaklonio sliku, i strese se.

– Da nije gospodinu zima? – zapita ga sluga, stavlajući omlet na sto! – Da zatvorim prozor...

Dorijan odmahnu glavom.

– Nije mi zima – odgovori.

Zar je, ipak, istina? Zar se slika zaista promenila. Ili mu je to samo mašta dala slici loš izgled, a u stvari izgleda veseo? Valjda naslikano platno ne može da se promeni? Apsurdno! Tu će stvar moći da ispriča Bazilu kojom prilikom. To bi ga nasmejalo.

Pa, ipak, kako se živo svega sećao! Isprva u slaboj dvojakoj svetlosti, pa onda pri zračnom jutarnjem suncu video je on crtu svireposti oko lako iskrivljenih usana. On se gotovo uplaši trenutka kad njegov sluga iziđe napolje. Znao je da mora gledati sliku kad ostane sam. Bojao se izvesnosti. Kad kafa i cigarete behu pred njim i momak se okrete da pođe, on oseti divlju žudnju da ga zadrži. I tek što momak zatvori vrata za sobom, on ga ponovo pozva. Momak je stojao pred njim, očekujući njegove naloge. Dorijan ga za časak pogleda.

– Viktore, ni za koga nisam kod kuće – reče on, uzdahnuvši. Momak se pokloni, i povuče se...

Tada se Dorijan diže od stola, zapali cigaretu i pruži se po jastucima bogato snabdevenom divanu, koji je bio prema zaklonu. Zaklon je bio star, od pozlaćene španske kože, u koju je bila utisnuta bogata ornamentika u stilu Luja XIV. On ga pogleda ispitivački i upita se, je li ovaj zaklon ikada pre zaklanjao tajnu života kojega čoveka.

Da li da ga, ipak, makne u stranu? Zašto ga ne bi ostavio?

Kakve vajde ima da zna? Ako je istina što se dogodilo, onda je užasno. Ako nije istina, zašto onda da se uzbuđuje? Ali, šta će biti ako tuđe oči ma kakvom kobi ili nesrećnim slučajem pogledaju pozadi i opaze groznu promenu? Šta bi radio da Bazil Holvard dođe i zaželi da vidi svoju sliku? Bazil bi sigurno izrazio tu želju. Ne, on to mora da ispita, i to odmah. Sve je bolje od ove užasne sumnje.

On se diže i zatvori oboja vrata. Hteo je da bar bude sam kada pogleda obrazinu svoje sramote. Zatim skloni zaklon u stranu i pogleda se oči u oči. Savršeno je istina. Slika se promenila.

Docnije se on često, i uvek sa neumanjenim čuđenjem sećao, da je sebe na slici isprva posmatrao sa nekim gotovo naučnim interesovanjem. Izgledalo mu je neverovatno, da je takva promena mogla da se izvrši. Pa ipak, tako je bilo. Je li bilo kakve tajne srodnosti između hemijskih atoma, koji su se na platnu sastavili u formu i boju, i duše koju on u sebi ima? Zar je moglo da bude, da ti atomi ostvare ono što njegova duša misli – da obistine ono što ona sanja? Ili postoji kakva druga, užasnija veza? On se strese, obuzet strahom. Zatim se vrati divanu, leže i bolesnim užasom upre pogled u sliku.

On oseti da je slika, ipak, nešto učinila za njega. Ona ga je osvestila da je prema Sibili Vejn bio tako nepravičan, tako svirep. Nije suviše dockan da se to popravi. Ona mu još može biti ženom. Njegova neistinita i egoistična ljubav mogla je da ustukne pred jednim višim uticajem, mogla je da se pretvori

u plemenitiji žar, a portret, što ga je Bazil Holvard načinio, neka mu bude vođom kroz život, neka mu bude što je nekima pobožnost, nekima savest, a svima nama strah od Boga. Bilo je sredstava i za uspavlivanje griže savesti, lekarija koje su moralno osećanje mogle uljuljati u san. Ali, ovo je očevidan simbol poniženja u grehu. Ovo je večno prisutno ogledalo propasti koju ljudi donose svojoj duši.

Otkuca tri, pa četiri; pa još pola sata objaviše zvona, a Dorijan Grej se ne pomače. On je pokušavao da umota u klupko crvene konce života i da njima izveze kakvu šaru; da nađe svoj put kroz krvavo crveni lavirint strasti, kroz koji idemo. Nije znao šta da čini, šta da misli. Najzad, sede za sto, napisa vatrečno pismo devojci koju je nekada voleo, preklinjući je da mu oprost, i priznavši da je bio sumanut. On pokri stranu za stranom divljim rečima jada i još divljijim rečima duševnih muka. Postoji raskoš i u optuživanju sebe sama. Kada sami sebe kudio, osećamo da inače niko nema prava da nas kudi. Ispovest nas otkupljuje od greha, ne sveštenik. Kada završi pismo, Dorijan oseti da mu je oprošteno. Najednom, ču se kucanje na vratima, i on ču spolja glas lorda Henrija:

– Dragi mladiću moram da se vidim s tobom. Pusti me odmah. Ne mogu da trpim, da se tako zatvaraš.

On isprva ne odgovori, već ćutaše. Kucanje ne prestade i pojača se. Da, bolje je da lorda Henrija pusti unutra i da mu objasni da hoće da povede nov život; da se prepire sa njim, ako je nužno prepirati se, i da se rastavi od njega, ako je rastavljanje neizbežno. I skoči, žurno gurnu zaklon pred sliku i otvori vrata.

– Koliko me sve to boli – reče lord Henri, ušavši. – Ali, ne smeš odviše na to misliti.

– Misliš li na Sibil Vejn?

Naravno – odgovori lord Henri, uvali se u jednu stolicu i lagano skide svoje žute rukavice. – Sa jedne strane je užasno;

ali, krivica nije do tebe. Reci mi jesi li posle predstave išao iza kulise, da se vidiš sa njom?

– Jesam.

– Znao sam da je bilo tako. Jesi li joj prebacivao?

– Bio sam brutalan. Hari, skroz brutalan. Ali, sada je sve prošlo. Ne žalim ništa od onoga što se dogodilo. Poučilo me je da sebe bolje poznajem.

– Ah, Dorijane, tako se radujem što tako stvar uzimaš! Bio me je strah da si se utopio u grižu savesti i da čupaš svoju lepu kovrčastu kosu.

– Sve sam to prošao – reče Dorijan Grej, mašući šavom i osmejkujući se. – Sada sam savršeno srećan. Sad bar znam šta znači savest. Ona nije ono što si mi ti rekao. Ona je najbožanstvenije u nama. Ne ismevaj je, Hari, nikad više – bar ne preda mnom. Hoću da budem dobar. Ne mogu da podnesem pomisao da imam rđavu dušu.

– Divna li je ta estetska osnovica morala, Dorijane! Čestitam ti! Ali, kako misliš početi s time?

– Uzeću Sibilu Vejn za ženu.

– Sibilu Vejn za ženu! – uzviknu lord Henri, diže se i pogleda ga neizmerno začuđeno. – Ali, dragi Dorijane...

– Da, Hari, znam šta ćeš reći. Makar što ružno o braku. Nemoj. Nemoj mi nikad više govoriti takve stvari. Pre dva dana zamolio sam Sibilu, da me uzme za muža. Neću da prekršim datu reč. Neka mi bude žena.

– Neka ti bude žena! Dorijane!... Zar nisi dobio moje pismo? Jutros sam ti pisao i poslao sam pismo po jednom nosaču.

– Tvoje pismo? Ah, da, sećam se. Nisam ga još pročitao, Hari. Bojao sam se da ne bude u njemu nečega što mi se ne bi svidelo. Ti svojim epigramima razdireš život u komade.

– Pa... ti ništa ne znaš?

– Šta hoćeš da kažeš?

Lord Henri prođe kroz sobu, zatim sede pored Dorijana Greja, uze ga za obe ruke i čvrsto ih steže.

– Dorijane – reče on – moje pismo... nemoj se uplašiti... trebalo ti je reći, da je Sibila Vejn mrtva.

Krik bola ote se sa mladićevih usana. On iščupa svoje šake iz stiska lorda Henrija i skoči.

Mrtva! Sibila mrtva! Nije istina! To je strašna laž! Kako smeš to da kažeš?

– Sušta je istina, Dorijane – reče lord Henri.

– Svi su jutarnji listovi doneli tu vest. Ja sam ti odmah pisao i zamolio te da nikoga ne primiš dok ja ne dođem. Naravno da mora biti uviđaja, i ti u nj ne smeš biti umešan. Na taj način ljudi u Parizu postaju junacima dana. Ali, u Londonu su ljudi puni predrasuda. Ovde ne vredi nikad počinjati skandalom. Treba ga pričuvati, da bi starost učinili zanimljivijom. Držim da u pozorištu ne znaju tvoje ime? Ako je tako, onda je sve dobro. Da li je kogod video da si otišao k njoj, u njenu sobu? To je važna tačka.

Nekoliko trenutaka Dorijan ne odgovori. Bio je nem od užasa. Najzad promuca prigušenim glasom: – Uviđaj, veliš, Hari! šta misliš time? Da nije Sibila...? O, Hari, ne mogu da podnesem! Ta, govori brzo, reci mi sve odjednom!

– Ja ne sumnjam, da nije bio slučaj, Dorijane, iako se publici mora tako stvar predstaviti. Izgleda da je svojoj majci, u čijem je društvu izišla iz pozorišta u jedanaest i po časova, kazala da je nešto zaboravila. Majka je neko vreme čekala na nju; ali, ona više nije sišla. Najzad su je našli mrtvu na podu u njenoj garderobi. U nepažnji uzela je nešto šta bilo od onih užasnih stvari koje se u pozorištu upotrebljavaju. Ne znam šta je bilo, ali ili je bilo u tome pruske kiseline ili olova. Čini mi se da je pruska kiselina, jer izgleda da je odmah umrla.

– Hari, Hari, to je užasno! – viknu mladić.

– Da; razume se da je veoma tragično; ali, ti se moraš po-

brinuti da ne budeš u to upleten. U “Standardu” sam pročitao da joj je bilo osamnaest godina. Bio bih gotov da verujem da je bila još mlada. Izgledala je sasvim kao dete i činilo se da tako malo razume pozorišnu igru. Dorijane, taj događaj ne sme toliko da te uzbuđuje. Moraš poći sa mnom na večeru, a posle ćemo opet malo u operu. Pati peva, sav će svet biti u operi. Imaš mesto u loži moje sestre. Biće nekoliko zgodnih žena sa njom.

– Tako sam dakle ja ubio Sibilu Vejn – reče Dorijan Grej pola za sebe – tako izvesno ubio, kao da sam joj nožem grlo prerezao. A ruže su, svemu tome uprkos, ipak isto toliko mile. Ptice u mojoj bašti baš sad pevaju tako veselo. A danas ću s tobom večerati, pa ići u operu, a posle verovatno gdegod i supirati. Kako je život do krajnosti dramatičan! Da sam sve to pročitao u kakvoj knjizi, čini mi se da bi me rasplakalo. Ovako, pošto se odista dogodilo, pošto se meni dogodilo, isuviše izgleda čudnovato za suze. Ovde leži prvo vatreno ljubavno pismo, koje sam u svom životu napisao. Čudnovato, da je moje prvo ljubavno pismo upućeno jednoj pokojnici. Da li još što osećaju ta ćutljiva bela stvorenja, koja nazivamo mrtvima? To bih hteo da znam Sibila! Može li ona da oseća, da zna, da sluša? O Hari, kako sam je nekad voleo. Čini mi se da su otada protekle čitave godine. Ona mi je bila sve. Onda je došlo to užasno veče... je li to odista juče bilo... kad je onako rđavo igrala i gotovo mi srce rasporila? Sve mi je objasnila. Bilo je strašno patetično. Ali, ni najmanje me nije dirnula. Mislio sam da je površno stvorenje. Onda se odjednom dogodilo nešto što me je uplašilo. Ne mogu ti reći šta; ali, bilo je grozno. Odlučio sam da se vratim k njoj. Osećao sam da sam joj našao učinio. A ona je mrtva. Bože moj! Bože moj! Šta da radim, Hari? Ti ne znaš u kakvoj sam opasnosti, i nema ničega što bi moglo da me sačuva! Da to učini zbog mene! Ona nije imala prava da se ubije. To je bilo samoljublje sa njene strane.

– Dragi moj Dorijane – odvrati lord Henri, izvadi cigaretu iz svoje tabakere i zlatnu kutiju za palidrvca – jedini put, kojim neka žena može da popravi čoveka, jeste da mu tako korenito dosađuje, da on izgubi svaku volju za život. Da si se tom devojkom oženio, postao bi bednik. Ti bi sa njom, naravno, prijateljski postupao. Prema ljudima koji nam ništa ne znače možemo uvek biti prijatni. Ali, ona bi brzo proključala, da si ti potpuno ravnodušan prema njoj. A kad nema šta da primeti na svome mužu, ona ili počinje da se strašno zapušteno odeva, ili nosi suviše elegantne šešire, koje plaća muž... druge žene. O socijalnom neskladu, koji bi bio toliko veliki, neću da govorim; ja na to ne bih pristao i, uveravam te, cela ta stvar u svakom slučaju bila bi skroz i skroz promašena.

– Može biti – reče mladić poluglasno, šetajući gore-dole po sobi, strašno bled u licu. – Ali, ja sam to držao za svoju dužnost. Nije moja krivica što me je ova užasna tragedija sprečila da učinim što je bilo pravo. Sećam se da si ti jednom rekao, da ima nečeg sudbonosnog u dobrim namerama – dolaze suviše dockan. Tako je odista bilo sa mojom.

– Dobre namere su nekorisni pokušaji da se utiče na prirodne zakone. One potiču iz čiste sujete. Rezultat im je ništa. S vremena na vreme daju nam one neku vrstu prijatnog nadražaja, koji ima izvesne čari za slabe ljude. To je sve što se u njihovu korist može reći. One su prosto čekovi, koje ljudi upućuju na isplatu banci, kod koje nemaju svoga računa.

– Hari – uzviknu Dorijan Grej, prišavši i sednuvši do nje – zašto ja ovu tragediju ne mogu da osetim toliko, koliko bi trebalo? Ne verujem da sam bez srca. Ili smatraš da sam takav?

– Ti si za poslednjih četrnaest dana učinio suviše mnogo ludosti, da bi imao prava da se takvim smatraš, Dorijane – odgovori lord Henri, uz svoj blag, melanholični osmejak.

Mladić nabra čelo.

– To mi se objašnjenje ne dopada – odgovori on – ali, radujem se što me ne smatraš za čoveka bez srca. Ja to nikako nisam. Ja znam da nisam bez srca. Pa, ipak, moram da priznam, ovo što se dogodilo ne tišti me koliko bi trebalo. Izgleda mi kao da je neobičan završetak nekog neobičnog komada, koji ima svu lepotu grčke tragedije, pune užasa, tragedije u kojoj sam sam igrao jednu važnu ulogu, ali u kojoj nisam ja ranjen.

– Pitanje je veoma zanimljivo – reče lord Henri, koji je nalazio prijatnog uživanja u igri sa nesvesnim egoizmom ovoga mladića – osobito zanimljivo! Ja bih rekao da pravo tumačenje ovako glasi: često se događa da se stvarne tragedije života zbivaju tako neumetnički, da nas muče svojom grubom žestinom, svojim ružnim nedostatkom beline, svojom smešnom besmislenošću i odsustvom svega stilskog. One na nas utiču kao svaka obična stvar. One deluju na nas golom, brutalnom silom, i mi se protiv toga bunimo. Ali, ponekad se upliće u naš život kakva tragedija, koja u sebi krije umetničke elemente lepote. Ako su ti elementi lepote istiniti, onda se cela stvar obraća jedino našem smislu za dramski utisak. Mi odjednom opažamo da već odavno nismo igrači, već gledaoci komada. Ili, bolje rečeno, mi smo i jedno i drugo. Mi posmatramo sami sebe, i lepota prizora nas očarava. Šta se u ovom tvom slučaju odista odigralo? Neko se ubio iz ljubavi prema tebi. Voleo bih da sam ja imao takav doživljaj. On bi mi za ostatak života ulio ljubavi za ljubav. Ljudi koji su mene obožavali – njih nije bilo tako mnogo – hteli su svi umorno da žive dalje, dugo vremena, pošto sam se ja već prestao zanimati za njih, ili za mene. Poružneli su i ugojili se, i kad ih sretnem odmah počinju sa uspomnama. Strašno je žensko pamćenje! Kako je to grozno! I kolika se istrajnost duha u tome ogleda! Treba boju života sakriti, ali ne treba se nikad sećati njegovih pojedinosti. Pojedinosti su uvek prostačke.

– Moram da posadim mak u svojoj bašti – uzdahnu Dorijan.

– Nije nužno – odgovori mu drug. – život ima pune ruke maka za nas. Naravno, stvari se kadšto odugovlače. Jednom sam preko cele sezone nosio samo ljubičice, kao neku umetničku žalost za jednom romansom, koja nije htela da umre. Najzad je ipak umrla. Ne sećam se više šta je ubilo. Mislim da je to učinila namera da mi ceo svet prinese na žrtvu. Ti su trenuci uvek užasni. Oni nas ispunjavaju užasima večnosti. Pa... lepo. Hoćeš li mi verovati? Prošle nedelje sedeo sam kod ledi Hamšajr za ručkom pored dotične dame koja je svakako gledala i navaljivala da celu stvar obnovi, te ju je ispričala, iskopala prošlost i uzbudila budućnost. Ja sam celu tu istoriju bio sahranio pod jednu aleju narcisa. Ona ju je ponovo izvukla i uveravala me da sam joj život uništio. Moram priznati da je ona strašno mnogo jela, te se nisam ni najmanje bojao. Ali, koliko je neukusnosti pokazala. Jedina draž prošlosti leži u njenoj prošlosti. Ali, žene nikada ne znaju, kad je zavesa pala. Uvek bi one htele još neki šesti čin, i mada komad više nije ni najmanje zanimljiv, one žele da ga produže. Kada bismo stvari pustili da idu kako idu, svaka bi se komedija završila tragično, i svaka tragedija završila bi se najzad lakrdijom. Žene su čarobno umetničke, ali nemaju smisla za umetnost. Ti si srećniji od mene. Uveravam te Dorijane: za mene nijedna žena među onima koje sam poznao ne bi učinila što je Sibila Vejn za tebe učinila. Obične žene uvek nađu utehe. Neke to čine time što udare u sentimentalne boje. Ne veruj nikad ženi koja nosi ljubičastu boju, ma u kojem dobu bila, ili ženi koja je prešla trideset petu a voli ružičaste trake! To je uvek znak da imaju neku prošlost. Druge nađu velike utehe u tome što odjednom otkriju dobre strane svojih muževa. Ali, one sa takvim ponosom turaju pod nos svoju bračnu sreću, kao da je to najmiliji greh. Neke opet nađu utehe u veri. Tajne religije imaju svu

draž ašikovanja, rekla mi je jednom jedna žena, i meni je to razumljivo. Osim toga, ništa ne može podići sujetu nekog čoveka kao kad mu se kaže da je grešan. Savest pak sve čini egoistima. Da, beskrajni su načini na koji žene u modernom životu nađu utehe. O najvažnijoj nisam još ni govorio!

– Koja je? – upita mladić rastrojeno.

– O, ta uteha je najobičnija. Kad izgubi svog, neka uzme obožavaoca druge žene. U dobrom društvu to ženu uvek opere. Ali, odista, Dorijane, koliko je Sibila Vejn morala biti drukčija žena od onih koje srećemo. Ima za mene nečega lepog u njenoj smrti. Radujem se da živim u jednom veku, u kome se takva čuda događaju. Ona nas poučavaju da verujemo u stvarnost onih stvari kojima se svi mi igramo, na primer u romantiku, strast i ljubav.

– Ja sam bio strašno svirep prema njoj. Ti to zaboravljaš.

– Ja se bojim, da svirepost, pravu svirepost cene žene iznad svega ostalog. Njini su nagoni čudno primitivni. Mi smo ih emancipovali; one svemu uprkos ostaju robinje koje svoj pogled upiru u gospodara. One hoće da se nad njima vlada. Ja ne sumnjam da si bio sjajan. Nisam te nikada video istinski i skroz u ljutini; ali, mogu da zamislim kako si dražesno izgledao. Najzad, prekjuče si mi kazao nešto, što mi se onda učinilo fantastično; ali, sada vidim da je bilo potpuno istina. U tome je ključ cele stvari.

– Šta je bilo, Hari?

– Rekao si mi, da u tvojim očima Sibila Vejn predstavlja sve junakinje romantike – jedne je večeri Dezdemona, druge Ofelija; umire kao Julija, da se opet probudi kao Imogen.

– Ona se više nikad neće probuditi – zajeca mladić i zaroni lice u šake.

– Da, nikada se više neće probuditi. Ona je odigrala svoju poslednju ulogu. Ali, na tu usamljenu smrt u onoj bednoj gar-

derobi ne smeš drugačije misliti nego kao na neki čudan, neo-bičan odlomak iz tragedije kakvoga pisca iz vremena kralja Džemsa, kao na neku divnu scenu od Vebstera, Forda ili Sirila Ternera. Ta devojka nije nikad istinski živela, pa nije istinski ni umrla. Bar je za tebe ona bila samo san, duša koja je prolazila Šekspirovim komadima i njih svojim bičem ukrašavala, frula u kojoj je Šekspirova muzika puno i radosno zvonila. U trenutku kada se dotakla stvarnog života, ona ga je upropastila, i on je nju upropastio, i tako je ona prošla. Oplakuj Ofeliju, ako hoćeš. Pospi glavu pepelom, što je Kordelija bila ugušena. Prokuni nebesa što je Brabancijeva kćer umrla. Ali, ne rasipaj suze radi Sibile Vejn. Ona je bila manje stvarna od svih njih.

Nasta ćutanje. Smrkavalo se u sobi. Bezglasno, srebrnim stopama, uvukoše se aveti iz bašte. Boje stvari postadoše bleđe.

Posle izvesnog vremena, Dorijan Grej diže glavu. – Ti si me i meni samom objasnio, Hari – reče on kao sa uzdahom olakšanja. – Ja sam osećao sve što si ti rekao, ali sam se malo plašio od toga i nisam sam bio načisto. Kako me dobro poznaješ! Ali, da ne govorimo više o tome šta se dogodilo. To je bio čudan opit. To je sve. Hteo bih znati priprema li mi život još tako što čudnovato.

– Život ti je sve i svašta pripremio, Dorijane. Nema toga što ti sa svojom izvanrednom lepotom ne bi mogao da učiniš.

– Ali, pretpostavi, Hari, da omršavim, da ostarim, da dobijem bore. Šta onda?

– Ah, onda – reče lord Henri i diže se da ide – onda ćeš se, dragi moj Dorijane, morati boriti za svoje pobede. Sada one same dolaze k tebi. Ne, ti moraš da sačuvaš svoj dobar izgled. Mi živimo u jednom vremenu kada ljudi suviše čitaju, da bi bili mudri, i suviše mnogo misle, da bi bili lepi. Mi ne možemo bez tebe. A sada bi bolje uradio da se preobučesh i odvezeš u klub! I ovako smo već zakasnili.

– Radije ću te potražiti u operi, Hari. Suviše se osećam neraspoložen za jelo. Koji je broj lože tvoje sestre?

– Čini mi se, dvadeset sedam. Njeno ime stoji na vratima. Ali, žao mi je, što nećeš da večeraš sa mnom.

– Nemam volje za jelo – reče Dorijan rastrojeno. – Ali, ja sam ti beskrajno zahvalan na svemu što si mi rekao. Ti si svakako moj najbolji prijatelj. Niko me nije tako razumeo kao ti.

– Mi smo tek na početku našeg prijateljstva, Dorijane – odgovori lord Henri, stiskajući mu ruku. – Zbogom! Nadam se da ću te videti pre devet i po. Ne zaboravi da Pati peva.

Kada se vrata za njim zatvoriše, Dorijan Grej zazvoni i posle nekoliko časaka pojavi se Viktor sa lampama i spusti zavesu. On je nestrpljivo čekao da sluga izađe. Izgledalo mu je da se sluga oko svačega beskrajno dugo bavi.

Tek što ovaj iziđe iz sobe, Dorijan Grej jurnu zaklonu i otkloni ga. Ne, slika se više nije promenila. Ona je o smrti Sibile Vejn bila obaveštena pre njega samog. Ona je znala događaje života čim su se zbivali. Grešna svirepost koja je krivila nežne linije usana, pojavila se u istom trenutku, kada je devojka popila otrov. Ili je sam portret možda bio ravnodušan prema ishodu? Da ne prima on prosto znanju ono što se u duši događa? To je želeo da zna, i nadao se da će ma kada svojim sopstvenim očima videti kako se promena vrši; i naježi se pri toj nadi.

Jadna Sibila! Kako je čudan bio taj roman! Ona je često glumila smrt na bini. I sada se smrt i nje kosnula i odnela je sobom. Kako li je odigrala tu užasnu poslednju scenu? Da li ga je proklinjala umirući? Ne; ona je umrla od ljubavi za njim; i ljubav treba od sada da bude sveta za njega. Žrtvom svoga života, koju je prinela, ona je sve pokajala. On neće više da misli na ono što mu je ona one užasne večeri u pozorištu priredila. Kada bude o njoj razmišljao, sećaće je se samo kao jedne tragične figure, koja je bila poslata na pozornicu sveta, da pokaže uzvišenu stvarnost ljubavi. Divna tragična figura? Suze mu

navreše na oči kada pomisli na njen detinjski lik, na njene dražesne fantastične pokrete i njenu sjajnu ljupkost. On ih žurno zbrisa i ponovo pogleda u sliku.

On je osećao da je došlo vreme da bira. Ili je izbor već učinjen? Da, život je za njega odlučio – život i njegova sopstvena radoznalost prema životu. Večitu mladost, beskrajni žar, prefinjena i tajanstvena uživanja, neobuzdane radosti i još neobuzdanije poroke – sve će to on imati. Slika će samo nositi teret njegove sramote: to je sve.

Neki osećaj bola ote mu se pri pomisli na unakažavanje, koje će podnositi divno lice na platnu. Jednom prilikom je, detinjasto podražavajući Narcisa, poljubio, ili se učini kao da ljubi naslikane usne, koje se sad tako svirepo osmehuju na njega. Koliko je jutara proveo pred slikom, diveći se svojoj lepoti; ponekad mu je izgledalo da se zaljubio u sliku. Zar će se ona sad menjati pri svakoj čudi kojoj bi se on podao? Hoće li postati gadna, odvratna stvar, koja se mora kriti u zatvorenom prostoru, daleko od sunca, koje je talasastu divotu njegove kose tako često još sjajnije zlatilo? O jada, o jada!

U jednom trenutku sinu mu misao da se pomoli i da prekli-
nje... da se prekine taj užasni odnos između njega i slike. On se promenio radi jedne molitve; možda bi se molitvom moglo postići da se više ne menja. Pa, ipak, ko bi se, koji makar nešto razume od života, odrekao mogućnosti da ostane večno mlad, ma koliko da je pomisao na tu mogućnost fantastična i ma koliko da je opterećena sudbonosnim posledicama? Osim toga, je li to u njegovoj vlasti? Zar je odista molitva bila uzrok promeni? Zar svemu ovome ne bi mogao da se nađe kakav čudnovat naučni uzrok? Ako mišljenje može da utiče na živa bića, zar ono ne bi moglo uticati i na mrtve i neorganske stvari? Da, zar čak i bez misli, i bez svesne želje, ne bi mogle stvari koje leže izvan nas vibrirati u skladu sa našim raspoloženjem i našim strastima, zar atom ne bi mogao da doziva atom u taj-

noj ljubavi ili u čudnom srodstvu? Ali, uzrok nema važnosti. Nikad više ne želi on da molitvama iskuša više sile. Ako je slici suđeno da se menja, neka se menja. Samo to. Čemu udubljivati se u to?

Jer, odista, može biti uživanje posmatrati sliku. On će biti u stanju da svoj duh prati u tajna mesta. Neka mu ta slika bude magično ogledalo. Kao što mu je pokazala kakvo je njegovo telo, tako će mu pokazati kakva mu je duša. I kada za sliku već bude nastupila zima, Dorijan Grej će još biti tamo gde proleće treperi na grani leta. Kada se bude izgubila krv sa lica na slici i ostavila za sobom bleđu krečnu masku sa olovnim očima, on će još uvek biti čarobno mlad. Nijedan cvet njegove ljupkosti ne sme nikad uvenuti. Nijedno bilo njegovog života ne sme nikad prestati da kuca. Kao bogovi Grčke, on će biti snažan, brz i veseo. Sta ga se tiče kakva će sudba stići njegov lik na platnu? Neka on ostane nepovređen. U tome je sve.

On namesti zaklon opet na svoje mesto pred slikom, smeškajući se, i ode u svoju spavaću sobu, gde ga je sluga već očekivao. Sat docnije, nalazio se u operi, i lord Henri se naslanjao na naslon njegove stolice.

GLAVA IX

Kada je idućeg dana sedeo za doručkom, uđe u sobu Bazil Holvard.

– Tako mi je milo što sam te zatekao, Dorijane – reče on ozbiljno. – Sinoć sam dolazio; ali, rekli su mi da si u operi. Naravno, znao sam da to ne može biti. Ali, žao mi je bilo što nisi ostavio koju reč, da znam kuda si zaista otišao. Proveo sam groznu noć i gotovo sam se bojao da bi za jednom mogla doći i druga tragedija. Trebalo je da mi pošalješ brzogav čim si doznao. Ja sam sasvim slučajno o stvari saznao iz jednog poznog izdanja “Globa”, što mi je u klubu došao u ruke. Odmah sam požurio ovamo, i bio sam nesrećan što te nisam našao. Ne mogu ti iskazati, koliko me je stvar potresla. Znam, koliko ti moraš patiti. Ali, gde si bio? Jesi li išao da se vidiš sa njenom majkom? Bilo mi je palo na pamet da li da te tamo potražim. U novinama je bila njena adresa. Negde na Justi Roudu, je li? Ali, bojao sam se da ne budem suvišan u bolu, koji ne bih mogao da ublažim. Jadna žena! U kakvom stanju mora ona biti! Pa još njeno jedino dete! Šta li je ona rekla na sve to?

– Dragi moj Bazile, otkuda bih ja to znao? – upita Dorijan Grej, pijući male gutljaje nekog bleđožutog vina iz jedne divne trbušaste venecijanske čaše, ukrašene zlatnim vencem. – Ja sam bio u operi. Šteta što i ti nisi bio. Prvi put sam video ledi Gvendolin, Harijevu sestru. Bili smo u njenoj loži. Ona je savršeno dražesna; a Pati je božanstveno pevala. Ne govori mi o neprijatnim stvarima. Kada se o nekoj stvari ne govori, onda ona nikad nije ni bila. Hari veli da stvarima samo izraz daje života. Mogu samo toliko da primetim da ona nije bila jedino dete te žene. Ima ona i sina, krasnog dečka, kako izgleda. Ali,

nije glumac. Mornar je, ili tako štogod. A sad mi pričaj o sebi i... šta sada slikaš?

– Išao si u operu? – reče Holvard sasvim tihim glasom, u kome je bio odjek bola. – Išao si u operu dok je Sibila Vejn ležala na mrtvačkom odru u kakvoj bednoj sobi? I ti možeš da mi pričaš o drugim dražesnim ženama i kako je božanstveno pevala Pati, a devojka koju si voleo još nije našla pokoja u grobu u kome će počivati? O, čoveče, koliko grozota još čeka njeno malo belo telo!

– Prestani, Bazile! Neću da slušam! – uzviknu Dorijan, skočivši na noge. – Ne smeš mi govoriti o tim stvarima. Što je bilo, bilo je. Što je prošlo, prošlo je.

– Jučerašnji dan zoveš prošlošću?

Kakve veze ima sa tim tok vremena: Samo ograničenim ljudima treba čitava godina da se oslobode potreba. Čovek koji sobom gospodari može da učini kraj bolu istom brzinom kojom izmišlja novo uživanje. Nemam volje da se predam na milost svojim osećanjima. Ja hoću da se njima koristim, da im se radujem i da upravljam njima.

– Dorijane, to je grozno! Nešto te je savršeno izmenilo. Izgledaš sasvim kao onaj divni mladić koji je svaki dan dolazio u moj atelje da ga portretišem. Ali, ti si tada bio jednostavan, prirodan, nežan. Bio si najčistije stvorenje na svetu. Sada ne znam šta je s tobom. Govoriš kao da nemaš ni srca, ni sažaljenja. Sve je to Harijev uticaj. Vidim.

Mladić pocrvene, priđe prozoru i pogleda časkom na zeleni sjajni vrt, posut suncem.

– Ja imam Hariju mnogo toga da zahvalim – odgovori on najzad – više negoli tebi. Ti si me samo naučio sujeti.

– Zato sam i kažnjen, Dorijane... ili ću jednoga dana tek biti kažnjen.

– Ne razumem šta hoćeš da kažeš, Bazile! – uzviknu on i okrete se. – Ne znam šta hoćeš. Šta hoćeš?

– Hoću Dorijana Greja, onakvog kakvog sam ga slikao – reče umetnik tužno.

– Bazile – reče mladić, pa mu priđe i položi ruku na njegovo rame. – Juče kada sam doznao da se Sibila Vejn ubila...

– Ubila se! Blagi Bože! Je li to nesumnjivo? – uzviknu Harvard i pogleda ga sa užasom.

– Dragi moj Bazile! Ti valjda ne misliš da je to bila puka slučajnost? Izvesno je da se ubila.

Stariji čovek pokri lice šakama.

– Kako je grozno – prošapta on i strese se od užasa.

– Ne – reče Dorijan Grej – nema tu ničega groznog. Ovo je jedna od velikih romantičnih tragedija našeta vremena. Pozorišni svet vodi po pravilu najgori život. Oni su dobri muževi ili verne supruge, ili ma šta tako dosadno. Znaš šta mislim... Građanske vrline i tome slično. Kako je Sibila bila drukčija! Ona je uvek bila junakinja. Poslednje večeri kada je igrala – one večeri kad si je ti video – igrala je loše, jer je bila poznala stvarnost ljubavi. Kada je poznala njenu nestvarnost, ona je umrla, kao što bi Julija umrla. Ona je ponova prešla u sferu umetnosti. Ima nečega mučeničkog kod nje. U njenoj smrti je sva patetična izlišnost mučeništva i sva njegova besciljna lepota. Ali, kako rekoh, ne treba da misliš da ja nisam patio. Da si juče naišao u izvesnom trenutku – oko pet i po ili oko četvrt do šest – zatekao bi me u suzama. Čak ni Hari, koji je bio tu, koji mi je stvarno novost i doneo, nije znao šta sam proživio. Ja sam neiskazano patio. Onda je prošlo. Ne mogu da ponavljam svoja osećanja. Niko to ne može osim sentimentalni ljudi. A ti si užasno nepravičan, Bazile. Došao si da me tešiš. To je veoma lepo od tebe. Nalaziš me utešenog – i ljutiš se! Zar to priliči čoveku od saučešća. Ti me podsećaš na jednu priču Harijevu o izvesnom čovekoljupcu koji je dvadeset godina svojega života utrošio na pokušaje da iskoreni ne znam koje zlo ili neki nepravedan zakon – zaboravio sam šta. Na kraju krajeva

dobio je što je hteo i ništa se nije moglo da srauni sa njegovim razočarenjem. Prosto nije imao više šta da radi, umirao je od dosade i postao nepopravljiv čovekomrzac. Prema tome, dragi moj Bazile, ako odista hoćeš da me utešiš, bolje je da me poučiš da zaboravim što je bilo ili da to posmatram sa umetničkog gledišta. Zar nije Gotje imao običaj da piše o “Consolation des arts”. Sećam se da sam u tvom ateljeu jednom našao jednu malu knjigu u pergamentskom povezu i u njoj tu divnu reč. Da, nisam više kao onaj mladić (o kome si mi ti govorio, kada smo zajedno bili u Marlou) koji je imao običaj da priča kako žuti atlas donosi utehu za sve nesreće i jade u životu. Nisam takav. Ja volim lepe stvari, koje možemo dotaknuti, i uzeti u ruku. Stari brokat, zelena bronza, lakovani predmeti, rezana slonova kost, izvrstan nameštaj, raskoš, pompa, iz svega se toga može mnogo izvući. Ali, još mi je više stalo do umetničkoga temperamenta, koje ove stvari imaju ili otkrivaju. Postati gledaocem vlastitog života, kao što Hari kaže, znači izbeći patnje života. Znam da se čudiš što tako govorim. Ti nisi zapazio kako sam se ja razvio. Bio sam dečko, kada smo se upoznali. Sada sam čovek. Imam novih strasti, novih misli, novih ideja. Postao sam drugi, ali me ti zbog toga ne smeš manje voleti. Promenio sam se; ali, ti moraš zanevek ostati moj prijatelj. Naravno, mnogo volim Harija. Ali ja znam da si ti bolji od njega. Nisi jači – suviše se bojiš života; ali bolji si. A kako smo srećni bili onda! Ne napuštaj me, Bazile, i nemoj se prepirati sa mnom. Kakav sam, takav sam. Tu se nema šta više reći.

Slikar je bio neobično uzbuđen. Mladić mu beše beskrajno mio, a njegova ličnost bila je velika tačka preokreta u njegovoj umetnosti. Bazil nije mogao podneti pomisao da mu i dalje šta prebacuje. Najzad je njegova ravnodušnost verovatno samo prolazno raspoloženje. Bilo je u njemu toliko mnogo dobrog, toliko mnogo plemenitoga.

– Dobro, Dorijane – reče on najzad sa bolnim osmehom –

od danas ti više neću govoriti o toj žalosnoj stvari. Ja se samo nadam, da tvoje ime neće biti dovedeno sa njom u vezu. Uviđaj će biti danas popodne. Jesi li pozvan?

– Dorijan odmahnu glavom, i na licu mu se ukaza osećanje neprijatnosti pri pomenu reči “uviđaj”. U takvim stvarima uvek ima nečeg grubog i prostog.

– Ne znaju mi ime – odgovori on.

– Ali, ona ga je valjda znala?

– Samo ime, prezime ne, i siguran sam da ga nikom nije rekla. Jednom mi je rekla da su svi radoznali ko sam ja a ona je svima stalno govorila da se zovem “čarobni kraljević”. To je bilo lepo od nje. Moraš mi je nacrtati, Bazile. Hteo bih da od nje imam nešto više od nekoliko poljubaca i nekoliko bolnih patetičnih reči.

– Pokušaću da što uradim, ako ti to čini zadovoljstvo. Ali, opet moraš doći k meni, jer hoću opet da te slikam. Ne mogu ništa da uradim bez tebe.

– Nikada ti više ne mogu sedeti, Bazile. To je nemoguće! – uzviknu on i trže se unazad.

Umetnik ga pogleda.

– Kakva ludost, dragi mladiću! – uzviknu on. – Hoćeš li time da kažeš da ti se ne dopada portret koji sam ti načinio? Gde je slika? Zašto si je sakrio iza zaklona? Hoću da je vidim. Ona je najbolji rad koji sam ikada dao. Skloni taj zaklon, Dorijane! Sramota je da tvoj sluga tako zaklanja moje delo. Čim sam ušao, primetio sam da soba drugačije izgleda.

– Moj sluga nema sa tim nikakva posla, Bazile. Valjda ne misliš da ću njemu dozvoliti da mi uređuje sobu. Ponekad mi uredi cveće, više ništa. Ne; to sam ja uradio. Svetlost je bila suviše jaka za sliku.

Suviše jaka! Ne može biti, dragi moj. Ovo je mesto divno za nju. Hteo bih da je vidim.

I Holvard pođe ka uglu sobe. Uzvik užasa poteče sa usana Dorijana Greja, i on se baci između slikara i zaklona.

– Bazile, – reče on, veoma bleđ u licu – ne smeš da je gledaš. Ja to neću!

– Da svoju vlastitu sliku ne gledam! Ti se šališ. Zašto je ne bih video? – uzviknu Holvard, smejući se.

– Ako budeš pokušao da je vidiš, Bazile, dajem ti časnu reč, da više nikad, dok sam živ ni jedne reči neću s tobom progovoriti. Ja se ne šalim. Ne dam ti nikakvog objašnjenja, a ti ga nemoj tražiti. Ali, zapamti, ako pomakneš zaklon, među nama je svršeno.

Holvard je stajao kao gromom poražen. Gledao je Dorijana Greja žestoko iznenađen. Nikada ga ranije ovakvog nije video. Mladić je odista bio bleđ od ljutine. Pesnice je bio stegao, a zenice mu behu kao krugovi plavog plamena. Drhtao je celim telom.

– Dorijane!

– Ni reči!

– Ta, šta je! Naravno da neću gledati, kad ti nećeš – reče on nešto hladno, pa se okrenu na petama i ode ka prozoru. – Ali, odista, izgleda mi ludo da ne smem da vidim svoje delo, naročito pošto mislim da ga jesenas izložim u Parizu. Prethodno ću ga verovatno još jednom prevući lakom; i tako ću ga jednoga dana morati da vidim. Zašto ne danas?

– Da izložiš? Hoćeš da ga izložiš? – uzviknu Dorijan Grej, prožet nekim neobičnim osećanjem užasa. Zar da se njegova tajna celom svetu otkrije? Zar da ljudi blenu u tajnu njegova života? To je nemoguće! Nešto se moralo – on sam nije znao šta – odmah učiniti.

– Da! Ja ne mislim da ćeš ti imati što protiv. Žorž Peti skuplja moje najbolje slike za jednu naročitu izložbu u Rue de Sèze, koja treba da se otvori u prvoj oktobarskoj nedelji. Slika će biti van kuće samo mesec dana. Mislim, da je se za to vre-

me možeš lako rešiti. Zbilja, u to vreme ni ti nećeš biti ovde. A ako je sve vreme kriješ iza zaklona, onda znači da ne mariš mnogo za nju.

Dorijan Grej prevuče rukom preko čela. Na čelu stojahu kapi studenog znoja. On je osećao da stoji na rubu neke užasne opasnosti.

– Pre mesec dana rekao si mi, da je nikad nećeš izložiti. Zašto si promenio mišljenje? Svi vi što hoćete da važite kao postojani, imate isto toliko čudi kao i ostali. Jedina je razlika što vaše čudi nemaju nikakva smisla. Ti valjda nisi zaboravio, kako si me svečano uveravao, da te ništa na svetu neće navesti da izložiš moju sliku? To si isto i Hariju kazao.

Najedanput učuta, a oči mu zasjaše. Setio se kako mu je lord Henri jednom prilikom rekao, pola u šali pola u zbilji: “Hoćeš li da prijatno provedeš četvrt sata, onda navedi Bazila da ti ispriča zašto neće da izloži tvoj portret. Meni je on rekao razlog, i za mene je to bilo pravo otkriće”. Da, možda i Bazil ima svoju tajnu. On će pokušati da ispita.

– Bazile – reče on, prišavši umetniku sasvim blizu i gledajući ga pravo u oči – svaki od nas ima svoju tajnu. Reci mi svoju, a ja ću ti otkriti moju. Iz koga si razloga odbijao da izložiš moj portret?

Slikara podiđe jeza.

– Dorijane, da sam ti što rekao, ti bi me možda manje voleo nego sada, i sigurno bi mi se smejao. Ja ni jedno ni drugo ne bih mogao da podnesem. Ako ti želiš, da tvoj portret više nikada ne vidim, neka tako i bude. Ja još uvek mogu da gledam u tebe. Kad ti hoćeš da od sveta skloniš najbolje delo koje sam ikad načinio, pristajem. Tvoje mi je prijateljstvo više od glasa i slave.

– Ne, Bazile moraš mi reći – navali Dorijan Grej. – Mislim da imam prava da znam.

Osećanje straha beše nestalo; zastupila ga je radoznalost. Bio je rešen da pronikne tajnu Bazila Holvarda.

– Sednimo, Dorijane – reče Holvard, zbunjena izgleda. – Sednimo. A sada mi odgovori na jedno pitanje. Jesi li primetio na slici nešto čudnovato? – Nešto što ti isprva verovatno nije palo u oči, pa ti se posle odjednom otkrilo?

– Bazile! – uzviknu mladić, stegnuvši dršćućim rukama naslone svoje stolice, i gledajući ga divnim, užasnutim očima.

– Vidim da si primetio. Ne govori. Čekaj dok čuješ što ću ti reći. Dorijane, od onoga časa kada sam te upoznao, tvoja je ličnost vršila najmiliji uticaj na mene. Ti si vladao mnome, dušom mojom, mislima mojim i snagom mojom. Ti si za mene postao vidno ovaploćenje onog nevidljivog ideala, koji nas umetnike pohađa kao divan san. Ja sam te obožavao. Bio sam ljubomoran na svakoga sa kojim si razgovarao. Želeo sam da budeš samo moj. Bio sam srećan samo kad sam s tobom. I kada nisi bio tu, živeo si u mojoj umetnosti... Naravno ja ti o tome nikad ni reći nisam rekao. To bi bilo nemoguće. Ti to ne bi razumeo. I meni samom je bilo teško da razumem. Ja sam znao samo toliko, da stojim oči u oči pred savršenstvom, da je svet postao divan u mojim očima... odviše divan, može biti, jer u toliko ludom obožavanju leži opasnost: opasnost da ga ne odagnamo od sebe, kao i opasnost da ga ne zadržimo... Nede-lje su prolazile, i ja se sve više gubljah u tebi. Onda dođe nov razvoj. Slikao sam te kao Parisa u sjajnoj opremi i kao Adonisa u lovačkom odelu sa blještavim kopljem. Ovenčan teškim lotosovim cvetovima, sedeo si na pregibu Adrijanove barke, gledajući u zeleni mutni Nil. Ti si se naginjao nad tihim jezercem kakve grčke šume i u ćutljivom srebru vode video si divotu svoga lica. I sve je to bilo tako, kako mora biti u umetnosti, nesvesno, idealno i udaljeno. Jednoga dana, ponekad mi se čini da je bio sudbonosan, ja sam se odlučio da naslikam jedan divni portret tebe onakvog kakav odista jesi, ne u kostimu minu-

lih vremena, već u sopstvenom odelu iz vremena u kome živiš. Je li to bio realizam zadatka ili sama divota vlastite tvoje pojave, što mi se tako neposredno ukazala bez magle i bez vela, ne umem ti reći. Ali, znam, da mi se za vreme rada činilo da svaki sloj bele boje, koji sam na platno stavljao, otkriva moju tajnu. Bojao sam se da drugi mogu doznati moje obožavanje. Osećao sam, Dorijane, da sam suviše od sebe uneo u sliku. Tada sam se odlučio da sliku nikad ne izlažem. To je tebi bilo malo neugodno; ali, tada još nisi shvatio šta ta slika za mene znači. Hari, kome sam o tome govorio, ismejao me. Ali, ja to nisam mario. Kada je slika bila završena i kada sam sam seo pred nju, osetio sam da sam u pravu... Posle nekoliko dana portret je bio iznesen iz mog ateljea, i čim sam se oslobodio nesnosne draži njegovog prisustva, učinilo mi se da sam bio lud što sam uobražavao da sam na njemu video nešto više, a ne samo to da si ti neobično lep i da ja umem da slikam. Još i sad ne mogu da se odbranim od osećanja, da je zabluda verovati kako se žar koji pri radu osećamo stvarno ogleda u stvorenom delu. Umetnost je uvek apstraktnija, nego što se smatra. Forma i boja govore nam o formi i boji – to je sve. Meni se često čini da umetnost umetnika krije daleko više, nego što ga otkriva. I onda, kada su mi iz Pariza stavili taj predlog, rešio sam da tvoja slika bude glavno delo moje izložbe. Nikad mi nije moglo pasti na um, da ćeš ti to odbiti. Sad vidim da si u pravu. Ne sme se izložiti. Ti se, Dorijane, ne smeš ljutiti na mene radi toga što sam ti kazao. Ja sam Hariju jednom rekao i opet ponavljam: ti si stvoren za to da budeš obožavan...

Dorijan Grej uzdahnu duboko. Lice mu opet preli rumen, a osmeh mu zaigra na usnama. Opasnost je bila prošla. Za ovaj mah je spasen. Ali, kraj svega toga osećao je beskrajno sažaljenuje prema slikaru, koji mu je bio učinio to tako neobično priznanje, i on se upita, neće li on, kad bilo, pasti pod takav uticaj kakvog prijatelja. Lord Henri je bio krasan jer je bio opasan.

Ali samo to. On je bio suviše pametan i suviše ciničan, da bi mogao biti voljen. Hoće li ikada biti čoveka, koga bi on tako neobično obožavao? Da li je to jedna od onih stvari koje mu život priprema?

– Čudim se, Dorijane? – reče Holvard – da si ti to video na slici. Zbilja si to primetio?

– Video sam na njoj nešto – odgovori on – nešto, što mi se veoma čudno učinilo.

– A sad valjda više nemaš ništa protiv toga da pogledam sliku?

– Ne zahtevaj to od mene, Bazile. Ne bih mogao da te gledam pred slikom.

– Onda nekom drugom prilikom?

– Nikada.

– Pa dobro, možda imaš pravo. A sada zbogom, Dorijane. Ti si u mome životu bio jedini čovek koji je istinski uticao na moju umetnost. Za sve što sam dobroga stvorio, imam tebi da zahvalim. Ah! Ti ne znaš šta me je muka stajalo da ti kažem sve što sam ti rekao.

– Dragi moj Bazile – reče Dorijan – šta si mi rekao? Samo to, da osećaš kako mi se odviše diviš. To baš nije tako laskavo.

– Nisam ti ni hteo polaskati. Ja sam ti se ispovedio. A sad, posle te ispovesti, čini mi se kao da sam nešto izgubio. Možda nikad ne bi trebalo rečima izražavati svoje obožavanje.

– Tvoja me je ispovest razočarala.

– Zašto, šta si ti očekivao, Dorijane? Valjda nisi video što god drugo na slici, ili jesi? Nije ništa više bilo da se vidi?

– Nije; ničega više nije bilo na njoj. Zašto pitaš? Ali, ne treba da govoriš o obožavanju. To je glupo. Ja i ti smo prijatelji, Bazile, i mi to moramo uvek ostati.

– Imaš Harija – reče slikar tužno.

– O, Hari – reče mladić i glasno se nasmeja. – Hari provodi

dane govoreći neverovatnosti, a noći izvodeći nemogućnosti. Živi baš kako bih ja želeo živeti. Pa, ipak, izgleda mi, da ne bih otišao Hariju, kada bih se našao u nevolji. Radije bih došao k tebi, Bazile.

– Hoćeš li mi opet sedeti?

– Nemoguće!

– Ti svojim odbijanjem, Dorijane, uništavaš moj umetnički život. Niko još nije susreo dva ideala. Malo njih susreću i jedan.

– Ne mogu ti objasniti, Bazile; ali, više ti nikad ne smem sedeti. Ima nečeg sudbonosnog u svakoj slici. Portret ima svoj sopstveni život. Dolaziću da pijem čaj s tobom. To će biti isto toliko prijatno.

– Za tebe će biti prijatnije, nažalost – reče slikar bolnim glasom. – A sada... zbogom! Žalim... što ne daš da sliku još jedared pogledam. Ali, šta mogu. Potpuno razumem tvoje osećanje.

Kad on iziđe iz sobe, Dorijan Grej se nasmeja. Jadni Bazil! Kako je malo slutio pravi razlog! I kako je čudno, što mu je gotovo pukim slučajem uspelo da iščupa tajnu svoga prijatelja, umesto da oda svoju. Ta neobična ispovest objasnila mu je mnogo štošta. Slikareve apsurdne nastupe ljubomore, njegovu divnu odanost, njegove neuravnotežene pohvale, njegovu čudnu uzdržljivost – sad mu je sve bilo jasno, i to ga sneveseli. Činilo mu se da ima nečega tragičnog u ovom prijateljstvu, koje je bilo tako romantične boje.

On uzdahnu, pa zazvoni. Slika se po svaku cenu mora sakriti. Više se nije smeo izlagati opasnosti da je ko otkrije. Bilo je ludo od njega da sliku ostavi makar još jedan sat u sobi, u koju su svi njegovi prijatelji imali slobodan pristup.

GLAVA X

Kada je sluga ušao, pogleda ga Dorijan pravo u oči, razmišljajući da li mu je palo na pamet da pogleda iza zaklona. Momak se ne micaše s mesta, očekujući naredbu. Dorijan pripali cigaretu, ode do ogledala i pogleda. Tu je potpuno mogao da vidi Viktorovo lice. Ono je bilo kao neka mirna maska potčinjenosti. Tu ničega nema da se boji. Ali, pomisli da je bolje biti na oprezu.

Veoma tihim glasom saopšti mu on da treba da pozove domaćicu ovamo, pa onda da ide do majstora koji pravi ramove i da ga zamoli da odmah pošalje dva svoja momka. Dorijanu se učini, da su oči Viktorove pogledale na zaklon kad je izlazio iz sobe. Ili je on to samo uobražavao? Posle nekoliko trenutaka uđe u biblioteku gospođa Lif, u svojoj crnoj haljini i sa staromodnim končanim rukavicama na smežuranim rukama. On zatraži od nje ključ od đačke sobe.

– Od stare đačke sobe, gospodine Dorijane? – uzviknu ona. – Ta, ona je puna prašine. Mora se počistiti i dovesti u red, pre no što biste vi ušli u nju. U kakvom je stanju – odista se ne može ući u nju. Zbilja, ne može.

– Nije nužno da se doteruje, gospođu Lif. Dajte mi samo ključ.

– Sav ćete se napuniti paučine gospodine, ako tamo uđete. Skoro pet godina nije otvarana otkako je milord umro.

Dorijan se naježi pri pomenu pokojnoga dede. Mrzeo je da ga se seća.

– Ne čini ništa – reče on – hoću samo da vidim sobu, ništa više. Dajte mi ključ.

– Tu mi je, gospodine – reče stara dama, preturajući po

svome svežnju ključeva dršćućim nesigurnim prstima. – Tu je ključ, odmah ću ga izdvojiti. Ali, nećete valjda hteti da sedite u onoj sobi, gospodine? Ovde vam je tako zgodno.

– Neću, neću – uzviknu on nestrpljivo. – Hvala vam, gospođo Lif, više mi ništa ne treba.

Ona ostade još koji trenut, u želji da proćereta ma o čemu iz domaćinstva. On uzdahnu i reče neka čini kako sama nađe za najbolje. Ona se povuče, uspijajući se.

Kada se vrata zatvoriše, Dorijan stavi ključ u džep i pogleda po sobi. Pogled mu pade na jedan veliki pokrivač od purpurnog atlasa, vešto protkana zlatom. Bio je to divan primerak mletačkog rada iz kraja sedamnaestog veka, koji je njegov ded bio našao u jednom manastiru u okolini Bolonje. Da, ovaj je pokrivač zgodan da pokrije užasnu stvar. Često je valjda poslужio kao pokrov na odru mrtvacu. Sad treba da pokrije nešto što sadrži njegovo vlastito kvarenje, mnogo strašnije nego što je kvar smrti – nešto što će rađati užase, a samo nikad neće umreti. Što su crvi za telo, to će slici biti njegovi gresi. Oni će razoriti njegovu lepotu, i pojesti njegovu ljupkost. Oni će ga uprljati i tako oskrnaviti, a slika će ipak živeti. I uvek će biti živa.

On se naježi i začas zažali što Bazilu nije rekao pravi uzrok zbog kojeg krije sliku. Bazil bi mu pomogao da se odupre uticaju lorda Henrija, i onim još otrovnijim uticajima što su poticali iz njegove naravi. Ljubav koju je Bazil prema njemu osećao – jer odista je bila ljubav – nije u sebi imala ničega što nije bilo plemenito i duševno. Ona nije bila prosto fizičko divljenje prema lepoti, koje čula rađaju i koje umire kad čula zamru. Bazilova ljubav kao ona koju su poznavali Mikelandelo, Montenj, Vinkelman i veliki Šekspir. Da, Bazil bi mogao da ga spase. Ali, za to je već dockan. Prošlost se još uvek može uništiti. To se može postići kajanjem, odricanjem i zaboravom. Samo se ispred budućnosti ne može pobeći. U njemu su bile strasti,

koje će naći svoj strašni izlaz, snovi koji će stvarnima učiniti senke svojega zla.

Dorijan diže sa divana veliki pokrivač od purpura i zlata, i ode sa njim iza zaklona. Da li je lik na slici bio ružniji negoli ranije? Učini mu se da se nije promenio; pa, ipak, portret mu je bio još odvratniji. Zlatna kosa, plave oči, rumene usne i sve beše tu. Samo se izraz promenio: bio je užasan svojom svi-repošču. Kako su mu ništavni izgledali prekori Bazilovi zbog Sibile Vejn prema ovom prekoru i kletvi, koje je na slici video! – Koliko ništavni, koliko beznačajni! Sa platna ga je gledala njegova rođena duša i pozivala ga na sud. Bolan izraz pokri mu lice i on baci bogati pokrivač preko slike. Dok se oko toga bavio, neko zakuca na vrata. Kad je sluga ušao, on stade pred zaklon.

– Gospodine, ljudi su tu.

Dorijan oseti da je neophodno da se odmah otrese Viktora. On ne sme znati kuda će slika biti sklonjena. Bilo je nečega lukavog u njemu, a oči su mu bile pametne i izdajničke. Dorijan sede za pisaći sto i napisao nekoliko redaka lordu Henriju, moleći ga da mu pošalje što za čitanje i podsećajući ga da u četvrt do devet imaju sastanak.

– Pričekajte odgovor – reče, dajući pismo Viktoru – a te ljude pustite unutra.

Posle dva ili tri minuta začu se nanovo kucanje, i unutra uđe lično gospodin Hebard, čuveni majstor za ramove iz ulice Saut Odli, sa jednim mladim, dosta grubim momkom. Gospodin Hebard je bio rumen i riđobrad čovečuljak, čije je divljenje prema umetnosti ostajalo u granicama umerenosti usled ukorenjene oskudice u novcu većine umetnika sa kojima je imao posla. Po pravilu on svoju radnju nije napuštao. Čekao je da mušterije k njemu dolaze. Ali, uvek je činio izuzetak prema Greju. Bilo je na Dorijanu nečeg što je sve oćaravalo. Bilo je uživanje pogledati ga.

– Čime vas mogu uslužiti gospodine Greje? – upita, trljajući svoje debele, pegave šake. – Mislio sam da sebi priredim čast da lično dođem. Baš sam dobio jedan prekrasan ram. Ugrabio sam ga na jednoj licitaciji. Stari florentinski rad. Mislim da potiče iz Fonthila. Divno bi pristajao za kakvu religioznu sliku.

– Žalim što ste se sami potrudili, gospodine Hebarde. Naravno, doći ću kojom prilikom da vidim vaš ram – iako se u ovaj mah ne interesujem baš toliko za religioznu umetnost; ali, danas mi je potrebno samo da se prenese jedna slika na najviši sprat. Slika je prilično teška, pa sam pomislio da vas zamolim da mi date dva radnika.

– Zašto da žalite gospodine Greje. Milo mi je da vas mogu uslužiti. Gde je umetničko delo, gospodine?

– Ovde – odgovori Dorijan i ukloni zaklon. – Možete li preneti sve kako je, sa pokrivačem? Ne bih želeo da se ogrebe na stepenicama.

– Neće biti teškoća, gospodine – reče veseli majstor, i poče uz pomoć svoga učenika da skida sliku sa dugih tučanih lanaca, o kojima je ova visila. – A kuda ćemo je sad nositi, gospodine Greje?

– Ja ću vam pokazati put, gospodine Hebarde, ako ćete biti tako ljubazni da idete za mnom ili je bolje da vi idete napred. Sasvim je pod krovom. Hajdete glavnim stepenicama, šire su.

– On pridržava vrata otvorena, da bi mogli proći, te uđu u stepenište i počnu da se penju. Bogato ukrašen ram činio je sliku prekomerno glomaznom, i kraj svih uslužnih protesta gospodina Hebarda, koji kao pravi trgovac nije trpeo da se džentlmeni mešaju ma u kakav koristan posao, Dorijan je s vremena na vreme prinosisio ruku ramu, da im pomogne.

– Poteško se nosi, gospodine – huknu čovečuljak, kada su stigili na vrh stepenika. I ubrisa svoje sjajno čelo.

– Bojim se da je jako teška – promrmlja Dorijan, otvarajući vrata na sobi, koja će čuvati čudnu tajnu njegovog života i da mu dušu sakriju od ljudskih očiju.

On u tu sobu nije ulazio preko četiri godine, upravo – od kada mu je prestala biti soba za igru, isprva u njegovom detinjstvu, a docnije soba za učenje. Soba je bila velika i lepa, i nju je poslednji lord Kelso uredio izričito za upotrebu svoga unuka, kojega je zbog njegove izvanredne sličnosti sa majkom mu, a i iz drugih razloga, uvek mrzeo i držao daleko od sebe. Dorijanu se učini da se soba nije mnogo promenila. Tu je bio ogromni italijanski cassone sa fantastično izmalanim stranama i uprljanim pozlaćenim ornamentima, u kome se kao dete toliko puta sakrivao. Tu je bio orman za knjige od uglačanog drveta sa razlistanim školskim knjigama. O zidu je još visio isti poderan holandski tepih, na kome su izbleдели kralj i kraljica igrali šah u bašti, dok su unaokolo jahali sokolari, noseći u gvođenim rukavicama sokole. Kako se dobro svega sećao! Svih trenutaka svog usamljenog detinjskog života, i učini mu se da je užasno što će njegova kobna slika tu biti sakrivena. Kako je malo u onim neverovatno minulim danima slutio o svemu tome što ga čeka u životu.

– Ali, u celoj kući nije bilo mesta, koje bi bilo tako obezbeđeno od očiju uhoda. Ključ je bio kod njega, i tako drugi ne može ulaziti. Lice, koje je na platnu bilo naslikano, moglo je iza svoga purpurnoga pokrova postati životinjsko, tupo i poročno. Šta mari! Niko ga neće moći videti. Ni on ga neće gledati. Zašto bi pratio odvratno kvarenje svoje duše? Mladost će mu ostati, i to mu je dovoljno. A sem toga, zar se on ne može popraviti? Nema razloga da mu budućnost bude toliko puna srama. Život mu može doneti ljubav, koja će ga očistiti i zaštititi od poroka, koji kao da su se već budili u njegovom telu i u njegovim mislima od čudnih (još neodređenih) poroka, čija je draž i zavodljivost i poticala baš iz njihove tajne. Možda će se

kad-tad sa čulnih rumenih usana izgubiti svirepi izraz, i on će moći da pokaže svetu Bazilovo remek-delo.

Ne; to je bilo nemoguće. Svakim satom, svakom nedeljom lice na slici moraće da stari. Ono bi moglo da izbegne ružnoću poroka; ali, ružnoća starosti izvesno ga je čekala. Obrazi će postati šuplji ili opušteni. Oko ugašenih očiju skupiće se žut nabor i učiniće ih groznima. Kosa će izgubiti svoj sjaj, usta će zinuti ili će se obesiti, biće glupa ili gruba, kao što su usta starih ljudi. Vrat će se nabrati, ruka će biti hladna i išarana plavim žilama, leđa povijena, sve kako je bilo na njegovom dedi, koji je u njegovom detinjstvu bio tako krut prema njemu. Slika se mora sakriti. Pomoći nema.

– Unesite je ovamo, gospodine Hebarde, molim vas – reče on umorno, okrenuvši se. – Žao mi je što sam vas toliko zadržao. Zamislio sam se o nečem drugom.

– Uvek je prijatno malo se odmoriti, gospodine Greje – odgovori zanatlija, koji je još jednako teško disao. – Gde da je smestimo?

– O, gde bilo. Ovamo... tu će dobro biti. Neću da je okačim. Samo je prislonite uza zid. Hvala.

– Smem li pogledati ovo umetničko delo, gospodine Greje?

Dorijan se prestravi.

– Nema za vas interesa, gospodine Hebarde – reče on, ne ispuštajući zanatliju iz vida. Bio je u stanju da jurne na njega i da ga baci na zemlju, ako se usudi da podigne svetlucavu zavesu, koja je pokrivala tajnu njegovog života.

Neću više da vas zadržavam. Veliko vam hvala na ljubaznosti što ste došli.

– Nikako, nikako, gospodine Greje. Stojim vam uvek na usluzi.

I gospodin Hebard poče da lupa niz stepenice, a za njim njegov pomoćnik, koji se još jednom okrete za Dorijanom sa

izrazom bojažljivog divljenja na svom grubom, ružnom licu. On nikada nije video tako krasna čoveka.

Kada se više nisu čuli njihovi koraci, zaključa Dorijan vrata i stavi ključ u džep. Osećao je da je spasen. Nikada niko neće moći gledati tu užasnu stvar. Njegovu sramotu gledaće samo njegove rođene oči.

Kada uđe u biblioteku, primeti da je prošlo tek pet časova i da je čaj već donesen. Na jednom malom stolu od crnog mirisnog drveta, koje je bilo bogato ispunjeno sedefom (poklon ledi Radlej, žene njegovog tutora, dražesne profesionalne bolesnice koja zimu provodi u Kairu), ležalo je pisamce od lorda Henrija, a pored njega jedna knjiga sa žutim, nešto iskrzanim koricama i prilično uprljanih bokova. Na poslužavniku za čaj ležao je jedan primerak trećeg izdanja "Sent Džemske Gazette". Bilo je jasno da se Viktor vratio. Da li se u tremu susreo sa onima, kada su izlazili iz kuće, i da li ih je iskušao šta su uradili. Viktor će sigurno primetiti da slike nema, bez sumnje da je već, primetio, dok je postavljao čaj. Zaklon još nije bio vraćen na svoje mesto, i prazno mesto na zidu padalo je u oči. Možda će ga iznenaditi koje noći, kako se prikrada uz stepenice i pokušava da obije vrata. Strašno je imati uhodu u kući. Slušao je da ima bogatih ljudi, kojima su mlađi celog života iznuđivali novac, zato što su pročitani kakvo pismo, ili čuli kakav razgovor, ili pročitani koju kartu sa adresom, ili su pod uzglavljem našli kakav uveo cvet ili komadić zgužvane čipke.

On uzdahnu, pa, nasuvši malo čaja u šolju, otvori pisamce lorda Henrija. Javljao mu je samo da mu u prilogu šalje novine i knjigu, koja će ga možda zanimati, i da ga u četvrt do devet čeka u klubu. Otvori tromo novine i pogleda po njima. Na pe-toj strani primeti da je stubac obeležen crvenom pisaljkom. Beleška, na koju je tako skrenuta pažnja glasila je:

UVIĐAJ POVODOM SMRTI JEDNE GLUMICE.

Danas pre podne izvršio je u Bel Tavernu, na Hokston Roudu, g. Danbi, sreski lekar za smrtne slučajeve, zvaničan uviđaj povodom smrti Sibile Vejn, jedne mlade glumice, koja je pre kratkog vremena bila angažovana u Rojal teatru u Holbomu. Rešenje glasi da je uzrok smrti nesrećan slučaj. Majka pokojnice, koja je za vreme svoga iskaza i iskaza dr Birela, koji je izvršio obdukciju leša, davala silan izraz svome bolu, bila je predmet tihog saučešća.

Dorijan nabra čelo, podera novine i ustade da baci komade hartije. Kako je sve to bilo ružno! I kako ružnoća sve čini užasno stvarnim! Baš se srđi na lorda Henrija što mu je poslao ovaj izveštaj. A van sumnje da je bilo glupo od njega, što ga je obeležio crvenim. Viktor je mogao da pročita. Za to je i odviše razumeo engleski.

Može biti da je već i pročitao i počeo da slutiti. Pa, i ako je? Kakve veze ima Dorijan Grej sa smrću Sibile Vejn? Nema se ničega bojati. Dorijan Grej je nije ubio.

Pogled mu pade na žutu knjigu koju mu je lord Henri bio poslao. Bio je radoznao kakva je knjiga. Priđe sedefom ukrašenom osmougaonom stočiću, koji mu se uvek činio kao rad kakvih neobičnih egipatskih pčela, koje svoje saće grade od srebra, uze knjigu, zavalili se u naslonjaču i počeo da čita. Posle nekoliko minuta knjiga ga beše potpuno osvojila. To je bila najčudnija knjiga koju je ikada pročitao. Činjaše mu se da svi grehovi zemaljski prolaze pored njega u nemim povorkama, u skupocenim odeždama i uz tople zvuke frula. Stvari o kojima je nejasno sanjao otkriše mu se jedna za drugom.

Taj roman stvarno nije imao radnju, već se okretao oko jedne ličnosti. To je bila u stvari prosta psihološka studija o

nekom mladom Parižaninu, koji je proveo život u pokušaju da u devetnaestom veku ostvari sve strasti i načine mišljenja, koji su pripadali svima ranijim vekovima samo ne veku u kome je on živeo, i da u neku ruku u sebi sabere raznolika duševna stanja, kroz koja je duh ljudski ikada prošao. On je voleo isto tako ona odricanja koja ljudi glupavo nazivaju vrlinom, radi same njegove izveštačenosti, kao što je voleo i sva protivljenja prirode, koja mudri ljudi još uvek nazivaju porocima. Stil, kojim je knjiga bila napisana, bio je onaj čudno kitnjasti stil, jasan i mutan u isto vreme, pun argoa i arhaizama, tehničkih izraza i traženih parafraza koji je karakteristika radova nekolicine finih umetnika iz francuske škole *simbolista*. U knjizi je bilo metafora, koje su bile neobične, kao orhideje, ali i isto toliko nežne u koloritu. Život čula opisan je terminologijom mističarske filozofije. Kadikad je čitalac bio u nedoumici šta čita: opise religioznih ushićenja kakvog srednjovekovnog sveca ili bolesne ispovesti nekog modernog grešnika. Otrovnost je to knjiga bila. Kao da je teški miris tamjana pritiskivao strane, da bi zabunio mozak. Sam ritam rečenice, nežno jednozvučje njihove muzike, ma koliko da behu puni teških refrena i veštački ponavljanih taktova, izazivahu u mladićevom duhu nekakav grozničav san, i on je leteo od glave do glave, i ne primećujući kako se dan kloni kraju a senke se uvlače u sobu.

Bezoblično, bakarno-zeleno nebo, sa jednom jedinom zvezdom gledalo je kroz prozor. Dorijan je čitao pri bledej svetlosti, dok više nije video. Potom, pošto ga je sluga već više puta bio opomenuo koliko je kasno, diže se, pređe u susednu sobu, stavi knjigu na florentinski stočić, koji je uvek stojao kraj njegovog kreveta, i počeo da se preoblači.

Bilo je skoro devet časova kada je stigao u klub, gde u pobočnoj sobi zateče lorda Henrija samoga i veoma nerasporežena lica.

– Krivo mi je, Hari – reče on – ali je samo tvojom greškom.

Knjiga, što si mi je poslao, toliko me je očarala, da zbilja nisam primetio kako prolazi vreme.

– Da, znao sam da će ti se dopasti – reče lord Henri, ustajući.

– Nisam kazao da mi se dopada, Hari. Kazao sam da me je očarala. Razlika je velika.

– Ah, i ti si to zapazio? – promrmlja lord Henri. I obojica pređu u trpezariju.

GLAVA XI

Godinama Dorijan Grej nije mogao da se oslobodi uticaja te knjige. Ili bi mnogo tačnije bilo reći, da se nikada nije trudio da ga se oslobodi. Nabavio je iz Pariza devet luksuznih primeraka prvog izdanja i povezao ih je u korice raznih boja, da bi mogle odgovarati njegovim raznolikim raspoloženjima i promenljivoj čudi njegove duše, nad kojom, izgledaše ponekad, beše izgubio svaki nadzor. Junak knjige, mladi Parižanin, u kome su tako neobično bile izmešane romantične i naučne naklonosti, postade kao neki uzorni tip za njega lično. I u stvari mu se činilo da ta knjiga sadrži povest njegovog sopstvenog života, opisana još pre no što ga je proživio.

U jednom pogledu bio je srećniji od fantastičnog junaka iz romana. On nikada nije poznao (a odista nije za to nikad ni bilo razloga) skoro groteskni strah od ogledala i ravnih metalnih površina i od mirnih voda, taj strah koji je mladoga Parižanina tako rano bio obuzeo usled iznenadnog gubitka lepote, koja je nekada morala biti tako upadljiva. Završni deo knjige, koji je istinskom tragikom, mada je nešto bila preterano patetična, opisivao muke i očajanje čoveka koji je sam izgubio što je kod drugih tako visoko cenio, Dorijan je čitao sa gotovo svirepom radošću; a možda skoro u svakoj radosti ima svireposti.

Jer divna lepota, koja je bila opsenila Bazila Holvarda i mnoge druge, kao da ga nikada nije napuštala. Čak ni oni, do kojih su dopirali najružniji glasovi o njemu – s vremena na vreme kružili su po Londonu čudnovati glasovi o njegovom načinu života i postajali predmetom razgovora po klubovima – kad bi ga videli, nisu bili u stanju da veruju ni u šta nečasno

po njega. On je uvek izgledao kao čovek, koji se u svetu očuvao bez mrlje. Ljudi, koji su za stolom vodili kakav nepristojan razgovor, obično bi ućutali čim bi se Dorijan Grej pojavio. Bilo je na čistoti njegova lica nečega što ih je prekorevalo. Samo njegovo prisustvo kao da ih je opominjalo na nevinost, koju su uprljali. Oni su se divili, kako tako dražestan i ljubak čovek kao Dorijan Grej, može da izbegne prljavštinu vremena, koje je bilo i prljavo i čulno.

Često, kada se vraćao kući sa kakvog tajanstvenog i dužeg odsustva, koje se češće ponavljalo, dajući povoda za neobične slutnje njegovim prijateljima ili onima koji su se takvima smatrali, odlazio je na mansardu, otvarao ključem, koji je stalno pri sebi imao, zatvorenu sobu i stajao sa ogledalom u ruci pred svojom slikom koju je Bazil Holvard bio izradio, gledajući čas u rdavo i ostarelo lice na platnu, čas u lepo mlado lice, koje se sa ravne površine ogledala osmehivalo na njega. Baš silina te suprotnosti dražila je njegovo osećanje za zadovoljstvo. On se sve više i više zaljubljavao u svoju lepotu, sve se više interesovao za raspadanje svoje duše. Sa napregnutom pažnjom, a katkada i sa čudovišnim i užasnim ushićenjem, posmatrao je odvratne crte, koje su mu unakažavale naborano čelo ili su se skupljale oko njegovih debelih čulnih usana, pitajući se često koji su tragovi gadniji, tragovi greha ili starosti? Upoređivao je svoje bele ruke sa grubim, naduvenim rukama na slici, i smeškao se. Ismevao je nakazno telo i opale udove.

Naravno, bilo je trenutaka kada je ležao bez sna u svojoj namirisanoj sobi ili u prljavoj sobi male zloglasne krčme u blizini brodogradilišta, kuda je obično išao preobučen i pod lažnim imenom, i kada je o propadanju svoje duše razmišljao sa žaljenjem, utoliko većim što je poticalo iz egoizma. Ali, takvi su trenuci bili retki. Radoznalost prema životu, koju je u njemu prvi probudio lord Henri, kada su sedeli u bašti svoga prijatelja, izgledala je da raste sa njenim zadovoljavanjem. Što

je više znao, to je više želeo da zna. Njega je mučila bezumna glad, koja je bivala sve veća što ju je više zasićivao.

Ali, ipak nije bio postao toliko razuzdan, bar ne u svom društvenom ophođenju. Jedanput ili dva puta svakoga meseca preko zime, i svake srede uveče za vreme trajanja sezone, otvarao je svetu svoju lepu kuću i uvek je imao kod sebe najčuvenije muzičare, koji su očaravali njegove goste svojom divnom umetnošću. Njegove večere, pri čijem mu je priređivanju uvek pomagao lord Henri, bile su poznate koliko zbog otmenog ukusa, koji se pokazivao u postavljanju stola, u simfoničnom uređivanju egzotičnog cveća, u vezenim čaršavima i u starinskom posuđu od srebra i zlata. A bilo je odista mnogo njih, naročito među veoma mladim ljudima, koji su u Dorijanu Greju videli (ili su bar uobražavali da vide) pravo ostvarenje onog tipa, o kome su maštali kao đaci u Itonu ili Oksfordu, onoga tipa, koji bi u jednom čoveku trebalo da sjedini pravo obrazovanje i kulturu naučnika sa ljupkošću, otmenošću i savršenim manirima čoveka iz visokog društva. Njima se on činio kao da pripada kolu onih koje Dante opisuje, i koji su težili "da se usavrše kultom lepote". Kao Gotje bio je i on jedan od onih za koje "vidljivi svet postoji"...

I nesumnjivo da mu je život bio prva i najviša umetnost. Sve ostale umetnosti izgledale su da su samo priprema za život. Moda, pomoću koje začas postaje opštom svojinom ono što je bilo samo fantastična čud jednog čoveka, i dendizam, koji je pokušaj osobite vrste da se ovaploti jedna potpuna moderna lepota, naravno da su imali za njega svojih draži. Način na koji se odevao i osobiti stilovi, koje je s vremena na vreme pokazivao, očigledno su uticali na mlade kicoše koji posećuju balove u Mejferu i kite prozore Pel Mel kluba, a koji su Dorijana kopirali u svemu što je činio i trudili se da podražavaju nenamernu draž njegovih ljupkih, ali za njega lično samo upola ozbiljnih kicošenja.

Jer je on zbilja bio vrlo rado gotov da preduzme ulogu, koja mu je pripala neposredno čim je postao punoletan, i on je odista naročito uživao u pomisli da bi Londonu svojega vremena zaista mogao biti ono, što je pisac *Satirikona* bio Rimu Nero-novog vremena; ali, u dubini srca žudeo je ipak da bude nešto više nego prost arbiter elegantiarum, zakonodavac mode, koji daje savete kako se nosi kakav nakit, kako se vezuje kravata ili kako se drži štap. On pokuša da izradi nov plan za život, zasnovan na filozofskoj osnovi i sređenim načelima i koji bi dospeo do svog najvišeg savršenstva u oduhotvorenju čula.

Poklonstvo čulima često se, i to veoma osnovano, poricalo, jer ljudi imaju neku prirodnu instinktivnu odvratnost prema strastima i silovitim nagonima, koji izgledaju jači od njih samih, i koji su, kao što ljudi znaju, svojstveni i manje savršenim organizmima. Ali, Dorijanu Greju činilo se da prava priroda čula nije nikada bila shvaćena, i da su čula samo zato ostala tako životinjska što je svet pokušavao da ih umori glađu i time ih savlada, ili da ih ubije mukama, mesto da teži da ih učini elementima novog duha, koji se uglavnom odlikuje finim instinktom za lepo. Kad bi Dorijan Grej pogledao unazad, na razviće čovekovo u istoriji, obuzelo bi ga osećanje gubitka. Toliko je bilo mnogo odricanja! A za tako sitan cilj! Bilo je lu-dačkih dragovoljnih odricanja, neizmernih oblika sopstvenog mučenja i samoodricanja, što je sve poticalo iz straha i čiji je rezultat bio poniženje. I to je poniženje bilo mnogo užasnije od onog uobraženog poniženja od kojega su ljudi u svom neznanju hteli da se spasu; jer je priroda u svojoj divnoj ironiji gonila pustinjake da traže sebi hranu u društvu sa divljim zverima, a isposnicima dala društvo poljskih životinja.

Da, moraće, kao što je lord Henri prorekao, da dođe neki nov hedonizam, čiji bi cilj bio da obnovi život i da ga izbavi od drugog, ružnog puritanstva, koje se naših dana tako čudno probudilo. Naravno da bi on bio pod vlašću intelekta; ali, on

ne bi nikada priznao nikakvu teoriju, niti sistem, koji bi zahtevali odricanje ma od kakve strasti. Cilj novoga hedonizma mora biti sama ta strast, a ne njene posledice, ma kako one bile ugodne ili gorke. Taj hedonizam mario bi isto tako malo za asketizam, koji čula ubija, kao i za obične razuzdanosti, koje ih otupljuju. Ali, on bi poučio ljude da se usredsrede na momente života, koji je i sam jedan momenat.

Malo je nas kojima se nije ponekad dogodilo da se probude pred zorom, bilo posle jedne od onih noći bez snova, koje nas gotovo zaljubljuju u smrt, bilo posle noći pune užasa i osećanja more, kada kroz vijuge mozga puze aveti, koje su užasnije od same stvarnosti i koje su ispunjene onim životom što se krije u svima groteskama i što gotskoj umetnosti daje onu neugasnu životnu snagu – jer je ta umetnost, kako neki misle, naročita umetnost ljudi, čiji je duh bio pomućen bolešću grozničavih snova. Lagano se beli prsti uvlače kroz zavese i počinju da dršću. U crnim fantastičnim oblicima puze neme senke u uglove sobe i čuče tamo. Napolju se ptice kreću u lišću, ili se čuju koraci ljudi koji odlaze na rad, ili stenjanje i hujanje vetra, što dolazi sa planina i obilazi oko tihe kuće, kao da se boji da ne probudi spavača, ali ipak ne može da propusti a da ne izazove san iz njegove purpurne duplje. Podižu se, veo za velom, tamne koprene, i stvari postepeno dolaze, opet do svojih oblika i boja, i mi zapažamo svitanje dana, koji svetlu vraća njegovu prastaro istu sliku. Bleda ogleđala ponovo oživljavaju svojim lažnim životom. Sveće stoje ugašene tamo gde smo ih ostavili, i kraj njih leži poluizrezana knjiga iz koje smo čitali, ili uveli cvet koji smo na balu našli, ili pismo koje smo se bojali da pročitamo ili smo ga previše čitali. Izgleda nam da se nije ništa izmenilo. Iz nestvarnih senki noći izlazi pravi život, kako smo ga poznali. Mi ga moramo produžiti tamo gde smo ga ostavili, i nas prožima neko užasno osećanje potrebe da produžimo energiju u stereotipne navike, ili možda neka divna

čežnja da nam se oči jednoga jutra otvore pred svetom, u kome stvari imaju sveže linije, a boje nove oblike, ili sadrže nove tajne, pred svetom, u kojem prošlosti pripada malo ili nikakvo mesto, ili gde ona bar ne živi u obliku svesti o dužnostima ili u pokajanju, gde je čak i sećanje na radost gorko i gde sećanje na uživanje izaziva bol.

Stvarati takve svetove činilo se Dorijanu Greju da je pravi zadatak, ili jedan od pravih zadataka života. I tražeći tako iskustvo čula i jakih osećanja, koja bi u isto vreme bila nova i vesela, i koja bi sadržala onaj elemenat retkosti koji je tako svojstven romantici, on je često padao u načine mišljenja za koje je znao da su njegovoj prirodi bili potpuno tuđi, podavao se njihovim finim uplivima i onda ih je, kada je takoreći bio ispio njihove boje i zadovoljio svoju duhovnu radoznalost, napuštao sa onom čudnom ravnodušnošću koja odista nije nepomirljiva sa žarkim temperamentom, i koja je po mišljenju nekih psihologa našega vremena, čak često i uslov za nj.

Jednom se o njemu proneo glas da namerava da pređe u katoličku veru; i odista ga je katolicizam uvek jako privlačio. Svakodnevna žrtva na liturgiji, koja je u stvari dostojnija i strašnija od svih žrtava staroga sveta, osvajala ga je i svojom divnom nemarnošću prema očevdnosti čula, kao i primitivnom prostotom svojih elemenata i većitim patosom ljudske tragedije, koju je ta žrtva težila da simboliše. On je rado klečao na hladni mermerni pločnik i posmatrao kako sveštenik, u svojoj svečanoj, cvećem ukrašenoj odeždi, lagano svojim belim rukama otklanja zavesu sa svetog hranilišta, ili kao neki fenjer diže dragim kamenjem iskićen diskos na kome behu blede nafore, o kojima se danas rado veruje da su panis caelestis, hleb anđela; ili kako, odeven odeždom Hristove strasti, lomi poskuru u čaši i bije se po grudima zbog svojih grehova. Kadionice, sa kojih se diže dim, i koje ozbiljni dečaci, odeveni u čipke i skerlet, ljuljaju kao velike zlatnobjne cvetove, imadahu veli-

ke draži za njega. Kada je izlazio iz crkve, radoznalo je posmatrao tamne ispovedaonice, i žene kako kroz oveštalu rešetku šapću istoriju svoga života.

Ali, nikada nije padao u pogrešku da spreči razvijanje svoga duha formalnim usvajanjem makar kakve vere ili sistema, kao što ne bi učinio pogrešku da neku gostionicu, dobru da se u njoj provede jedna noć ili koji sat kakve noći bez zvezda i bez mesečine, smatra kućom u kojoj bi se život mogao provesti. Misticism, koji ima divnu moć da obične stvari otuđuje od nas i da ih učini neobičnim, u društvu sa jeresi, koja kao da ga uvek prati, držao ga je za vreme jedne sezone. Isto tako, jedne sezone naginjao je materijalističkim doktrinama nemačkog darvinističkog pokreta, nalazeći čudne naslade u tome da sve ljudske misli i strasti svodi na funkciju kakve bilo biserne ćelije mozga ili kakvog belog nerva u telu, i uživajući u shvatanju apsolutne zavisnosti duha od izvesnih fizičkih uslova, bolesnih ili zdravih, normalnih ili patoloških. Ipak, kao što malopre rekosmo, nijedna teorija o životu nije mu se činila da ima kakve važnosti u poređenju sa samim životom. On je bio potpuno svestan; kako je besplodna svaka spekulacija duha, kada je odvojena od delatnosti i od opita. On je znao da i čula imaju svojih neotkrivenih tajni, kao i duša.

I tako se onda dao na izučavanje mirisa i tajne njihovog pripravljanja! Destilisao je teška mirisna ulja i palio mirišljave gume sa istoka. On vide, da svakom duševnom raspoloženju odgovara nešto u životu čula, pa se zato trudio da otkrije njihove prave odnose i da pronade zašto tamjan čoveka ispunjava mistikom, zašto amber podbada strasti, zašto miris ljubičica budi u nama uspomenu na umrlu romantiku, zašto mošus pomućuje um, a čampak prlja maštu; i tako je često pokušavao da izradi jednu tačnu psihologiju mirisa i da definiše njihova raznolika dejstva, na primer dejstvo slatkoga korena, mirisnoga cveća punog prašnika, aromatičnih balsama, mrkoga

drveća jakoga mirisa, odoljena što draži na gađenje, hovenije što oduzima um i aloe, za koju kažu da je u stanju da oslobodi dušu melanholije.

Drugi put, opet, posvetio se potpuno muzici i stao da daje koncerte u jednoj dugačkoj smračenoj dvorani, čiji su zidovi bili prevučeni lakom zejtinjave boje, i čija je tavanica bila izrađena u zlatnim i crvenim tonovima, i gde su bezumni Cigani udarali u male citre ili ozbiljni, žutim plaštevima zaogrnuti svirači iz Tunisa udarali u jako zategnute žice svojih velikih šarkija, dok su se crnci kezili, udarajući u talambase, a tankoviti Indijci, pokriveni čalmama, čučali na crvenim asurama i duvali u duge frule od trske ili od meda, opčinjujući velike naočarke ili praveći se da ih opčinjuju. Neskladne intervale i drečeće disonance varvarske muzike često su ga dražile, dok su mu Šubertova ljupkost i Šopenova slatka čežnja i silne harmonije velikoga Betovena pljuskale uho. On je skupljao iz svih krajeva sveta najčudnovatije instrumente, koji su se mogli nabaviti, ili u grobovima izumrlih naroda ili kod ono malo divljačkih plemena, koja su preživela dodir sa zapadnom civilizacijom, i voleo je da ih sam uzima u ruke i da ih okuša. Tako je imao tajanstveni "juruparis" Indijanaca sa Rio Negra, koji žene ne smeju da gledaju, a mladići samo onda ako su prethodno postili i išibali se; imao je zemljane čegrtaljke Peruanaca, koje su od sebe odavale oštro kliktanje ptica; imao je svirale od ljudskih kostiju, kakve je slušao Alfonso de Olvale u Čileu, i zvučne zelene "jaspise", nađene u Kuskom, čiji je zvuk bio vanredno sladak. Imao je još šarene tikve ispunjene šljunkom, koje su pri najmanjem potresu zveketale, i duge svirale Meksikanaca, u koje svirač ne duva, već kroz koje u sebe uvlači vazduh; imao je grubi "ture" Amazonaca, kojim straže daju znak kada celoga dana sede na visokom drveću, i koji se čuje, kako pričaju, na daljini od tri morske milje; imao je "teponastli", na kome trepere dve daščice, o koje se udara štapićima,

koji su prevučeni nekim elastičnim kaučukom koji se dobija od mlečnog soka nekih biljaka; imao je "jolte" zvonca Asteka, koja vise kao grozdovi, i nekakav golem doboš kao oblica, preko kojega su bile razapete kože velikih guja, i koji je ličio na onaj što ga je video Bernal Dijaz kada je sa Korteom ulazio u meksikanski hram i čije je bolne zvuke tako živo opisao. Fantastično biće ovih instrumenata uticalo je na njega očaravajući, i on je osećao naročito uživanje pri pomisli da umetnost i priroda imaju svoja čudovišta, stvari životinjskog oblika sa odvratnim glasovima. Ali, posle nekog vremena dosadiše mu ovi instrumenti i on je opet sedeo u operi, u svojoj loži, sam ili u društvu lorda Henrija, i slušao ushićen *Tanhojzera*, otkrivajući u predigri ovog velikog umetničkog dela ovaploćenje tragedije sopstvene duše.

Drugi put, opet, dao se na izučavanje dragog kamenja i pojavio se na jednoj kostimiranoj zabavi kao An de Žoajež, admiral Francuske, u odeždi koju je kitilo pet stotina šezdeset zrna bisera. Takav ukus držao ga je godinama, i može se reći, nije ga nikada ni ostavljao. Često je Dorijan pak kamenje, što je bio sabrao, po čitav dan vadio iz raznih kutijica i ponova ih ređao, tako hrizoberil, zelen kao maslina, koji pocrveni pri svetlosti lampe, simofan sa svojim tankim srebrnim žicama, hrizont boje klokočičke, topaze ružičaste i druge žute kao vino, crveni granat sa drhtavim ognjenim zvezdicama sa po četiri zraka, sinamon kamenje crveno kao oganj, spinele narandžaste i ljubičaste, i ametist sa naizmeničnim slojevima od rubina i safira. On je jako voleo crveno zlato sunčevog kamena, bisernu belinu mesečevog kamena i iskidanu dugu mlečnoga opala. Poručio je u Amsterdamu tri smaragda neobične veličine koji su se preivali u obilju boja; i imao je zrno tirkiza de la vieille roche, koji je budio zavist svakog stručnjaka.

Tako je pronašao i divne priče o dragom kamenu. Alfonso je u svojoj knjizi *Clericalis disciplina* pomenuo neku zmiju

koja je imala oči od pravog jasinta; a u romantičnoj povesti o Aleksandru govorilo se o zavojevaču Ematiji kako je našao u dolini Jordana zmije, “koje su imale ogrlice od pravog smaragda izrasle na leđima”. U mozgu aždajinom, prema pričanju Filostratovom, nalazio se dragi kamen, i “kada bi se pred ovo čudovište iznela crvena odežda sa zlatnim slovima”, ono bi zaspalo magijskim snom da bi ga mogli lako ubiti. Prema mišljenju velikog alhemičara Pjera de Bonifacija, dijamant je u stanju da učini čoveka nevidljivim, a indijski ahāt rečitim. Karneol ublažava gnev, hijacint uspavljuje čoveka, a ametist mu rasteruje pijanstvo. Granat je bio u stanju da goni nečastivoga, hidrofit je mesecu oduzimao boju. Selenit je rastao i smanjivao se zajedno sa mesecom; melocej, koji je otkrivao lopove, gubio je svoju moć kada bi se orosio krvlju jareta. Leonardus Kamilus video je neki beli kamen, koji su izvadili iz mozga neke žabe, koju su skoro ubili; to je bio siguran lek protiv otrova. Bezoar, nađen u srcu arapskog jelena, imao je tu moć da leči od kuge. U gnezdima arapskih ptica nalazio se aspilates, koji je, kako priča Demokrit, bio u stanju da zaštiti od vetra svakoga koji ga je nosio.

Cejlonski kralj je za vreme krunisanja jahao kroz varoš, držeći u ruci veliki rubin. Vratnice na dvoru prvosveštenika Jovana, bile su “napravljene od sardoniksa, prevučenog rogom rogatih zmija, tako da nije mogao niko ući u kuću ko je kod sebe imao otrov”. Nad krovom su stojale “dve zlatne jabuke, u kojima su bila dva crvena zrna granita”, tako da je danju svetlilo zlato, a noću granit. U čudnovatom romanu Lodžovom *Američki biser* stoji da se u kraljičinoj sobi mogu videti “sve čedne žene na svetu, kao da su izlivene u srebru, ako se samo pogleda kroz čisto ogledalo od hrizolita, crvenog granita, safira i zelenih smaragda”. Marko Polo video je kako stanovnici u Cipangu mrtvacima meću u usta ružičasto biserje. Neko morsko čudovište zaljubilo se u biser, koji je gnjurac predao kralju

Perozu, pa je ubilo kradljivca, žaleći potom sedam meseci za izgubljenim blagom. Kada su Huni domamili kralja u veliku zasedu, ovaj baci od sebe biser (ovako nam priča Prokopije) da ga više nisu nikada našli, iako je car Anastasije bio raspisao nagradu pet stotina tovara zlatnika. Malabarski kralj pokazao je nekom Mlečaninu brojanice koje su imale tri stotine i četiri zrna bisera, a svako zrno bilo je posvećeno jednome bogu.

Kada je vojvoda od Valantinoa, sin Aleksandra VI, posetio Luja XII, kralja francuskog, kako priča Brantom, konj mu je bio pokriven zlatnim lišćem, a na glavi je nosio kapu sa dva reda rubina, koji su rasipali bleštavu svetlost. Čarls od Engleske jahao je u uzengijama, ukrašenim sa četiri stotine dvadeset i jednim briljantom. Ričard II imao je haljinu pokrivenu rubinima u vrednosti trideset hiljada maraka. Ovako je Hol u svojoj hronici opisao Henrija VIII kako ide na krunisanje: “Nosio je na sebi pancir od suvoga zlata, grudi su mu bile izvezene dijamantima i dragim kamenjem, a o vratu je nosio tešku ogrlicu od krupnih rubina”. Ljubimci Džemsa I nosili su minđuše od smaragda, opervažene zlatnim filigranom. Edvard II poklonio je Pirsu Gevstonu potpunu opremu od crvenog zlata, ukrašenu hijacintima, ogrlicu od zlatnih ruža, išaranu tirkizima, i kapu izvezenu biserjem. Henri II nosio je rukavice do samih lakata izvezene dragim kamenjem, a rukavicu za sokola krasilo je dvanaest rubina i pedeset i dva zrna bisera. Vojvodski šešir Karla Smelog, poslednjeg vojvode od Burgunda, sav je bio iskićen kruškastim biserjem i safirima.

Kako je prekrasan nekad bio život! Kako raskošan u svojoj pompi i ukrasu! Divno je bilo već samo čitati o raskoši ovih pokojnika!

Potom svu svoju pažnju Dorijan obrati vezovima, koji su u hladnim dvoranama severnih evropskih naroda zamenjivali freske. Kada se udubio u tu oblast (a on je imao vanrednu sposobnost da se za trenutak sav preda onome što je preduzi-

mao), rastuži se ozbiljno pri pomisli na uništenje, koje vreme sprema svemu što je lepo. On je bar umakao tome uništenju. Leto je za letom prolazilo, žuti suncokret je uveo i opet procvetao, i grozne su noći ponavljale povest svoje sramote, a on je ostajao uvek isti. Nijedna zima nije unakazila njegovo lice niti ukaljala njegov cvetni behar. Kako je drugačije bilo sa materijalnim stvarima! Kuda su one iščezle? Gde je velika odežda šafranove boje, na kojoj su se bogovi borili protiv divova, a koju su bile izatkale crnpuraste devojke u slavu Atine. Gde je sada veliki velarijum, koji je po naredbi Neronovoj nekada razapet u Rimu preko Koloseuma; to džinovsko purpurno jedrilo na kojem je bilo naslikano zvezdano nebo i kako Apolon upravlja dvokolicama, koja vuku bele kobile u zlatnoj opremi? Njega je vukla želja da vidi one čudnovate trpeze, što su bile izatkane za sunčevog prvosveštenika, i u koje su bile protkane sve poslastice i sva jela, koja se na jednoj gozbi mogu poželeći; vukla ga je želja da vidi samrtnu haljinu kralja Silperika sa tri stotine zlatnih pčela, fantastične odežde, koje su izazvale negodovanje biskupa od Pontusa, na kojima su bili naslikani "lavovi, panteri, medvedi, psi, šume, stenje, lovci, – ukratko sve što slikar može da nađe u prirodi", haljinu, koju je nekada nosio Karlo Orleanski, na čijim su rukavima bili izvezeni stihovi neke pesme, koja je počinjala ovako: *Madame, je suis tout joyeux...* Note su bile izvezene zlatom, a glava na svakoj noti, tada još četvrtasta, imala je četiri zrna bisera. On je čitao o sobi, koja je u dvoru u Remsu bila spremna za upotrebu kraljice Johane od Burgunda, i "koju su ukrasili hiljadu tri stotine dvadeset i jedan papagaj, sa kraljevim grbom, i sto šezdeset i jedan leptir, čija su krila bila na isti način ukrašena kraljičnim grbom, sve rad u zlatu". Katarina Medičijeva bila je poručila sebi samrtnički odar od crne kadife na kojoj su bili izvezeni polumeseći i sunca. Zavesa su bile od damasta, a na zlatnoj i srebrnoj podlozi bile su izvezene grane i venci, a opervažene

su bile kićankama sa biserjem: sam odar nalazio se u jednoj sobi u kojoj su visili poređani grbovi kraljičini u crnoj kadifi i srebrnoj tkanini. Luj XIV imao je u svojoj odaji karijatide visoke petnaest stopa, izvezene u zlatu. Sudbeno ležište Sobjeskoga, poljskog kralja, bilo je od zlatnog brokata iz Smirne, kroz koji su bili protkani stihovi iz *Korana*, ukrašeni tirkizima. Podnožje je bilo od pozlaćenog srebra, raskošno ukrašeno medaljonima od emajla i dragim kamenjem. Za vreme opsade Beča zaplenili su ga u turskom logoru. Pod sjajnim zlatom njegovoga neba stajala je Muhamedova zastava.

I tako je on gotovo godinu dana skupljao najodabranije primerke tkačke veštine i vezova. Nabavio je tanani muslin iz Delhija, koji je bio nežno protkan zlatnim palmovim lišćem i krilima buba što su se prelivale kao duga; erir iz Dake, koji na Istoku zbog njegove tananosti zovu "vazdušnom tkanimom" "žuborvodom" i "večernjom rosom"; preves iz Jave sa čudnim figurama; fine, žute kineske zavesa; knjige sa crvenim atlasnim koricama ili sa povezom otvorenoplave svile sa utisnutim krinovima, pticama i drugim likovima; ugarske velove lacis, sicilijanski brokat i krutu špansku kadifu; đurđijanske vezove iskićene zlatnim paricama; japanske "fukusase" u zelenim zlatastim tonovima, sa pticama, čije je perje bilo divno izrađeno.

Naposletku je osetio veliku naklonost prema crkvenoj odeždi, kao i prema svemu što je bilo u vezi sa verskim obredima. U velikim kovčezima od kedrovog drveta, koji su se nalazili u galeriji u zapadnom krilu njegove kuće, držao je lepe i retke primerke prave odežde "Hristove neveste" koja mora da se oblači u purpur, drago kamenje i tanano platno, da bi obavila svoje blede izmoždjeno telo, iznureno dobrovoljnim patnjama, izranjavljeno bolovima koje sama sebi zadaje. Imao je svečanu odeždu od crvene svile kao karmin i od zlatom protkana damasta; ova je bila ukrašena zlatnim narovima, postavljenim

na cvetovima od šest latica ispod kojih je na svakoj strani bila izvezena u sitnom biserju jelova šišarka. Zlatan vez bio je izdeljen u polja, koja su predstavljala scene iz života Bogorodice, a na kapuljači bilo je izvezeno šarenom svilom njeno krunisanje. Rad je bio italijanski iz petnaestoga veka. Druga je odežda bila od zelene kadife na kojoj je bilo izvezeno srcasto akantusovo lišće, iz kojega su izvirali dugi beli cvetovi, koji su bili do u tančine izrađeni u tananoj srmi sa šarenim kristalima. Na narukavljju se videla glava jednog serafima izrađena sva u zlatu. Sirit je bio protkan u crvenoj i zlatnoj svili sa medaljonima mnogih svetaca i mučenika, među kojima i lik svetog Sebastijana. Dorijan je imao i svilenih odežda boje ćilibara i drugih od plave svile, od zlatnog brokata, od žutog svilenog damasta od zlatne tkanine, pokrivenne slikama koje su predstavljale stradanje i raspeće Hristovo, a na njima su bili izvezeni lavovi, pauni i drugi likovi. Imao je dalmatike od belog atlasa, od ružičastog svilenog damasta sa lalama, delfinima i krinovima; pokrove za oltar od aleve kadife i plavoga platna, i mnogo pokrivača kojima se pokrivaju utvari i putiri i veoma mnogo ubrusa. U mističnoj službi, kojoj su bile ove stvari namenjene, bilo je nečega što je dražilo njegovu uobrazilju.

Jer ova blaga, i sve što je skupljao u svojoj divnoj kući, za njega su sredstva da dođe do zaborava: zabava što ga je za kratko vreme lišavala straha, koji mu se često činio tako velikim da ga ne može podneti. O zid napuštene, i zatvorene sobe, gde je bio proveo veći deo svog dečastva, okačio je sopstvenom rukom strašnu sliku, čije su mu crte, menjajući se, pokazivale stvarno padanje njegovog života. Pokrio ju je pokrovom od zlata i purpura. Nedeljama nije ulazio tu. Zaboravljao je strašnu sliku. U srcu bi mu ponova laknulo, vratila bi mu se stara čudna veselost i snaga da se strasno udubi u život. Zatim bi se opet iznenada noću krišom izvukao iz kuće, posećivao je strašna mesta u blizini Blue Gate Fieldsa, i tu ostajao danima,

dokle ga opet ne bi nešto odatle odagnalo. Vrativši se, sedeo bi ponovo pred slikom, ponekad gadeći se i nje i sebe, a ponekad ohol na svoju ličnost, pun oholosti koja čini polovinu draži svakoga greha, i onda bi se smešio u potajnom zadovoljstvu, gledajući svoju unakaženu sliku, koja je morala da podnosi njemu dodeljen teret.

Posle nekoliko godina nije više bio u stanju da izdrži duže vremena u inostranstvu, i tako napusti vilu koju beše uzeo pod zakup sa lordom Henrijem u Truvilu, kao i malu kućicu u Alžiru, koja je bila okružena belim zidovima, i gde je već nekoliko zima proveo. Nije mogao da izdrži da bude dugo odvojen od slike, koja sada beše postala takoreći deo njegova života, a osim toga beše ušao i neki strah u njega da se za vreme njegovog odsustva neko ne uvuče u njegovu sobu, i pored vešto načinjene brave, koju je bio stavio.

Međutim, bio je potpuno uveren da slika ne bi drugome ništa govorila. Doduše, ona je ispod sve niskosti i ružnoće lica, bila sačuvala još neku vidnu sličnost sa njim, ali, šta bi ljudi mogli otuda da zaključe? On bi svakoga ismejao ko bi pokušao da ga ruži. On nije sliku naslikao. Sta ga se ticalo što ona tako strašno i sramno izgleda? Pa, i kada bi nekome istinu rekao, zar bi mu taj poverovao?

Pa, ipak, bojao se. Tako, dok se nalazio na svom velikom dobru – u Notinghamširu, gosteći mlade elegantne ljude, koji su mahom sačinjavali njegovo društvo, i zadivljujući stanovnike u grofoviji prekomernom raskoši i sjajnim životom, odjednom bi iznenada napustio svoje goste i vraćao se žurno u varoš, samo da vidi da nije neko dirao vrata i da li je slika još tu. Da je nije ko ukrao? Studena bi ga jeza svega prošla pri samoj pomisli na to. Tada bi zacelo svet doznao za njegovu tajnu. Možda je već i počeo da sumnja?

Jer kao što ih je bilo mnogo koje je on očaravao, bilo ih je isto toliko koji su podozrevali u njega. Zamalo nije propao

prilikom izbora u nekom klubu u Vest Endu, mada su mu društveni položaj i poreklo potpuno davali pravo na članstvo, a govorilo se, da su jednom, kada je stupio sa nekim svojim prijateljem u pušionicu u Čerčil klubu, vojvoda od Bervila i jedan drugi gospodin demonstrativno ustali i izišli napolje. Kada je uzeo dvadeset petu, počeli su o njemu da se pronose najčudniji glasovi. Šaputalo se, kako su ga viđali u nekoj prljavoj krčmi u jednom zabačenom kraju u Vajtčaplu, gde banči u društvu stranih matroza, kako se druži sa lopovima i ljudima koji prave lažan novac, i da je posvećen u njihove tajne. Svakome je bilo palo u oči kako je s vremena na vreme voleo da se izgubi, a kada bi se posle pojavio u društvu, šuškaloo se po uglovima, ili su prolazili pored njega sa prezriviim osmehom na usnama ili sa hladnim drskim pogledom, kao da su se rešili da proniknu njegovu tajnu.

Razume se da Dorijan na sve te drskosti i namerne uvrede nije obraćao pažnju, i u očima većine ljudi njegova priyatna otvorena priroda, njegov čarobni dečački osmeh i savršena ljupkost njegove divne mladosti, koja kao da ga nije nikada ostavljala, bili su najbolji odgovor na sve klevete što su kružile o njemu. Međutim, bilo se primetilo, da su neki, koji su se ranije veoma rado družili sa njim, počeli da izbegavaju njegovu društvo. Žene, koje su ga žarko želele i nekada podnosile zbog njega prekor u društvu prezirući sve konvencije, prebledele bi od srama ili strepnje kada bi Dorijan Grej ušao.

Ali, ovo skandalozno ogovaranje samo je u očima mnogih uvećavalo čudnu i opasnu draž Dorijanovu. Osim toga, donekle ga je štitilo i njegovo veliko bogatstvo. Društvo, bar ono civilizovano, nije nikada tako lako sklono da poveruje ma šta rđavo o onima koji su u isto vreme i bogati i zanimljivi. Ono instinktivno oseća da su maniri važniji od morala, te je mišljenja da i najviša čast vredni manje od veštine kakvog izvrsnog kuvara. Najzad, veoma bedna uteha za nekoga reći mu da je

privatan život besprekora, ako mu je večera bila loša, a vino bedno. “Ni same se kardinalske vrline ne mogu pomiriti sa jelima koja se donose na sto poluhladna”, primetio je jednom prilikom lord Henri, dok se raspravljalo o ovoj temi; a o tom bi se mnogo moglo reći, jer su zakoni dobroga društva, ili bar trebalo da budu, kao pravila umetnosti. Za ovo je oblik najglavnije. On bi trebalo da ima kako dostojanstvo tako i nestvarnost ceremonije, te da veže neiskrenost jednog romantičnog speva sa duhovitošću i lepotom, kojima nas takvo delo ushićuje. Je li neiskrenost tako strašna? Mislim da ne. Ona je samo sredstvo kojim možemo da razvijemo svoju ličnost.

U svakom slučaju to je bilo mišljenje Dorijana Greja. On se često čudio plitkoj psihologiji onih koji čovekovo “Ja” predstavljaju sebi kao nešto posve prosto, trajno, pouzdano i jednostavno. Za njega je čovek bio biće sa milijardama života i milijardama osećanja: složeno, mnogostruko stvorenje, koje je nosilo u svojim mislima i strastima neobična nasleđa, a čije je meso bilo zaraženo strašnim bolestima pokojnika. On je rado šetao malom, hladnom slikarskom galerijom na svom imanju i posmatrao slike onih, čija je krv tekla njegovim žilama. – Tu je bio Filip Herbert, koga je Francis Ozbourn u svojim *Memoarima o vladavini Elizabete i kralja Džemsa* opisao kao čoveka “omiljenog na dvoru stoga što je imao lepuškasto lice, koje ga je brzo ostavilo”. Da se nije neka neobična otrovna klica prenela sa tela na telo, i najzad dospela do njega? Ili je to bilo mutno sećanje na ovu uvelu ljupkost, koje se tako iznenada i gotovo bez povoda pojavilo u njemu u ateljeu Bazilovom, dok je izgovarao onu bezumnu želju, koja je njegov život tako mnogo izmenila? – Tu je visio, u crvenom prsniku, protkanom zlatom, u kaputu pokrivenom dragim kamenjem, sa povijenom zlatnom ogrlicom i povijenim zlatnim rukavima ser Antoni Serar sa crnim i zlatnim beočuzima na nogama. Kakvo je bilo zaveštanje ovog čoveka? Da mu ljubavnik Đovane od Napulja nije zave-

štao grehove i sramotu? Da nisu njegova dela bila samo snovi, koje pokojnik nije imao smelosti da ostvari? – Ovde se opet sa izbledeog platna smešila na njega leđi Elizabet Devere u svojoj kapici od gaze, sa bisernim ukrasom na nedrima i crvenim isečenim rukavima. Ona je držala u desnoj ruci cvet, a u levoj ogrlicu od emajla sa belim i crvenim ružama. Na stolu pored nje ležale su mandolina i jabuka. Na vrhovima njenih malih ušiljenih cipelica, bile su velike, zelene rozete. On je poznavao njen život i sve one čudnovate priče, koje su kružile o njenim ljubavnicima. Je li on imao nečega od njenog temperamenta? Te ovalne oči, pokrivena teškim kopcima, izgledale su da ga tako čudnovato posmatraju. – A šta je opet bilo sa Džordžom Vilabijem, čija je kosa bila napudrana, a lice ukrašeno flasterima? Kako je strašno izgledao! Lice mu je bilo mračno i turobno, a čulne je usne prezrivo zgrčio. Više suvih žutih ruku penile su se skupocene čipkane manšete, a prsti su mu bili pokriveni prstenjem. On je u osamnaestom veku bio pravi gizdavac i u mladosti prijatelj lorda Ferarza. – A šta je nasledio od drugog, od lorda Beknama, koji je bio drug prestolonaslednikov u najburnijim danima njegovim i jedan od svedoka prilikom njegovog tajnog venčanja sa gospodom Ficherbert? Kako je izgledao ohol i lepuškast sa svojim kestenjavim viticama i drskim držanjem! Koje je strasti Dorijan nasledio od njega? Svet ga je držao za besramna. On je upravljao orgijama u Karlton-hausu. Orden podveze blistao mu je na grudima. Pored njega je visila slika njegove supruge, bledolike žene, tankih usana, u crnoj haljini. I njena je krv strujala u njemu. – Kako je sve to čudnovato izgledalo! Ta njegova mati, koja je imala lice kao leđi Hamilton i usne vlažne kao orošene vinom? On je dobro znao šta je od nje nasledio! Ona mu je zaveštala svoju lepotu i strast za lepotom drugih. Ona mu se smešila, obučena lako kao bahantkinja. U kosu je bila uplela vinovo lišće. Preko pehara, koji je držala u ruci, prelivao se penušavi purpur. Boja

njenoga tela bila je izbleдела, ali je boja njenih dubokih očiju bila zadržala divan sjaj. Izgledalo je, kao da ga one prate svuda kud god ide.

Ali, čovek ima predaka svojih i u književnosti, kao i u sopstvenom rodu, i mnogi su od ovih svojom čovečnošću i svojim temperamentom bili možda mnogo bliži i vršili nesumnjiv uticaj, o kojem je čovek bio u stanju da da sebi tačnijeg računa. Bilo je vremena, kada je Dorijan Grej imao takav utisak kao da je sva svetska istorija samo pričanje njegovog života, i to ne prema njegovim delima i prilikama, već kako ga je njegova mašta stvorila, kakav je postojao u njegovom mozgu i u njegovim nagonima. Dorijan je osećao da je poznavao sve ove čudnovate strašne prilike, koje su prošle preko svetske pozornice, i napravile greh tako svetim, a zlo tako dubokim i finim. Činilo mu se kao da je na neki zagonetan način njihov život bio njegov sopstveni.

Junak tog prekrasnog romana, koji je tako jako uticao na njegov razvitak, poznavao je takođe tu čudnu fantaziju. U sedmoj glavi priča nam, kako je uvenčan lovorikom, da ga ne bi munja pogodila, sedeo u nekom vrtu na Kapriju kao Tiberije i čitao sramne knjige Elefantisove, dok su oko njega oholo šetali kepeci i pauni, a svirač se rugao kadioničaru; dalje, kako je kao Kaligula sa slugama u zelenim keceljama bančio po štalama i kako se iz jasala od slonove kosti hranio zajedno s konjem koji je nosio počeonik iskićen dragim kamenjem; dalje, kako je Domitijan prolazio hodnikom čiji su zidovi bili pokriveni mermernim ogledalima, u kojima je, prestravljena pogleda, video odsev mača, koji je trebalo da mu okonča dane, bolesnom od dosade, od strašnog taedium vitae, što snalazi sve one, kojima život ništa ne uskraćuje; i kako je u Cirkusu kroz svetli smragd posmatrao krvavi pir, a posle se odvezao u purpurnim i bisernim kolima, koja su vukle mazge sa srebrnim pegama, ulicom zasađenom narovima, do neke zlatne kuće, i slušao ka-

ko mu svetina u prolazu kliče: Care Nerone! Pa onda, kako je, kao Heliogabal obojena lica, sedeo sa ženama za preslicom, doveo Mesec iz Kartagine i venčao ga u mističnom braku sa Suncem.

Neprestano je Dorijan pročitavao ovu fantastičnu glavu i druge dve koje su za ovom sledile, u kojima su, kao i na divnim goblenima ili na umetnički izrađenim emajlima, bile naslikane one strašne lepe prilike, od kojih su porok, krv i presićenost napravili čudovišta i budale: vide Filipa, milanskog vojvodu, koji je ubio svoju ženu, pa joj usne premazao crvenim otrovom, da bi njen ljubavnik sa njenih usana usisao smrt kada je bude poljubio; vide Venecijanca Pjetra Barbija, poznatog pod imenom Pavla II, koji je u svojoj sujeti hteo da uzme nadimak "prekrasni" i čija je tijara, u vrednosti od dve stotine hiljada forinti bila otkupljena strašnim grehom; vide i Đan Marija Viskontija, koji je držao pse da njima lovi žive ljude, i čiju je lešinu posle njegovog ubistva pokrila ružama neka bludnica koja ga je volela; vide Bordžiju na belcu, pored koga je jahao bratoubica, čiji je ogrtač bio natopljen Perotovom krvlju; vide Pjetra Rijarija, mladog kardinala nadbiskupa florentinskog, dete i ljubimca Siksta VI, čiju je lepotu premašila samo njegova poročnost, i koji je Leonoru od Aragonije dočekao u šatoru od bele i aleve svile, koji je bio pun nimfa i kentaura, i koji je naredio da se pozlati jedan dečak, da bi mogao na gozbi služiti kao Ganimed ili Hilas; on vide dalje Ezelina, koji je od tuobnosti mogao da se izleči samo prizorom smrti, i koji je strasno voleo crvenu krv kao što drugi ljudi vole crveno vino – toga što su ga zvali đavoljim sinom, i koji je svoga oca prevario u kocki, dok se kockao sa njim u svoju dušu; vide Đanbatistu Čibo, koji je od podsmeha uzeo nadimak "nevini", i u čije je ukočene žile neki Jevrej, lekar, ubrizgao krv triju dečaka; vide Sigismunda Malatestu, Izotinog ljubavnika, i vlastelina Riminija, čija je slika spaljena u Rimu jer je bio neprijatelj Boga i ljudi, pošto

je ubrusom udavio Plisenu, a Đinevru od Este poslužio otrovom iz jednog pehara od smaragda i koji je u slavu neke strasti bio podigao paganski hram, da se u njemu mole hrišćani; vide Šarla VI, koji je tako divljački obožavao ženu svoga brata, da mu je neki gubavac prorekao ludilo, i koga su, kada je duševno oboleo, mogli stišati samo saracenskim kartama, na kojima su bile slike ljubavi, smrti i ludila; dalje vide Grifoneta Baljonija u raskošnom prsniku, sa kapom ukrašenom dragim kamenjem i sa viticama kao lišće akantusovo, koji je ubio Astora i nevestu mu, Simoneta i paža mu, i čija je ljupkost bila tako velika, da ni oni koji su ga mrzeli nisu mogli ugušiti jecanje, dok je ležao na samrtnom odru na Žutom trgu u Perudi, a Atalanta, koja ga je bila proklela, blagosiljaše ga.

U svemu tome ležala je strahovita draž. On je ove prilike gledao noću, a danju su one unosile zabunu u njegove predstave. Renesansa je poznavala sve vrste trovanja: trovanje pomoću šlema i upaljene buktinje, pomoću vezanih rukavica i lepeze ukrašene dragim kamenjem, pomoću pozlaćene kutije sa mirisom i ćilibarskih brojanica. Dorijana Greja je otrovala knjiga. Bilo je trenutaka kada je smatrao da je greh jedino sredstvo kojim može da ostvari svoju zamisao o lepome.

GLAVA XII

Dogodilo se devetog novembra, uoči njegovog trideset osmog rođendana, kao što se docnije često sećao. Oko jedanaest časova krenuo je kući od lorda Henrija, kod kojega je bio na večeri. Bio je umotan u teško krzno, jer je noć bila hladna i maglovita. Na uglu Grosvenor-skvera i Saut-Odli-strita promače kraj njega brzo neki čovek, koji je visoko bio podigao okovratnik svoga ogrtača. U ruci je nosio ručnu torbu. Dorijan ga poznao; to je bio Bazil Holvard. I njega obuze čudan strah, koji nije mogao sebi da objasni. On se napravi da ga nije poznao i produži dalje žurno svojoj kući. Ali, Holvard ga je opazio. Dorijan ču kako je prvo za stao, pa onda pošao za njim. Posle nekoliko trenutaka, Bazil mu spusti ruku na rame.

– Dorijane! Da neobične sreće! Bio sam kod tebe i od devet časova čekao te u biblioteci. Najzad, bi mi žao tvoga sluge, i kada me je ispratio rekao sam mu neka legne da spava. Putujem u Pariz vozom u dvanaest časova, i silno sam želeo da se pre polaska sastanem s tobom. Kada sam te opazio, pomislio sam: to moraš biti ti ili bar tvoj ogrtač od krzna. Ali, nisam bio sasvim siguran. Zar me nisi poznao?

– Zar na ovoj magli, dragi Bazile? Ne mogu da poznam ni Grosvenor-skver. Čini mi se da je moja kuća tu negde u blizini; ali, nisam tako siguran. Žao mi je što odlaziš; čitav te vek nisam video. Ali, mislim da ćeš se uskoro vratiti?

– Ne, ostaću pola godine izvan Engleske. Uzeću u Parizu atelje, i zatvoriću se u njega dok ne završim veliku sliku, koja mi se jednako vrzma po glavi. Ali, nisam hteo o sebi da govorim. Evo nas pred tvojim vratima. Pusti me na časak unutra. Imam nešto da ti kažem.

– Biće mi prijatno. Samo, da nećeš promašiti voz? – reče Dorijan Grej neraspoloženo, penjući se uz stepenice i otvarajući vrata svojim ključem.

Svetlost fenjera nemirno je treperila u magli, i Holvard pogleda na časovnik. – Imam još dosta vremena – odgovori on. – Voz polazi tek u dvanaest i petnaest minuta, a sada je tek jedanaest. Bio sam pošao u klub, da te potražim, kada te sretoh na ulici. Vidiš, prtljag me neće zadržati, jer sam teže stvari unapred poslao. Sve što sobom nosim, nalazi se u ovoj ručnoj torbi, a na Viktorijinu stanicu mogu stići za dvadeset minuta.

Dorijan ga pogleda i nasmeši se.

– Da čudnog putovanja za jednog slavnog slikara! Ručna torba i ogrtač! Uđi jer inače će magla prodreti u kuću. Još te molim, da sa mnom ni o čemu ozbiljnom ne razgovaraš. Danas nema ničeg ozbiljnog. Bar ne bi trebalo da ima.

Holvard zatrese glavom, ulazeći, i pođe za Dorijanom u biblioteku. U otvorenom kaminu gorela su drva svetlim plamenom. Lampe su bile upaljene, a na jednom malom stočiću stajala je otvorena srebrna holandska kutija za liker sa nekoliko sifona soda-vode i velikim staklenim čašama.

– Vidiš, Dorijane, tvoj me je sluga odlično uslužio. Dao mi je sve što mi je trebalo, zaključno sa tvojim najboljim cigaretama sa zlatnim piskom. Krasan čovek. Mnogo mi se više dopada od onog Francuza, što si ga imao ranije. Uostalom, šta je bilo s njim?

Dorijan sleže ramenima.

– Čini mi se da se oženio sobaricom, ledi Radli i sada je ona engleska krojačica u Parizu. Čujem da je tamo sad anglomanija jako u modi. Zar to nije glupo od Francuza! Ali, znaš li, bio je dobar sluga. Nikad ga nisam trpeo, ali se nikad nisam imao za šta da požalim na njega. Često čovek uобрази nešto bez ikakvog smisla; bio mi je veoma odan i izgledao je tako tužan kad je pošao. Hoćeš li još koju sodu sa konjakom? Ili hoćeš radije

vino sa kiselom vodom? Ja to uvek pijem. Sigurno se nalazi u drugoj sobi.

– Hvala, neću više ništa – reče slikar, skide ogrtač i kapu i baci ih na torbu, koju je stavio u ugao. – A sada bih, dragi moj prijatelju, želeo da s tobom razgovaram veoma ozbiljno. Ne moraš toliko da se mrgodiš; time samo otežavaš stvari.

– Pa čega se tiče? – uzviknu Dorijan glasom, koji nije pristajao važnom predmetu, ali koji je ipak odbijao razgovor. – Nadam se, da se ne tiče mene. Večeras nemam volje za sebe. Želeo bih da sam neko drugi.

– Tiče se tebe – odgovori Holvard ozbiljnim, dubokim glasom – i ja ti to moram reći. Neću te zadržati više od pola sata.

Dorijan uzdahnu i zapali cigaretu. – Pola sata! – progundā.

– Odista ne tražim mnogo od tebe, Dorijane, a govorim samo tebe radi. Držim da je važno da saznaš, da se o tebi po Londonu pronose najstrašniji glasovi.

– Neću ni najmanje da čujem o tome. Ugodno mi je ogovaranje drugih ljudi, ali moje sopstveno me ne zanima. Nema u njemu čak ni draži novih stvari.

– Mora te, Dorijane, zanimati šta se o tebi govori. Svaki uljudan čovek mora da vodi računa o svom dobrom glasu. Ne smeš dopustiti da ljudi govore o tebi kao o poročnom i propalom čoveku. Naravno, ti imaš svoj društveni položaj, bogatstvo, i tome slično. Ali, položaj i bogatstvo ne čine sve. Razumi me dobro, ja u te glasove ne verujem! Bar nisam u stanju da verujem u njih, kada tebe gledam. Porok je nešto što se čoveku na lice ispiše. On ne može da se sakrije. Ljudi ponekad govore o tajnim porocima. Tako što ne postoji. Kad nedostojan čovek ima kakav porok, onda se ovaj pokazuje u crtama njegovih usta, u njegovim spuštenim očnim kopcima, čak i u

obliku njegove ruke. Neko – ime ti neću reći, ali ti ga poznaješ – došao je prošle godine k meni da ga slikam. Nikada ga ranije nisam video i onda još nisam ništa o njemu bio čuo – od tada sam naravno dovoljno slušao. Ponudio mi je izvanredno veliku cenu. Odbio sam ga. Bilo je nečega u oblicima njegovih prstiju što mi je bilo odvratno. Sada znam da je tačno sve što sam onda o njemu pomislio. Njegov je život užasan. Ali, ti Dorijane, tvoje je lice tako čisto, zračno i nevino, tvoja je mladost tako divna i netaknuta... Ja ne mogu da verujem u ono što se o tebi govori. Ali, mi se sada retko viđamo; ti više nikad ne dolaziš k meni u atelje, a kada sam tako daleko od tebe i slušam sve te ružne stvari koje ljudi o tebi govore, tada ne znam šta da mislim. Otkuda to, Dorijane, da čovek kao što je vojvoda od Bervika ustaje i napušta klupsku sobu, kada ti u nju uđeš? Otkuda dolazi, da toliki ljudi iz visokog društva nikada ne prelaze tvoj prag i nikad tebe ne pozivaju k sebi? Bio si u prijateljstvu s lordom Stevlejem. Prošle nedelje sreo sam ga na jednoj večeri. U razgovoru se slučajno pomenulo tvoje ime, u vezi sa minijaturama koje si dao za izložbu u Dadliju. Stevlej se namrgodi i reče da ti možda imaš najfiniji umetnički ukus, ali da si čovek sa kojim nijedna čedna devojkica ne sme da se upozna, i sa kojim nijedna časna žena ne sme da sedi u istoj sobi. Ja sam ga onda podsetio na to da smo ja i ti prijatelji, i upitao sam ga šta je time hteo da kaže. I on mi je rekao. Rekao mi je pred svima prisutnima. Bilo je sramno! Zašto je tvoje prijateljstvo tako kobno po mlade ljude? Pričao je o nesrećnom mladiću iz garde, koji je izvršio samoubistvo. Ti si bio njegov prisni drug. Pričao je o ser Henriju Aštonu, koji je Englesku morao da napusti sa ukaljanim imenom. A ti si bio nerazdvojan s njim. Kako stoji sa Adrijanom Singltonom i njegovom užasnom smrću? Kako sa jedincem lorda Kenta i sa njegovom karijerom? Juče sam sreo njegovog oca u ulici Sent Džems. Izgledao je smrvljen od sramote i tuge. Kako stoji sa

mladim vojvodom od Perta? Kakav život on sada provodi? Koji bi uljudni čovek pristao na njegovo društvo?

– Prestani, Bazile! Govoriš o stvarima, o kojima ništa ne znaš – reče Dorijan Grej, ugrizavši usnu i govoreći glasom punim preziranja. – Pitaš me, zašto Bervik napušta sobu kada ja ulazim. Zbog toga, što ja tačno poznajem njegov život, a ne zato što on o meni štogod zna. Kako bi on mogao biti na svom mestu, kad njegovim žilama teče onakva krv. Pitaš me za Henrija Aštona i za mladog Perta? Zar sam ih ja poučio njihovim porocima i razuzdanosti. Sta se mene tiče što Kentov drugi sin uzima sebi ženu sa ulice? Zar sam ja tutor Adrijana Singltona, kada on na menici falsifikuje potpis svoga prijatelja? Znam kako ljudi u Engleskoj ogovaraju. Srednje klase šire svoje moralne predrasude preko svojih velikih stolova i šapću o nečemu što one nazivaju sramotama onih kojima ide bolje nego njima, a glavni im je razlog za to hvalisanje da se kreću u otmenom društvu i da budu u intimnim vezama sa onima koje klevetaju. U našoj je zemlji dovoljno da neko bude otmen i duhovit, pa da se svaki prostački jezik pokrene protiv njega. A kakav život vode ti isti ljudi koji se predstavljaju tako moralni? Dragi moj, ti zaboravljaš da mi živimo u domovini podlaca.

– Dorijane – uzviknu Holvard – nije o tome reč. Engleska je dovoljno prljava, ja to znam, a englesko je društvo skroz i skroz pokvareno. Baš iz toga razloga želim da ti budeš dobar. Ti nisi bio dobar. U pravu smo da čoveka ocenjujemo prema uticaju koji on vrši na svoje prijatelje. Tvoji prijatelji kao da su svi izgubili smisao za čast, za vrlinu, za čistotu. Ti si ih ispunio ludačkom požudom za uživanjima. Oni su duboko utonuli. Ti si ih tamo odveo. Da, ti si ih dotle doveo i još se možeš smeškati, i sad se još smeškaš! A tek dolazi ono što je najgore! Znam da si nerazdvojan sa Harijem. Bar iz tog razloga, ako ni iz kakvog drugog, ti bi izvesno morao da se čuvaš, da ime njegove sestre ne učiniš predmetom podsmeha.

– Uzmi se u pamet, Bazile. Ideš previše daleko.

– Ja moram da govorim, a ti me moraš slušati. Dok se ti nisi upoznao sa gospođom Gvendolin, nju nije bio dotakao ni najmanji dah skandala. A danas, zar bi se našla ijedna poštena žena, koja bi se smela pojaviti u parku u njenim kolima? Da, čak ni njenoj deci nije dopušteno da kod nje žive. Onda se čuju druge priče, priče kako su te ljudi videli da se u zoru izvlačiš iz groznih kuća i da se preobučen povlačiš po najgadnijim londonskim jazbinama. Je li istina? Može li to biti istina? Kad su mi to prvi put rekli, smejao sam se. Ali, sada slušam i grozim se. Kako stoji sa tvojom kućom na imanju i sa životom koji tamo provodiš? Dorijane, ti nemaš pojma šta se o tebi govori. Ja ti to neću reći, neću ti držati propovedi. Sećam se da je Hari jednom rekao da svaki čovek, koji dobrovoljno uzima na sebe ulogu sveštenika, uvek prvo kaže da neće držati propoved, a odmah zatim prekrši datu reč. Pa, neka, ja ću ti održati propoved. Ja hoću da živiš takvim životom da te svet mora poštovati. Hoću da imaš neokaljano ime i lep glas. Hoću da se odrekneš svih užasnih ljudi koji ti čine društvo. Nemoj tako da sležeš ramenima. Ne budi tako ravnodušan. Tvoj je uticaj jak. Učini da bude dobar, ne zao. Kažu da ti upropašćuješ svakoga sa kojim si intiman, i da je savršeno dovoljno da samo uđeš u neku kuću pa da na nju odmah padne kakva sramota. Ja ne znam da li je to tako ili ne. Otkuda bih to znao? Ali, ljudi govore da je tako. Ispričali su mi takve stvari, da je nemoguće ne verovati. Lord Gloster je u Oksfordu bio među mojim najmilijim prijateljima. On mi je pokazao pismo, koje mu je napisala žena, kada je u svojoj vili u Mentonu usamljena ležala na samrti. Tvoje je ime pominjala u najužasnijoj ispovesti koju sam ikada u životu pročitao. Ja sam mu rekao, da je to ludost, da te skroz i skroz poznajem. A zar te poznajem? Hteo bih da znam, da li te poznajem. Pre nego što bih mogao na to da odgovorim, morao bih da vidim tvoju dušu.

– Da vidiš moju dušu! – prošapta Dorijan Grej, pa ustade sa divana gotovo beo od straha.

– Da – odgovori Holvard ozbiljno, a dubok bol ležaše u njegovom glasu – morao bih da ti vidim dušu. Ali, to može samo Bog.

Mladić pršte u gorak podrugljiv osmeh.

– Videćeš je i ti, još večeras! – uzviknu on i uze lampu sa stola. – Hodi, ona je delo tvojih sopstvenih ruku. Zašto je ne bi gledao? Posle možeš pričati celom svetu. Niko ti ne bi verovao. A ako bi ti verovali, samo bi mene još više voleli. Poznajem ja naše vreme bolje od tebe, iako ti umeš o njemu tako dosadno da pripovedaš. Hodi, kada ti kažem. Dosta si pričao o pokvarenosti. Sada treba da je pogledaš u oči.

Ludilo oholosti ležalo je u svakoj reči koju je izgovorio. Drsko kao dečak udarao je nogom o pod. Užasna radost obuzimala ga je pri pomisli, da će još neko deliti njegovu tajnu i da će čovek, koji je bio tvorac njegove slike, a koja je bila vinovnik sve njegove sramote, za ostatak života biti ispunjen groznom uspomenom na svoje delo.

– Da – produži on, prišavši mu bliže i gledajući ga pravo u stroge oči – hoću da ti pokažem svoju dušu. Ti ćeš videti ono, što si mislio da samo Bog može videti.

Holvard ustuknu.

– Ti huliš Boga, Dorijane! – uzviknu on. – Tako što ne smeš govoriti. To je užasno i bez smisla.

– Misliš? – I opet se nasmeja.

– Uveren sam. Što sam ti danas rekao, rekao sam u tvoju korist. Ti znaš, da sam ti uvek bio veran prijatelj. – Nemoj biti bolećiva srca. Kaži šta imaš da kažeš.

Izraz bola zgrči slikarevo lice. On je za časak ućutao, i sumanuto osećanje sažaljenja obuze ga svega. Najzad, kakva je prava imao da se meša u život Dorijana Greja? Ako je makar deseti deo učinio od onoga što se o njemu govori, koliko li je

morao propatiti! Onda se diže, ode do kamina i tu stade. Pogleda na panjeve, koji su goreli, na njihov pepeo, koji je izgledao kao inje, i na jezičke plamena.

– Ja te čekam, Bazile – reče mladić hladnim i jasnim glasom.

Holvard se okrete.

– Evo šta imam da kažem – uzviknu on. – Ti moraš dati ma kakav odgovor na te užasne optužbe što su iznesene protiv tebe. Ako mi kažeš, da su od početka do kraja izmišljene, verovaću ti. Poreci ih, Dorijane, poreci ih! Zar ne vidiš moje muke? Bože moj! Samo mi nemoj reći da si rđav, pokvaren, sraman.

Dorijan Grej se smeškao. Na usnama mu se ukaza izraz preziranja.

– Hodi gore, Bazile – reče on mirno. – Ja beležim svoj život svakoga dana u dnevnik ali, taj dnevnik nikad ne izlazi iz sobe u kojoj se ispisuje. Ako pođeš sa mnom, pokazaću ti ga.

– Poći ću s tobom, Dorijane, kad ti to hoćeš. Vidim da sam promašio voz. Ne mari ništa. Otputovaću sutra. Nemoj tražiti da večeras bilo šta čitam. Želim samo prost odgovor na svoje pitanje.

– Daću ti ga gore. Ovde ti ga ne bih mogao dati. Tvoje čitanje neće dugo trajati.

GLAVA XIII

On iziđe iz sobe i poče da se penje uz stepenice; Bazil Holvard išao je za njim. Išli su lagano, kao što se noću instinktivno lagano ide. Lampa je bacala na zid i stepenice čarobne senke. Nekoliko prozora zatresoše se od vetra što se bio napolju podigao.

Kada su stigli na najviši stepenik, Dorijan Grej spusti lampu na pod, izvadi ključ iz špaga i otključa.

– Ostaješ li pri svome zahtevu, Bazile? – upita ga tiho.

– Da.

– Sa zadovoljstvom – odgovori on, smeškajući se. I onda dodade nekako surovije: – Ti si jedini čovek na svetu, koji ima prava da o meni sve zna. Ti ni sam ne znaš koliko si umešan u moj život.

Onda podiže lampu, otvori vrata i uđe unutra. Hladan vazduh udari im u lice i tamnonarandžast plamen lampe diže se za trenut uvis. On se naježi. – Zaključaj vrata za sobom – šapnu on i postavi lampu na sto.

Holvard pogleda iznenađeno oko sebe. Soba je izgledala kao da se u njoj godinama nije stanovalo. Izbledela flamanska tapiserija na zidu, pokrivena slika, stari italijanski cassone i gotovo prazan orman za knjige, sto i stolica – izgledalo je da je to sav nameštaj. Kada je Dorijan Grej zapalio upola izgorelu sveću što je stajala na kaminu, Bazil opazi da je soba puna prašine i da je prostirka sva poderana. Jedan poplašen miš pobeže iza drvenog zida. Soba je zaudarala na buđ.

– Dakle ti misliš, da samo Bog vidi dušu, Bazile? Skloni taj pokrivač, pa ćeš videti moju.

Glas Dorijana bio je hladan i svirep.

– Ti si lud, Dorijane, ili se pretvaraš! – odgovori Holvard i namršti se.

– Nećeš? Onda ću ti ja sam pokazati – reče mladi čovek, pa smače zavesu sa motke i baci je na zemlju.

Krik užasa ote se sa slikarevih usana, kada je pri lošem osvetljenju ugledao na platnu ružno lice, koje se na njega kežilo. Bilo je nečega u njegovom izrazu što ga je ispunjavalo gađenjem i odvratnošću. Blagi Bože! i to pred njim bilo je lice Dorijana Greja! Gadost, ma od kuda ona poticala, još ne beše potpuno uništila njegovu divnu lepotu. Još je bilo malo zlata u tankoj kosi, još je bilo malo rumenila na čulnim usnama. Tupe oči bile su sačuvale nešto od svog milog plavetnila; plemenite, izvijene linije i fino izrađene nozdrve i grlo još su bili tu. Da, to je bio Dorijan glavom. Ali, ko je to načinio? Činilo mu se da poznaje delo sopstvene kičice, a i za ovaj ram sam je pravio nacrt. Pomisao koja mu sinu u glavi bila je strahovita, i on se uplaši. Zgrabi sveću i prinese je bliže slici. U levom uglu stajalo je njegovo ime, ispisano dugim otvoreno crvenim slovima.

To je bila neka suluda parodija, niska nedostojna satira. Nikad to on nije naslikao. Pa, ipak, njegova je ta slika. Bio je svestan toga i obuze ga osećanje, da se njegova krv trenutno pretvara iz vatre u koru leda. Njegova slika! Šta znači ovo? Zašto se promenila? I on se okrete i pogleda Dorijana. Oči mu behu u groznici. Usta su mu drhtala, jezik mu se lepio o nepce i kao da se nije mogao micati. Prevuče rukom po čelu, hladan znoj beše ga oblio.

Mladi čovek stojaše naslonjen na kamin, posmatrajući ga sa onim čudnim izrazom, što ga viđamo na licima onih koji su u pozorištu potpuno zaneseni igrom kojeg velikog umetnika. Nije to bio izraz ni istinskog bola, ni istinske radosti. Beše to jedino strast gledaoca, možda samo sa svetlucanjem trijumfa u očima. Bio je skinuo cvet sa rupice na kaputu i udisao njegov miris, ili se bar tako činio.

– Šta znači ovo? – uzviknu najzad Holvard. Njegov rođeni glas zvonio mu je kreštavo i čudno u ušima.

– Pre, mnogo godina, kada sam još bio gotovo dečak reče Dorijan Grej i zgužva cvet u šaci – ti si me upoznao, laskao mi i naučio si me da budem sujetan na svoju spoljašnjost. Jednoga dana upoznao si me sa jednim tvojim prijateljem; on mi je objasnio kako je divna mladost, baš kada si završavao moj portret, koji mi je otkrio čar lepote. U jednom trenutku ludila – ni sad ne znam da li ga žalim ili ne – bio sam tada izrekao jednu želju, koju bi ti možda nazvao molitvom...

– Sećam se! O, kako se toga dobro sećam. Ne! Tako što nemoguće je. Soba je vlažna. Platno je pobuđalo. Boje koje sam upotrebljavao morale su imati u sebi kakav škodljiv, mineralni otrov. To je nemoguće, kažem ti.

– Ah, šta je nemoguće? – promrmlja mladi čovek, pride prozoru i osloni čelo na hladno, zamagljeno okno.

– Ti si mi pričao da si sliku uništio.

– Prevario sam te. Ona je mene uništila.

– Ne verujem da je ovo moja slika.

– Zar ne možeš da nađeš u njoj svoj ideal? – reče Dorijan gorko.

– Moj ideal, kako ti nazivaš...

– Kako si ga ti nazvao.

– Nije imao ničega rđavog, ničega sramnog. Ti si za mene bio ideal, kakav više neću naći. A ovo je lice satirovo.

– To je lice moje duše.

– O, Gospode! Šta sam ja obožavao! Ovo su đavolje oči.

– Svaki od nas nosi u sebi i raj i pakao, Bazile! – uzviknu Dorijan, divlje potresen očajanjem.

Holvard se nanovo okrete slici i pogleda je. – Bože moj! Istina je – uzviknu on – to si, dakle, učinio od svog života. Ja-
oj, ti mora da si još gori nego što slute oni koji o tebi tako loše govore.

I Holvard ponova prinese lice slici i poče tačno da je ispituje. Gornja površina izgledala je potpuno netaknuta i sačuvana, onako, kako je iz njegovih ruku izišla. Užasni kvarež morao je verovatno doći iznutra. Pod uticajem nekakvog čudnog unutarnjeg života, guba greha lagano je nagrizala sliku. Raspada-nje leša, koji u vodi leži, nije tako grozno.

Ruka mu je drhtala, i sveća ispade iz svećnjaka na pod i ostade tako, topeći se. On je zgazi nogom i ugasi je. Onda se baci na rasklimatanu stolicu, koja je bila kraj stola, i zaroni lice u šake.

– Blagi Bože! Dorijane, kakva pouka! Kakva grozna pouka!

Ne bi odgovora; ali, mogao je čuti kako mladi čovek jeca kraj prozora.

– Moli se, Dorijane, moli se – šaptaše on. – Kako su nas učili u detinjstvu? “Ne navedi nas u iskušenje. Oprosti nam grehove naše. Izbavi nas od lukavoga.” Hodi da se zajedno pomolimo. Molitva tvoje sujete bila je uslišena. Biće uslišena i molitva tvoga pokajanja. Ja sam te suviše obožavao. Bio sam za to kažnjen. Ti si se sam suviše obožavao. Obojica smo kažnjeni.

Dorijan Grej se okrete i pogleda ga suznim očima.

– Suviše je dockan, Bazile – reče on, i glas ga gotovo izdade.

– Nikada nije suviše dockan, Dorijane. Kleknimo zajednički, pokušajmo da se setimo kakve molitve. Zar ne stoji negde stih: “Iako su vaši grehovi kao skerlet ja ću ih učiniti belim kao sneg”?

– Takve reči više nemaju nikakvog smisla za mene.

– Čuti! Nemoj tako! Dosta si zla počinio u životu. Bože moj! Zar ne vidiš kako nas ta prokleta stvar gleda sa podsmehom?

Dorijan Grej pogleda u sliku i odjednom ga svega obuze nesavladivo osećanje mržnje prema Bazilu Holvardu, kao da

mu ga je ulila slika na platnu ili kao pod nagovorom tih ustiju što se keze. Divlji bes gonjene zveri probudi se u njemu, i on omrznu čoveka koji je sedeo kraj stola, više nego što je ikoga u životu mrzeo. Gledao je besno oko sebe. Na šarenom sanduku, koji je prema njemu stajao, blistalo je nešto. Pogled mu se tamo zaustavi. Znao je šta je. Bio je to nož, što ga je pre nekoliko dana bio doneo gore. Da preseče komad užeta, pa je bio zaboravio da ga vrati. Pođe lagano u tom pravcu i morade proći mimo Holvarda. Čim je bio iza Holvarda, zgrabi nož i okrete se. Holvard se pomače na stolici, kao da je hteo da ustane. Dorijan se baci na njega i zabi mu nož u veliku arteriju iza uveta, pritište mu glavu na sto i stade da je bode.

Ču se tupo krkljanje i grozni glas čoveka koji se guši u krvi. Triput se uvis ispružiše grčevito raširene ruke, mašući po vazduhu čudno ukočenim prstima. On udari još dvaput nožem, ali se čovek više ne pomače. Nešto poče da kaplje na pod. Pričeka malo, još uvek pritiskujući glavu na sto. Onda baci nož na sto i poče da osluškuje.

Osim krvi koja je kapala na poderanu prostirku, nije se više ništa čulo. On otvori vrata i ode do početka stepenica. U kući je vladala potpuna tišina, niko se nije čuo. Nekoliko trenutaka stajao je nagnut nad ogradom sa uperenim pogledom u crni duboki izvor mraka. Zatim izvuče ključ, vrati se u sobu i zaključa vrata za sobom.

Čovek je još uvek sedeo na stolici, viseći niz sto, pognute glave, sa povijenim leđima i fantastično opruženim rukama. Da ne beše crvene, duboko urezane razderotine na potiljku i crne, razlivene lokve, koja se po stolu lagano širila, moglo bi se pomisliti da taj čovek spava.

Kako se sve to brzo dogodilo! Dorijan je bio čudnovato spokojan, ode do balkonskih vrata, otvori ih i iziđe na balkon. Vetar je bio rasterao maglu i nebo je bilo iskićeno nebrotjenim zlatnim očima kao paunov rep. Pogleda gore i opazi policaj-

ca kako obilazi liniju, osvetljavajući fenjerom vrata zaspalih domova. Crvena svetlost jednog fijakera, koji je lagano vozio, pojavi se na uglu i opet se izgubi. Jedna se žena vukla lagano uz zidove, teturajući se. Njen se rubac lepršao na vetru. Gde-gde bi zastala i osvrnula se. Najednom poče da peva rapavim glasom. Policajac pređe tromo preko ulice i reče joj nešto. Ona odgega dalje, smejući se. Oštar vetar brisao je preko trga. Plamičci gasnog osvetljenja treperili su i dobijali plavu boju, i golo drveće ljuljalo je tamo-amo svoje crne grane, koje su izgledale kao gvozdene poluge. Dorijan se naježi od zime, povuče se i zatvori vrata za sobom.

Kada je došao do sobnih vrata, obrnu ključ i otvori ih. Ubijenoga čoveka nije ni pogledao. On je osećao da je tajna cele stvari u tome, da sebi ne da računa o onom što se dogodilo. Prijatelj koji je slikao kobnu sliku, od koje sva njegova beda potiče, uklonio se iz njegovog života. To je bilo dovoljno.

Onda se setio lampe. Ova je bila prilično retka, mavarske izrade, izrađena od tamnog srebra i ukrašena arabeskama od crnog čelika sa neuglačanim tirkizima. Možda će sluga primećiti da je nema, može pitati gde je. Začas se ustezao; ali, posle se vrati i uze je sa stola. Pri tome je morao da vidi mrtvo telo. Kako je mirno sedelo! Kako su dugačke šake iz gledale užasno bele! Kao neka odvratna figura od voska.

Zaključa vrata za sobom i tiho siđe niz stepenice. Drvenarija je puckala kao da stenje od bola. Nekoliko puta je za stao i čekao. Ne, sve je bilo mirno. Samo se zvuk njegovih koraka čuo.

Kad je stigao u svoju sobu, opazio je u uglu torbu i ogrtač. To se mora ma gde sakriti. On otvori jedan tajni orman u drvenoj oblozi na zidu, gde je držao svoje odelo, koje mu je trebalo za njegovo prerašavanje, i strpa Bazilove stvari unutra. Docnije će lako moći da ih spali. Onda pogleda u časovnik. Bilo je dvadeset minuta do dva. Sede i poče da premišlja. Svake godine, gotovo svakog meseca, vešaju ljude u Engleskoj za ovako

nešto što je sad on učinio. U vazduhu je bilo neke sumanute krvožednosti. Jedna crvena zvezda bila je suviše blizu zemlji... Ali, ima li kakvih dokaza protiv njega? Bazil Holvard bio je iz njegove kuće izišao u jedanaest časova. Niko nije video da se opet vratio. Većina poslušnika bila je u Selbi Rojalu. Njegov je sluga bio otišao da spava... Pariz?... Da. Bazil je otputovao za Pariz, i to vozom u dvanaest časova, kao što je bio rekao. Kako je njegova osobenost bila da živi sasvim povučeno, meseci će proći pre no što se posumnja. Meseci! Dotle se svaki trag može zaturiti. Najednom mu sinu nova misao. Obuče svoju bundu, uze šešir i iziđe u trem. Tamo je stojao i osluškivao trome, teške korake policajčeve po kaldrmi i pratio zrak njegovog fenjera na oknu. Čekao je, zadržavajući disanje.

Posle nekoliko trenutaka povuče rezu, izvuče se napolje i nečujno zaključa vrata za sobom. Onda poče zvoniti. Posle nekih pet minuta, pojavi se njegov sluga, poluobučen i dremljiv.

– Žao mi je što sam vas morao probuditi, Fransise – reče on i pođe uz stepenice – zaboravio sam da ponesem ključ. Koliko je časova?

– Dva prošlo deset minuta, milostivi gospodine – odgovori momak pošto je pogledao u sat, žmireći.

– Dva prošlo deset minuta? Ala je strašno dockan? Sutra me morate probuditi u devet. Imam posla.

– Razumem, milostivi gospodine.

– Da li je ko dolazio?

– Gospodin Holvard, milostivi gospodine. Ostao je ovde do jedanaest časova i posle je otišao, da ne izgubi voz.

– Šteta što se nisam našao sa njim. Da li je štogod ostavio?

– Nije milostivi gospodine, samo je kazao da će vam se javiti pismom iz Pariza, ako vas ne nađe u klubu.

– Dobro, Fransise. Ne zaboravite da me sutra probudite u devet časova.

– Vrlo dobro, milostivi gospodine. Momak ode, vukući svoje papuče u svoj stan.

Dorijan Grej spusti šešir i bundu na pod i uđe u biblioteku. Četvrt sata šetao je po sobi, ujedao se za usne i razmišljao. Onda uze jednu knjigu adresa sa police i poče da je prelistava. "Alan Kembel, 152, Hertford-strit, Mejfer". Da, taj mu je čovek bio potreban.

GLAVA XIV

Sutradan, oko devet časova izjutra, uđe u njegovu sobu sluga sa šoljom čokolade na poslužavniku, i otvori šalone na prozoru. Dorijan je ležao na desnoj strani sa jednom šakom pod obrazom i mirno spavao. Izgledao je kao dečko koji se umorio od igranja ili od zadataka.

Momak ga je dvaput morao prodrmati za ramena, dok se probudio; a kad je otvorio oči, lak osmejak pređe mu preko usana, kao da je bio uljuljkan u kakav krasan san. Ali, on nije sanjao. Noć mu nisu mutile nikakve slike, ni vesele ni mučne. No mladost se uopšte smeje bez razloga. To je jedna od njenih osobitih draži.

On se okrete i, podbočivši se, poče da srkuće čokoladu. Blago novembarsko sunce ulazilo je u sobu. Nebo je bilo sjajno, a vazduh veseo i topao. Gotovo kao kakvo majsko jutro.

Sinoćni događaji stadoše postepeno da se uvlače u njegov mozak na nečujnim okrvavljenim potpeticama, otkrivajući se užasno jasno. On se strese, setivši se svega što je bio prepatio i za časak mu se povрати čudno osećanje mržnje, koju je bio osetio prema Bazilu Holvardu i koja ga je dovela dotle da ga ubije na stolici. Bes ga je ledio. A mrtvi je čovek još jednako se-deo gore, i to sad na suncu. Kako je to grozno! Takve odvratne stvari mogu se podneti noću, ali ne danju.

On oseti da će se razboleti ili poludeti, ako suviše bude mislio o tome što je preživeo. Ima prestupa čija je čar više u sećanju negoli u izvođenju; retkih pobeda, koje više zadovoljavaju ponos negoli nagon i koje naslađuju duh radošću većom nego što su je ikada nanele ili mogle naneti čulima. Ali, ovaj prestup

nije bio takav. Njega je bilo neophodno nužno izgoniti iz misli, uspavati ga, ugušiti ga, da prestup ne bi nje ga samog ugušio.

Kada je otkucalo devet i po, prevuče šakom po čelu, pa se onda brzo diže, obuče se gotovo pažljivije nego li obično, poklanjajući osobitu pažnju izboru kravate i igle, a više je puta promenio prstenje. Za doručkom je takođe dugo probavio, probao razna jela, razgovarao sa slugom o novim livrejama, koje je za poslogu nameravao da poruči u Selbiju, i pregledao svoju prepisku. Neka mu pisma izmamiše osmejak. Tri su mu bila dosadna. Jedno je nekoliko puta pročitao i iskidao ga uz lak izraz srdžbe na licu. "Kako je strašno žensko pamćenje!" kako jednom reče lord Henri.

Kada je ispio crnu kafu, obrisa usta, dade rukom znak momku da pričeka, priđe stolu, sede i napisala dva pisma. Jedno je stavio u džep, a drugo pružio sluzi.

– Ponesite ga u Hertford-strit, broj 152, Fransise, a ako gospodin Kembel nije u varoši, zatražite njegovu adresu.

Čim je ostao sam, zapali cigaretu i poče da crta na tabaku hartije. Prvo je crtao cveće, zatim odlomke arhitektu re, a najzad ljudske glave. Najednom primeti da se svako nacrtano lice, čini da fantastično liči na Bazila Holvarda. Namršti se, ustade, ode do ormana sa knjigama i izvadi prvu koja mu dođe do ruke. Bio je rešen da na ono što se dogodilo ne misli pre no što bude neophodno potrebno.

Kad se već opružio na divanu, pogleda naslov knjige *Emaux et Camées*, od Gotjea, Šarpantjeovo izdanje na japanskoj hartiji sa Zakmarovim bakrorezom. Knjiga je bila povezana u limu-nastozelenu kožu, po kojoj je bilo otisnuto pozlaćeno lišće sa punktiranim narovima. Tu mu je knjigu bio poklonio Adrijan Singleton. Prelistavajući je, pade mu pogled na pesmu Lasnerovoj ruci, hladnoj žutoj ruci "sa koje još ne behu sprani tragovi mučenja", sa svojim riđim maljama i "faunskim prstima". On

pogleda u svoje duge, vitke prste i lako se strese. I onda produži da čita dok ne dođe do divnih stihova o Veneciji:

*Jadranska Venera, rujnobela, vedra,
U hromatičnoj tami stupa
Iz vode što joj nabujala nedra
Biserom mokrim obilato kupa.
Pokrete njene iz vode azurne
Kubeta prate konturama jasnim,
I kao dojke okrugle i bujne
Nadimaju se uzdasima strasnim.
Čun pristaje i ostavi me,
Na stub jedan bacajući uže;
Mramorne me stepenice prime
Pred dvorima u rumeni ruže.*

(Prevod M. Crnjanskog)

Kako su krasni bili ovi stihovi! Čitajući ih, čini vam se da plovite zelenim kanalima crvenog i bisernog grada, sedeći u gondoli srebrnoga kljuna, pod opuštenim joj zavesama. Sami stihovi u knjizi učiniše se Dorijanu kao tirkiznoplave pruge, koje vas prate kada veslate prema Lidu. Brzo sevanje boja podsećalo ga je na sjaj ptica, čije se šije prelivaju kao opal ili duga, i koje se lepršaju oko šupljikave kampanile, ili tako ljupko skakuću po mračnim, prašnjavim arkadama. Dorijan se zavali još više, upola zatvorivši oči, i stade da ponavlja ove stihove:

*Mramorne me stepenice prime
Pred dvorima u rumeni ruže.*

Čitava Venecija ogledala se u ta dva stiha. Seti se jeseni, što ju je tamo proveo, i divne ljubavi što ga je bila navela na lude, dražesne gluposti. Romantike ima svuda; ali, Venecija je, kao i Oksford, sačuvala svoju romantičnu pozadinu. A svakom pra-

vom romantičaru pozadina je sve, ili skoro sve. Bazil je tada proveo neko vreme kod njega, i strasno se zanosio Tintoretom. Jadni Bazil! Kako je strašnom smrću umro!

Dorijan uzdahnu, uze ponovo knjigu i pokuša da zaboravi. Čitao je o lastama koje uleću i izleću iz male kafane u Smirni, gde hadžije sede, brojeći zrna na svojim ćilibarskim brojanicama, ili gde trgovci pod čalmama puše na duge čibuke sa kićankama i ozbiljno razgovaraju; čitao je o obelisku na Trgu sloge, koji granitnim suzama oplakuje svoje izgnanstvo bez sunca i čezne za toplim Nilom, pokrivenim lotosom, tamo gde su sfinge, ružičasti ibisi i beli jastrebovi sa zlatastim kandžama i krokodili sa malim berilnim očima, koji puze po zelenom blatu sa kojega se para diže; on počeo da razmišlja o ovim stihovima, koji svoju muziku kao da izvlače iz poljupcima okićenog mramora i pričaju nam o onom čudnom kipu koji Gotje upoređuje sa glasom kontrasta, o onom monstre charmant, što leži u porfirnoj dvorani u Luvru. Ali, malo zatim knjiga mu ispade iz ruke. Postade nervozan, i strašan ga strah obuze. Šta će, ako Alan Kembel nije u Engleskoj? Dani će proći do njegovog povratka. A možda će odbiti da dođe. Šta bi onda učinio? Svaki je minut bio pitanje života i smrti.

Pre pet godina, oni su bili veoma dobri prijatelji – gotovo nerazdvojni. Onda je prisnost odjednom prestala. Kada su se sad sretali u društvu, samo se Dorijan smešio, nikada Alan Kembel.

Kembel je bio osobito darovit mlad čovek, mada nije stvarno razumevao likovne umetnosti, a za ono malo smisla što je imao za poeziju, imao je da zahvali jedino Dorijanu Greju. Njegova je glavna duhovna strast bila nauka. U Kembridžu je veliki deo vremena proveo na radu u laboratoriji, i sa odličnim je položio ispit prirodnih nauka. On se i sad, jednako zanimao hemijskim opitima i imao je sopstvenu laboratoriju, u koju se često i po ceo dan zatvarao, na veliku žalost svoje majke, koja

je bila uvertela u glavu da on treba da se kandiduje za parlament; ona je sebi mutno predstavljala da je hemičar što i drogerist. Osim toga, Kembel je bio odličan muzičar i svirao je u violinu i klavir bolje od mnogih diletanata. U stvari, muzika je bila ta koja je sjedinila oba mlada čoveka: muzika i neobjašnjiva privlačna moć koju je mogao da vrši Dorijan, kada je hteo, i koju je često vršio i ne znajući. Oni su se upoznali jedne večeri kod leđi Berkšir, kada je kod nje svirao Rubinštajn; i od toga dana su se često viđali zajedno, u operi kao i svuda gde se mogla čuti dobra muzika. Dobrih osamnaest meseci trajalo je ovo prijateljstvo. Kembel je redovno pohađao Selbi Rojal ili Grosvenor-skver; jer je za njega kao i za mnoge druge, Dorijan Grej bio ovaploćenje svega onoga što je u životu očaravalo i bilo divno. Da li su se oni jednog dana posvađali ili ne, nije niko znao. Tek se odjednom primetilo, da su pri susretu jedva razgovarali jedan sa drugim, i da je Kembel napuštao društvo odmah čim bi se Dorijan pojavio. A i on se bio jako promenio, ponekad je bio veoma melanholičan, izgledalo je da ne obraća više pažnju na muziku, prestao je i sam da svira, a kada bi navaljivali na njega da svira, izgovarao bi se da je jako zauzet naukama, i da nema vremena da se vežba u muzici. A tako je zaista i bilo. Njegovo interesovanje za biologiju raslo je svakim danom, i njegovo se ime bilo jedno dvaput pojavilo u naučnim časopisima u vezi sa nekim neobičnim ogledima.

Toga je čoveka očekivao Dorijan Grej. Gotovo svakog trenutka pogledao je na časovnik i kako su trenuci prolazili, njegovo uzbuđenje je neprestano raslo. Naposletku ustade i počeo da hoda po sobi gore-dole, kao kakva lepa zver u kavezu. Pravo je velike korake i gazio nečujno. Ruke su mu bile neobično hladne.

Čekanje je postajalo nesnosno, vreme kao da je imalo noge od olova, jedva je izmicalo, dok njega kao da je vihor gonio na vratolomnu liticu iznad crne provalije. On je znao šta ga čeka,

gledao je u nju i grozeći se pritiskivao vlažnim prstima svoje usplamtele očne kapke, kao da bi hteo da liši mozak vida i da očne jabučice potisne duboko u njihove duplje. Sve je bilo uzalud! Mozak je imao svoju sopstvenu hranu, kojom se hranio, a fantazija, koju je strah bio napravio grotesknom, previjala se od bola kao živ stvor, igrala je kao kakva odvratna lutka u šatri i kezila se kroz pokretne maske. U jedan mah vreme za njega beše prestalo. Da, ovo slepo stvorenje, kratkoga daha nije se više micalo; i pošto beše umrlo, hitro jurnuše na njega grozne misli, digoše iz groba strahovitu budućnost i iznesoše je preda nj. On je blenuo u nju, skamenjen od užasa.

Naposletku se otvoriše vrata i njegov sluga uđe. On ga pogleda staklenim očima.

– Milostivi gospodine, ovde je gospodin Kembel – reče sluga.

Preko Dorijanovih suvih usana prede uzdah, kao da mu se kamen svalio sa srca, i obrazi mu se ponovo obojiše rumenilom.

– Fransise, zamolite ga da odmah uđe.

Osećao je da se potpuno povratio. Nastup plašnje srećno je savladao.

Sluga se pokloni i iziđe. Posle nekoliko trenutaka uđe u sobu Alan Kembel; lice mu je bilo veoma ozbiljno i nešto bledo; bledilo njegovo bilo je pojačano kao gar crnom kosom i tamnim obrvama.

– Alane! To je lepo od tebe. Hvala ti što si došao.

– Bio sam rešio da nikada ne prekoračim tvoj prag. Ali, ti si mi pisao da je to pitanje života i smrti.

Glas mu je bio hladan i opor. On je govorio lagano i promišljeno. Nešto preziranja ležalo je u njegovom oštrom ispitujućem pogledu, koji beše upravio u Dorijana. Obe ruke bio je zadržao u džepovima svoje astrahanske bunde, i činilo se da ne vidi ruku koju mu je Dorijan bio pružio.

– Da, pitanje je života i smrti, i ne samo za jednoga, Alane! Sedni.

Kembel sede za sto, a Dorijan prema njemu. Pogledi im se ukrstiše. Dorijanov pogled bio je pun beskrajne samilosti; on je znao, kako je strašno što je sada imao da čini.

Posle jednog trenutka mučnoga ćutanja, naže se unapred i reče mirnim glasom, posmatrajući utisak svake svoje reči na licu čoveka, koga je bio pozvao:

– Alane, u jednoj zaključanoj sobi na tavanu moje kuće, u jednoj sobi gde niko drugi nema pristupa osim mene, sedi za jednim stolom mrtav čovek. Već je deset časova kako je mrtav. Budi miran i ne gledaj me tako čudnovato! Ko je taj čovek, zašto i kako je umro, to se tebe ništa ne tiče. Šta ti imaš da radiš, to je...

– Stani... Ja neću više ništa da znam. Da li je sve to istina što si mi sada ispričao ili ne, ne tiče me se. Ja odlučno odbijam da budem umešan u tvoj život. Zadrži za sebe svoje strašne tajne. One me ni najmanje ne zanimaju.

– Alane, moraće da te zanimaju. Već ova jedna tajna moraće te zanimati. Mada mi je žao zbog tebe, Alane, ali ti ne mogu pomoći; ti si jedini čovek koji može da me spase. Ja sam primoran da te uputim u stvar. Nemam drugog izbora Alane, tebi su poznate prirodne nauke, razumeš se u hemiju i slične stvari. Vršio si oglede. Imaš da uradiš samo jedno: da onoga tamo gore uništiš, tako da uništiš da ne ostane više ni traga od njega. Niko nije video toga čoveka da je ušao u moju kuću. Misle da je u ovom trenutku u Parizu. Mesecima neće niko primetiti da ga nema. A kada se bude primetilo, ovde se ne sme otkriti ni traga od njega. Alane, ti moraš njega i sve što njemu pripada da pretvoriš u gomilu pepela, koju mogu baciti u vetar.

– Dorijane, ti si lud.

– A! čekao sam na to da me zoveš Dorijanom.

– Kažem ti, lud si, potpuno lud kad možeš da uobraziš da

ću i prstom maknuti da ti pomognem; lud, kada mi možeš poveriti ovu strašnu tajnu. Ma šta bilo, ja o tome neću ništa da znam. Misliš li ti da ću ja zbog tebe staviti na kocku svoju čast? Šta me se tiču tvoja đavolska posla.

– Alane, on je izvršio samoubistvo.

– Milo mi je; ali, ko ga je naterao na to? Verovatno ti.

– Još uvek odbijaš da učiniš to za mene?

– Razume se, odbijam. To neću nipošto učiniti. Šta marim ako sramota padne na tebe. Potpuno si je zaslužio. Neće mi biti ni najmanje žao ako te vidim obeščašćenog, javno obeščašćenog. Kako si se smeo usuditi da među tolikim svetom mene izabereš i umešaš u to gnusno delo? Mislio sam, da poznaješ bolje karakter čovečji. Izgleda, da ti tvoj prijatelj, lord Henri Voton nije dovoljno objasnio psihologiju, mada te je mnogo čemu naučio. Ništa me neće naterati da ti pomognem. Pogrešno si se obratio. Obrati se kome od svojih prijatelja; meni ne.

– Alane, izvršeno je ubistvo. Ja sam ga ubio. Ne znaš šta sam sve zbog njega propatio. Ma kakav bio moj život, on je mnogo više od jadnoga Harija radio na tome da ga podigne i razori. Može biti da nije hteo, ali je posledica ista!

– Ubistvo! Preblagi Bože, Dorijane, zar si već tako daleko doterao? Ja te neću potkazati. To nije moj posao. Uostalom uhvatiće te i bez mene. Niko ne vrši zločin, a da pri tom ne učini kakvu glupost. Dakle, neću ništa da znam o svemu tome.

– Moraš nešto da znaš! Čekaj, pričekaj samo jedan trenutak; čuj me! Alane, samo me saslušaj! Sve što tražim od tebe to je, da izvršiš samo jedan stručni opit. Ti pohađaš kosturnice i bolnice, i sve one grozne stvari što tamo činiš ne potresaju te. Kada bi video ovoga čoveka u nekoj strašnoj sali za seciranje ili da u kakvoj smrdljivoj laboratoriji leži na stolu, sa izdubljenim žljebovima, koje su u njega uvteli da krv kroz njih teče,

onda bi ga posmatrao prosto kao izvrstan predmet. Ni dlaka na glavi ne bi ti zadrhtala. Ne bi ni osetio da činiš nešto nepravno. Naprotiv, ti bi sigurno verovao, da činiš dobro čovečanstvu ili da uvećavaš znanje ili da zadovoljavaš intelektualnu žeđ za naukom ili nešto slično! A ja tražim od tebe samo to što si već tako često činio. I zaista, mora da nije baš tako grozno ukloniti sa sveta jednu lešinu, kao što ti to obično činiš. Još pomisli: ona je jedini dokaz protiv mene. Ako otkriju lešinu, izgubljen sam; a ona će biti izvesno nađena, ako mi ti ne pomogneš.

– Nemam ni najmanje volje da ti pomognem. To ti stalno zaboravljaš. Sve me se ovo slabo tiče. Ja nemam ništa s tobom.

– Alane, preklinjem te! Pomisli samo u kakvom sam položaju. Baš maločas, pre no što si došao, bio sam gotovo izgubio svest od straha. Jednoga dana možeš i ti saznati šta je to strah. Ne, ne pomišljaj na to. Posmatraj celu stvar sa čisto naučnog gledišta! Ti ionako ne istražuješ odakle dolaze mrtva tela na kojima vršiš svoje opite? Nemoj ni sada istraživati. Ionako sam ti odviše rekao. Ali, preklinjem te, učini mi što te molim. Alane, mi smo nekada bili prijatelji.

– Dorijane, ne pominji mi one dane; oni su mrtvi.

– Kadšto mrtvi ostaju. Onaj čovek gore neće da ide. On sedi za stolom, glava mu je klonula na grudi, ruke su mu ispružene. Alane, Alane! Izgubljen sam ako mi ne pomogneš Alane, obesiće me. Zar ne možeš da pojmiš? Obesiće me za ono što sam učinio!

– Nema smisla više odugovlačiti. Ja se odlučno protivim mešanju u to. Ludost je što me moliš za tako što.

– Ti se protiviš?

– Da.

– Alane, preklinjem te!

– Sve je uzalud.

Oči Dorijana Greja ispuni ponovo samilost. Potom pruži

ruku, uze list hartije i napisao nešto. Pročita dvaput, pažljivo savi hartiju i gurnu je preko stola. Pošto je to učinio, ustade i priđe prozoru.

Kembel ga pogleda začuđeno, uze hartijicu i otvori je. Pošto je pročitao preblede kao mrtvac i sruši se na stolicu. Strašno osećanje slabosti savlada ga: bilo mu je kao da mu srce samrtnički udara u nekom praznom prostoru.

– Alane, tako mi je žao tebe; ali, ne ostavljaš mi da biram. Pismo je već napisano. Evo ga. Pogledaj adresu. Ako mi ne pomogneš, moram ga poslati. A znaš već šta za tim dolazi. Ali, ti ćeš mi pomoći; nije moguće, da i sada kažeš: ne! Hteo sam da te poštedim. Pravo je da priznaš: bio si spor, surov, vređao si me. Postupao si sa mnom kako još niko sa mnom postupao nije. Bar ne živ čovek. I ja sam sve podneo. Sada je na mene red da stavljam uslove.

Kembel zari lice u šake; drhtao je svim telom.

– Da, sada je na mene red da stavljam uslove, Alane. Oni su ti već poznati. Stvar je veoma prosta. Hajdemo, ne podleži toj groznici. Stvar mora biti izvršena. Pogledaj joj u oči i izvrši je.

Preko Kembelovih usana pređe težak uzdah, i celo mu telo zadrhta. Kucanje časovnika na kaminu činilo mu se kao da mu kida vreme u pojedine atome očajne samrtne borbe, od kojih je i najmanji bio isuviše strašan da bi se mogao podneti. Bilo mu je, kao da mu je neki gvozdeni obruč stegao čelo, i kao da ga je već snašla poruga, kojom su mu pretili. Ruka na njegovom ramenu bila je teška kao olovo. Nije se mogla podneti; izgledalo mu je da će ga smrviti.

– Hajde, Alane, moraš odmah da se rešiš.

– Ne mogu – reče on mehanički, kao da reči mogu nešto da izmene.

– Moraš. Drugog izbora nemaš. Ne oklevaj!

On se pokoleba.

– Ima li gore peći?
 – Da, gasna peć sa azbestom.
 – Onda moram do kuće, da donesem neke stvari iz laboratorije.

– Ne, Alane, odavde ne smeš otići. Ispiši što ti je potrebno na listu hartije; moj će sluga uzeti kola i doneti stvari.

Kembel napisa nekoliko redaka, isuših ih i stavi na omotu adresu svoga pomoćnika. Dorijan uze pisamce i pročita ga pažljivo. Potom zazvoni i naredi sluzi da se vrati što brže može sa stvarima koje su naznačene u pismu.

Kada se vrata zatvoriše, Kembel se grčevito strese, ustade sa stolice i priđe kaminu; beše ga obuzela neka vrsta groznice. Skoro dvadeset minuta nije ni reči prozborio. Jed na mušica je zujala u sobi, i kucanje časovnika odjekivalo je kao udari čekića.

Kada je na satu izbilo jedan, Kembel se okrete, pogleda Dorijana, i vide gde su mu se oči napunile suzama. Bilo je u čistim i plemenitim crtama njegova tužna lica, nečega što ga je dovodilo do jarosti.

– Ti si podlac, pravi podlac! – viknu Kembel prigušenim glasom.

– Smiri se, Alane, ti si mi život spasao – reče Dorijan.

– Tvoj život? Preblagi Bože! Kakav je tvoj život? Padao si iz poroka u porok, a sada si ovim ubistvom dostigao vrhunac. Ako činim što ću učiniti, na što me ti primoravaš, to sigurno ne mislim na tvoj život...

– Ah, Alane - šaptaše Dorijan, uzdišući - želeo bih da možeš osetiti prema meni hiljaditi deo sažaljenja, koje ja osećam prema tebi.

Rekavši to, okrete se i pogleda u baštu. Kembel mu ništa ne odgovori.

Otprilike posle deset minuta zakuca sluga na vrata i uđe, noseći jedan veliki sanduk od mahagonija sa hemikalijama,

dugačak zamotuljak čeličnih i platinskih žica i dvojna gvozdена klešta čudnovatog oblika.

– Hoću li stvari da ostavim ovde, milostivi gospodine? – upita sluga Kembela.

– Da – odgovori Dorijan. – Žao mi je, Fransise, ali vi morate opet na put. Kako se zove cvećar u Ričmondu, koji snabdeva Selbi orhidejama?

– Harden, milostivi gospodine.

– Imaš pravo – Harden. Morate odmah otputovati u Ričmond, naći lično Hardena i reći mu da pošalje dvaput više orhideja nego što sam poručio, i to što manje belih. Ili ne, uopšte neću belih. Dan je veoma lep, Fransise, a Ričmond je lepo mestašće, inače vas ne bih time opterećivao.

– Ne mari ništa, milostivi gospodine! Do koliko časova moram da se vratim?

– Dorijan pogleda Kembela.

– Alane, koliko će dugo trajati tvoj opit? – zapita on mirnim ravnodušnim glasom. Prisustvo trećega kao da mu je ulivalo veliku hrabrost. Kembel natušti čelo i ugrize usne.

– Otprilike... pet časova – odgovori on.

– Onda, Fransise, možete biti ovde u sedam. Ili... stanite. Spremite mi prvo preobuku, pa onda možete provesti veče slobodno. Ja neću večerati kod kuće, pa mi nećete trebati.

– Hvala, milostivi gospodine – reče sluga i iziđe iz sobe.

– Sada, Alane, ne smemo gubiti ni trenutka. Kako je težak sanduk!... Ja ću ti ga poneti. Ti uzmi ostalo.

Kada su se ispeli gore, izvadi Dorijan ključ iz džepa i otvori. Potom zastade; pogled mu se beše uznemirio. Zgrozio se.

– Alane, ja ne mogu unutra – prošapta on.

– Svejedno mi je. Ti mi nisi potreban – reče Kembel hladno.

Dorijan otvori vrata do polovine; i dok je otvarao, pade mu pogled pravo na sliku, koja je visila na jarkoj sunčevoj svetlo-

sti. Pred njom na podu ležala je zderana zavesa: i on se seti, da je prvi put u svom životu prošle noći bio zaboravio da pokrije kobno platno; i već je hteo jurnuti na nj kad prestravljen ustuknu nazad.

Kakva se to strašna mrlja, mokra i sjajna, crvenila na jednoj ruci, kao da se platno orosilo krvlju? Kako je to bilo strašno! – U tome trenutku učini mu se da je to mnogo strašnije od one neme prilike, za koju je znao da još pognuta sedi za stolom, a njegova kobna, groteskna senka na izmrljanoj prostirci uveravala ga je, da se nije pomakla s mesta, nego još sedi tamo gde ju je ostavio.

Dorijan uzdahnu duboko, otvori još više vrata i uđe u sobu, poluotvorenih očiju i okrenute glave, odlučno, ne po gledajući mrtvaca. Zatim se naže, diže zavesu, koja je blistala u zlatu i purpuru, i prebaci je preko slike.

Potom zastade, bojeći se da se okrene, i stade da razgleda izvijene šare na zavesi. Čuo je kako Kembel unosi težak sanduk, gvozdena klešta i druge stvari, koje je poručio da mu donesu za ovaj užasan posao. I on se zapita, da li su se Kembel i Bazil Holvard ikada poznavali i kakvo su mišljenje imali jedan o drugome?

– Sada me ostavi samog – ču on grubi glas za sobom.

On se okrete, izlete iz sobe, primećujući u magnovenju da mrtvac sedi zabačen na stolici i da Kembel blene u njegovo žuto voštano lice. Dok je silazio niz stepenice, ču kako se ključ okrete u bravi.

Bilo je davno prošlo sedam, kada je Kembel ponovo ušao u biblioteku. U licu je bio bleđ, ali potpuno miran.

– Uradio sam što si tražio od mene – reče on tihim glasom.

– A sada, zbogom. Nećemo se više nikada videti.

– Alane, ti si me spasao od propasti – reče Dorijan prosto-dušno. – To ti neću nikada zaboraviti.

Čim je Kembel otišao, uspe se gore. Soba je bila zasićena

oštrim mirisom azotne kiseline. Ali, stvorenje, koje je ranije sedelo za stolom bilo je iščezlo.

GLAVA XV

Iste večeri, u osam i po časova, uveo je lakej Dorijana Greja, u brižljivoj toaleti, sa krupnim pariskim ljubičicama u rupici od kaputa, u salon ledi Narboro. Imao je jaku glavobolju i bio veoma nervozan; ali, njegovo kretanje bilo je lako i ljupko kao uvek kada se nagnuo da poljubi ruku domaćice. Možda čovek nikada ravnodušniji ne izgleda nego kada treba da igra neku ulogu. Zacelo da niko, ko je te večeri video Dorijana Greja, ne bi poverovao da je on doživeo tragediju, koja je bila tako strašna kao nijedna u naše vreme. Verovalo se: da ovi nežni prsti nisu u stanju da potegnu nožem i učine greh, da ove nasmejjane usne nisu nikada hulile Boga i njegovu dobrotu. On se sam morao čuditi svom nemarnom ponašanju; i čitav trenut osećao je svu jezovitu slast svoga dvogubog bića.

Na okupu je bilo malo društvo, koje je ledi Narboro brzo sakupila. Domaćica je bila veoma pametna žena sa vidnim ostacima neosporne ružnoće, kako je to voleo da se izražava lord Henri. Ona se pokazala kao odlična supruga jednog od naših najdosadnijih ambasadora, i pošto je, kako dolikuje, položila svoga muža u mramorni mauzolej, koji je po njenom planu sagrađen, a svoje kćeri poudavala za neku bogatu, nešto postariju gospodu, posvetila se sva uživanjima francuskih romana, francuske kuhinje i – francuskog duha, kada je mogla da ga pronađe.

Dorijan je bio jedan od njenih prvih ljubimaca, i ona mu je uvek govorila kako se neobično raduje što ga nije upoznala u mlađim godinama.

– Dragi moj, uverena sam da bih se u vas ludo zaljubila – govorila je ona obično – i da bih bila sposobna da učinim zbog

vas najveće gluposti. Velika je sreća, što se onda još ništa nije znalo o vama. U moje vreme ludorije su bile tako retke, da nisam čak imala ni najbezazleniju ljubavnu vezu. Uostalom tome je bio sam Narboro kriv. On je bio veoma kratkovid; a nije nikakvo zadovoljstvo varati muža koji nikada ništa ne vidi.

Gosti su te večeri bili prilično dosadni. Kako je to ona Dorijanu objasnila iza jedne prilično pohabane lepeze, stvar je bila u ovome: jedna od njenih udatih kćeri iznenada je došla u posetu, i još dovela muža, što je stvar zacrnilo.

– Dragi moj, držim da to nije ni najmanje lepo od nje došapnu mu ona. – Istina, ja ih pohađam svakoga leta, kada se vraćam iz Hamburga; ali, stara žena, kao što sam ja, mora ponekad na svež vazduh, a osim toga ja ih uvek malo prodrmam. Nemate pojma kakvim životom oni tamo žive – najčistijim, pravim seljačkim životom. Ustaju rano jer imaju mnogo da rade, a ležu rano, jer imaju tako malo da misle. U celom tom kraju nije se još od vremena kraljice Elizabete dogodio nikakav skandal, zato svi tamo spavaju posle ručka. Ali, nemojte sedeti do njih, sedećete pored mene, pa ćete me zabavljati.

Dorijan promrmlja nekoliko laskavih reči i stade posmatrati oko sebe: da, zaista, društvo je bilo veoma dosadno! Dvojicu do sada nije nikada video, a ostali su bili: Ernest Harodi, jedna beznačajna ličnost srednjih godina, koja doduše nema neprijatelja, ali koju nijedan prijatelj ne trpi; za tim ledi Rikstn, jedna nakinđurena dama, orlovska nosa, oko četrdeset i sedam godina stara, koja se neprestano trudila da sebe kompromituje, ali je bila toliko ružna, da, na njeno veliko razočarenje, niko nije nikada hteo da poveruje ma što rđavo o njoj. Tu je bila i gospođa Erlin, jedno nametljivo ništavilo, koja je ljupko vrskala i imala crvenu mletačku kosu; ledi Alis Čepmen, domaćičina kćer, jedna beznačajna osoba, veoma loše odevena, sa karakterističnim engleskim licem, kojega se, posle viđenja ne sećamo nikada više, a muž joj, jedno rumeno stvorenje, bele

brade, koji je, kao i mnogi njegove kaste, bio uveren da preterana veselost može da zameni potpunu oskudicu u mislima.

Dorijanu je bilo gotovo žao što je došao, kada ledi Narboro pogleda u veliki pozlaćeni časovnik, koji se sa neukusnim šarama širio na kaminu, zastrvenom ljubičastom čojom, pa reče:

– Kako je ružno od Henrija Votona da tako zadocni. Jutros sam mu poslala poziv, i on mi je dao reč da me neće prevariti.

Dorijan se stade tešiti da će Hari doći, i kada se otvoriše vrata i on ču njegov meki melodični glas, gde se ljupko izvinjava nekom neistinom, odjednom se razvedri.

Ali, za stolom ipak nije mogao ništa da jede: sluge su odnosile nedirnute tanjire ispred njega. Ledi Narboro ga je neprestano prekorevala jer je držala da je to “uvreda za sirotog Adolfa” koji je ceo meni bio “naročito udesio za njega”. S vremena na vreme upirao je lord Henri svoj pogled u njega, čudeći se njegovom ćutanju i njegovoj rasejanosti. Sluga mu je neprestano punio čašu šampanjcem, i što je više pio izgledalo je da mu je žeđ sve veća.

– Dorijane – reče najzad lord Henri, kada su počeli da služe chaud-froid – šta je tebi večeras? Ti si tako neraspoložen.

– Verovatno je zaljubljen – reče ledi Narboro – pa se bojao da mi priča, da ne bih bila ljubomorna. Ima potpuno pravo.

– Draga ledi Narboro – došapnu joj Dorijan, smešeći se – ima više od nedelju dana kako nisam zaljubljen... upravo reći, otkako je gospođa od Ferola otišla iz Londona.

– Kako se vi muškarci možete zaljubiti u nju! – viknu stara gospođa. – Zaista, ne mogu da razumem.

– To je otud, ledi Narboro, što vas ona podseća na vreme kada ste bili još devojčica – reče lord Henri. – Ona je jedina veza između nas i vaše kratke suknjice.

– Ali, ona me ni najmanje ne podseća na moje kratke suknjice, lorde Henri! Dok se ja sasvim dobro sećam kako je ona

izgledala pre trideset godina u Beču... i kako je bila dekoltirana.

– Ona je i sad dekoltirana – odgovori lord Henri i uze maslinu svojim dugim prstima – i kada je najelegantnije obučena, liči na luksuzno izdanje kakvog lošeg francuskog romana. Ona je zaista divna i puna iznenađenja. Vanredan je njen talenat za porodičnu ljubav. Kada je izgubila trećeg muža, od žalosti joj je kosa postala žuta kao zlato.

– Hari, kako možeš reći tako što? – viknu Dorijan.

– Ovo je veoma romantično objašnjenje – nasmeja se domačica. – Ali, treći muž, lorde Henri! Ne mislite valjda da je Ferol četvrti?

– Da, ledi Narboro.

– Ta, ja vam ništa ne verujem.

– Dobro, onda pitajte gospodina Greja; on je jedan od njenih najprisnijih prijatelja.

– Je li istina, gospodine Greje?

– Ona me u to uverava, ledi Narboro – odgovori Dorijan. – Ja sam je zapitao, da ne nosi i ona kao Margarita od Navare ubalsamovana srca svojih muževa o pojasu? Ona mi reče, da to ne čini samo zato što nijedan od njih nije imao srca.

– Četiri muža! Vere mi, to je trop de zèle.

– Ja sam joj rekao da je trop d'audace – odgovori Dorijan.

– O, moj dragi, ima ona za sve smelosti! A kakav je Ferol? Ja ga ne poznajem.

– Muževi vanredno lepih žena spadaju u red zločinaca – reče lord Henri i ispi vino.

Ledi Narboro ga lupi lepezom.

– Lorde Henri, ne čudi me ni najmanje što se sav svet žali na vas da ste veoma zli.

– Koji to svet? – zapita lord Henri, dižući obrve. – Možda onaj budući. Današnji svet i ja slažemo se odlično.

– Svi moji poznanici tvrde da ste veoma zli! – viknu stara dama, tresući glavom.

Lord Henri se uozbilji neko vreme.

– Strašno je – reče naposletku – kako danas ljudi blude i govore za našim leđima stvari koje su potpuno... istinite.

– Zar nije nepopravljiv – viknu Dorijan i naže se unapred.

– Nadam se – reče domaćica, smešeći se. – Ali, ako svi vi na ovako smešan način obožavate gospođu od Ferola, onda se zaista moram i ja ponovo udati, da bih bila u modi.

– Vi se nećete više nikada udati, ledi Narboro – upade joj u reč lord Henri. – Vi ste bili odviše srećni! Samo žena koja se gnušala svoga prvoga muža, udaje se po drugi put. Čovek se ponovo ženi zato što je obožavao svoju prvu ženu. Žene probaju sreću, muževi je stavljaju na kocku.

– Narboro nije bio savršen! – viknu stara dama.

– Da je bio savršen, moja draga ledi, vi ga ne biste voleli. Žene nas vole zbog naših mana. Ako ih imamo dovoljno, one nam praštaju sve, čak i naš duh! Ja se bojim, ledi Narboro, da me nećete više nikada pozvati na večeru, posle svega ovoga što sam rekao; ali, sve je ovo cela celcata istina.

– Razume se da je istina, lorde Henri. Kad vas mi žene ne bismo volele zbog vaših mana, šta bi bilo od vas? Nijedan se od vas ne bi oženio, i vi biste obrazovali sektu nesrećnih bećara. Ali, to vas ne bi mnogo izmenilo. Danas svi muževi žive kao bećari, a svi bećari kao muževi.

– Fin de siècle – prošapta lord Henri.

– Fin du globe – odgovori domaćica.

– Ja bih želeo da je fin du globe – reče Dorijan i uzdahnu.

– Život je veliko razočaranje.

– O, dragi moj! – uzviknu ledi Narboro navlačeći rukavicu.

– Nemojte mi reći da ste iscrpeli život. Kad muškarac to kaže, onda znamo da je život njega iscrpeo. Lord Henri je preko svake mere bezbožan; ali, ponekad zaželim da sam i ja takva.

Međutim, vi ste stvoreni da budete dobri... Vi ste krasni! Ja vam moram naći lepu ženu. Jeste li i vi mišljenja, lorde Henri, da treba gospodin Grej da se ženi?

– Ja mu to stalno govorim, ledi Narboro – odgovori lord Henri i duboko se pokloni.

– Lepo, onda ćemo se potruditi da mu nađemo dobru priliku. Ja ću noćas pažljivo da prelistam rodoslov plemića, pa ću napraviti spisak svih mladih dama koje su u pitanju.

– Sa naznačenjem starosti, ledi Narboro? – upita Dorijan.

– Razume se, sa naznačenjem godina, sa malim retušom. Samo se ne smemo zatrčati. Ja hoću da bude ono, što "Morning Post" zove "zgodnom prilikom", tako da oboje budete srećni.

– Kakve sve besmislice ne govore ljudi o srećnim brakovima! – viknu lord Henri. – Čovek može biti srećan sa svakom ženom sve dok je ne voli.

– O, kakav ste vi cinik! – uzviknu stara dama, gurnu stolicu unazad i mahnu glavom ledi Rikstn. – Morate uskoro opet doći i večerati sa mnom. Vi zaista otvarate čoveku volju za jelo, mnogo bolje nego što mi to propisuje domaći lekar, ser Andru. Morate mi samo reći kakvo društvo volite. To mora biti divan skup ljudi.

– Ja volim ljude, koji imaju budućnost i žene koje imaju prošlost – odgovori on. – Ili nameravate da skupite čisto žensko društvo?

– Gotovo se bojim – reče ona, dižući se. – Ah, ledi Rikstn, molim vas hiljadu puta za oproštaj – nastavi ona – nisam prijetila da još pušite svoju cigaretu.

– Ne mari ništa, ledi Narboro. Ja odviše pušim. Uбудuće se moram ograničiti.

– Molim vas, ledi Rikstn, da to ne činite – reče lord Henri. – Umerenost je kobna. Dovoljno nije ništa bolje od običnog obeda. Više nego dovoljno isto je što i svečan obed.

Ledi Rikstn ga pogleda sa čuđenjem.

– Lorde Henri, morate jedno popodne da me posetite, pa da mi to objasnite. Vaša je teorija veoma primamljiva – reče ona, izlazeći iz sobe.

– Sada vas molim, da ne dužite mnogo sa svojom politikom i svojim skandalima! – doviknu mu ledi Narboro sa praga. – Ako to budete činili, svađaćemo se sigurno kad dođete gore.

Muškarci se nasmejaše, a gospodin Čepmen zvanično se diže sa donjega kraja i sede gore. Dorijan Grej promeni mesto i sede do lorda Henrija. Gospodin Čepmen otpoče da govori sa patosom o položaju u parlamentu. On je glasno otrcavao svoje protivnike. Reč “doktrinar” – ta užasna reč za britanski duh, izbijala je s vremena na vreme u njegovim nastupima smejanja. Kao ukras rado je ponavljao u govoru prve slogove. Englesku je zastavu isticao na vrhunce misli. Urođenu glupost rase – koju je rado krstio zdravim engleskim razumom – smatrao za temelj društva.

– Oko usana lorda Henrija zaleprša osmejak, i on se okrete i pogleda Dorijana.

– Moj dragi mladiću, osećaš li se bolje? – upita ga on. – Za vreme večere izgledao si dosta loše.

– Sasvim dobro mi je, Hari. Umoran sam. To je sve.

– Sinoć si bio divan. Malu si vojvotkinju sasvim očarao. Rekla mi je da će doći u Selbi.

– Obećala mi je da će doći dvadesetog.

– Hoće li biti i Manmut?

– O, da, Hari.

– Strašno mi je dosadan, gotovo isto koliko i njoj. Ona je veoma pametna, gotovo i odviše za jednu ženu. Nedostaje joj neopisana draž slabosti. Noge od ilovače čine zlato na kipovima dragocenim. Njene su noge krasne, ali nisu od ilovače. Bele porcelanske noge, ako hoćeš. One su već izdržale vatru, a što vatra ne uništi, ona prekali. Ona ima mnogo iskustva.

– Je li odavno udata? – upita Dorijan.

– Večnost, uverava me. Prema plemićkom rodoslovu... mislim da je deset godina; a deset godina sa Manmutom može se računati u večnost. Ko će još doći?

– O, Vilabi, lord Regbi sa ženom, naša domaćica, Džefri Kluston, naše obično društvo. Pozvao sam i lorda Grotrijana.

– On mi se sviđa – reče lord Henri. – Mnogi ne mogu da ga trpe; ali, ja nalazim da je dražestan. Ponekad preteruje u oblačenju; ali, to nadoknađuje time što je uvek preterano obrazovan. On je veoma moderna pojava.

– Hari, ne znam sigurno, da li će moći da dođe. Možda će morati da ide sa svojim ocem u Monte Karlo.

– Ah, kakav je to teret imati porodicu! Postaraj se da dođe. Nego, Dorijane, ti si sinoć rano pobeo? Ostavio si nas još pre jedanaest. Šta si radio posle toga? jesi li pravo

otišao kući?

Dorijan ga pogleda i namračio čelo.

– Ne, Hari – reče najzad – kad sam došao kući bilo je skoro tri.

– Da nisi bio u klubu?

– Da – odgovori on i ugrize usne. – Ne, to nisam hteo da kažem. U klubu nisam bio. Vrljao sam onako. Ne znam više šta sam radio... Kako si radoznao, Hari! Uvek hoćeš da znaš šta ko radi. Ja opet uvek želim da zaboravim i sam što radim. Ako baš hoćeš da znaš tačno vreme, vratio sam se kući u dva i po. Bio sam zaboravio ključ od kapije, pa sam morao da zovem slugu. Ako je potrebno da to neko posvedoči, možeš njega pitati.

Lord Henri sleže ramenima.

– Dragi moj mladiću, kao da me se to tiče! Hajdemo gore u salon. Ne pije mi se šeri, gospodine Čepmen, hvala lepo. Dorijane, tebi se nešto dogodilo. Kaži mi šta je. Večeras si sasvim drugi čovek.

– Hari, ne obraćaj pažnju na mene. Ja sam razdražen i loše raspoložen. Svратиću sutra do тебе или прекосутра. Molim te, izvini me kod leđi Narboro. Neću ići gore. Idem kući. Moram da idem kući.

– Dobro, Dorijane. Nadam se da ćeš mi sutra doći na čaj. I vojvotkinja će doći.

– Gledaću da dođem Hari – reče Dorijan i iziđe iz sobe.

Kada se odvezao kući, oseti da ga ponovo obuzima strah, koji je mislio da je ugušio. Pitanje, koje mu je lord Henri slučajno bio postavio, trenutno ga je zbunilo i razdražilo, a živci su mu bili tako potrebni. Stvari, koje su mogle biti opasne, morale su se uništiti. On se strese. I sama pomisao da ih se treba dotaći bila mu je strašna.

Pa, ipak, to je moralo biti. To mu je bilo jasno; i kada je zatvorio za sobom vrata od svoje biblioteke, otvori tajnu fioku, u koju beše sakrio Bazilov ogrtač i torbu. Vatra je jako gorela; ali, on, ipak, metnu još jedno drvo. Smrad od zapaljenih haljina i kože bio je strašan. Trebalo je tri četvrti sata dok je sve izgorelo. Kada je sve bilo gotovo, Dorijan se oseti slab i bolestan, i pošto je sagoreo nekoliko mirišljavih alžirskih svećica na zažarenom mangalu, protrlja čelo i ruke hladnim sirćetom, koje je mirisalo na mošus.

Odjednom se strese. Oči mu zasvetleše čudnim sjajem, i on stade nervozno da grize donju usnu. Između oba velika prozora stojao je veliki florentinski orman od abonosa sa šarama od slonove kosti i plavog lapisa. Dorijan je gledao u njega kao u nešto što je u stanju da općini i ulije strah, kao da skriva nešto za čim je čeznuo i čega se u isto vreme skoro gnušao. Poče življe da diše. Bezumna ga žudnja obuze. Zapali cigaru, pa je odmah baci. Očni kapci mu se spustiše tako da su mu duge trepavice skoro dodirivale obraze. Ali, on je neprestano gledao u orman. Najzad se diže sa divana, na kojem je ležao, pristupi ormanu, otvori ga i pritište jedno tajno dugme. Jedna trougla

fioka iziđe na videlo. Instinktivno se prsti krenuše k njoj, potonuše u nju i stegoše nešto. To je bio mali kineski kovčević od crnog laka sa zlatnim pegama, veoma vešto izrađen, strane su mu bile išarane tankim vijugama, a na svilenim širitima, sa nanizanim kristalnim zrnima, visile su kićanke od metalne žice. On otvori kovčeg. U njemu je ležala neka zelenkasta pasta, slična vosku, neobično teška i oštra mirisa.

On se kolebao nekoliko trenutaka sa čudnim nepomičnim osmehom na licu. Zatim se strese, mada je u sobi bilo veoma toplo, uspravi se i pogleda u sat. Bilo je dvadeset minuta do dvanaest. On ostavi kovčević, zatvori orman i ode u svoju sobu za spavanje.

Dok je ponoć slala svoje metalne otkucaje kroz taman vazduh, iskrade se Dorijan Grej, u prostom odelu sa rupcem oko vrata, nečujno iz kuće. U ulici Bond ugleda neka kola sa jednim konjem. Zaustavi kočijaša i reče mu polako jednu adresu.

Čovek odmahnu glavom.

– Odviše je daleko – progundā on.

– Evo vam zlatnik. Dobićete još jedan, ako budete vozili brzo – reče Dorijan.

– Dobro gospodine – odvrati kočijaš. – Za jedan sat bićete tamo. – I pošto je gost ušao u kola, okrenu konja i stade brzo da vozi prema Temzi.

GLAVA XVI

Studena kiša poče da pada, i žmiravi ulični fenjeri gledali su kao aveti iz magle koja se spustila. Krčme su se baš zatvarale, a tamne muške i ženske senke tiskale su se oko vrata u malim gomilama. U nekim krčmama razlegao se grubi smeh, u drugima su se čule pijanice kako se svađaju i psuju.

Zavaljen u kolima, sa šeširovom do očiju, posmatrao je Dorijan Grej ravnodušno ovu velikovarošku bedu i prljavštinu, ponavljajući s vremena na vreme reči, koje mu je rekao lord Henri prvoga dana kada su se upoznali: "Čulima lečiti dušu, a dušom čula". Da, tu je, ležala tajna. On je to često pokušavao, pa je hteo i sada da pokuša. Bilo je jazbina gde se krčmio opijum, u kojima se mogao kupiti zaborav, jazbina užasa, gde su uspomene na stare grehove brisane bezumljem novih.

Mesec je visio nisko na nebu kao da je žuta lobanja. S vremena na vreme golem crn oblak pružao je svoju ruku i zaklanjao ga. Fenjeri su postajali ređi, a ulice sve tešnje i mračnije. Jedanput je kočijaš bio pogrešio put i morao da se vrati više stotina metara. Konj je bio sav u peni, gacajući po glibu. Okna na kolima bila su pokrivena sivom maglenom koprenom.

"Čulima lečiti dušu, a dušom čula!" Kako su mu brujale te reči u ušima! Njegova je duša sigurno bila samrtno bolna. Jesu li je zaista mogla čula izlečiti? Prolivena je nevina krv. Da li je bilo moguće iskupiti ovaj greh? Ah, iskupljenja nije bilo; ali, ako nije bilo moguće dobiti oprostaj, mogao se naći zaborav, i on se reši da ga nađe, i da stvar koja ga je mučila zgazi i smrvi kao zmiju koja ga je ujela. Zaista, kakvo je pravo imao Bazil da njemu onako govori? Ko ga je postavio sudijom nad drugi-

ma? On mu je rekao strašne, užasne reči, koje se nisu mogle podneti!

Dalje, sve dalje teturala su se kola, a njemu se činilo da sve lakše idu. Otvori prozor i viknu kočijašu da vozi brže. Strašna žeđ za opijumom poče da ga muči. Guša mu je gorela, a prsti su mu nervozno igrali. Kao da je pomahnitao, udari štapom konja. Kočijaš se nasmeja, i ošinu konja bičem. Sada se Dorijan nasmeja, a kočijaš učuta.

Put kao da se otegao u beskonačnost, ulice su ličile na grdnju crnu paučinu. Monotonija je postala nesnosiva, i kada je magla postala gušća, njega obuze strah.

Zatim su prolazili pored usamljenih ciglana. Magla je ovde bila prozračnija, i već je mogao da raspoznaje čudne velike peći u obliku boce, sa lepezastim plamenim jezicima narandžaste boje. Dok su prolazili, zalaja pas, a negde daleko u tami čuo se krik zalutala galeba. Konj posrnu, uplaši se i pojuri trkom.

Posle nekoga vremena, skrenuše opet sa blatnjavog ka menja. Prozori na kućama većinom su bili tamni; ali, ovde-onde, videle su se fantastične siluete iza osvetljenih zavesa. Dorijan stade da ih posmatra ljubopitljivo. One su se kretale kao ogromne lutke i micale udovima kao živa bića. On se razjari na njih: u srcu mu je ključalo od gneva. Kada su skrenuli za ugao, sa jednih otvorenih vrata zakrešta neka žena, a dva su čoveka jurila za kolima nekoliko stotina metara. Kočijaš ih ošinu bičem.

Kažu da strast okreće čoveku misli u krug. Izvesno je da su ispijene usne Dorijana Greja neprestano ponavljale nežne reči o duši i čulima sve dotle dok nije našao u njima takoreći potpun izraz svoga raspoloženja i odobravanjem intelekta opravdao strasti koje bi ovladale njime i bez toga. Od ćelije do ćelije njegovoga mozga gmizala je ista misao i divlja žudnja za životom; najstrašnija od svih ljudskih žudnji; nadimala je snagom svaku mišicu i svaki tanani nerv. Rugobu, koju je nekada

toliko mrzeo, jer je činila stvari realnim, voleo je sada iz istog razloga. Ona je za njega bila jedino realno. Surova dernjava, odvratna krčma, grubo nasilje lakomislenog života, niskost lopova i zločinaca, sve je to u intenzivnoj stvarnosti utisaka sa državalo mnogo više života nego sve sanjalačke senke poezije. To je ono što je njemu bilo potrebno radi zaborava. Za tri dana hteo je da bude slobodan.

Odjednom zaustavi kočijaš konje na kraju jedne mračne ulice. Iznad niskih krovova i zupčastih dimnjaka štrčale su crne katarke brodova. Iznad pristaništa visile su maglene krpe kao kakva fantastična jadrila.

– Ovde nekako, zar ne, gospodine? – začu se promukao glas kroz prozorče.

Dorijan se trže i okrete.

– Dobro je! – odgovori on, pa siđe brzo, dade kočijašu napojnicu i uputi se žurno obali. Ovde-onde svetlucau je fenjer na krmi kakvog velikog trgovačkog broda. Svetlost je drhtala, prelivajući se u blatu. Crvena svetlost dopirala je sa jednoga broda, usidrenog napolju, u koji su tovarili ugalj. Klizava kaldrma ličila je na moker mekintoš.

Dorijan požuri dalje ulevo, osvrćući se pokatkad da vidi, da li ga ko ne prati. Posle sedam ili osam minuta zastade pred neki bedan kućerak, stešnjen između dve velike fabrike. Na jednom prozoru na krovu gorela je lampa. On zastade i zakuca na poseban način.

Posle nekoliko trenutaka začuše se u dvorištu koraci i kako neko dreši lanac. Vrata se oprezno otvoriše i on uđe, prolazeći ćutke pored jedne male bedne osobe, koja je šćućureno stojala u senci. Na dnu dvorišta visila je u ritama zelena zavesa, lelujući se tamo-amo na vetru, koji beše zajedno s njim ušao sa ulice. On odgurnu zavesu uđe u jedan dugačak nizak prostor koji je ličio na nekakvu trećerazrednu dvoranu za igranje. Po okolnim zidovima gorele su gasne cevi, čiji su svetli plamenovi

treperili tupo i razvučeno u naspramnim ogledalima uprljanim od muva. Masni reflektori od uvijenog lima, namešteni iza njih, bacali su svetle i drhtave kolutove. Pod je bio pokriven žutom strugotinom, koja je ovde-onde bila zgrudvana sa blatom od obuće, i na kojoj su se ocrtavali crni kolutovi od prosutog pića. Nekoliko Malajaca čučalo je sa podvijenim nogama oko mangala i igralo se piljaka, pokazujući za vreme govora svoje bele zube. Za stolom u uglu, podbočen, protezao se neki matroz; a pored drečecim bojama obojenog bifea, koji je zauzimao celu jednu stranu odaje, stajale su dve propale ženturače i rugale se nekom starcu, koji je sa gađenjem četkao rukave svoga kaputa. – Misli da je dobio crvene mrave – dobaci jedna od njih, smejući se, kada je pored nje prošao Dorijan. Starac je pogleda prestravljen, i zajeca.

U dnu sobe nalazile su se male stepenice koje su vodile u jedno mračno odeljenje. Kada je Dorijan žurno prešao sva tri trošna stepenika i uspeo se gore, zapahnu ga težak miris opijuma. On stade duboko da diše, i nozdrve su mu drhtale od pohote. Kada je ušao unutra, pogleda ga neki mladić sa glatko razdeljenom plavom kosom, koji je pognut nad lampom palio svoju dugu tanku lulu, i pozdravi ga neodlučno glavom.

– Ti ovde, Adrijane? – prošapta Dorijan.

– Gde bih inače bio? – odgovori ovaj ravnodušno. – Niko sa mnom neće više da opšti.

– Mislio sam da si otputovao iz Engleske.

– Darlington neće ništa da preduzme protiv mene. Moj brat je najzad isplatio menicu. Ni Džordž neće više da opšti sa mnom. Meni je baš svejedno! – dodade on, uzdišući. – Dok je čoveku ovoga želja, ne treba mu prijatelja. Ionako mislim da sam ih imao odviše.

Dorijan se strese, pa baci pogled na groteskna lica oko sebe, koja su, ležeći, zauzimala tako fantastične položaje na pode-ranim strunjačama. Iskrivljeni udovi, otvorene gubice i tupe

ukočene oči jako su ga privlačili. Njemu su bili poznati čudni rajevi, u kojima su oni patili: poznavao je noćne pećine koje su ih posvećivale u tajne novih naslada. Njima je bilo mnogo bolje nego njemu. On je bio okovan za svoju misao. Uspomena mu je nagrizala dušu, kao neka strašna bolest. Često mu je bilo kao da vidi kako ga gledaju oči Bazilove. Osećao je da mu je bilo nemoguće ostati ovde: mučilo ga je prisustvo Adrijana Singltona. Najradije bi se zavukao negde gde ga niko ne poznaje. Hteo je da beži od samoga sebe.

– Idem u drugi lokal – reče on posle kratkog ćutanja.

– Na kej?

– Da.

– Besna mačka je sigurno tamo. Ovde je više ne trpe. Dorijan sleže ramenima:

– Ja sam sit žena koje vole. Žene koje mrze mnogo su zanimljivije. Uostalom, opijum je tamo bolji.

– Sasvim isti.

– Držim da je bolji. Hajde da popijemo koju. Ja moram nešto da pijem.

– Neću ništa – progunđa mladić.

– Svejedno, pođimo.

Adrijan Singleton ustade sanjiv i pođe za Dorijanom ka bifeu. Neki melez sa poderanom čalmom i pohabanim ogrtačem pozdravi ih, kezeći se, i metnu pred njih dve čaše i bocu sa rakijom. Žene priđoše i počеше da brbljaju. Dorijan im okrete leđa i šapnu nešto Adrijanu Singletonu.

Jedna od njih iskrevelji lice kao krivi malajski nož.

– Danas smo veoma oholi – podsmehnu se ona.

– Tako ti Boga, nemoj govoriti! – prodera se Dorijan i udari nogom o pod. – Šta hoćeš? Novca? Na! Samo ostavi me na miru!

U magnovenju sevnuše dve crvene varnice u njenim vodnjikavim očima, pa se ponova ugasiše; oči su sada izgledale

mutne i staklene. Žena zabaci glavu i grčevito skupi prstima novac sa stola. Njena je drugarica posmatraše zavidljivo.

– Besciljno je – reče Adrijan Singleton, i uzdahnu. – Neću da se vratim. Šta to mari? Ovde se osećam veoma ugodno.

– Ali, pisaćeš mi, ako ti što zatreba? – upita ga Dorijan posle kraćeg vremena.

– Može biti!

– Onda, laku noć!

– Laku noć! – odgovori mladić i pođe opet uz stepenice, brišući rupcem suva usta.

Sa izrazom patnje na licu uputi se Dorijan izlazu. Kada je odgurnuo zavesu, razleže se strašan kikot sa obojenih usana žene, koja je od njega primila novac.

– Eno, odlazi čovek koji je prodao svoju dušu đavolu! – prodera se ona promuklim glasom.

– Da si prokleta! – odvrati on. – Ne smeš me tako zvati!

Ona puče prstima. – Što, da nećeš da te zovem Čarobnim kraljevićem; to bi ti se zacelo dopalo? – prodera se ona za njim.

Matroz, koji je za stolom dremao, ču to, pa skoči i stade divljački gledati oko sebe. Udarac kapije potresao mu je uvo. I on izlete na ulicu.

Dorijan Grej idāše brzim koracima po sitnoj kiši duž keja. Susret sa Adrijanom Singletonom čudno ga je potresao, te stade da premišlja da li je odista on kriv za propast toga mladića, kao što mu je to bio rekao Bazil Holvard onako uvredljivim rećima. On ugrize usnu. Nekoliko trenutaka oči su mu bile ispunjene tugom. Ali, naposletku, šta ga se ticalo? Život je bio suviše kratak da bi čovek mogao uzeti na svoja leđa i tuđe grehove! Svaki je živeo svojim životom i plaćao za to naroćitu cenu. Jedina je nesreća bila ta, što se za jednu jedinu pogrešku moralo plaćati često. Moralo se neprestano ponova plaćati. Sudbina nije mogla sa čovekom nikada da zakljući račune.

Psiholozi kažu, da ima trenutaka kada strast za grehom, ili za onim što svet naziva grehom, tako ovlada čovekom, da izgleda kao da je svaka njegova žilica, svaka ćelija njegovog mozga ispunjena strahovitim silama. U takvim trenucima ljudi i žene gube svoju slobodnu volju i kreću se strašnome kraju kao automati. Oni ne mogu da biraju; a savest je mrtva, ili, ako još živi, živi samo za to, da buni da njenu draž, a neposlušnosti njenu čar. Jer su svi gresi, kako nas time teolozi neumorno uspavljaju, plodovi neposlušnosti. Kad je onaj uzvišeni duh, zornjača svega zla, pao sa neba, pao je samo zato što je bio buntovnik...

Neosetljiv, sa mislima uperenim na zlo, zamračena duha i sa dušom koja je žudila za bunom, žurio je Dorijan Grej jednako ubrzavajući korake. Ali, kada je skrenuo u jednu mračnu kapiju, kroz koju je često vodio najkraći put do ozloglašena mesta, koje je sada hteo da poseti, oseti odjednom kako ga neko ščepa s leđa pa ga, pre no što bi mogao da se odbrani, pribi uza zid i snažnom rukom steže za vrat.

Kao mahnit borio se za svoj život, uspevši posle strašnog napora da se oslobodi prstiju koji su mu stezali vrat. Odmah zatim ču kako škljocnu revolver i ugleda svetlu cev upravljenu na njegovo čelo. Prema njemu je stojala tamna prilika jednog zdepastog čovečuljka.

– Šta hoćete? – zapita Dorijan, teško dišući.

– Budi miran! – reče nepoznati. – Ako se makneš, ubiću te.

– Vi ste ludi! Sta sam vam učinio?

– Ti si upropastio Sibilu Vejn! – glasio je odgovor – a Sibilu Vejn je moja sestra. Ona se ubila. Znam. Ti si kriv za njenu smrt. Zakleh se da ću te pri povratku ubiti. Godinama sam te tražio. Ali, nisam imao na šta da se oslonim: nije bilo traga. Dva stvorenja, koja bi te mogla opisati, davno su mrtva. Ništa nisam znao o tebi; poznavao sam samo nadimak, koji ti je ona

dala. Noćas sam ga slučajno čuo. Pomoli se Bogu jer sada moraš umreti.

Dorijan Grej beše premro od straha.

– Ja je nisam poznavao – stade da muca. – Nisam nikada za nju čuo. Vi ste poludeli.

– Priznaj bolje sve svoje grehove! Jer kao što je istina da se zovem Džems Vejn, tako je izvesno da ćeš poginuti.

Trenutak je bio strašan. Dorijan nije znao šta da kaže, čime da otpočne.

– Na kolena! – zaurla nepoznati. – Dajem ti trenutak vremena, da se pomoliš Bogu... ne više! Ja putujem večeras u Indiju, pa moram prethodno da svršim svoj posao. Trenutak, ne više!

Dorijanu klonuše ruke. Ukočen od straha nije znao kako da otpočne. Odjednom mu sevnu kroz mozak divna nada.

– Stanite! viknu on. – Koliko ima godina od kako vam je sestra umrla! Govorite brzo!

– Osamnaest – reče drugi. – Što pitaš? Šta će ti godine?

– Osamnaest godina! – nasmeja se Dorijan pobedničkim glasom. – Osamnaest godina! Odvedite me do fenjera i pogledajte mi lice.

– Džems Vejn oklevaše jedan trenutak, ne mogući da shvati šta ovaj hoće. Onda ščepa Dorijana i izvuče ga ispod kapije.

Iako je fenjer čkiljio, a svetlost bila slaba, pošto je vetar pretio da je ugasi, ipak je bila dovoljna da mu otkrije strašnu zabludu, u koju beše ušao. Lice čoveka, koga je hteo da ubije, imalo je svežinu mladosti, pokazivalo je njenu neokaljanu čistoću. Izgledao je da nema više od dvadeset godina; tek ako je bio nešto stariji od njegove sestre, kada se od nje rastao pre mnogo godina. Bilo je očevidno da ovo nije onaj čovek koji je razorio njen život.

Džems ga pusti i povede se...

– Bože! Bože! – uzviknu on. – A ja umalo što vas nisam ubio!

Dorijan Grej dahnu dušom.

– Čoveče, zamalo niste izvršili strašan zločin – reče on, gledajući ga oštro. – Neka vam to bude nauka, da se ne svetite nikada svojom rukom.

– Oprostite mi, gospodine! – promuca Džems Vejn. – Prevario sam se. Zavela me je reč što sam je slučajno našuo u onoj prokletoj krčmi.

– Bolje idite kući i bacite svoje pištolje; inače, možete imati neprijatnosti – reče Dorijan, pa se okrete i pođe lagano niz ulicu.

Džems Vejn je stajao užasnut na kaldrmi, drhtao je celim telom. Ne potraja dugo, a jedna tamna senka, koja se šunjala pored mokroga zida, pojavi se na svetlost i priđe mu lagano. Osetiv tuđu ruku na svome ramenu, prestravljen, okrenu se. Pored njega je stajala jedna od onih žena koje su pile za bifeom.

– Zašto ga nisi ubio? – zasikta ona i približi svoje preživelo lice njegovom. – Znala sam da ćeš ga pratiti čim si izjurio iz krčme. Ludače! Trebalo je da ga ubiješ. On ima silan novac, a gori je od najgoreg.

– Nije onaj što ga tražim – odgovori on – niti mi je ičiji novac potreban. Meni je potreban život jednoga čoveka. Onaj, što ga ja tražim mora imati sada oko četrdeset godina. A ovaj je bio gotovo dečak. Bogu hvala, te nisam uprljao ruke njegovom krvlju.

Žena se gorko nasmeja.

– Gotovo dečak! – podsmevala mu se ona. – Boga mi, čoveče skoro će biti osamnaest godina otkako je Čarobni kraljević od mene načinio ovo što sam.

– Lažeš! – prodera se Džems Vejn.

Ona diže ruku k nebu.

– Tako mi Boga, ne lažem!

– Zaklinješ se Bogom?

– Ubi me, ako nije tako. On je najgori od gostiju. Kažu da je svoju dušu prodao đavolu za lepo lice. Upoznala sam ga pre osamnaest godina, ali, on se od tada malo promenio. Utoliko više sam se ja promenila – dodade, žmirkajući očima.

– Možeš da se zakuneš?

– Zaklinjem se! – jeknu promuklo iz njenih ružnih usta. – Ali, nemoj me odati – zacvili ona. – Bojim ga se... Daj mi koju paru, za prenoćište.

On opsova nešto i jurnu iza ćoška; ali, Dorijan Grej beše već otišao. Kada se osvrnuo, žene je takođe bilo nestalo.

GLAVA XVII

Posle nedelju dana sedeo je Dorijan Grej u Selbi Rojalu, u staklenoj bašti, i ćaskao sa ljupkom vojvotkinjom od Manmuta. Ova je bila njegov gost zajedno sa mužem joj, starcem od šezdeset godina, koji je izgledao iznuren. Bilo je vreme čaju, i blaga svetlost velike lampe, okružene čipkastim velom, koja je stajala na stolu, treperila je po skupocenom porcelanu i posuđu od kovana srebra, što je stajalo pored vojvotkinje. Njene bele ruke kretale su se nežno između šolja, a pune rumene usne njene smešile se nečemu što joj je Dorijan došaptavao. Lord Henri seđaše naslonjen u jednoj vrbovoj naslonjači, koja je bila postavljena srebrnastom svilom, i posmatrao oboje. Na divanu, boje bresaka, sedela je ledi Narboro, pretvarajući se da sluša vojvodu kako joj opisuje jednu brazilijansku bubu, kojom je u poslednje vreme obogatio svoju zbirku. Tri mladića u elegantnom smokingu služila su dame kolačima. Gostiju je bilo dvanaest, a očekivalo se da će ih sutra doći još.

– O čemu to razgovarate? – reče lord Henri, priđe stolu i ostavi šolju. – Gledis, Dorijan ti je, nadam se, ispričao moju nameru da sve krstim ponovo. To je izvrsna ideja.

– Ali, ja, Hari, neću da promenim svoje ime – odgovori vojvotkinja, gledajući ga svojim divnim očima. – Ja sam potpuno zadovoljna svojim imenom, a mislim da je i gospodin Grej zadovoljan svojim.

– Draga moja Gledis, ja ne bih promenio nijedno od ta dva imena ni za šta na svetu. Oba su savršena. Ja sam isključivo mislio na cveće. Juče otkinuh jednu orhideju, da se zakitim njome. Cvet je bio pegav i divan, i tako privlačan kao sedam smrtnih grehova. U jednom trenutku, kada nisam ništa mislio,

zapitah vrtlara kako se cvet zove. On mi reče, da je to neki lep primerak “robinzonijane” ili nešto drugo isto tako strašno. Žalosna je istina, ali mi smo izgubili sposobnost da predmetima dajemo lepa imena. A ime je sve. Ja se ne borim nikada protiv dela. To je razlog što mrzim vulgarni realizam u literaturi. Čoveka, koji može lopatu da zove lopatom, trebalo bi naterati da njome kopa. To je jedino za što je sposoban.

– Onda, Hari, kako da krstimo tebe? – zapita ona.

– Ime mu je knez Paradoks – reče Dorijan.

– Odmah se prima – uzviknu vojvotkinja.

– Ali, ja neću da čujem za nj – nasmeja se lord Henri i sede na stolicu. – Od takve se etikete čovek ne može nikada spasti. Odbijam tu titulu.

– Kraljevi ne mogu da se odriču dostojanstva – opomenuše ga lepe usne.

– Dakle, hoćeš da branim svoj presto?

– Da.

– Moje istine pripadaju sutrašnjici.

– Ja im pretpostavljam današnje zablude – odgovori ona.

– Gledis, ti me lišavaš oružja! – uzviknu on, ushićen njenom čudi.

– Tvoga štita, koplja ne...

– Nikada ne ratujem protiv lepote – reče on i odmahnu rukom.

– To je tvoja greška, Hari, veruj mi. Ti precenjuješ lepotu.

– Kako to možeš da kažeš? Ja smatram i to priznajem da je bolje biti lep nego dobar; ali, opet, niko pre nego ja neće priznati da je bolje biti dobar nego ružan.

– Onda je, dakle, rugoba jedna od sedam smrtnih grehova? – viknu vojvotkinja. – Šta je sa tvojim poređenjem sa orhidejama?

– Gledis, rugoba je jedna od sedam smrtnih vrlina. Kao do-

bra torijevka, ne smeš da ih potcenjuješ. Pivo, *Biblija* i sedam smrtnih vrlina načinili su od naše Engleske ovo što je danas.

– Zar ti ne voliš svoju domovinu? – upita ona.

– Ja u njoj živim.

– Da bi je bolje kudio.

– Bi li ti više volela da o našoj zemlji prisvojim mišljenje Evrope?

– Šta kažu o nama?

– Da se Tartif iselio u Englesku i tu otvorio dućan.

– Hari je li to tvoja opaska?

– Poklanjam ti je.

– Ne mogu da je upotrebim. Suviše je istine u njoj.

– Ne treba da se bojiš. Naši zemljaci ne poznaju sebe nikada u opisima.

– Praktični su.

– Više su lukavi nego praktični. Kada zaključuju svoje glavne knjige, onda uvek izjednačuju glupost sa bogatstvom, a porok sa licemerstvom.

– Pa, ipak, izvršili smo velika dela.

– Velika su nam dela natovarena, Gledis.

– Mi smo taj teret podnosili.

– Samo od berze.

Ona zatrese glavom.

– Ja verujem u našu rasu! – uzviknu ona.

– Ona predstavlja nametljivost koja je preživela.

– Ona se razvija.

– Opadanje me privlači mnogo više.

– A umetnost? – upita vojvotkinja.

– Ona je bolest.

– Ljubav?

– Iluzija.

– Religija?

– Moderna zamena vere.

– Ti si skeptik.

– Nikada! Skepticizam je početak svakog verovanja.

– Šta si?

– Određivanje je ograničavanje.

– Daj mi konac.

– Konci su pokidani. Izgubila bi put u lavirintu.

– Ti me zbunjuješ. Govorimo o drugim stvarima.

– Naš domaćin je večeras nešto opor – odgovori vojvotkinja, porumenevši. – Sigurno misli da me je Manmut uzeo za ženu iz čisto naučnih razloga, kao najbolji primerak modernog leptira.

Nadam se, gospođo vojvotkinjo, da vas neće nataći na čiodu – nasmeja se Dorijan.

– O, gospodine Greje, to čini već moja devojka, kada je na me ljuta.

– A što se ljuti, gospođo vojvotkinjo?

– Za svaku sitnicu, gospodine Greje, verujte mi. Obično što dolazim kući deset minuta pre devet i tražim od nje da me obuče do pola devet.

– Kako ludo od nje! Treba da je otpustite.

– Ne usuđujem se, gospodine Greje! Ona mi pronalazi šešire. Sećate li se šešira što sam ga nosila prilikom garden party kod ledi Hilstin? Razume se: ne. Ali, lepo je od vas što se pravi da ga se sećate. Dakle, taj je bio napravljen gotovo ni od čega. Svi su dobri šeširi napravljeni ni od čega.

– Kao i svaki dobar glas, Gledis – prekide je lord Henri. – Svaki efekat, koji proizvodimo, stvara nam novog neprijatelja. Čovek mora da bude osrednji, ako hoće da je popularan.

– Kod žena ne – odgovori vojvotkinja, mašući glavom – a žene upravljaju svetom. Ja odlučno tvrdim da osrednje ljude ne možemo da podnosimo. Neko je jednom rekao da mi žene volimo ušima, kao što vi muškarci volite očima, ako ste uopšte u stanju da volite.

– Meni se čini da mi uopšte nikada ništa drugo i ne činimo – prošapta Dorijan.

– E, onda, vi gospodine Greje, nikad stvarno ne volite – odgovori vojvotkinja sa podsmehom žalosti.

– Draga moja Gledis! – viknu lord Henri. – Kako možeš to da kažeš? Romantika živi od ponavljanja, a ponavljanje pretvara svaku strast u umetnost. Uostalom, svaki put kad neko voli prvi put je da voli. Promena predmeta ne kvari jedinstvo strasti, ona ga samo jača. U najboljem slučaju mi možemo imati u životu samo jedan jedini veliki doživljaj, a tajna života leži u tome da se taj doživljaj što je moguće češće ponavlja.

– Čak i onda kada je nekoga ranio, Hari? – zapita vojvotkinja posle kraćeg ćutanja.

– Baš onda kada je nekoga ranio – odgovori lord Henri.

Vojvotkinja se osvrte i pogleda Dorijana sa čudnim izrazom u očima.

– Šta kažete vi na to, gospodine Greje? – upita ga ona. Dorijan oklevaše za trenutak, pa zabaci glavu i nasmeja se.

– Gospođo vojvotkinjo, ja i Hari slažemo se uvek.

– I onda kada nije u pravu?

– Gospođo vojvotkinjo, Hari je uvek u pravu.

– A čini li vas njegova filozofija srećnim?

– Sreću ja nisam nikada tražio. Kome je potrebna sreća? Ja sam tražio uživanja.

– I nalazili ste ga, gospodine Greje?

– Često, veoma često.

Vojvotkinja uzdahnu.

– Ja tražim spokojstvo – reče ona – i ako sada ne odem da se obučem, sigurno je da ga večeras neću imati.

– Dopustite da vam donesem nekoliko orhideja, gospođo vojvotkinjo – viknu Dorijan, skoči sa stolice i ode u rasadnik.

– Ti sramno ašikuješ sa njim – reče lord Henri svojoj se-

stričini. – Bolje bi bilo da budeš oprezna. On je veoma primamljiv.

– Kada to ne bi bio, ne bi bilo borbe.

– Dakle, Grci udaraju na Grke?

– Ja sam na strani Trojanaca. Oni su se tukli zbog jedne žene.

– Ali, bili su pobeđeni.

– Ima i gorih stvari od sužanjstva.

– Ti opuštenih uzda juriš u galopu...

– U trci je život! – glasio je odgovor.

– Zapisaću to večeras u svoj dnevnik.

– Šta?

– Da opečeno dete voli vatru.

– Pa, ja se još nisam opekla. Moja su krila čitava.

– Ti ih upotrebljavaš za sve, samo ne za letenje.

– Junaštvo je prešlo sa muškarca na žene. Za nas je to nov doživljaj.

– Imaš suparnicu.

– Koju?

On se nasmeja.

– Ledi Narboro! – došapnu joj. – Ona ga obožava.

– Ispunjavaš me stravom. Pozivanje na antiku fatalno je po nas romantičare.

– Romantičarka! Tvoje su sve naučne metode.

– Ljudi su nas odgajali.

– Ali... ne i prosvetili.

– Daj nam definiciju našega pola – izazivaše ga ona.

– Sfinga bez tajne.

Ona ga pogleda, smešeći se.

– Kako dugo nema gospodina Greja! – reče ona. – Hajde, da mu pomognemo. Ja mu još nisam rekla boju svoje haljine.

– E, Gledis, moraćeš da biraš haljinu prema boji njegovog cveća.

– To bi značilo predati se prerano.
 – Romantička umetnost počinje klimaksom.
 – Moram da ostavim sebi zgodnu priliku za povlačenje.
 – Kao Parćani?
 – Oni su se sklonili u pustinju. Ja to ne bih mogla.
 – Ženama nije uvek slobodan izbor – odgovori on; ali, tek što je završio rečenicu, kada se sa drugoga kraja staklene bašte ču prigušeno stenjanje, za kojim je odmah sledio potmuo zvuk teškoga pada. Svi skočiše. Vojvotkinja se ukoči od straha. Sa strepnjom u očima jurnu lord Henri među lelujave palme, gde nađe Dorijana Greja kako leži licem na hladnim pločama, onesvešćen kao da je mrtav.

Brzo ga preneše u plavi salon i položiše na divan. Posle kratkog vremena, Dorijan dođe k sebi i pogleda zbunjeno unaočulo.

– Šta se dogodilo? – upita. – Ah! sada se opet sećam. – Hari, jesam li siguran ovde?

Obuze ga drhtavica...

– Moj dragi Dorijane – odgovori lord Henri – to je bila samo nesvestica. Ništa drugo. Sigurno si se odviše naprezao. Bolje ne silazi dole na večeru. Ja ću te zameniti.

– Ne; moram da siđem – reče on, trudeći se da ustane. – Bolje je da siđem. Ne smem sam da ostanem.

Zatim ode u svoju sobu i preobuče se. Dok je sedeo za stolom, u njegovom je ponašanju bilo neke divne razuzdane veselosti, ali, ovda-onda sav bi se naježio od straha kada bi se setio da je video, kao kakav beo rubac, uz okna staklene bašte, lice Džemsa Vejna, koji ga vrebala!...

GLAVA XVIII

Sutradan nije izlazio iz kuće i veći deo vremena proveo je u svojoj sobi, obuzet divljim strahom od smrti, pa ipak ravnodušan prema životu. Saznanje da ga gone, vrebaju i za njim tragaju – otpoče da ovlađuje njime. Kada bi samo vetar zavešao, prestravio bi se. Mrtvo lišće, ko je je udaralo o olovom optočena okna, činilo mu se slično njegovim vlastitim uludo razvejanim odlukama i silnoj griži savesti. Kada bi zatvorio oči, video bi ponovo matrozovo lice gde pilji u njega kroz zamagljeno staklo; i činilo mu se da mu strah ponovo steže srce.

Ali, možda je to bila samo njegova uobrazilja, koja je podigla iz mraka osvetu i iznela pred njega strašno priviđenje kazne. Stvarni je život bio kaos; ali, bilo je nečeg strahovito logičnog u uobrazilji. Uobrazilja je ta što goni grižu savesti tragom greha. Uobrazilja je ta što čini da svaki zločin urađa nakaznim plodom. U običnom svetu činjenica zli nisu kažnjavani, a dobri nisu nagrađeni. Jaki su imali uspeha, slabi su morali podleći. To je bilo sve. Osim toga, svakoga stranca, koji bi se šunjavao okolo kuće, opazile bi sluge ili čuvari. Da su na lejama primećeni ma kakvi tragovi od stopala, vrtlari bi već javili. Da, to je bilo prosto uobraženje. Brat Sibile Vejn nije se vratio da njega ubije. On je otputovao svojom lađom, da bi se udavio u burnom moru. Od njega je na svaki način bio siguran. On nije znao ko je on, niti je to mogao da sazna. Maska mladosti spasla ga je.

Pa, opet, mada je to bila samo iluzija, kako je strašno bilo pomisliti, da savest može da stvara tako užasna priviđenja i da im daje vidljiv oblik i pokret. Kakav ga je život čekao, kada su

danju i noću iz nemih uglova vrebale na njega senke njegovog zločina, čekale ga iz zasede za večerom, i budile ga iz sna svojim ledenim prstima dok je spavao! Dok je ova misao rila po njegovom mozgu, postao je bleđ od straha i vazduh mu se odjednom učini hladnijim. O! u kakvom je divljem času bezumlja ubio svoga prijatelja! Kako je jezovito bilo sećanje na taj prizor. On vide sve ponova. Sve strašne pojedinosti iziđoše pred nj sa pojačanom grozom. Iz mračnoga groba vremena pojavila se u skerlet obučena strašna slika njegovog greha. Kada je lord Henri ušao kod njega u šest časova, zatekao ga je gde plače kao neko kome hoće srce da prepukne.

Tek trećega dana usudio se da opet iziđe. Nečega je bilo u svetlome zraku, zasićenu borovim mirisom zimskog jutra, što mu se činilo da mu vraća veselost i volju za život. Ali, ovu promenu nisu izazvali samo fizički uslovi okoline. Sama priroda njegova bunila se protiv preteranoga straha koji je hteo da poremeti i uništi njen savršeni mir. Tako je oduvek sa finim i nežnim prirodama. Njihove jake strasti mogu samo da uništavaju ili da se gube; one ili ubijaju čoveka ili same umiru. Površni lopovi kao i površna ljubavna osećanja žive dalje. Ljubavna osećanja i bolovi, koji su jaki i duboki, propadaju sa vlastite žestine. Osim toga on je stekao uverenje, da je bio samo žrtva strahom obuzete uobrazilje, i stoga je sada gledao na svoje minule strepnje sa nekim sažaljenjem i sa prilično preziranjem.

Posle doručka šetao je sa vojvotkinjom čitav sat po vrtu; a potom se provozao kroz park, da potraži društvo za lov. Slana beše pokrila travu kao so. Nebo je ličilo na prevrnut pehar od plavog metala. Rubom plitkog jezera, obraslog rogozinom, beše se nahvatala tanka ledena kora.

Na uglu borove šume ugleda Dorijan ser Džefri Klustona, vojvotkinjinog brata, gde vadi iz puške dve upotrebljene čaure. Iskoči iz kola, reče momku da vrati konja kući, a sam pode kroz uveli paprat i šipražje pravo svome gostu.

– Je li danas dobar lov, Džefri? – upita ga.

– Nije najbolji, Dorijane. Izgleda da je veći deo ptica izleteo u polja. Nadam se da će biti bolje posle ručka, kada bude-mo potražili kakvo drugo mesto.

Dorijan je produžio lutanje sa njim. Oštar mirisavi zrak, mrka i crvena svetlila koja su svetlucala u šumi, oštri uzvici hajkača, koji su se razlegali s vremena na vreme, kao i oštar pucanj iz pušaka, što se ubrzo za njima čuo, sve ga je to oživljavalo i ispunjavalo osećanjem slatke slobode. Njime beše ovladalo neko bezbrižno blaženstvo, uzvišena ravnodušnost radosti.

Iznenada, iz jednog gustog žbuna stare trave, otprilike dvadeset metara ispred njih, načuljenih ušiju, koje su imale crne pege, izbacujući napred svoje duge zadnje noge, izlete zec. Trčao je pravo ka jelašju. Ser Džefri podiže pušku i nanišani; ali, u ljupkom pokretu životinje bilo je nečega što je Dorijana Greja neobično očaralo, te on viknu brzo: – Ne pucaj, Džefri! Pusti ga da živi!

– Kakva glupost, Dorijane! – nasmeja mu se drug; i baš je zec hteo da uskoči u čestar, kad on ispali. Čuše se dva vrisaka, vrisak pogođenog zeca, koji je bio strašan, i mnogo strašniji vrisak čoveka, koji se borio sa životom.

– Prebłagi Bože! Pogodio sam hajkača! – viknu ser Džefri. – Kakav je to magarac što staje pred pušku! Prestanite sa pucanjem! – viknu on jakim glasom. – Čovek je ranjen!

Starešina hajke dotrča sa motkom u ruci i viknu:

– Gde, gospodine? Gde je? – U istom času svuda prestade pucanje.

– Tu! – odgovori ljutito ser Džefri i pojuri ka čestaru. – Tako vam svega na svetu, zašto puštate svoje ljude tako blizu? Za danas sam sit lova.

Dorijan ih je gledao kako ulaze u jelašje, povijajući grane u stranu. Posle nekoliko trenutaka pojavise se ponovo, iznoseći

na videlo nečije telo. On se užasnut okrete i pođe. Izgledalo mu je, da ga nesreća prati kuda god se makne. Ču ser Džefrija kako pita, da li je čovek zaista mrtav, i na to potvrdu starešine. I njemu se učini da je šuma odjednom prepuna prividenja. Čuo je nebrojene korake i glasove kako tiho šapću. Jedan veliki fazan, bakarne boje, lepršajući krilima, prolete kroz grane iznad njega.

Posle nekoliko trenutaka, koji mu se, u njegovoj uzrujanosti, učiniše beskrajno mučnim časovima, oseti na svome rameu nečiju ruku. On se trže i okrete.

– Dorijane – reče lord Henri – bolje bi bilo, da im se kaže da je za danas lov prekinut. Učinio bi rđav utisak kada bi se produžio.

– Želeo bih da je zanavek prekinut, Hari – odgovori on gorke. – Cela je stvar gadna i svirepa. Je li čovek...?

Dorijan nije bio u stanju da završi rečenicu.

– Da, nažalost – odgovori lord Henri. – Sve su mu sačme sručene u grudi. Morao je odmah umreti. Hajde, da idemo kući.

Oni pođoše zajedno u pravcu velike aleje, i za otprilike petnaest metara nisu izmenjali nijednu reč. Tada pogleda Dorijan lorda Henrija i reče, duboko uzdahnuv:

– To je zao znak, Hari, veoma zao znak.

– Šta to? – upita lord Henri. – O, verovatno, ovaj slučaj! Dragi moj, tu se više ništa ne da izmeniti. Pokojnik je sam bio kriv. Zašto je stao pred pušku. Uostalom, šta nas se tiče. Razume se, za Džefrija je to prilično neprijatno. Nije dobro ubiti hajkača. Ljudi će odmah pomisliti da je rđav lovac. A to Džefri nije; on gađa vrlo dobro. Ali nema smisla govoriti više o tome.

Dorijan zatrese glavom.

– Hari, zao je znak to. Predosećam da će se nekome od nas

nešto užasno dogoditi. Možda meni – dodade on bolno, pokrivajući rukama oči.

Drugi se nasmeja.

– Jedino na svetu što je užasno, to je dosada, Dorijane, to je jedino, čemu nema oprostaja. Ali, nije verovatno da ćemo od nje patiti, osim ako društvo za stolom ne priča o tom slučaju. Moram im reći da je ova tema zabranjena. A što se tiče kobnoga znaka, tako nešto ne postoji. Sudbina ne šalje unapred svoje glasnike, ona je odviše mudra ili odviše svirepa. A sem toga, šta bi ti se moglo desiti, Dorijane? Imaš svega što čovek na zemlji poželeti može. Nema nijednog koji se ne bi rado menjao s tobom.

– Hari, nema nijednoga s kim se ja ne bih menjao. Ne smeji mi se! Govorim istinu. Jadni seljak, koji je malopre umro, srećniji je od mene. Ja se bojim smrti. Ona kao da razmahuje svojim ogromnim krilima u olovnom vazduhu oko mene. O, Bože! Zar ne vidiš čoveka gde se kreće iza onog drveta, kako me gleda i čeka na mene?

Lord Henri pogleda u pravcu, koji mu je pokazala drhtava ruka u rukavici.

– Da – reče on, smejući se – vidim vrtlara koji te čeka. Verovatno hoće da te pita, kakvo cveće želiš da imaš večeras na svome stolu. Kako si strašno nervozan postao, dragi moj! Kada budemo bili u varoši, moraš da potražiš moga lekara.

Dorijanu laknu u duši kada vide vrtlara kako mu se približava. Vrtlar skide kapu, pogleda u lorda Henrija jedan trenutak, oklevajući, pa predade svome gospodaru jedno pismo.

– Njena mi milost reče, da sačekam na odgovor – izgovori on.

Dorijan strpa pismo u džep. – Poruči gospođi vojvotkinji da ću doći – reče on hladno. Čovek se okrete i ode žurno u pravcu kuće.

– Kako žene rado čine opasne stvari – nasmeja se lord Hen-

ri. – To je jedna od nižih osobina, kojoj se najviše divim. Žena će dotle ašikovati sa svakim na svetu, dok bude bilo ljudi koji će u nju gledati.

– Hari, kako rado govoriš opasne stvari. Ali, ovoga puta grešiš. Vojvotkinja mi se mnogo dopada; ali, ja je ne volim.

– A vojvotkinja te opet mnogo voli, a ne dopadaš joj se; tako je opet sve u redu.

– Hari, ti ogovaraš, a ovoga puta nema ni najmanje osnova za to.

– Osnovica svakog ogovaranja je nemoralna bezbednost – reče lord Henri i pripali cigaru.

– Radi jednog epigrama, Hari, u stanju si da žrtvuješ svakoga.

– Svet ide dragovoljno na oltar, da se žrtvuje – glasio je odgovor.

– Želeo bih da mogu voleti! – uzviknu Dorijan Grej sa dubokim glasom. – Ali, izgleda da sam izgubio žar i izgubio čežnju. Odviše sam se sveo na samoga sebe. Sopstvena mi je ličnost na teretu. Moram da umaknem, da putujem, da zaboravim! Uopšte, bilo je ludo od mene što sam došao ovamo. Izvešću depešom Harvija, da spremi jahtu. Na jahti je čovek siguran.

– Od čega, Dorijane? Ima nešto što te uznemiruje. Što mi ne kažeš šta je? Znaš, da bih ti ja mogao pomoći.

– Ne mogu ti reći, Hari – odgovori on. – Verovatno da je samo uobraženje. Ovaj nesrećni slučaj poremetio me je. Imam neko strašno predosećanje, da se nešto slično može meni dogoditi.

– Kakva glupost!

– Nadam se... da je glupost; ali, osećanje je ipak tu. A! evo vojvotkinje u kostimu tailor made kao Artemida. Vidi te, gospođo vojvotkinjo, mi se vraćamo.

– Ja sam već sve dočula, gospodine Greje – odgovori ona.

– Jadni Džefri je izvan sebe. A vi ste ga bili umolili da ne puca na zeca. Kako čudnovato!

– Da, veoma čudnovato. Ne znam šta me je na to navelo. Verovatno... čud. Bilo je prekrasno stvorenje. Ali, žalim što su i vama o tome pričali. Tema je veoma žalosna.

– Ova je tema dosadna – upade u govor lord Henri. – Ona nema nikakve psihološke vrednosti. Ali, da je Džefri to namerno učinio, kako bi bio zanimljiv! Želeo bih da upoznam nekoga koji je izvršio pravo ubistvo.

– Kako si grozan, Hari! – uzviknu vojvotkinja. – Zar ne, gospodine Greje? Hari, gospodinu Greju opet nije dobro; hvata ga nesvestica.

Dorijan se sa mukom držao na nogama i smešio.

– Nije ništa, gospođo vojvotkinjo – promrmlja – živci su mi strašno rastrojani. Ništa drugo. Bojim se da sam jutros mnogo hodao. Nisam čuo šta reče Hari. Valjda nešto veoma opako? Drugom prilikom morate mi reći. Mislim, biće najbolje da legnem. Vi ćete me izviniti, zar ne?

Oni su stigli do velikih stepenica, koje su vodile iz staklene bašte na terasu. Kad su se staklena vrata zatvorila za Dorijanom, okrete se lord Henri vojvotkinji i pogleda je umornim očima.

– Jesi li mnogo u njega zaljubljena? – upita je.

Ona mu neko vreme ne dade odgovora; stajala je tu i gledala u predeo.

– Htela bih i sama to da znam – odgovori ona najzad. On zatrese glavom.

– Bilo bi kobno znati. Neizvesnost nas draži. U magli su stvari divne.

– U njoj može da se izgubi put.

– Svi putevi završavaju se u istoj tački, draga Gledis.

– Koja je to tačka?

– Razočarenje.

- To mi je bio debut u životu – uzdahnu ona.
- Došao ti je sa krunom...
- Sita sam vojvodske krune.
- Ona ti lepo stoji.
- Samo javno.
- Manmut ima uši.
- Starost je tvrda na ušima.
- Zar nikada nije bio ljubomoran?
- Volela bih da jeste. – Reče i nasmeja se. Zubi su joj bili kao belo zrnevlje u skerletnom plodu.

Međutim, gore je Dorijan Grej ležao u svojoj sobi na divanu. Drhta mu je svaki delić na telu. Odjednom mu je život postao strašan teret, koji više nije mogao da se snosi. Grozna smrt nesrećnog hajkača, koji je u čestaru ubijen kao kakva divljač, bila mu je kao predskazanje sopstvene smrti. Gotovo se onesvestio kada je lord Henri u slučajnom raspoloženju napravio svoju ciničnu šalu.

U pet časova zazvoni po slugu, i naredi da mu spremi stvari za brzi voz, koji je te noći polazio za varoš, i da poruči kola za osam i po časova. Bio je rešio da ne provede nijednu noć više u Selbi Rojalu. To je mesto bilo kobno za njega; smrt je tu krstarila usred bela dana. Trava u šumi bila je poprskana krvlju.

Onda napisa pismo lordu Henriju, kojim ga je izveštavao da putuje u varoš da konsultuje lekara; dalje ga je molio neka zabavlja njegove goste za vreme njegovog odsustva. I baš je bio stavio pisamce u omot, kada sluga zakuca na vrata, uđe i javi mu da nadzornik lova želi da govori sa njim. Čelo mu se natušti, i on se ugrize za usne.

– Pusti ga unutra! – progundā on, pošto je nekoliko trenutaka oklevao.

Dok je čovek ulazio, Dorijan izvadi iz fioke knjigu za čekove i stavi je preda se.

- Torntone, verovatno dolazite zbog jutrošnjeg nesrećnog slučaja – reče on, uzimajući pero u ruku.
- Da gospodine – odgovori nadzornik.
- Je li jadni pokojnik bio oženjen? Je li imao da se brine o kome? – pitao ga je Dorijan, gledajući ga umorno. – Ako je tako, ne želim da niko trpi nevolju. Daću novca koliko vi nađete za shodno.

– Gospodine, mi ne znamo ko je on. Zato sam bio tako slobodan da dođem do vas.

– Ne znate ko je? – ponovi Dorijan rasejano. – Šta ste hteli time da kažete? Zar nije bio jedan od vaših ljudi?

– Ne, gospodine. Ja ga nisam nikada video u svom životu. Izgleda da je neki matroz, gospodine.

Pero ispade Dorijanu Greju iz ruke. Bilo mu je kao da mu je odjednom srce prestalo da kuca.

– Matroz! – viknu on. – Matroz, rekoste...

– Jest, gospodine. Izgleda da je matroz; obe su mu ruke tetovirane ili tako nešto.

– Je li nađeno što kod njega? – zapita Dorijan, pognu se i pogleda čuvara ukočenim pogledom. – Štogod, po čemu bi moglo da mu se sazna ime?

– Nešto novca, gospodine, ne mnogo, i jedan revolver. Nikakvo ime. Po izgledu je, gospodine, neki čestit čovek; ali, gruba lica. Neka vrsta mornara, čini nam se.

– Dorijan skoči. Divlja nada porodi se u njemu. On se kao lud uhvati za nju.

– Gde li je leš? – viknu. – Brzo! Moram da ga vidim!

– On leži, gospodine, u jednoj praznoj konjušnici na farmi. Ljudi ne trpe tako što u svojoj kući; kažu da mrtvac donosi nesreću.

– Na farmi. Idite odmah tamo i čekajte na mene! Jedan od slugu neka mi dovede konja! Ne, nije nužno. Otići ću sam u konjušnicu, tako će biti brže.

Posle četvrt časa jahao je Dorijan Grej trkom, što je mogao brže, niz dugu aleju. Kao neka povorka duhova, proletelo je drveće pored njega, i divlje su mu senke preprečavale put. Jednom mu se konj poplaši od nekog belog direka i zamalo što ne zbací jahača. Dorijan ga ošinu bičem po vratu. Konj jurnu kroz sumrak kao strela. Sa njegovih kopita letelo je kamenje.

Najzad stiže na farmu. U dvorištu su stajala dva čoveka. On skoči sa sedla i dobaci jednome vođice. U poslednjoj konjušnici treperila je svetlost. Njemu se učini, da tamo mora ležati lešina. On potrča vratima i spusti ruku na bravu.

Potom zastade jedan trenutak. Osećao je da se nalazi pred nekim otkrovenjem, koje će mu spasti život ili ga razoriti. Onda otvori vrata i uđe.

Na jednoj gomili vreća u uglu konjušnice ležala je lešina nekog čoveka u gruboj bluzi i plavim čakširama. Lice mu je bilo pokriveno prljavim rupcem. U jednoj boci gorela je sumorno prosta sveća.

Dorijan Grej se zgrozi. Osećao je da nije u stanju da skine rubac sa lica, te doviknu jednog slugu.

– Skinite mu to sa lica! Hoću da ga vidim – reče držeći se čvrsto za vratnice.

Pošto je sluga učinio što mu je bilo zapovedeno, pristupi Dorijan bliže. Krik radosti ote mu se iz grudi. U čestaru ubijeni čovek bio je Džems Vejn.

On je stajao tako nekoliko trenutaka, posmatrajući lešinu. Dok je jahao kući, suze su mu navirale na oči, jer je znao da je spasen.

GLAVA XIX

Baš je bez smisla što mi govoriš da ćeš se popraviti – viknu lord Henri i zamoči prste u ružinu vodu, kojom je bila ispunjena jedna bakarna kupa. – Ti si savršen! Molim te, nemoj da se menjaš.

Dorijan Grej zatrese glavom.

– Ne, Hari, ja sam odviše strahota počinio u svome životu. Neću više da ih činim. Od juče sam počeo da činim dobra dela.

– Gde si bio juče?

– Na selu, Hari. Sam u jednoj maloj seoskoj gostionici.

– Dragi moj mladiću – reče lord Henri, smešeći se na selu može svak biti dobar. Tamo nema iskušenja. To je razlog što su ljudi koji ne žive u varoši skroz i skroz nekulturni. Kultura je nešto što ne može lako da se postigne. Samo dva puta vode k njoj. Jedan je obrazovanje, drugi pokvarenost. Ljudi na selu nemaju prilike ni za jedno od toga dvoga, stoga se ne razvijaju.

– Kultura i korupcija – ponovi Dorijan. – Ja sam obe poznao. Sada mi izgleda strašno da one uvek idu zajedno. Jer, Hari, ja imam nov ideal. Hoću da postanem drugi. Mislim da sam već postao drugi.

– Ti mi još nisi pričao kakvo si to dobro delo učinio. Ili si možda rekao da si ih učinio poviše? – ispitivaše ga drug, uzimajući iz tanjira malu crvenu kupu jagoda, koje je posuo belim šećerom jednom izbušenom kašikom u obliku školjke.

– Mogu da ti ispričam, Hari. To je priča, koju inače ne bih mogao nikom drugom da ispričam. Poštedito sam jednu ženu. To zvuči sujetno; ali, ti razumeš šta mislim. Bila je veoma lepa

i ličila mnogo na Sibilu Vejn. Čini mi se, da me je to prvo i pri-vuklo. Ti se sećaš Sibile, je li? Kako je to davno bilo! Razume se, Heti nije bila iz našeg staleža. Bila je prosto – devojka sa sela. Ali ja sam je istinski voleo. Uveren sam da sam je voleo. Sve dok je trajao ovaj divan maj, što smo ga imali jahao sam u selo i viđao je dva tri puta nedeljno. Juče me je čekala u nekom malom voćnjaku. Behar sa jabuke padao joj je na kosu, i ona se smešila. Jutros zorom trebalo je da pođe sa mnom. Odjednom se reših, da je ostavim kao cvet, onako kao što sam je bio i našao.

– Mogu da pomislim kako te je novina toga osećanja ispunila jezom pravog zadovoljstva, Dorijane – prekide ga lord Henri. – Ali, ja mogu mesto tebe da ispričam do kraja tvoju idilu. Ti si joj dao dobre savete i skrhao joj srce. Takav je bio početak tvoje popravke.

– Hari, ti si užasan! Ne smeš govoriti takve grozote. Hetino srce nije skrhamo. Razume se, bilo je naricanja i sličnog. Ali, nikakva je nesreća nije snašla. Ona može i dalje da živi kao Perdita u svojoj bašti kraj metvice i nevena.

– I da oplakuje svog nevernog Florizela – reče lord Henri, smejući se, i nasloni se na stolicu. – Dragi Dorijane, ti imaš čudne nastupe kao dečak. Misliš li da će ova devojka biti ikada srećna sa nekim iz njenog staleža? Pretpostavljam da se ona jednoga dana uda za nekog grubog kočijaša ili za nekog surovog seljaka. Lepo, činjenica da je poznavala i volela tebe, učiniće da ona prezre svoga muža, i tako će se osećati nesrećnom. Sa moralne tačke gledišta ja ne mogu reći da očekujem mnogo od tvog velikog odricanja. Već kao početak – bedno je. Uostalom, otkuda možeš znati da u ovom trenutku Heti ne leži u kakvom vodeničnom jazu, u kojem se ogledaju zvezde, kao Ofelija, okružena krasnim vodenim krinovima?

– Hari, ja to ne mogu da podnesem! Prvo se podsmevaš sve-mu, a posle nam sugerišeš najozbiljnije tragedije. Sada mi je

žao što sam ti pričao. Nije me briga za ono što ti kažeš. Znam da sam dobro uradio. Sirota Heti! Kada sam jutros projahao pored njene kuće, video sam na prozoru njeno bledo lice. Izgledalo je kao struk jasmína. Ne govorimo više o tome. Ne pokušavaj da me ubeđuješ kako je prvo dobro delo, što sam ga posle više godina učinio, kako je prva malena žrtva, koju sam jednom prineo, u stvari neka vrsta greha. Hoću da se popravim. Pričaj mi nešto o sebi. Čega ima novoga u varoši? Već danima nisam bio u klubu.

– Svet još uvek govori o nestanku sirotog Bazila.

– Mislio sam, da im je taj predmet već dodijao – reče Dorijan, nasu sebi vina i nabra čelo.

– Dragi moj, tek ima šest nedelja otkako govore o tome, a Engleska nije dorasla tolikom duhovnom naporu, da za četvrt godine ima više od jedne teme. U poslednje vreme imala je mnogo sreće. Imala je svoju parnicu za razvod braka i samo-ubistvo Alana Kembela. Sada je došao i ovaj tajanstveni nestanak umetnikov. Naša policija uporno tvrdi, da je čovek u sivom ogrtaču, koji je 9. novembra otputovao za Pariz vozom od 12 časova, bio jadni Bazil; dok francuska policija tvrdi, da Bazil uopšte nije prispeo u Pariz. Verovatno da će nam kroz dve nedelje pričati da su ga videli u San Francisku. Čudna je stvar, ali o svakome koji nestane kaže se, da su ga viđali u San Francisku. Mora da je to divna varoš sa svima privlačnostima novoga sveta...

– A šta ti misliš da se desilo Bazilu? – upita Dorijan, držeći svoju čašu sa burgundskim vinom prema svetlosti, i sam čudeći se kako može tako mirno da ćaska o toj stvari.

Nemam pojma. Ako Bazil uživa da se krije, to me se ne tiče. Ako je mrtav, neću da mislim na njega. Jedino čega se bojim to je smrt. Ja je se bojim.

– Zašto? – zapita ga Dorijan umorno.

– Jer – odgovori lord Henri, prinevši pod nos pozlaćenu

burmuticu – jer danas sve može da se nadživi osim smrti. Smrt i vulgarnost su jedine činjenice u devetnaestom veku koje nikakvim objašnjenjem ne mogu da se uklone. Hajde, da popijemo svoje kafe u muzičkoj sobi, Dorijane. Moraš da mi sviraš Šopena. Čovek, sa kojim je moja žena odbegla, svirao je odlično Šopena. Jadna Viktorija! Jako sam je voleo. Bez nje mi je kuća pusta. Razume se da je brak samo navika, veoma loša navika. Ali, najzad, čovek žali i za gubitkom svojih najgorih navika. Možda za njima baš najviše. One su tako bitan deo naše ličnosti.

Dorijan ne reče ništa, već ustade iza stola, ode u drugu sobu, pa sede za klavir i pređe prstima po belim i crnim dirkama od slonove kosti. Kada je donesena kafa, zastade, pogleda u lorda Henrija i reče:

– Hari, je li ti ikada palo na um, da bi Bazil mogao biti ubijen?

Lord Henri zevnu.

– Bazil je bio veoma popularan i nosio je uvek jeftin sat. Zašto bi ga ubili? Nije bio dovoljno pametan, da bi mogao imati neprijatelja. Razume se, bio je genijalan slikar. Ali, neko može da radi kao Velaskez, pa opet da bude neiskazano glup. Bazil je zaista bio dosta glup. On je za mene bio zanimljiv samo jednom, a to je bilo onda kada mi je pre mnogo godina priznao da te obožava i da si ti glavni motiv u njegovoj umetnosti.

– Ja sam voleo Bazila – reče Dorijan nešto tužnim glasom.

– Ali, zar ljudi ne govore da je ubijen?

– O, to kaže samo nekoliko listova. Meni to ne izgleda ni najmanje verovatno. Znam da ima strašnih mesta u Parizu; ali, Bazil nije bio čovek koji bi ih potražio. Nije bio ljubopitljiv. To mu je bila glavna mana.

– Hari, šta bi rekao na to, kad bih ti kazao da sam ja ubio Bazila? – upita Dorijan. Pošto je to rekao, stao je pažljivo da ga posmatra.

– Rekao bih, dragi prijatelju, da poziraš karakter, koji ti ne dolikuje. Svaki je zločin vulgaran, upravo kao što je svaka vulgarnost zločin. Dorijane ti nisi kadar da izvršiš ubistvo. Žao mi je, ako time vređam tvoju sujetu, ali, uveravam te, da je tako. Zločinstvo pripada isključivo nižim društvenim redovima. Ja ih ne prekorevam ni najmanje. Izgleda mi, da je zločin za njih isto što za nas umetnost, prosto sredstvo da se dode do neobičnih osećanja.

– Sredstvo da se dode do neobičnih osećanja? Zar ti veruješ da bi čovek, koji je jednom izvršio ubistvo, bio u stanju da isti zločin još jednom ponovi? Nemoj mi to reći!

– O, sve postaje uživanje ako se odviše često čini! – uzviknu lord Henri, smejući se. – To je jedna od najvažnijih tajni života. Međutim, ja držim da je ubistvo pogreška. Ne bi trebalo nikada ništa činiti o čemu po ručku ne bi moglo da se ćaska. Ali, ostavimo se jadnog Bazila. Želeo bih da mogu verovati kako je završio tako romantičnom smrću, kao ti što kažeš; ali, ne mogu. Pre verujem da je pao sa kakvog omnibusa u Senu, pa je konduktar prećutao stvar. Da, držim da je tako završio. Gledam ga gde sada leži na leđima pod tamnozelenom vodom, gde teški čamci plove nad njim i gde se duga mahovina uhvatila za njegovu kosu. Znaš, ja ne verujem da je on još mnogo dobrih slika načinio. Za poslednjih deset godina njegovo je slikarstvo jako opalo.

Dorijan uzdahnu, a lord Henri prošetala kroz sobu i stade da gladi po glavi jednog čudnovatog papagaja sa Jave, veliku sivu pticu sa crvenom ćubom i crvenim vratom, koja se ljuljala na bambusovoj trsci. Kad god bi ga njegovi šiljati prsti dotakli, papagaj bi spustio preko crnih staklastih očiju belu kožicu svojih nabranih kapaka i počeo da se ljulja.

– Da – nastavi on, okrete se i izvuče iz špaga svoj rupčić – sa njegovim slikarstvom bilo je svršeno. Meni se činilo da je nešto izgubilo. Izgubilo je ideal. Otkada ti nisi bio više

sa njim u prisnom prijateljstvu – nije više bio veliki umetnik. Šta vas je to razdvojilo? Mora da ti je postao dosadan! Ako je tako, onda ti to nije nikada oprostio. Tako je to obično kod dosadnih ljudi. Uzgred rečeno, šta je bilo od one tvoje divne slike, koju je on izradio? Mislim da je više nisam video otkako je završena. O, sećam se: pre mnogo godina rekao si mi kako si je poslao u Selbi i da je na putu izgubljena ili ukradena. Nisi je više nikada dobio? Kakva šteta? Bila je zaista majstorsko delo. Pamtim kako sam hteo da je kupim. Rado bih je sada imao. Ona je iz Bazilovog najboljeg vremena. Docnija je njegova umetnost postala neka čudna smeša rđavoga živopisa i dobrih namera, koja čoveku daje uvek pravo da se naziva predstavnikom engleske umetnosti. Zar je nisi nikad potražio preko novina? Trebalo je da si to učinio.

– Ne sećam se više – reče Dorijan. – Verovatno da sam to i učinio. Ali, ja je stvarno nikada nisam trpeo. Žao mi je što sam sedeo za nju. Maska mi je uspomena na nju. Što mi pričaš o tome? Ona me je uvek podsećala na čudne stihove iz nekog komada, čini mi se iz *Hamleta*... Kako glase oni?

*Kao slika tuge neke,
Lice koje srca nema...*

– Da, tako je izgledala.

Lord Henri se nasmeja. – Ako čovek postupa sa svojim životom umetnički, onda mu je mozak srce – odgovori on i sede u naslonjaču.

Dorijan Grej zatrese glavom i odsvira na klaviru nekoliko nežnih akorda. – “Kao slika tuge neke – ponovi on – lice koje srca nema”.

Stariji se zavalio i pogleda ga poluzatvorenim očima.

– Uzgred rečeno, Dorijane – reče on posle kraćeg ćutanja – šta bi koristilo nekome da zadobije ceo svet, a da izgubi – kako dalje glasi taj stav – vlastitu dušu svoju?

Svirka se odjednom prekinu, i Dorijan skoči i pogleda ukočeno u svoga prijatelja.

– Hari, zašto me to pitaš?

– Dragi moj – reče lord Henri, podižući začuđen obrve – pitao sam te, jer sam mislio da mi možeš na to odgovoriti. To je sve. Prošle nedelje prolazio sam Hajd-parkom, a pored mermernog slavoluka stajala je mala gomila ljudi u pohabanom odelu i slušala nekog običnog uličnog propovednika. Kada sam pored njih prolazio, čuh gde kreštavim glasom upravlja svetini to pitanje. To me je dirnulo prilično dramski. London obiluje čudnovatim efektima ove vrste. Kišovita nedelja, neotesani hrišćani u ogrtaču, krug bolešljivih, bledih lica ispod talasastog krova od mokrih kišobrana, pa jedna divna rečenica, koju su pišteća histerična usta izbacila u vetar, sve je to bilo zaista vrlo dobro u svojoj vrsti, čitava sugestija. Mislio sam da kažem tome proroku: da umetnost ima dušu, ali je čovek nema. Međutim, bojao sam se da me neće razumeti.

– Ne, Hari. Duša je strašna stvarnost. Ona se može kupiti, prodati i promeniti. Ona se može otrovati i usavršiti. Ima duše u svakome od nas. To znam.

– Dorijane, jesi li siguran u to?

– Sasvim siguran.

E, onda mora da je neka iluzija. Stvari, koje čovek drži da su apsolutno sigurne, nisu nikada istinite. To je fatalnost vere, a učenje romantike. Kako si ozbiljan! Ne treba da si tako ozbiljan. Šta imaš ti (ili ja) zajedničkog sa praznovericama našega vremena? Ne, mi smo se otresli svoga verovanja u dušu. Sviraj mi štogod! Odsviraj mi kakav nokturno, Dorijane; i, dok sviraš, ispričaj mi tiho kako si svoju mladost sačuvao. Mora da imaš neku tajnu. Ja sam svega deset godina stariji od tebe, pa sam sav smežuran, ispijen i žut. Ti si za ista divan, Dorijane! Nikada nisi izgledao dražesniji nego večeras. Podsećaš me na dan kada sam te prvi put video. Bio si jogunast,

pa, ipak, sramežljiv dečko i sasvim izvanredan. Razume se, ti si se promenio, ali tvoja pojava ne. Rado bih da čujem tvoju tajnu. Da povratim svoju mladost, učinio bih sve na svetu, samo ne bih vršio gimnastičke vežbe, ne bih rano ustajao, niti bih bio pošten. Mladost! Ništa nije kao ona. Budalaština je govoriti o neznanju mladosti. Ja danas sa izvesnim respektom slušam samo one koji su mnogo mlađi od mene. Oni kao da mi prednjače. Život je otkrio njima svoje poslednje čudo. Starim ljudima ja uvek protivrečim. To činim iz principa. Ako ih zapitaš za mišljenje o nečemu što se juče desilo, oni ti svečano izređaju mišljenja koja su bila u modi 1820. kada su ljudi nosili visoke ogrlice, verovali u sve, a ništa nisu znali. Kako je divno to što sviraš! Da to nije Šopen napisao u Majorcki, dok je more jecalo oko vile, a slana pena zapljuskivala okna? Kako je divno romantično. Kakva je blagodet što nam je ostala jedna umetnost koja se ne može podražavati! Ne prekidaj. Večeras mi je muzika potrebna. Ja zamišljam da si ti Apolon, a ja koji te slušam, Marsija. Ja imam brige. Dorijane, svoje brige, o kojima ti pojma nemaš. Tragedija starosti nije u tome što je neko star, već što je bio mlad. Ponekad se čudim svojoj iskrenosti. Ah, Dorijane, kako si se svega sit napio, ništa nije ostalo skriveno od tebe. A za tebe je sve to bilo koliko i zvuk muzike. Ni je ti ništa naudilo. Ostao si isti.

– Ja više nisam isti, Hari.

– Jesi, ti si isti. Ljubopitljiv sam, kakav će biti ostatak tvoga života. Nemoj ga kvariti samoodricanjem. Sada si savršen tip. Ne pravi sebe nesavršenim. Sada si sasvim besprekoran. Nije potrebno da treseš glavom; znaš da jesi. Osim toga, Dorijane, ne obmanjuj samoga sebe. Ni volja ni namera nisu upravljajući našim životom. Život zavisi od živaca i žilica, od postepeno razvijenih ćelija, u kojima boravi mišljenje, a strast svoje snove ima. Možeš držati da si siguran i misliti da si jak. Ali, neki slučajan ton boje u sobi ili na jutarnjem nebu, neki osobiti

miris, koji si nekada voleo i koji budi nežne uspomene, neki stih zaboravljene pesme, koji ti padne na um, nekoliko takta iz kakvog muzičkog komada, koji više ne sviraš – kažem ti, Dorijane od svega toga zavisi naš život. Brauning piše negde o tome; ali, vlastita čula naša znaju to i sama. Ima trenutaka kada odjednom osetim miris belog jorgovana, i ponovo proživim najčudniji mesec svoga života. Dorijane, želeo bih da se mogu menjati s tobom. Svet je vikao protiv nas obojice; ali, tebe je uvek obožavao. On će te uvek obožavati. Ti si tip što ga naše doba traži, a boji se da ga nađe. Ja se tako radujem što ti nisi nikada ništa uradio, nikada izrezao kip, niti naslikao sliku, ni ma što stvorio izvan sebe! Život je bio tvoja umetnost. Ti si prešao u muziku. Tvoji su dani tvoji soneti.

Dorijan ustade od klavira i provuče prste kroz kosu.

– Da, Hari, život je bio izvrstan – promrmlja on – ali, neću da nastavim isti život. A ti mi nemoj govoriti te neobičnosti. Ti ne znaš sve o meni. Kada bi znao, mislim da bi mi i ti okrenuo leđa. Smeješ se. Nemoj se smeјati.

– Zašto si prestao da sviraš Dorijane? Sedni opet za klavir, pa mi odsviraj nokturno još jedanput. Pogledaj: medenoboјan mesec lebdi u mračnom vazduhu. On čeka na tebe da ga ushićiš; kada sviraš, on se približuje zemlji. Nećeš? Onda hajdemo u klub. Veče je čarobno... i čarobno moramo da ga završimo. Ima nekoga tamo koji beskrajno želi da se upozna s tobom. To je mladi lord Pul, najstariji sin Bornmutov. On je već kopirao tvoje kravate i zamolio me da ga upoznam s tobom. On je dražestan i pomalo me podseća na tebe.

– Nadam se da ne – reče Dorijan sa bolnim izrazom u očima. – Ja sam večeras umoran, Hari. Neću da idem u klub. Skoro će jedanaest, a ja hoću rano da legnem.

– Ostani. Nikada još nisi svirao tako dobro kao večeras. U tvome udaru bilo je nečega čarobnog. Nikada mu ranije nisam čuo više izraza.

– To stoga što postajem bolji – odgovori on, smešeći se. – Već sam se malo promenio.

– Dorijane, ti se za mene ne možeš menjati – reče lord Henri. – Mi ćemo uvek ostati prijatelji.

– Ali jednom si me otrovao jednom knjigom. Nikada ne bi trebalo da ti oprostim Hari, obećaj mi: nećeš tu knjigu nikome više pozajmiti. Ona stvara nesreću.

– Moj dragi mladiću, ti počinješ zaista da morališeš. Uskoro ćeš i ti vrljati ulicama kao pokajnici i propovednici i opominjati ljude da se čuvaju grehova, kojih si se nasitio. Ti si isuviše dražestan za tako što. Osim toga, to je i beskorisno. Ti i ja ono smo što smo, i bićemo što ćemo biti. A što se tiče trovanja knjigom – toga nema. Umetnost ne utiče na delanje. Ona uništava nagon za nj. Ona je divno jalova. Knjige, koje svet naziva nemoralnim, one su koje pokazuju svetu baš njegovu sramotu. To je sve. Ali, nećemo da se prepiremo oko književnosti. Sutra dođi opet. U jedanaest ću izjahati. Možemo jahati zajedno, zatim ću te odvesti na doručak kod leđi Brenksom. To je divna žena, i ona će te zapitati za savet povodom nekih tapeta, koje namerava da kupi. Molim te, dođi. Ili da doručujemo kod naše male vojvotkinje? Ona kaže da te više nikako ne viđa. Ili si je se možda već zasitio? To sam i sam pomislio. Njen brzi jezik vređa živce. Dakle, u svakom slučaju, budi ovde u jedanaest časova.

– Moram li da dođem, Hari?

– Na svaki način. U parku je sada prekrasno. Mislim da one godine, kada sam tebe upoznao, nije jorgovan bio tako lep.

– Dobro. Biću ovde u jedanaest časova – reče Dorijan. – Hari, laku noć.

Kada je bio na vratima, oklevao je jedan trenutak, kao da ima još nešto da kaže. Onda uzdahnu i ode.

GLAVA XX

Bila je divna noć i tako topla, da je prebacio gornji kaput preko ruke, a svileni rubac nije ni obavio oko vrata. Dok je, pušeći svoju cigaretu, lagano išao kući, prođoše pored njega dva mladića u svečanom odelu. On ču kako jedan došapnu drugome: “Ovo je Dorijan Grej”. I seti se kako mu se uvek dopadalo, kada su na njega ukazivali rukom ili ga posmatrali i o njemu govorili. Sada mu je bilo dosadno da čuje svoje ime. Polovina draži malenoga sela, gde se u poslednje vreme često zadržavao, bila je u tome, što ga niko nije poznao. On je devojci, koju je namamio na ljubav, često govorio da je siromah, i ona mu je to verovala. Jednom joj je rekao da je zao, a ona mu se smejala i odgovorila mu da su rđavi ljudi uvek veoma stari i veoma ružni. Kakav je samo bio njen smeh. Upravo kao pevanje drozdovo! Pa kako je bila ljupka u svojoj pamučnoj odeći i sa velikim šeširom! Nije ništa znala; ali, imala je sve što je on bio izgubio.

Kada se vratio kući, zatekao je slugu gde čeka na njega. On ga posla da legne, a sam se baci na divan i stade da razmišlja o nečemu što mu je lord Henri rekao.

Je li zaista bilo istina da se čovek nikada ne može promeniti? I on oseti divnu čežnju za neporočnom čistotom svoga dečastva, dečastva belog kao ruža, kako jednom reče lord Henri. On je znao da je oskrnavio sebe, da je duh svoj ispunio pokvarenošću, a maštu svojom grozom; da je na druge zlo uticao i da mu je to stvaralo strašno uživanje da je on živote koji su ukrštali njegov sopstveni, baš one najčistije i koji su najviše obećavali – gurnuo u sramotu. Ali, zar to više nije moglo da se popravi? Zar nije bilo više nade za njega?

Ah! U kakvom je strašnom času oholosti i strasti izgovorio molitvu, da slika ponese teret njegovih dana, a on da sačuva čist sjaj večite mladosti! Otuda sav njegov promašeni život. Za njega bi bolje bilo, da je svakom grehu njegovom odmah sledovala i sigurna, brza kazna. U kazni je bilo nečega što čisti. I ljudska molitva najpravednijem Bogu ne bi trebalo da glasi: "Oprosti nam grehove naše", već "Kazni nas za nedela naša".

Neobično izrezano ogledalo, što mu ga je lord Henri bio poklonio pre mnogo godina, stajalo je na stolu, i amori belih udova smejali su se u krugu kao u staro doba. On ga uze u ruku, kao one grozne noći, kada je prvi put opazio promenu na kobnoj slici, i sa očajanjem u suznim očima pogleda u njegovu glatku površinu. Jednom mu je neko, koji ga je strašno voleo, napisao jedno ludo pismo, koje se završavalo ovim rečima obožavanja: "Svet se promenio, jer si ti sazdan od fildiša i zlata. Crte tvojih usana opisuju novu povescnicu sveta". Pono vo mu dođoše na um ove reči, i on ih ponavljaše neprestano. Onda omrznu lepotu svoju, baci ogledalo na pod i smrvi ga nogama u srebrni prah. Sopstvena lepota ga je upropastila, sopstvena lepota i mladost, za koju je molio. Da njih nije bilo, možda bi život njegov ostao bez ljage. Lepota mu je bila samo maska, mladost samo opsena. Šta je bila mladost u najboljem slučaju? Zeleno, nezrelo doba, doba plitkih raspoloženja i bolešljivih misli. Zašto je nosio njenu haljinu? Samo ga je mladost upropastila.

Bolje je bilo ne misliti na prošlost. Ništa je nije moglo izmeniti. On je imao da misli na sebe i na svoju budućnost. Džems Vejn je ležao skriven u bezimenom grobu u Selbiju. Alan Kembel se ubio jedne noći u svojoj laboratoriji; ali, nije odao tajnu, koju je silom doznao. Uzbuđenje, zbog nestanka Bazila Holvarda, ubrzo će prestati. Ono je već oslabilo. Bio je sasvim siguran. U stvari i nije smrt Bazila Holvarda najviše mučila njegov duh. Njega je mučila živa smrt vlastite duše.

Bazil je naslikao sliku, koja mu je razorila život. To nije mogao da mu oprost. Slika je bila svemu kriva. Bazil mu je rekao stvari koje se nisu mogle podneti, a koje je on ipak strašno podneo. Ubistvo je bilo samo ludilo jednoga trenutka. A što se tiče Alana Kembela, samoubistvo njegovo bilo je njegovo delo. On ga je sam izabrao. Njega se to nije ništa ticalo.

Nov život! To je njemu trebalo. Na to je čekao. Zacelo da je već i otpočeo. Na svaki način, jedno nevino stvorenje je poštedeo. Nikada više neće nevinost dovoditi u iskušenje. Hteo je – da bude dobar.

Dok je mislio o Heti Mertonovoj, počeo je da biva ljubopitljiv, da li se slika u zatvorenoj sobi nije izmenila. Zacelo da ona više nije tako grozna kao što je bila? Ako bi mu sada život postao čist, možda bi mu uspelo da sa nje zbriše svaki trag zle strasti. Možda su tragovi zla već iščezli. Hteo je da ide, da vidi.

Uze lampu sa stola i pođe gore... Kada je otključao vrata, veseli osmejак prelete mu preko čudnovato mladog lica i zadržala mu se za trenutak na usnama. Da, hteo je da bude dobar; a odvratni predmet, koji je on držao skriven, neće više biti strašilo za njega. Bilo mu je kao da mu je već spao teret sa duše.

Uđe mirno unutra i zaključa vrata za sobom, kao što je bio navikao, i otkloni purpurnu zavesu sa slike. Krik patnje i gneva ote mu se iz grudi. Nije mogao da vidi nikakvu promenu, osim izraza lukavstva u očima i oko usta povijenu boru licemernika. Slika je bila odvratna, mnogo odvratnija, ako je moguće, nego ranije – i skerletna mrlja na ruci kao da je sjajila još više i ličila na skoro prolivenu krv. On uzdrhta. Je li to bila samo sujeta, koja ga je navela da jednom učini nešto dobro? Ili želja za novim osećanjem, kako je to primetio lord Henri, osmehnuvši se podrugljivo. Ili strast da igra neku ulogu, strast koja nas kadšto navodi da učinimo nešto što je plemenitije i od nas samih? Ili možda sve to skupa? I zašto je crvena mrlja

bila veća nego ikada pre? Kao da je neka strašna bolest nagrizala sve do smežuranih prstiju. Na naslikanim nogama videla se krv, kao da je na njih sa ruku nakapala, krv i na samoj ruci, koja nije držala nož. Priznati? Je li to značilo da treba da prizna? Da se preda, pa da bude osuđen na smrt? On se nasmeja. Osećao je da je misao bila strašna. Uostalom, i da prizna, ko bi mu verovao? Nigde nije bilo traga od ubijenoga. Sve što je njemu pripadalo – uništeno je. Sam je spalio ono što je preostalo. Svet bi samo rekao da je poludeo. Strpali bi ga u ludnicu, kada bi tvrdio da je istina... Ali, dužnost mu je bila da prizna, da trpi javno sramotu i da se javno pokaje. Ima Boga, koji poziva ljude da ispovede svoje grehove na zemlji i nebu. Ništa što bi mogao učiniti ne bi ga očistilo, dok sam ne bi priznao svoj greh. Svoj greh? On sleže ramenima. Smrt Bazila Holvarda izgledala mu je bez značaja. On je mislio na Heti Merton. Jer je bilo nepravedno ogledalo, ogledalo njegove duše, u koje je gledao. Sujeta? Radoznanost? Licemerstvo? Zar u njegovom odricanju nije bilo ničega drugog? Bilo je još nečega. Bar on je tako mislio. Ali, ko bi to mogao da kaže?... Ne! Više ničega nije bilo. Iz sujete je nju poštdeo. U licemerstvu je nosio masku dobrote. Iz radoznalosti ju je kušao samoodricanjem. To mu je sada bilo jasno.

Ali, ovo ubistvo – zar da ga ono prati u stopu celoga života? Zar uvek da nosi breme svoje prošlosti? Treba li odista da prizna? Nikada. Postojao je samo jedan dokaz protiv njega. Taj dokaz beše slika. Nju mora da uništi. Sto ju je tako dugo zadržao? Nekad mu je pričinjavalo uživanje da vidi kako se menja i stari. U poslednje vreme nije više osetio takvo uživanje. Noću ga ona nije ostavljala da spava. Kada bi nekud izišao, strepeo je da je ne vide tuđe oči. Ona je tugom ispunila njegove strasti. Već sama uspomena na nju razorila mu je mnoge časove radosti. Ona mu je bila kao neka savest. Da, ona je bila njegova savest. On mora da je uništi.

Osvrnu se oko sebe i pogleda nož, kojim je udario Bazila Holvarda. Često ga je čistio dok nije ostalo ni mrlje na njemu. Sjao se i blistao. Kao što je ubio slikara, treba sada da ubije i slikarevo delo i sve što ono znači. Treba da ubije prošlost, i kada ona bude bila mrtva – biće slobodan. Treba da ubije ovaj pakleni život duše, pa kada nestane tih groznih znakova opomena, biće spokojan. On dokopa nož i zari ga u sliku...

Ču se krik i pad...

Krik ropca beše tako strašan, da su se sluge prestravljene probudile i jurnule iz svojih soba. Dva gospodina, koja su prolazila trgom, zastadoše i pogledaše gore u veliku kuću. Odoše dalje, dok ne sretoše policajca, pa se vratiše sa njim. Policajac zazvoni više puta; ali, niko se ne odazva. Mrak je bio u celoj kući, samo je svetleo jedan prozor pod krovom. Posle nekog vremena, policajac se udalji, stade pod jedan susedan svod i posmatraše.

– Čuvaru, čija je ovo kuća? – upita stariji gospodin.

– Gospodina Dorijana Greja – odgovori policajac.

Kada su pošli dalje, pogledaše se i osmehnuše se. Jedan od njih bio je ujak ser Henrija Eštona...

Unutra, u služiteljskoj sobi, razgovarale su poluobučene sluge tihim šapatom između sebe. Stara gospođa Lif naricala je i kršila ruke. Fransis je bio bled kao smrt.

Otrprilike posle četvrt sata uze sa sobom kočijaša i jednog lakeja i uspe se nečujno gore. Zakucaše, ali ne dobiše odgovora. Povikaše. Sve je bilo mirno. Najzad, pošto su uzalud pokušavali da obiju vrata, ispeše se na krov i spustiše se na balkon. Balkonska vrata odmah popustiše: reze su bile stare.

Kada su ušli, našli su na zidu divnu sliku svoga gospodara, kao što su ga poslednji put videli, u svoj divoti njegove sjajne mladosti i lepote. Na podu je ležao mrtav čovek u svečanom odelu, sa nožem u srcu. Lice mu je bilo uvelo, smežurano i odvratno. Tek pošto su pogledali prstenje, poznali su ko je.

BIOGRAFSKI PODACI

VAJLD, OSKAR FINGAL O'FLAERTI VILS (OSCAR FINGAL O'FLAHERTIE WILLS WILDE, 1854 – 1900). Dramski pisac, pisac romana, pripovedaka za decu i eseja. Rođen je u Dublinu. Otac mu je bio lekar. Školovao se u Dublinu i u Oxfordu. Prvu zbirku pesama objavio je 1881. godine. Godine 1859. osuđen je na dve godine robije zbog homo-seksualizma. Posle izlaska sa robije nastanio se u Parizu, gde je i umro.

Sabrana dela su Complete Works of Oscar Wilde, ed. P. Drake, London, 1966.

Zapažene biografije su H. Pearson, The Life of Wilde, London, 1946; G. Woodcock, The Paradox of Wilde, London, 1950. Obe knjige sadrže i kritički prikaz stvaralaštva.

1888. godine, izdaje Zbirku bajki pod naslovom *Srećni princ i druge priče (The Happy Prince and Other Tales)*, i esej *Čovekova duša u socijalizmu (The Soul of Man Under Socialism)*.

1891. godine, objavio je četiri knjige različitog karaktera: dve zbirke pripovedaka – *Kuća narova (A House of Pomegranates)* i *Zločin lorda Artura Savila (Lord Arthur's Savile's Crime)*, – zbirku eseja, *Namere (Intentions)*, i roman *Slika Dorijana Greja (The Picture of Dorian Gray)*.

Oskar Vajld | SLIKA DORIJANA GREJA • Izdavač: FENIKS LIBRIS, Gajeva 14, Zemun • Za izdavača: Verica Jeremijević • Tel/fax: + 381 11 307 68 28, mob: +381 63 241 216; +381 65 241 21 60 • www.feniks-libris.com • e-mail: feniks_l@eunet.rs • Tiraž: 500 • Štampa: „Neven“, Beograd

